КАЛЄНДАР НА РІК 1918

„КИЇВ"

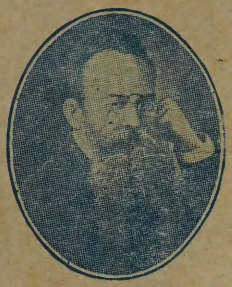

М. Грушевський

В. Винниченко

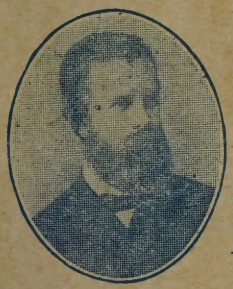

М. Драгоманів

Ів. Франко

Б. Хмельницький

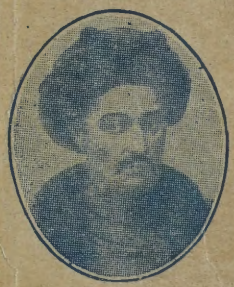

І. Мазепа

Володимир Вел.

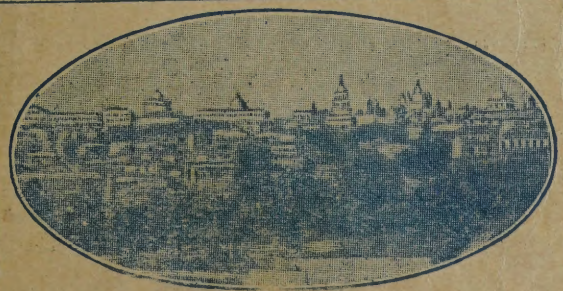

КИЇВ — столиця України.

Князь Данило

Перший і Одинокий Український Лїкар
в Канаді

ДР. ІВАН КОСТЬ ПАЗДРІЙ

отворив свою канцелярію і медичну ляборатoрію під ч.:

263 Селкірк Аве. Телєфон Ст. Джан 1506 **Віннїпеґ, Ман.**

ГОДИНИ УРЯДОВІ:
від 2—5 по полудни і 7—9 вечером, в четвер від 2—5 по пол.

На жаданє дає ся пацієнтам власні лїки, котрі перевисшають якістію всї инші. Про се нехай свідчить — много листів подяки.

На велику увагу заслугує домашна аптика, що містить в собі майже всї найконечнїйші лїки потрібні фармерам в нагдих випадках.

По бližші інформації що до наших лїків, пишіть до нас листовно.

В лїкарській канцелярії находять ся електричні машини лїкарські, **а в ляборатoрії поміщене найдосконалїйше средство в хірургічних дослїдах Х-лучі** (або проміні Рентґена), **машина, при помочи якої можна бачити внутренности чоловіка.**

Всяку кореспонденцію (залучаючи 3 ¢ марку на відповідь) адресуйте так:

DR. I. C. PAZDREY
263 SELKIRK AVE. WINNIPEG, MAN.

Єпархіяльна бібліотека
Eparchy of Edmonton
Library
AY
39
A1
C2 K1
002310

Іван Кетлєв

„КИЇВ"

КАЛЄНДАР

„УКРАЇНСЬКОГО ГОЛОСУ"

НА РІК

1918

РІЧНИК ЧЕТВЕРТИЙ

ЦІНА 50 ЦЕНТІВ

Nick Andrejiw
Chipman, Alta

У-В-С

УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА
212-214 DUFFERIN AVE., WINNIPEG, MAN. CANADA.

Єпархіяльна бібліотека
Eparchy of Edmonton
Library

РІК 1918

Рік 1918. є звичайним роком з 365 днів або 52 тижнів і 1 день; зачинаєть ся в суботу, дня 1. сїчня після нового (Григорянського) стилю, який відповідає дневи 19-го грудня 1917-го року після старого (Юлїянського) стилю.

Грецька церква числить лїта від сотвореня світа (византийська доба). Вона означує сотворенє світа на 1. вересня 5.510. року перед народженєм Ісуса Христа, значить, що теперішний 1918-ий рік є після того численя 7.428-им роком, а зачинаєть ся він 1-го вересня старого стилю, або 14-го вересня нового стилю.

Жиди числять свої роки від сотвореня світа. В 1918 роцї зачинаєть ся у них 5679-ий рік.

Арабів, Персів Турків і взагалї Магометан 9 падолиста 1917-го року зачав ся 1336 рік.

В 1918. роцї буде:
Мясниць 9 тижнїв (т. є. від Рожд. Христ. до нед. Мясоп.).
Неділя мясопустна 10 марта.
Неділя сиропустна 17 марта.
Великдень 5 мая.
Велик. латин. 5 тиж. перед нашим.
Вознесенїє 13 червня.
Зелені свята 23 червня.
Ключ граничний Ѣ.
Вруцїлїто від 14 марта з.

ПОСТИ.

Святий вечер перед Богоявленїем, 18 сїчня.
Великий піст, від 18 марта до 4 мая (включно).
Петрівка, від 1 до 11 липня.
Спасівка, від 14 до 28 серпня.
В день усїкновенія глави Йоана Крестителя, 11 вересня.
В день Воздвиженія Чесного Креста, 27 вересня.
Пилипівка, від 28 падолиста до Різдва Христового.
Середи і пятницї кождого тижня (кромі загальниць).

ЗАГАЛЬНИЦЇ.

Середи і пятницї, коли вільно їсти мясо:
Від Різдва до Навеч. Богоявленія.
На Богоявленіє (19 сїчня).
Межи неділею Митар. і Блуд. Сина
Від Великодня до Томиної неділї.
Від неділї Зелених Свят до неділї всїх Святих.

ЗАТЬМІНЯ В РОЦЇ 1918.

В роцї 1918 наступить два затьміня сонця і одно затьмінє місяця.

1. Цїлковите затьмінє сонця наступить 8-го червня. Пічне ся о 3-ій годинї 32 мінут по полудни. Видно його буде на північній части Тихого Океану і в Північній Америцї. Конець затьміня буде видний на Атлянтийськім Океанї коло острова „Багама."

2. Частинне застмінє місяця буде 23-24 червня. Початок затьміня буде видний в Полудневій Америцї з винятком її північної части. Конець затьміня буде видний в полуднево-західній части Північної Америки, на Тихім Океанї і в Австралії.

3. Перстеневе затьмінє сонця 3-го грудня і буде видне в Полудневій Америцї.

СІЧЕНЬ - JANUARY

1-ий місяць — Має 31 днів

Дні	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід сонця	Захід сонця
В	1	19	**Грудень, 1917*). Бон.**	**Нов. рік. Мечис.**	7 59	4 11
С	2	20	Ігнатія Богоносця	Аделяйди	7 59	4 12
Ч	3	21	Юліянії мученицї	Ґеновефи	7 59	4 13
П	4	22	Анастасії мученицї	Тита епископа	7 58	4 14
С	5	23	10 мучеників в Критї	Ермілії	7 58	4 15
Н	6	24	† Нав. Рожд. Христ.	**Трох Королїв**	7 58	4 16
П	7	25	**Рождество Христове**	Луки апостола	7 57	4 17
В	8	26	**Собор Пр. Бог., Йос.**	Северина	7 57	4 19
С	9	27	**Стефана Первомуч.**	Марцелії	7 56	4 20
Ч	10	28	Пам. 20 тис. муч. спал.	Севастія	7 56	4 21
П	11	29	Дїт. уб. в Вифлеємі	Гилина	7 55	4 23
С	12	30	Анизії мученицї	Ераста	7 55	4 24
Н	13	31	**По Рожд. Хр. Меланії**	**1. Н. по 3 кор.**	7 54	4 25
П	14	1	**Сїч. Н. Рік 1918. Вас.**	Фелїкса	7 53	4 26
В	15	2	Сильвестра папи рим.	Павла	7 53	4 28
С	16	3	Малахії прор.	Юлії	7 52	4 29
Ч	17	4	Собор 70 апост.	Антонія	7 51	4 30
П	18	5	† Нав. Богоявленія	Приски	7 50	4 32
С	19	6	**Богоявленіе Г. (Йорд.)**	Генрика	7 49	4 33
Н	20	7	**По Пр.** Собор І. Хрес.	**2. Н. по 3 кор..**	7 48	4 35
П	21	8	Георгія	Аґнїшки	7 47	4 37
В	22	9	Полієвкта	Вінкентія	7 46	4 39
С	23	10	Григорія	Раймунда	7 45	4 40
Ч	24	11	† Теодозія Печер.	Тимотея	7 44	4 42
П	25	12	Татіяни	Павла	7 42	4 44
С	26	13	Ермила	Каролля	7 41	4 45
Н	27	14	29. Отцїв в Синаї	Полїкарпа	7 40	4 47
П	28	15	Павла Тивейского	**Старозапустна**	7 39	4 48
В	29	16	Покл, Оков. св. Петра	Франца	7 38	4 50
С	30	17	† Антонї преп.	Мартини	7 37	4 52
Ч	31	18	Атаназія	Петра	7 36	4 54

*) УВАГА: Місяцї в рубрицї „Укр. свята" показують церковний календар — отже „Грудень 1917" значить: грудень після церковного календара. Тесаме памятати і про дальші місяцї в тійже рубруцї. — Новий, загально принятий кал. зазначений буквами: н. ст. (новий стиль), а кал. церк. с. ст. (старий стил).

ЗАПИСКИ

ЛЮТИЙ - FEBRUARY

2-ий місяць **Має 28 днів**

СХІД І ЗАХІД СОНЦЯ

Дні	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід	Захід
П	1	19	**Січень.** Макарія єгип.	Ігнатія	7 34	4 55
С	2	20	† Евтимія вел.	**Марії Громніч.**	7 32	4 57
Н	3	21	**30.** Максима і Неофита	**Передзапустна**	7 30	4 59
П	4	22	Тимотея апост.	Блажея	7 28	5 0
В	5	23	Климента священмуч.	Агафії діви	7 27	5 2
С	6	24	Ксенії преп.	Дороти	7 26	5 4
Ч	7	25	† Григорія Богосл.	Ромуальда	7 24	5 6
П	8	26	† Ксенофонта преп.	Івана	7 22	5 8
С	9	27	† Пер. мощ. Ів. Злат.	Кирила	7 20	5 9
Н	10	28	**31.** Преп. Ефрема	**Запустна**	7 19	5 11
П	11	29	Игнатія Богоносця	Евфрозини	7 18	5 13
В	12	30	**Трох Сьвятителів**	Ґавденція	7 16	5 15
С	13	31	Кира і Івана	† Попелець	7 14	5 16
Ч	14	1	**Лютий.** Трифона	Валєнтого	7 12	5 17
П	15	2	**Стрітенє Госп.**	Фаустина	7 10	5 19
С	16	3	Симеона і Анни	Юліянни	7 8	5 21
Н	17	4	**32.** Ізидора преп.	**1. Вступна**	7 6	5 23
П	18	5	Агафії муч.	Симиона	7 4	5 24
В	19	6	Вукола еписк.	Конрада	7 3	5 26
С	20	7	Партенія еписк.	Кассіяна	7 1	5 28
Ч	21	8	Теодора	Елеонори	7 0	5 30
П	22	9	Никифора	Катед. св. Петра	6 58	5 31
С	23	10	Харлампія	Даміяна	6 56	5 33
Н	24	11	**Н. Митара і Фарисея**	**2. Суха**	6 54	5 35
П	25	12	Мелетія	Сигфрида	6 52	5 36
В	26	13	Мартініяна	Віктора	6 50	5 38
С	27	14	Авксентія	Романа	6 48	5 40
Ч	28	15	Онисима	Теофиля	6 46	5 42

ЗАПИСКИ

Корова Маша теля
14 Лютого Теодозія 1918
мала від Аула

МАРТ - MARCH

3-ий місяць — **Має 31 днів**

Дні	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід сонця	Захід сонця
П	1	16	**Лютий. Теод. Тирона**	Альбіна	6 44	5 44
С	2	17	Льва папи римського	Симпліція	6 42	5 45
Н	3	18	**О Блуднім Синї**	**З. Глуха**	6 39	5 47
П	4	19	Льва еписк.	Казиміра	6 37	5 49
В	5	20	Евстахія і Тимотея	Пер. м. сь. Вяч.	6 35	5 50
С	6	21	Петра і Атаназія	Евсабія	6 33	5 52
Ч	7	22	Поликарпа свящмуч.	Томаша	6 30	5 53
П	8	23	† Обр. гол. Ів. Хрест.	Івана	6 28	5 55
С	9	24	Тарасія	Францішки	6 26	5 56
Н	10	25	**Мясопустна**	**Середопуст. 40 м.**	6 24	5 58
П	11	26	Прокопія	Катерини	6 22	5 59
В	12	27	Теофана	Григорія	6 20	6 1
С	13	28	Власія	Крестини	6 18	6 2
Ч	14	1	**Март.** Евдокії	Захарія	6 16	6 4
П	15	2	Теодота	Лонґіна	6 14	6 5
С	16	3	Евтропія	Любина	6 12	6 7
Н	17	4	**Нед. Сиропустна**	**5. Чорна.** Ґертр.	6 9	6 9
П	18	5	Кононам. (П. посту)	Едуарда	6 7	6 11
В	19	6	42 муч. в Аморії	Йосифа обруч.	6 5	6 13
С	20	7	Василія, Ефрема	Йоахима	6 3	6 14
Ч	21	8	Теофилакта	Венедикта	5 59	6 16
П	22	9	40 мучеників	Октавіяна	5 57	6 17
С	23	10	Кодрата	Віктора	5 55	6 19
Н	24	11	**1. Нед. Посту.** Софрона	Нед. Цьвітна	5 53	6 20
П	25	12	Теофана	**Благовіщене**	5 51	6 22
В	26	13	Пер. мощ. Никифора	Касіяна	5 49	6 24
С	27	14	Венедикта	Руперта	5 47	6 25
Ч	28	15	Аґапія	Сикстуса	5 45	6 26
П	29	16	Савина	**Велика Пятниця**	5 43	6 28
С	30	17	Алексія чол. Божого	Бальбіни	5 40	6 30
Н	31	18	**2. Посту** Кирила Ерус.	**Вескр. Христове**	5 38	6 31

ЗАПИСКИ

Корова мала теля
11 марта Галина
і Дідуха

Калина мала теля
21 марта 1918

ЦВІТЕНЬ - APRIL

4-ий місяць **Має 30 днів**

Дні	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	СОНЦЯ СХІД І ЗАХІД Схід	Захід
П	1	19	**Март.** Хризанта	**Св. Понедїлок**	5 36	6 33
В	2	20	Преп. От. замуч в Саві	Франца	5 34	6 35
С	3	21	Якова еп.	Ришарда	5 32	6 36
Ч	4	22	Василія і Ісаака	Ізидора	5 30	6 38
П	5	23	Никона	Вінцентія	5 28	6 39
С	6	24	Захарія і Якова	Германа	5 25	6 40
Н	7	25	**3. Посту. Благовіщенє.**	**1. Біла**	5 23	6 42
П	8	26	Собор арх. Гавриїла	Діонизія	5 21	6 43
В	9	27	Матрони солунської	Марії єгипетс.	5 19	6 45
С	10	28	Іляріона Нового	Езекіїла прор.	5 17	6 47
Ч	11	29	Марка еписк.	Лєона папи	5 14	6 48
П	12	30	Івана Лїствичника	Ґеорґія	5 12	6 49
С	13	31	Іпатія еписк.	Юстини	5 10	6 51
Н	14	1	**Цьвітень. 4. Посту.**	**2.** Тибурція	5 7	6 53
П	15	2	Тита преп.	Анастазії	5 5	6 53
В	16	3	Никити исп.	Лямберта	5 4	6 56
С	17	4	Йосифа преп.	Рудольфа	5 2	6 58
Ч	18	5	Теодула мученика	Апольонії	5 0	6 59
П	19	6	Евтихія	Емми	4 58	7 1
С	20	7	Георгія мелитського	Теодора	4 56	7 3
Н	21	8	**5. Посту**	**3.** Анзельма	4 54	7 4
П	22	9	Евпсихія	Сотера	4 52	7 5
В	23	10	Терентія Африкана	Войтїха	4 50	7 7
С	24	11	Антипи епископа	Павла	4 48	7 9
Ч	25	12	Василія епископа	Марка	4 46	7 10
П	26	13	Артемона священмуч.	Клета	4 44	7 12
С	27	14	Мартина папи	Анастазія	4 42	7 14
Н	28	15	**Цьвітна**	**4.** Віталїя	4 40	7 16
П	29	16	Агафії	Петра муч.	4 38	7 17
В	30	17	Симеона	Катерини	4 37	7 19

ЗАПИСКИ

Корова мала Теля від Дідуха на 13 цьвітня 1918

2 Корови мали Телята Бикі Телицю 16 цьвітня 1918

Корова мала Бика цьвітня 18 1918

1918 Свиня мало порося та 28 цьвітня

Бокша мала Бика на 25 цьвітня 1918

МАЙ - MAY

5-ий місяць — Мае 31 днів

Днї	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід	Захід
С	1	18	**Цьвітень. Івана преп.**	Филипа ,	4 35	7 20
Ч	2	19	Пафнутія	Анастазії	4 33	7 22
П	3	20	**Велика Пятниця**	**Обр. Ч. Креста**	4 31	7 23
С	4	21	Януарія і проч.	Фльоріяна	4 29	7 24
Н	5	22	**Воскресеніе Христове**	**5.** Пія папи рим.	4 28	7 25
П	6	23	**Сьвітлий Понеділок**	Івана в Юлію	4 27	7 27
В	7	24	**Сьвітлий Вівторок**	Доміцелї	4 25	7 28
С	8	25	† Марка евангелиста	Станїслава	4 23	7 30
Ч	9	26	Василія епископа	**Вознес. Христ.**	4 21	7 31
П	10	27	Симеона священмуч.	Антонія	4 20	7 33
С	11	28	Максима, Якова	Беатрикси	4 19	7 34
Н	12	29	**2. Томина**	**6.** Панкратія	4 18	7 36
П	13	30	Якова апостола	Сервація	4 16	7 38
В	14	1	**Май.** Єремії пророка	Бонифатія	4 14	7 39
С	15	2	Бориса і Гліба	Зофії і 3 її доч.	4 12	7 41
Ч	16	3	Теодозія печерского	Івана	4 11	7 42
П	17	4	Пелагії	Пасхалиса	4 9	7 43
С	18	5	Ірини мученицї	Фелїкса	4 8	7 45
Н	19	6	**3. Мироносиць**	**7. Сош. св. Духа.**	4 7	7 46
П	20	7	Явленіе ч. Хреста	**Зел. Понеділок**	4 6	7 47
В	21	8	† Івана Богослова	Елеонори	4 5	7 48
С	22	9	Ісаії пророка	Юлії	4 4	7 49
Ч	23	10	Симеона Зилота	Дезидерія	4 3	7 51
П	24	11	Мокія, Методія	Йоанни	4 2	7 53
С	25	12	Епіфанія	Урбана	4 1	7 54
Н	26	13	**4. О Розслабленім**	**1. Св. Тройцї**	4 0	7 55
П	27	14	Изидора мученика	Григорія	3 59	7 56
В	28	15	Пахомія	Вільгельма	3 58	7 57
С	29	16	Теодора освящ.	Максимілїяна	3 57	7 58
Ч	30	17	Андроніка ап.	**Пр. Евхаристії**	3 56	7 59
П	31	18	Теодота. Діонизія	Ангели	3 55	8 0

ЗАПИСКИ

ЧЕРВЕНЬ - JUNE

6-ий місяць — **Має 30 днів**

СХІД І ЗАХІД СОНЦЯ

Дні	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід	Захід
С	1	19	**Май. Патрикія**	Никодима	3 58	8 1
Н	2	20	**5. О Самарян.** Талалея	**2. Еразма**	3 53	8 2
П	3	21	† Константина і Елени	Клотильди	3 53	8 3
В	4	22	Василиска муч.	Квірина	3 52	8 4
С	5	23	Михаїла епископа	Бонїфатія	3 52	8 5
Ч	6	24	Симеона, Мелетія	Норберта	3 51	8 6
П	7	25	Трете Обр. Гол. Пред.	Роберта	3 51	8 7
С	8	26	Карпа ап.	Медарда	3 50	8 7
Н	9	27	**6. О Слїпор.** Терапонта	**3. Аделяйди**	3 50	8 8
П	10	28	Никити преп.	Пріма	3 50	8 9
В	11	29	Теодосії	Варнави	3 50	8 10
С	12	30	Ісакія далмат.	Йоана	3 50	8 11
Ч	13	31	**Вознесеніе Господне**	Антонія	3 49	8 11
П	14	1	**Червень.** Юстина фил.	Серце Іс. Хр.	3 49	8 12
С	15	2	Никифора патріярха	Віта і Модеста	3 49	8 12
Н	16	3	**7. Св. Отець.** Лукіяна	**4.** Франца	3 49	8 13
П	17	4	Митрофана	Адльфа	3 49	8 13
В	18	5	Доротея епископа	Марка	3 49	8 13
С	19	6	Висаріона чудотв.	Юлїяни	3 49	8 14
Ч	20	7	Теодота епископа	Сильверія	3 49	8 14
П	21	8	Теодора Стратилата	Алойзія	3 50	8 14
С	22	9	Кирила архіепископа	Павлина	3 50	8 14
Н	23	10	**Зелені Свята. Сош. с. Д.**	**5.** Зенова	3 50	8 14
П	24	11	**Пресвятої Тройцї**	Рожд. Ів. Хр.	3 50	8 14
В	25	12	Онуфрія пуст.	Проспера	3 51	8 14
С	26	13	Акилини муч.	Івана і Павла	3 51	8 14
Ч	27	14	Єлисея прор.	Владислава	3 51	8 14
П	28	15	Амоса прор.	Леона	3 52	8 14
С	29	16	Тихона епископа	**Петра і Павла**	3 52	8 14
Н	30	17	**1. Всїх Святих**	**6.** Вос. св. Павла	3 53	8 14

ЗАПИСКИ

ЛИПЕНЬ - JULY

7-ий місяць **Має 31 днїв**

Днї	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід	Захід
П	1	18	**Червень.** Поч. посту	Теобальда	3 54	8 14
В	2	19	†Юди апостола	Пос. Пр. Д. М.	3 55	8 14
С	3	20	† Юди апостола	Гелїодора	3 56	8 13
Ч	4	21	Евсевія епископа	Флавіяна	3 56	8 13
П	5	22	Методія епископа	Кирила і Метод.	3 57	8 12
С	6	23	Агрипіни муч.	Ісаії пророка	3 58	8 12
Н	7	24	**2. Рожд. Івана Хрест.**	**7.** Ів. і Пульх.	3 59	8 11
П	8	25	Февронії препмуч.	Єлисавети	4 0	8 10
В	9	26	Давида Солунського	Кирила еписк.	4 1	8 10
С	10	27	Самсона страннопрієм.	Амалії і 7 бр.	4 1	8 9
Ч	11	28	Кира і Йоана	Пія і Пелягії	4 2	8 8
П	12	29	**Свв. Апп. Петра і Павла**	Івана	4 3	8 7
С	13	30	Собор 12 апостолів	Марґарети	4 4	8 6
Н	14	1	**Липень 3.** Косми і Дам.	**8.** Бонавентури	4 5	8 5
П	15	2	Положенє ризи П. Д.М.	Розісланє Апос.	4 6	8 4
В	16	3	Якинта і Анатолія	Мат. Бож. Скап.	4 7	8 3
С	17	4	Андрея і Марти	Алексія	4 8	8 2
Ч	18	5	† Кирила і Методія	Симеона	4 10	8 1
П	19	6	† Атаназія Атонск.	Вінкентія	4 11	8 0
С	20	7	Томи і Акакія	Ілії пророка	4 12	7 59
Н	21	8	**4.** Прокопія великмуч.	**9.** Пракседи	4 14	7 58
П	22	9	Панкратія свящмуч.	Марії Магдалини	4 15	7 57
В	23	10	† Антонія печерського	Аполїнарія	4 16	7 56
С	24	11	Евфимії і Ольги	Христини	4 17	7 54
Ч	25	12	Прокла і Ілярія	Якова апост.	4 19	7 53
П	26	13	Гавріїла арх.	Анни	4 21	7 51
С	27	14	Акили і Онисима	Наталії	4 23	7 50
Н	28	15	**5. † Укр. кн. Володим.**	**10.** Іннокентія	4 24	7 49
П	29	16	Атипогена	Марти	4 25	7 47
В	30	17	Марини велмуч.	Альдони	4 26	7 46
С	31	18	Якинта і Емілїяна	Ігнатія	4 27	7 45

ЗАПИСКИ

24 липня мороз що бульби змерзли до чиста 1918

СЕРПЕНЬ - AUGUST

8-ий місяць — **Має 31 днів**

Дні	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід сонця	Захід сонця
Ч	1	19	**Липень.** Макрини преп.	Петра	4 28	7 44
П	2	20	† Ілії прор.	Альфонза	4 30	7 42
С	3	21	Симеона і Івана	Знайд. св. Стеф.	4 31	8 40
Н	4	22	6. Марії Магдалини	**11.** Доминіка	4 33	7 38
П	5	23	Трофима	Пр. Д. М. Сніж.	4 35	7 36
В	6	24	Христини	Преобр. Господ.	4 26	7 34
С	7	25	† Успеніе св. Анни	Каєтана	4 37	7 32
Ч	8	26	Ермолая священмуч.	Кириака	4 39	7 31
П	9	27	Пантелеймона	Романа	4 40	7 30
С	10	28	Прохора	Лаврентія	4 42	7 28
Н	11	29	7. Калиніка муч	**12.** Сузани	4 44	7 26
П	12	30	Сили і Силуана	Кляри	4 45	7 24
В	13	31	Евдокима	Іполіта	4 46	7 23
С	14	1	**Серпень.** Пр. Ч. Х. (п.п.)	Евзевія	4 47	7 21
Ч	15	2	Пер. мощ. св. Стефана	**Успеніе Пр. Д.**	4 48	7 19
П	16	3	Ісаакія, Далмата	Роха	4 50	7 17
С	17	4	Сімох молодців	Мирона	4 42	7 15
Н	18	5	8. Евсигнія	**13.** Бронислава	4 54	7 13
П	19	6	**Преображеніе Господ.**	Бенігни	4 55	7 11
В	20	7	Дометія	Бернарда	4 57	7 9
С	21	8	Емиліяна епископа	Кириака	4 58	7 7
Ч	22	9	Матея апостола	Тимотея	4 59	7 5
П	23	10	Лаврентія	Филипа	5 1	7 3
С	24	11	Евпла мученика	Вартоломея	5 2	7 1
Н	25	12	9. Фотія і Аникити	**14. Людвика**	5 4	7 0
П	26	13	Максима іспов.	Зефірина	5 5	6 58
В	27	14	Михея прор.	Йосифа	5 7	6 56
С	28	15	**Успеніе Пр. Богород.**	Августина	5 9	6 54
Ч	29	16	Пер. нерук. Обр. Госп.	Усік. гол. Ів. Х.	5 10	6 52
П	30	17	Мирона муч.	Рози	5 11	6 49
С	31	18	Флора і Лавра	Раймунда	5 13	6 47

ЗАПИСКИ

ВЕРЕСЕНЬ - SEPTEMBER

9-ий місяць — **Має 30 днів**

СХІД І ЗАХІД СОНЦЯ

Дні	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід	Захід
Н	1	19	**Серпень 10. Андрея**	**15. Іди, Егідія**	5 15	6 44
П	2	20	Самуіла прор.	Стефана	5 17	7 42
В	3	21	Тадея апостола	Броніслава	5 18	6 40
С	4	22	Агатоніка мученика	Розалії	5 20	6 38
Ч	5	23	Лупа мученика	Викторина	5 22	6 36
П	6	24	Евтиха мученика	Захарії	5 23	6 34
С	7	25	Вартоломея і Тита	Регіни	5 24	6 32
Н	8	26	11. Адріяна і Наталії	**16. Рожд. П.Д.М.**	5 25	6 29
П	9	27	Пімена преп.	Северина	5 26	6 27
В	10	28	Августина і Мойсея	Николая	5 28	6 25
С	11	29	† Усік. гол. Ів. Х. (піст)	Прота і Якова	5 29	6 23
Ч	12	30	Александра, Павла	Ґвідона	5 31	6 20
П	13	31	Положене пояса П.Д.М.	Аврелія	5 32	6 18
С	14	1	**Вересень.** Симеона	Воздвиж. Ч. Х.	5 33	6 16
Н	15	2	**12.** Маманта і Івана	**17.** Нікодима	5 35	6 14
П	16	3	Антима і Теоктіта	Корнилія	5 37	6 12
В	17	4	Вавили і Мойсея	Знак. Франц.	5 38	6 9
С	18	5	Захарії і Елисавети	Томи і Йосифа	5 40	6 7
Ч	19	6	Чудо Арх. Михаїла	Януарія	5 42	6 5
П	20	7	Созонта	Евстахія	5 44	6 3
С	21	8	**Рожд. Пр. Богородиці**	Матея	5 45	6 1
Н	22	9	13. Йакима і Анни	**18.** Томи	5 46	5 58
П	23	10	Минодири	Теклї	5 48	5 56
В	24	11	Теодори	Руперта	5 50	5 54
С	25	12	Автонома	Клефана	5 52	5 52
Ч	26	13	Корнилія	Кипріяна	5 53	5 50
П	27	14	Воздв. Честн. Хр. (піст)	Косми і Дамяна	5 55	5 45
С	28	15	Никити великомучен.	Вячеслава	5 54	5 47
Н	29	16	14. По Воздв. Емфимії	**19. Михаїла Арх.**	5 56	5 43
П	30	17	Софії	Єроніма	5 58	5 41

ЗАПИСКИ

ЖОВТЕНЬ - OCTOBER

10-ий місяць **Має 31 днів**

Дні	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід	Захід
В	1	18	**Вересень.** Евменія еп.	Реміґія	6 0	5 39
С	2	19	Трофима і Саватія	Ангела	6 2	5 37
Ч	3	20	Евстахія	Кандира	6 3	5 34
П	4	21	Кондрата	Франца	6 5	5 32
С	5	22	Фоки священмуч.	Флявії	6 7	5 30
Н	6	23	**15.** Зач. св. Ів. Хрест.	Мат. Б. Рожд.	6 9	5 28
П	7	24	Теклї первомучениці	Юстини	6 10	5 26
В	8	25	Евфрозинії преп.	Бриґіди	6 11	5 23
С	9	26	† Івана Богослова	Діонизія	6 13	5 21
Ч	10	27	Калистрата	Франца Борґ.	6 15	5 19
П	11	28	Харитона	Рустики	6 16	5 17
С	12	29	Киріяка преп.	Максимілїяна	6 17	5 15
Н	13	30	**16.** Григорія священмуч.	**21.** Едварда	6 18	5 13
П	14	1	**Жовтень.** † Покров Бог.	Калїкста	6 19	5 11
В	15	2	Кипріяна і Андрея	Ядвіги	6 23	5 7
С	16	3	Діонизія священмуч.	Ґаля і Фльора	6 21	5 9
Ч	17	4	Еротея священмуч.	Тереси	6 25	5 5
П	18	5	Харитини	Луки	6 27	5 3
С	19	6	† Томи апостола	Петра	6 29	5 1
Н	20	7	**17.** Серґія і Вакха	**22.** Карпа	6 31	4 59
П	21	8	Пелагії преп.	Уршулї	6 32	4 57
В	22	9	† Якова Алфея ап.	Кордулї	6 34	4 55
С	23	10	Евлампія	Івана Капістрана	6 35	4 53
Ч	24	11	Филипа апостола	Рафаїла	6 37	4 51
П	25	12	Прова	Хризанта	6 38	4 49
С	26	13	Корнилія сотника	Евариста	6 40	4 47
Н	27	14	**18. Св. От. 2-го Собора**	**23.** Сабіни	6 41	4 45
П	28	15	Лукіяна	Симеона	6 43	4 44
В	29	16	Лонгина	Евзевія	6 45	4 42
С	30	17	Озія і Андрея	Альфонза	6 47	4 40
Ч	31	18	Луки апостола	Маркелія	6 49	4 39

ЗАПИСКИ

Пирога
Побігала 11 Жовтня 1918

ЛИСТОПАД - NOVEMBER

11-ий місяць — **Має 30 днів**

Дні	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	Схід	Захід
П	1	19	**Жовтень Йоіла прор.**	Всіх святих	6 50	4 37
С	2	20	Артемія велимуч.	День задушний	6 51	4 35
Н	3	21	**19.** Іляріона Велик.	**24.** Губерта	6 53	4 33
П	4	22	Аврекія	Кароля	6 55	4 31
В	5	23	† Якова апостола	Захарія	6 57	4 29
С	6	24	Арети. Анатазія	Лсонарда	6 59	4 28
Ч	7	25	Маркіяна і Март.	Геркуляна	7 0	4 27
П	8	26	**Димитрія великмуч.**	Здіслава	7 2	4 25
С	9	27	Нестора муч.	Теодора	7 4	4 23
Н	10	28	**20.** † Параск., Терентія	**25.** Андрея	7 6	4 22
П	11	29	Анастазії Римлянки	Мартина еп.	7 7	4 21
В	12	30	Зиновія і Зиновії	Мартина папи	7 8	4 20
С	13	31	Стехія і Емілія	Станіслава	7 10	4 19
Ч	14	1	**Пад.** Косми і Дамяна	Йосафата	7 12	4 17
П	15	2	Акиндина муч.	Леонарда	7 14	4 16
С	16	3	Акепсими і Айтала	Едмунда	7 15	4 15
Н	17	4	**21.** Йоаникія Вел.	**26.** Григорія	7 16	4 14
П	18	5	Галактіона	Романа	7 18	4 12
В	19	6	Павла епископа	Єлисавети	7 20	4 11
С	20	7	33 муч. в Мелітї	Фелікса	7 21	4 10
Ч	21	8	**Собор св. Арх. Михаїла**	Вовед. П.Д.М.	7 22	4 9
П	22	9	Онисифора муч.	Цецилії	7 24	4 8
С	23	10	Ераста і Олимпа	Климента	7 26	4 7
Н	24	11	**22.** Міни і Віктора	**27.** Івана	7 28	4 6
П	25	12	† Йосафата священмуч.	Каритини	7 29	4 5
В	26	13	† Івана Златоустого	Петра	7 30	4 4
С	27	14	† Филипа апостола	Валеріяна	7 31	4 4
Ч	28	15	Гурія (Поч. посту)	Руфина	7 33	4 3
П	29	16	† Матея апостола	Сатурна	7 35	4 2
С	30	17	Григорія епископа	Андрея	7 36	4 2

СХІД І ЗАХІД СОНЦЯ

ЗАПИСКИ

ГРУДЕНЬ - DECEMBER

12-ий місяць — **Має 31 днів**

Дні	н.ст.	с.ст.	Українські свята	Латинські свята	СХІД І ЗАХІД СОНЦЯ Схід	Захід
Н	1	18	**Пад. 23.** Плятона	**1. Н. Адвенту**	7 37	4 1
П	2	19	Авдія і Варлаама	Бабіяни	7 38	4 1
В	3	20	Прокла і Григорія	Франца	7 39	4 0
С	4	21	**Вовед. в храм Пр. Бог.**	Варвари	7 41	4 0
Ч	5	22	Филимона і Кикилії	Сави еписк.	7 42	3 59
П	6	23	Амфілохія і Григорія	Николая	7 43	3 59
С	7	24	Катерини великомуч.	Амброзія	7 44	3 59
Н	8	25	24 Климента п. і Петра	**2. Н. Ад. Н.З.Д.М**	7 45	3 59
П	9	26	Алипія стовпника	Леокадії	7 46	3 59
В	10	27	Якова перського	Мелхіседекія	7 48	3 58
С	11	28	Стефана мученика	Дамазія	7 49	3 58
Ч	12	29	Парамона. Філум.	Алексія	7 50	3 58
П	13	30	† Андрея первозван.	Лукії.	7 51	3 58
С	14	1	Грудень. Наума прор.	Спірідіона	7 52	3 58
Н	15	2	25. Авакума пророка	**3. Н. Адвенту**	7 53	3 59
П	16	3	Софонія пророка	Евгенія	7 53	3 59
В	17	4	† Варвари великмуч.	Лазаря	7 54	3 59
С	18	5	Сави Богоносного	Граціяна	7 54	3 59
Ч	19	6	**Николая Чудотворця**	Фавста	7 55	3 59
П	20	7	Амброзія епископа	Тефіля	7 55	3 59
С	21	8	Потапія	Томи	7 56	3 59
Н	22	9	**26 Неп. Зач. П. Бог.**	**4. Н. Адвенту**	7 56	4 1
П	23	10	Міни і Ермогена	Вікторії	7 56	4 2
В	24	11	Даниїла стовпника	Нав. Рожд. Хр.	7 57	4 3
С	25	12	Спірідіона епископа	**Рожд. Христове**	7 57	4 4
Ч	26	13	Евстратія і Евгена	**Стефана**	7 57	4 4
П	27	14	Левкія, Филимона	Івана	7 58	4 5
С	28	15	Елевтерія свящмуч.	Дітей уб, в Виф.	7 58	4 6
Н	29	16	**Св. Праот.** Аггея прор.	Томи	7 58	4 8
П	30	17	Даниїла пророка	Давида	7 59	4 9
В	31	18	Севастія мученика	Сильвестра	7 59	4 10

ЗАПИСКИ

ІНФОРМАЦІЇ І ПОРАДИ

Почтові Приписи

Воєнний почтовий податок.

Воєнний почтовий податок увійшов в житє 15 цьвітня 1915 р. і буде тревати, доки не вийде що до сього нове розпоряджене.

Воєнний податок виносить 1 цент від листа, за який звичайна оплата виносить 2 ц. за унцію. Отже тепер наліплює ся 3 центи.

Воєнну центову марку наліплює ся також на почтові картки. Се відносить ся і до тих листів і карток, що йдуть також до Стейтів.

Воєнну центову марку наліплює ся на кождий Постал Ноте.

Двоцентову марку наліплює ся на Почтовий Моні Ордер.

Чотири кляси.

Всї річи, які висилає ся в Канадї почтою, дїлять ся на 4 кляси.

До першої кляси належать листи, почтові картки і всякі другі річи писані на машинї, або літографовані і так запаковані, що почтовий урядник не може їх отворити і бачити. — Почтова оплата сеї кляси така: 1. За лист, що важить найбільше одну унцію, який висилає ся з одної почти до другої, платить ся 2 центи (і 1 ц. воєн. податку, отже разом 3 центи). Листи, що мають бути доручені з тої почти, на яку подані, йдуть за 1 цента (і 1 ц. воєн. под., отже 2 центи). Листи отворені оплачують ся подібно як заліплені.

Почтові картки 1 ц. і 1 ц. воєн. податок. Такі картки можна собі самому робити з твердого, але не грубого паперу.

За регістрацію листа платить ся 5 ц., отже 2 ц. звичайної оплати, 5 ц. за регістрацію і 1 ц. воєнної оплати, разом 8 ц.

До другої кляси належать часописи і журнали, які розсилає само видавництво, одержавши позволене висилати їх за оплатою другої кляси. — Колиж хтобудь посилає другому часопись, то платить 1 цента за 4 унції в Канадї, а до инших країв 1 ц. за дві унції.

Листи за границю — 5 ц. за 1 унцію, (крім Злуч. Держав), а за дальші унції по 3 центи.

До третої кляси належать — книжки, календарі, катальоґи, циркулярі, всякі друки, мапи, фотоґрафії, ноти, рукописи і т. п. річи. За них платить ся 1 ц. від двох унцій (8 ц. за фунт). Пакунок висиланий для відбору в Канадї не має бути тяжший, як 5 фунтів, довший над 30 , ширший над 12 і висший над 12 цалїв. До Злуч. Держав пакунок може важити 4 фунти і 6 унцій, може бути 24 цалї довгий, 12 високий і 12 широкий.

Пакункова почта (Парсел Пост).

Се є четверта кляса і через ню можна висилати всякі річи, як полотно, сушені овочі, мило і др. річи (крім тих, які належать до 1 кляси, отже листи і писані посткарти, а також річи запалюючі ся як сірники і вибухові матерії.) Річи належачі до 3-ої кляси можна також посилати, однакож треба за значити що се „парсел пост".

Оплата Пакункової Почти в Канадї така:

1. Пять центів за перший фунт, і 1 ц. за дальший фунт аж до 11 фунтів — коли пакунок йде не дальше як 20 миль від місця наданя.

2. Десять центів за перший ф. а по 4 ц. за дальші фунти аж до 11 фунтів в границях тої провінції, в якій надає ся.

3. Десять центів за перший фунт і 6 центів за кождий дальший фунт до всїх місць поза провінцією, в якій надає ся, долучуючи 2 ц. за фунт на кожду провінцію, через яку пакунок переходить (не вчисляючи провінції, в якій надає ся).

До пакунків не можна класти листів і чогобудь подібного.

Коли хтось непевний чи лист зайде, нехай на горішнім лївім розї коверти напише свою адресу, а тогди лист може вернути ся.

Хто відбирає чужий лист без його відома і розпечатає, або иншу річ візьме з почти, може бути караний почтовим урядом.

Коли хтось одержить через помилку чужий лист, повинен його звернути печтареви; а коли особа, до якої лист хто одержав, перенесла ся, тогди треба перемазати на ковертї його адресу і написати нову і дати на почту. В таких разах свіжих марків наліплювати непотрібно.

Пересилка гроший.

Перекази почтові (Моней Ордерс) в Канадї оплачує ся:

До $5 3 центи — до $10 6 ц. — до $30 10 ц. — до $50 15 ц. — до $75 30 ц. — до $100 30 центів.

Хто хотїв би посилати більше як $100, мусить брати більше переказів (Моней Ордерс). Більше як $100 одним „переказом" посилати не вільно.

Оплата за „переказ почтовий" який має бути виплачений в Злуч. Державах, Нїмеччинї, Австро-Угорщинї, Швайцарії і др. краях, виносить: — До $10 10 ц. — до 20 $20 ц. — до $30 30 ц. — до $40 40 ц. — до $50 50 центів.

Почтові ноти надають ся до посиланя малої грошевої суми: 1 цента до $5.00. На кождім почтовім уряді можна їх дістати.. Оплата на них така:

Від 20 центів до $2.50 по центї. Від $3.00 до $5.00 по 3 пенти; коли хтось має посилати 2—3 центи більше, може доповнити почтовими марками.

Експресовий Переказ Почтовий (Моней Ордер) до Канади, Злуч. Держав і Европи:

від	$ 3.00—$5.00	3 центи
від	5.00—10.00	10 центів.
від	10.00—30.00	15 центів.
від	30.00—50.00	18 центів.

Міри і Ваги

Довжини.

12 цалїв=1 стопа.
2 стопі=1 ярд.
1,760 ярдів=1 миля.
5,280 стіп=1 миля.

Поверхні.

144 квадр. цалї=1квадр. стопа,
9 квадратових стіп=1 квадр. ярд.
4840 квадр. ярдів=1 акер.
640 квадр. акрів=1 квадр. миля.
66 квадр. миль=1 тавншип.

Акер має 43,560 квадр. стіп.

Квадрат, якого кождий бік має 208¾ стіп, має 1 акер. Кождий кусень, якого довжина помножена через ширину дасть число 43,- квадратових стіп, має один акер.

Містоти.

4 джілс=1 пайнт.
2 пайнти=1 кварта.
4 кварти=1 ґальон.

Містоти сипких річий.

2 пайнти=1 кварта.
8 кварт=1 пек.
4 пеки=1 бушель.

Ваги аптикарські.

20 ґрейнс=1 скропл.
3 скропли=1 дрем
8 дремів=1 унція.
12 унцій=1 фунт.

Звичайні ваги.

16 дремів=1 унція.
16 унцій=1 фунт.
2000 фунтів=1 тон.

Кубічні міри.

1,728 кубічних цалїв=1 куб. стопа.
27 кубічних стіп=1 кубічний ярд.

МЕТРИЧНІ МІРИ.

10 мілїметрів=1 центиметер.
10 центиметрів=1 дециметер
10 дециметрів=1 метер.
10 метрів=1 декаметер.
100 метрів=1 гектометер.
1000 метрів=1 кільометер.
10,000 метрів=1 міріяметер.

Поверхні.

1 гектар=10,000 квадр. метрів.
1 ар=100 квадр. метрів.
1 цетнар=1 квадр. метер.

Містоти.

10 мілїлїтрів=1 центилїтер.
10 центилїтрів=1 децилїтер.
10 децилїтрів=1 лїтер.
10 лїтрів=1 декалїтер.
100 лїтрів=1 гектолїтер.
1000 лїтрів=1 кільолїтер.
10,000 лїтрів=1 міріялїтер.

Ваги.

10 мілїґрамів=1 центиґрам.
10 центиґрамів=1 дециґрам.
10 дециґрамів=1 ґрам.
10 ґрамів=1 декаґрам.
100 декаґрамів=1 кільоґрам.
1,000 кільоґрамів=1 тон.

ПОРІВНАНЄ ТУТЕШНИХ МІР З МЕТРИЧНИМИ.

1 цаль має 25.4 мілїметрів
1 стопа має 30.48 центиметрів.
1 ярд має 0.9144 метра.
1 миля має 1.609 кільометрів.
1 кв. цаль має 6.452 кв. центим.
1 кв. стопа має 0.093 кв. метрів.
1 кв. ярд має 0.8361 кв. метрів.
1 акер має 0.4047 гектарів
1 пайнт має 0.4732 лїтра
1 кварта (плинна) має 0.9463 лїтра.
1 кварта (сипка) має 1.101 лїтра.
1 ґальон має 3.785 лїтра.
1 пек має 8.810 лїтрів.
1 бушель має 35.24 лїтрів.
1 ґрейн має 0.0648 ґрама.
1 унція має 28.35 ґрамів.
1 фунт має 0.4536 кільоґрама.
1 тона має 907.2 кільоґрами.
1 куб. стопа має 0.0283 куб. метра.
1 куб. цаль має 16.39 куб центим.
1 куб. ярд має 0.7646 куб. метра.

---

1 мілїметер має 0.0394 цаля.
1 центиметер має 0.3937 цаля.

1 метер має 3.281 стопи.
1 кільометер має 0.6214 милї.
1 гектар має 2.471 акрів.
1 літер має 0.9081 сипких кварт.
1 літер має 1.057 плинних кварт.
1 ґрам має 15.43 ґрейни.
1 кільоґрам має 2.205 фунти.
1 тона (метрична) має 1,102 фун.
1 куб. центим. має 0.3937 куб. ц.
1 куб. метер має 1.308 куб метра.

Порівнане анґлїйської статутової милї, австрійської милї, російської верстви і французького кільометра.

Австр. миля 7.586 фран. кільом.
Австр. миля 7.112 рос. верстов.
Австр. миля 4.714 анґл. ст. милї.
Рос. верства 1.067 фр. кільом.
Рос. верства 0.141 австр. милї.
Рос. верства 0.663 анґл. ст. милї.
Франц. кільом. 0.621 анґ. ст. милї.
Франц. кільом. 0.937 рос. верстви.
Франц. кільом. 0.132 австр. милї.
Анґл. ст. миля 1.609 фр. кільом.
Анґл. ст. миля 1.508 рос. верстви.
Анґл. ст. миля 0.212 австр. милї.

Порівнане деяких старих мір з метричними.

При сїм треба памятати, що: м.—значить метер; Км.—кільометер; а—ар. (100 квадр. метрів); гр.—гектар (100 арів).

1 м. = 3 стопи, 2 цалї або:
= 0.528 сяжня.
1 км.= 527 сяжнів 1 стопу 9 цалїв
= 0.133 австр. милї.
1 м. = локоть, чверть і пів шіснайцятки або 1.286 ліктїв.

З давних мір мають:

1 сяжень (6 стіп) = 1 м. 90 цм.
1 стопа (12 цалїв) = 31 цм. 6 мм.
1 цаль (12 лїнїй) = 2 цм. 6 мм.
1 лїнїя = 2 мм. і чверть.
1 локоть = 77 цм. і три чвертки.
1 миля (4000 сяж.) = 7 км. 586 м.
1 морська миля = 1 км. 852 м.

Кроки:

1 крок (марш.) = 75 цм.
4 кроки = 3 м.
1000 кроків = 750 м.

На давні міри має:

1 кв. м. = 10 квадр. стіп.
1 а. = 27 кв. сяжнів і 28 кв. стіп.
1 гр. = 1 морґ і 1180 кв. сяжнів або три чверти без 20 кв. стіп.

З давних мір має:

1 кв. сяжень = 26 кв. стіп або:
= 3 кв. м. 60 кв. дм.
1 морґ = 1600 кв. сяжнів або:
= 57а, 54 кв. м., 64 кв. дм. або:
= 57.5464 а.

ІНТЕРЕСНІ ФАКТИ

Щоби знайти обвід колеса, помножи промір колеса через 3.1416.

Щоби знайти промір колеса, помножи обвід через 0.31831.

Щоби знайти поверхню колеса, треба промір помножити через себе (пр. 12 цалїв × 12), а потім помножити через 0.7854.

Щоби обчислити поверхню трокутника, треба помножити підставу через половину височини.

Щоби знайти поверхню кулї, треба помножити промір еї через себе, а потім ще через 3.1416.

Щоби обчислити, кілько кубічних цалїв має куля, треба помножити промір через себе, а потім помножити через 0.5236.

Коли промір другої рури є два рази більший, ніж промір першої, то в другій отвір є чотири рази більший, ніж в першій.

Кубічна стопа води має 7½ ґальона, 1,728 кубічних цалїв і важить 62½ фунта.

ЯК ОБЧИСЛИТИ СКРИНЮ.

Коли ктось хоче довідатись кілько бушлїв містить ся в якій скрини, чи будинку, то нехай числить ось так: Помножити (в фітах) височину, ширину і довжину, а що вийде, поділити через 0.8 (8 десятих). Прим.: 4×5×15 є 300 кубічних стіп. Коли помножимо їх через 0.8, то дістанемо 240 бушлїв. Щоби мати рахунок точнїйший, то на кождих 100 кубічних фітів треба додати одну третю бушля.

ЯК ЗМІРИТИ КУПУ ДРОВ.

Помножити довжину, ширину і височину, а що вийде, помножити через 128. Пр. купа 4 фіти широка, 5 висока, а 24 довга, — отже: 4×5×24=480 (кубічних фітів). Колиж се поділимо через 128, то дістанемо 3¾ корта дров.

ЯК ОБЧИСЛИТИ ФАРБУ.

Точно годї означити скількість фарби, потрібної до покритя якоїсь поверхнї, бо і поверхня буває неоднакова, рівна або рапава, і фарба таксамо. Та в приближеню можна обчислити так:

Обчислити поверхню помноживши довжину через ширину (чи височину), а одержані фіти поділити через 200. Число, яке вийде покаже кілько ґальонів фарби потрібно на помальоване бажаної поверхнї два рази.

ВАГА МІЛЇОНА ДОЛЯРІВ.

Колиб взяти на 1 мілїон долярів золотих стейтських гроший, то они важили би 3,686 фунтів. Колиб же взяти срібних долярів оден мілїон, то они важили би 56,931 фунтів, або около 28½ тонів.

ЯК ОБЧИСЛЯТИ ПРОЦЕНТ.

Понизша табличка дасть легкий спосіб облислити процент від якої будь суми на кілько будь днїв, числячи 30 днїв на місяць, а 360 днїв на рік.

Коли сума, від якої рахуємо процент, крім долярів має ще центи, тогди обрахувавши все, треба чотири послїдні місця відзначити точкою, щоби мати процент в долярах і центах.

Колиж сума, що має бути опроцентована, не має центів, тогди відзначує ся дві послїдні місця.

На 3 проц. — помножи капітал через число днїв, від яких числить ся процент і тогди поділити через число 120

На чотири проц., як висше і поділити через 90

На 5	„	„	72
На 6	„	„	60
На 7	„	„	52
На 8	„	„	45
На 9	„	„	40
На 10	„	„	36
На 12	„	„	30
На 15	„	„	24

МІШАНЄ ЦЕМЕНТУ.

1 бочка цементу, 2 бочки чистого піску, 6 бочок товченого каміня. або шутру дадуть около 20 кубічних стіп цементової маси.

До виробу штучних каменїв і камінних річий: 1 бочка цементу, 6 бочок чистого острого піску. Води давати як найменше і добре набивати форми.

НАСІНЯ НА АКЕР.

На оден акре треба пересічно:

Пшениці	1½ до 2 бушлї.
Жита	1½ „
Вівса	3 „
Ячменю	2 „

Гороху	2 до 3	„
Білої фасолї	1½	„
Гречки	1½	„
Кукурузи, коли сїем оруками	4	„
Кукурузи, коли сїемо рувачкою	2 до 3	„
Бараболїв	10 до15	„
Бураків	3	фунти
Проса	½	бушля
Конюшини білої	4	кварти
Конюшини червоної	8	кварт
Тимотки	6	кварт.

НАСЕЛЕНЄ КАНАДИ.

Після послїдного обчисленя урядового населене Канади після провінцій представляє ся так:

	1911.
Альберта	374,663
Бр. Колюмбія	392,480
Манїтоба	455,614
Новий Бронсвик	351,889
Нова Скотія	492,338
Онтеріо	2,523,274
Остров П. Едвард	93,728
Квебек	2,003,232
Саскачеван	492,432
Юкон	8,512
П. Зах. Території	18,481
Разом	7,206,643

Тепер посїдає Канада около 8,075,000 населеня. На 7,206,643 мешканцїв було 3,821,995 муж. пола, 3,381,648 жен. пола. На міста випадало 3,281,191, на фарми 3, 925,602 душ.

НАСЕЛЕНЄ ВАЖНІЙШИХ МІСТ.

Кальґари, Альта. заложене 1894 р. Населенє виносить около 75,000 душ.

Едмонтон, Алта. Після обчисленя з 1915 р. місто мало 59,339 населеня.

Форт Вілїям, Онт. заложене около 1669 р. Спершу оселя називала ся Форт Камінїстіквя .

Галїфакс, Н. Ш. заложене 1749 р. має около 53,000 мешканцїв.

Льондон, Онт. має 70,000 мешнцїв.

Монтерал, Кве. має 617,130 мешканцїв і є головним канадийським портом.

Отава, Онт. столиця Канади має 100,163 мешканцїв.

Квебек, Кве. має під сей час около 100,000 мешканцїв.

Реджайна, Саск. столиця Саскачевану має около 50,000 мешк.

Ст. Джон, Н. Б. — Зимовий порт Канади. має поверх 58,000 мешк.

Саскатун Саск. має 25.000 мешк.

Торонто, Онт. має около 1500 ріжних фабрик, Мешканцїв має 463,705.

Ванкувер, Б. К. є найбільший канад. порт над Тихим Океаном, має около 180,000 мешканцїв.

Вікторія, Б. К. має 55.000 мешк.

Вінніпеґ, Ман. має около 400 фабрик, а 242.000 мешканцїв.

НАСЕЛЕНЄ БІЛЬШИХ МІСТ В ЗЛУЧ. ДЕРЖАВАХ.

Ню Йорк И. Й.	5,468,190
Чікаґо, Ілл.	2,447,045
Філядельфія, Па.	1,683,664
Ст. Люїс, Мо.	745,988
Балтімор, Мд.	584,605
Детройт, Міч.	555,000
Мілвокі, Віс.	428,000
Вашінґтон, Д. К.	358,675
Скрентон, Па.	144,000

СОНІЧНА СИСТЕМА.

Промір сонця обчисляють на 850,000 миль. Колиб сонічна куля була в серединї порожна, то в ню змістило би ся 1,245,000 наших земель.

Колиб взяти всї планети, що ходять довкола сонця і їх місяцї разом, то маса сонця більша від маси всїх планет 674 рази. Колиб зважити сонце, то оно важило би: 1,910,278,070,000,000,000,000,000,000 тон.

Світло сонця рівнає ся 5,563 восковим свічкам, колиб їх поставити 1 стопу від ока.

Річно земля дістає від сонця тілько тепла, що оно зтопило би 38 ярдів грубу верству леду, яка покривала би цїлу землю. Колиб сонце огрівали вуглем, то треба би що години покривати поверхню сонця верствою вугля 10 стіп грубою.

Планетами називаємо небесні тїла, які ходять довкола сонця, а місяцями тїла, що ходять кругом планет.

Нептун (планета) віддалений від сонця	2,7772,000,000	миль.
Марс віддален.	140,000,000	„
Меркурій	36,000,000	„
Юпітер	484,000,000	„
Сатурн	878,000,000	„
Уран	1,774,000,000	„
Венера	67,000,000	„
Земля	92,393,00	„

Гігієна, Овочі і Здоровлє.

Живемо в нервовім віку і тому мусимо звертати більше уваги на наше здоровлє — так радять всї визначні лїкарі. Тут розглянемо коротко значінє овочів для здоровля, яких тепер споживають люди досить много.

Овочі мають в собі більше води, як чого иншого. Приміром виноград має в собі 78 процент води; вишнї 79; грушки 83; яблока і сливки 85; суниці 87; а штучно плекані суниці аж 89 процент.

Хто їсть много овочів, той дає орґанїзмови дуже богато легко стравного цукру, який є в овочах і який піддержує людський орґанїзм в добрім станї. Солодка вишня має понад 10 процент цукру, а дозрілий на пни виноград понад 20 процент. Ще більше цукру мають в собі овочі сушені, а потім варені в цукрі.

Свїжі овочі зачисляють до ласощів. Статистика доказує, що в околицях, де овоч є таний, люди здоровші і уживають дуже мало алькоголїчних напоїв.

Споживанє овочів, свїжих чи сушених, має ще другі добрі сторони. По перше — овочі лїчать жолудки і нормують другі чинности людського орґанїзму.

Загально признаним є в лїкарськім світї, що споживанє таких овочів як сливки, вишнї або яблока помагає в великій мірі, травленю. Відомим є також дїланє правдивого яблочника (соку з яблок) на жолудок. Лїкарі кажуть, що не знають лїпшого реґулятора жолудка, як яблочний сік.

Зовсїм противно дїлають на жолудок ягоди чорні і червоні, а особливо чорні.

Хто має хорий жолудок, повинен їсти лише варені овочі, так званий овочевий компот.

Овочів несвіжих, недозрілих, або погнилих не треба їсти, бо они можуть мати зародки ріжних слабостий. Взагалї треба їсти лише

дозрілі овочі і уважати на те аби були чисті. Не їсти ніколи овочів дуже квасних, хиба що зварені вже з цукром.

Дуже важним є також, аби не пити води зараз по з'їдженю овочів, бо вода занадто розріднює жолудкові соки, чим дуже утруднює ся правильне травлене.

В кінци, хто їсть овочі, той повинен памятати, що овочі більше, як друга пожива, вимагають, аби при їх споживаню задержати міру і обережність.

ДЕЩО ПРО СЛАБОСТИ.

Слабости є двоякі — такі, що їх викликують мікроби (голим оком невидні сотворіня), або инші причини, як зимно, горячо, перемучене працею, напружене, журба, нездорова пожива і т. п. Причиною всїх заразливих слабостий є власне мікроби (їх звуть також бактерії, бакцилї, або мікроорґанїзми). Перейдемо отже кілька заразливих слабостий.

Кір — слабість дитяча, однакож може його мати і старший. Обяви: катар в носї, часто пчиханє, кашель, хрипка, біль голови, вечерами горячка, очи червоні. Се тревае 3 днї. Четвертого дня показують ся на лици і шиї червоні плямочки, ніби прищики, як сїме. Другого дня рано висипка є по цїлім тїлї. Тогди дитина найгірше слаба, має горячку. Коли весь кір „висипав ся", тогди горячка зменшає ся, а в 5 днях зовсїм зникає, висипка блїдне, синїє, а потім шкіра лущить ся. Се все тревае 10 днїв, хоч дитина ще не зовсїм буде здорова.

Слабу дитину положити до постелї, але не дуже вкривати, бо вона і так горяча, але не дати також змерзнути і застудити ся. Навіть коли вже здоровша, не треба на холод випускати. Давати рідкі страви — росіл, молоко, клеїк. Других дїтий відокремити і не пускати навіть тогди, коли кір вже лущить ся і дитина вже здоровша. А що дитина не може дивити ся на світло, то вікна треба прислонювати. Коли отже дбає ся про дитину, то дитина переслабувавши, подужує.

—

Дифтерія — дїточа слабість, однакож бувають випадки, що і старших чіпляє ся. Обяви слабости бувають звичайно такі: горячка, біль голови, хорий не має апетиту, і скаржить ся на горло, особливо при поликаню. Язик білїє, а горло кругом червоніє. Поволи біль і горячка збільшають ся, желези під щоками опухають, і болять, а на міґдалах (по боках горла) показують ся білі плямки, як зерно проса, або конопляного сїмени. — Тут уже не завсїгди буває однаково. — Часом по 4—5 днях прищики зникають і хорий подужує. — Друга форма така, що цїле горло напухає, і покриває ся жовто-сїрою, або біло-жовтою болонкою, яка пізнїйше розширає ся до піднебіня, або гортанки. Горячка буває сильна, їсти майже не можна, пожива носом вертає ся, желези під щоками напухли і сильно болять; хорий зриває ся. Стан се тяжкий, однакож по 8—10 днях хорий може подужати в той спосіб, що болонки віддїлять ся і відпадуть. — Небезпечнїйше, коли дифтерія займе гортанку, і запре воздух подібно, як при анґінї. По такім станї хорий довго

говорить через ніс і страви носом вертають ся. — Та найтяжка, смертельна форма дифтерії, коли болонки в горлї набирають барви сїро темної, зачинають гнити і тогди хорий вмирає на затроєне крови. Тогди хорий має в голові горячку, ноги і руки зимні, пульс скоро бє, з носа витїкає сукровиця, з рота чути немилий воздух.

Дифтерія легко переносить ся, навіть одежию, тому треба здорових дїтий сейчас віддїлити і нїкому з чужих не заходити до хорого. Бували випадки, що пійшов хтось зі старших до хати, де була хора дитина, а другого дня вже його дїти захорували. Коли дитина на дифтерію захорує, то треба сейчас закликати лїкара. Нині лїкарі мають „проти-дифтерійну сировицю", яку запускають в кров і так звичайно хорий подужує, хиба що слабість дуже за далеко поступила. Сировицю запускають деколи і здоровим дїтям, щоби не захорували.

—

Анґіна — звичайно дитяча слабість і повстає або з застудженя горла, або з зараженя. Дитина кашляє, хрипить, в горлї творять ся болонки, що затикають горло і дитина дусить ся. Анґіна, се дифтерія в трошка иншій формі, тому хорим на анґіну запускають „протидифтерійну сировицю". Деколи лїкарі закладають в горло рурку, щоби хора дитина могла віддихати, а часом роблять операцію. Тому лїкарська поміч тут конечна.

—

Віспа — буває двояка: вітрова (звичайно в дїтий) і правдива. Вітрова легка, а правдива дуже тяжка і довготревала.

1. Вітрова: на тїлї, особливо на грудях появляють ся червоні плямки, як зерно сочевицї, або малий перець, які пізнїйше підносять ся і наповняють ся білявою, як сироватка, течию. По кількох днях міхурцї присихають і відпадають не лишаючи знаків і дитина стає здорова. Дитина буває троха слаба, має легку горячку, біль голови, брак апетиту. Хору дитину треба тримати в постели, щоби не застудила ся.

2. Правдива віспа є дуже зараз ливою слабостию і переносить ся з усякими річами, а навіть воздухом. Віспа появляє ся аж в 12 до 13 днїв по зараженю. Протягом того часу чує ся змученє, катар, легкий дрощ і легкий біль голови. По тім наступає сильний дрощ, а там сильна горячка, біль голови, крижий, печене тїла, брак апетиту. Горячка треває без перестанку і підносить ся до 104 степенїв Фаренгайта (40 або і 41 Цельзія). Такий стан треває 2—3 днї. Четвертого дня показують ся на лици, а дальше на цїлім тїлї червоні плями як невеликий перець, досить густі, які пятого дня переміняють ся в прищики, що поволи набирають і 7-го і 8-го дня ще більше розширюють ся. Се пора „висипуваня" віспи і она треває 5 днїв, підчас котрих горячка зменшає ся і хорим прошка стає лекше. Але після того прищі зачинають ятрити ся, тїло червоніє і напухає і лице зміняє ся до непізнаня. Горячка підносить ся і хорий дуже терпить. Се треває цїлий тиждень. Аж з початком третого тижня слабости прищі зачинають присихати і протягом 2 тижнїв струпи відпадають, а на їх місци лишають

ся ямки. Се все треває 4 тижні, а ніж хорий стане зовсім сильний, то і два місяці. Однакож часом від падаючі струпи переходять також в ґанґрену і тогди маємо „чорну віспу", ще тяжшу і довшу і від якої менше виздоровлюють.

Одинокою радою, щоби віспа не вчепила ся, є **щеплене.** Щеплених віспа рідко чіпляє ся, а коли і вчепить ся, то буде дуже легка. Тому родичі повинні подбати, щоби їх дїти були щеплені. Кажуть, що по 10 лїтах щепленя добре ще раз щепити. Колиж хто захорував на віспу, то дїтий і молодших треба з дому забрати і нїкого з чужих до хорого не впускати. Колиж хорий подужає, то все попрати, помити милом і горячою водою і дезинфекціонувати хату.

—

Тиф (тифус). — Є два роди тифу (також кажуть „горячка") — червоний і пятнистий. Се подібні, але ріжні слабости. При черевнім творять ся в кишках прищі і рани, при другім того нема.

1. Перед заслабненем на черевний тиф чоловік майже понад тиждень чує глухий біль голови, плечий, крижий, натягане костий, легке мороженє, брак апетиту, неспокійні сни. Властива слабість зачинає ся дрощем (мороженем), що хорого треба накривати сильно. Потім наступає горячка, що треває 14 до 21 днїв. В першім тижни она менша; в другім найбільша; в третім менша. При кінци третого тижня(або і на початку, горячка зникає, наступають сильні поти і та хвиля рішає про здоровлє. Колиж горячка триває дальше, тодї хорий умирає. — Протягом горячкової пори хорий лежить непорушно, їсти не хоче, але хоче богато пити, голова болить, сон слабий, в животї часто гуркоче, бувають часті випорожненя в видї рідкої горохової юшки; хорий тратить слух, не пізнає знакомих.

2. Пятнистий тиф приходить майже нагло і зачинає ся сильним болем голови і крижий. Горячка відразу дуже висока, а при кінци 1-го тижня показують ся на цїлім тїлї плямки величини пшона, або більші і трошка піднесені і виглядають як висипка кору. Точно 13-гс дня, числячи від перших дрощів, горячка нараз спадає, наступають поти і хорий зачинає подужувати. Колиж се не наступить, хорий умирає.

При пятнистім тифі дбає ся головно, щоби зменшити горячку. чи то лїками, чи зимними обкладами, а також дає ся лїки скріпляючі серце, яке тогди дуже ослаблює ся. Добре, коли в початку обох сих слабостий хорий візьме яке лїкарство на прочищене. Колиж не поможе, то треба конче закликати лїкара. Колиж лїкар не може бувати часто, то треба памятати ось що: Тримати хорого в чистій, провітруваній кімнатї. На постїль постелити високо сїна, дати подушку з сїчки, щоби хорому не було зі споду горячо. На крити чим тонким легенько. Коли ноги зимні, то класти горячий пісок, землю, сіль, чи що друге, до голови без перестанку класти платки намочені в зимній, або і ледяній водї. Давати лише плинні страви — ячмінний клеїк, росіл, солодке і квасне молоко, юшку з грушок, сливок, чисту воду, або з вином, або холодну гербату. Ко-

ли хорий одужує, то таксамо не давати твердих страв, не давати богато їсти (хоч він має сильний апетит), та не давати нїчого квасного. Хто ходить коло хорого, повинен все мити добре руки, щоби самому не заразити ся. Чужих людий не впускати.

—

Слабостий очий — є більше, а між тими „єгипетське запалене" (трахома). Зачинає ся оно поволи, або нагло. Обяви: око пече, болить, повіки червонїють, грубіють і напухають сильно; внутрішна болонка повік вишнево-червона, як аксаміт і повстає жовтявий гній. На самім оцї видно прищики, ранки, або око буває затемнене. На внутрішній сторонї повік видно прищики рожево-жовтаві. Коли зачинає ся поволи, то зачинає ся печенєм, але повіки зараз не напухають. Коли такої слабости не лїчити, то чоловік може скоро ослїпнути, отже треба скоро удати ся до лїкара. Ся слабість буває заразлива, тому і маленькі дїти єї деколи набирають ся, а коли не удатись до лїкара, то можуть ослїпнути.

Катар очний повстає від пороху при роботї, від горячого воздуха, вітру, напруженю при читаню, шитю і т. п. Очи печуть, рано закисають і нїби творить ся перед очима якась сїтка. Перша поміч — позбути ся того, що спричинило очний катар, отже не напружувати очий, уникати пороху і т. п.

Буває ще запалене, при якім біль і печене більші, як при очнім катрі, сильно болить голова над очима. Повіки червоні, опухлі, з ока тече ропа. Творять ся прищики деколи і на оцї, від чого може ско витечи. Лїкарська поміч тут конечна.

Щож до більма, то тепер часто дає ся оно усунути через операцію.

—

Короста — є то слабість шкіри, а повстає від маленьких сотворінь, що сидять в шкірі і роблять собі там хідники, як крети, через що дражнять шкіру і шкіра свербить. Короста з одежию, або чим иншим переносить ся на здорових. В кождій аптиці можна дістати масти на коросту (на сверблячку; короста по анґ. зве ся „ич", або „ичінґ" сверблене). Перед ужитєм, треба скупати ся і добре вимити ся милом, потім намастити ся і добре накрити ся, щоби упріти. Намащуване повторяти кілька разів, коли треба, а потім викупати ся і вбрати ся в чисту одежу.

—

Дизентерія — або кровава гризь (червінка, кровава бігунка) є заразливою слабостию. Перша поміч буде — дати хоромy на прочищене, а дальше класти теплі оклади на живіт, або робити теплу купіль. Поживу давати саму легку і рідку. По поживі можна давати ложку вина, або доброго коняку. При дизентерії в кишках повстають прищі, в яких виробляє ся гній, отже повстають рани, з яких витїкає кров. Слабість зачинає ся болем живота, потім приходить розвільнене і випорожненя повторяють ся 20 до 40 разів на добу. Відходи бувають жовті, бїляві, а пізнїйше з кровію, або і сама кров. Слабість може скінчити ся смертию, тому помочи лїкарської легковажити не можна.

Сухоти — бувають також заразливі і тому люди хорі на сухоти повинні уважати, щоби не заразити здорових, а також здорові повинні про себе дбати. Хорий не повинен дебудь плювати, не пити, ані їсти з спільного начиня, не вмивати ся в одній мисці, не втирати ся одним ручником. Обяви: кашель, чоловік чує ся ослабленим, марніє, блїдне, не має доброго апетиту. Пізнїйше дістає вечерами горячку, ночами пріє, в день змерзає і вихаркує щораз більше фляґми, а часом з кровію. Однакож бувають грудні лабости, що виглядають на сухоти, однакож ними не є. Тепер сухоти лїчать в санаторіях. Коли отже хто чує ся нездоровим, покашлює, то на всякий случай повинен памятати се: бути більшу часть дня на дворі, на свіжім воздусї; в зимі кімнату часто провітрювати; не брати ся до тяжкої роботи; добре їсти — богато вареного молока, мяса, яець, масла, каші, ярин, а мало хлїба і бараболїв. Пити мід, а не пити горівки нї пива. Таке житє може поправити зовсїм його здоровлє, бо власне й саме лїченє сухіт полягає на уживаню чистого воздуха, добрій поживі при цїлковитім відпочинку. Причиною повстаня сухіт може бути заражене, застуджене грудий, або инша слабість. В грудних хоробах лїкарська порада конечна.

—

Охорона перед зараженем — Що до хорих на заразливі слабости, то треба памятати се: 1) Хорого положити, коли можна, в осібну кімнату, де ходилиб лише ті, які конче мусять. 2) Кімнату і постїль провітрювати. 3) Хорому не докучати, не галасувати коло него, не говорити при нїм про смерть і мерцїв. 4) Мати для слабого окремі начиня до їди і питя, а також не розтягати його одежі по всїй хатї. 5) Всякі річи, з якими такий хорий стикає ся, прати, мити в горячій водї, а таксамо милом добре обмивати руки, коли робить ся щобудь коло хорого. Се передовсїм при слабостях більше заразливих.

Дальше більше відпорними на всякі слабости є люди працюючі (але неперепрацьовані), що богато перебувають на дворі, мають богато руху, а через те добре їдять і добре сплять. Праця є одиноким важним услівем сили і здоровля. Притім треба їсти стави прості, не забогато мяса, не їсти жіночих і дїточих присмаків.

Дуже здорово змивати кождого дня, а хочби раз на два днї цїле тїло, а бодай шию і груди зимною водою. Сим дуже загартовує ся тїло.

Щож до повисших пригадок, то они відносять ся вчасти до слабих на всякі слабости, а не тілько заразливі. От хочби спокій — чи завсїгди його хорі мають? А кількото бесїд про мерцїв провадить ся при хорих!

—

Ще кілька уваг що до инших слабостий, які частїйше трафляють ся.

—

Ревматизм гостець — повстає звичайно з повільної перестуди, тому зимою, або холодною порою треба завсїгди добре одягати ся і уникати вогких мешкань. Гостець є троякий — суставовий,

костевий і мязовий. Лїчити треба так, що треба усунути спосіб жи-тя, не перестуджувати ся, а навіть болючі місця добре нагрівати і мастити чим пекучим, прикладати гірчицю і т. п.

—

Рани — треба удержувати чисто, вимивати водою з карболевим квасом, лїзолем, або спірітусом і завивати чистою ватою. Так удержувані рани скоро гоять ся.

—

Пухлятина — Причиною пухлятини буває слабість серця, або нирок, хоч бувають і другі причини (прим. в вагітних жінок причиною пухненя ніг є стиснене жил), запалене деяких частий тїла, або пухнене ніг по слабости.. Щоби отже вилїчити пухлятину, то треба лїчити ту слабість, яка єї спричинює.

—

Запалене нирок повстає з наглої або повільної перестуди (в дїтий по тяжких слабостях), з замоченя ніг при деяких роботах, з пиятики і т. п. Слабість нирок є причиною пухненя ніг найперше, бо нирки не можуть виділяти мочи і она лишає ся в тїлї. Слабість нирок може успішно лїчити лїкар, а самому треба памятати ось що: — треба їсти мягкі яйця, молоко, куряче і теляче мясо, крупник, легку яринy, варені овочі. Не їсти: вудженого, перченого, соленого і маринованого мяса, кави, гербати, горячих напитків, сирих, квасних і острих страв. Добре також робити горячі купелї і по купели обікрити ся чим нагрітим, щоби сильно впріти.

—

Слабости легких бувають між иншими такі: катар легких, запалене легких і запалене оболонки легких. Все те повстає головно з перестуди. При катрі легких треба напити ся чого горячого, добре вкрити ся і випріти. — При запаленю легких дати на прочищене, класти до голови зимну воду, а тимчасом покликати лїкара. Обяви бувають такі: сильна горячка, скорий віддих (40 до 50 разів на мінуту), біль голови, спрага, біль в тім міци в грудях, де є запалене, а скоро прилучає ся і кашель, серце бє на мінуту 100 до 120 разів. — При запаленю болони (плїви), що окриває легки, хорий чує сильні кольки в грудях при кождім віддиху (по анґ. ся слабість зве ся „плюриси", а в нас кажуть звичайно „кольки"). Наслїдки сеї слабости можуть бути часом дуже грізні. При сїм буває з початку дрощ, потім горячка і колька, біль голови і сухий кашель. Поки завізве ся лїкара, треба памятати: Коли в цїлім тїлї горячка, тогди прикладати зимні обклади; колиж горячки нема, а є сильні кольки, тогди прикладати горячу кашу, ґрис, сіль і т. п. Також прикладають пластер з хрону, гірчицї, додавши до того трошка води і оцту.

—

Корчі в жолудку повстають часто від довгого нежиту жолудкового, або взагалї при попсованю жолудка. На се дати хорому щось на прочищене (епсом салтс, рициновий олїй), а на ямку під грудьми прикладати горячі оклади. Можна зробити і левативу.

—

Запір буває або від недоброї поживи, раз з'їдженої, або від

браку відповідного руху і тогди тягне ся довго. В першім випадку треба дати на прочищенє, а в тяжших разах робить ся „лєвативу", то є — вливаєсь воду до кишок через відходову кишку. До того можна купити прилад і ним через відходову кишку вливає ся воду до кишок. Води можна вляти дорослому до 1½ кварти і та вода розпустить затвердлі кусники калу. — При проволочнім жолудковім катри треба уживати більше руху, їсти мало, або і постити, коли стан погіршуєсь і взагалї тільки їсти, щоби вставати від стола голодним. Не їсти мяса, а ще товстого, квасних страв, сирих овочів. Уміркованість в їдї помагає тут скорше ніж лїкарство. — Коли хто скінчивши тяжку роботу, при якій треба було богато їсти, опинюєсь без роботи, то повинен ограничити сейчас скількість поживи, бо невдовзї почує, що жолудок нездоровий.

—

Запалене горла буває звичайно з застудженя. Найперше чоловіка морозить, поболюють плечі, руки і ноги. Невдовзї зачинає болїти горло, язик на задї білїє, а горло червонїє. Хорого болить голова, нема апетиту, є горячка. На міґдаликах в горлї показують ся часом білі плямки, що пагадує дифтерію. Таких хорих треба положити до постелї, дати на прочищенє, давати самі рідкі страви, а горло полокати боровим квасом (по анґ. боресик есид, річ дуже тана). За кілька днїв слабість проходить. — При запаленю гортанки (печенє в горлї) треба також положити ся до постелї і держати ся в теплї.

Біль голови появляє ся при рїжних острих слабостях і при слабостях жолудка. А є біль голови, що має причину в самій голові і такий біль зве ся мігрена. Причина його, або надмірний наплив крови до мозку, або брак крови. В першім випадку лице червоне і тогди прикладати зимну воду; в другім випадку лице блїде і тогди подавати горячі обклади. Се буває по журбі, страху, взагалї по сильнім зворушеню. Хорого не треба нїчим дражнити. Добрим средством є хінїна (по анґ. джізуїтс павдер), а також спокій.

—

Інфлюенца походить з перестудженя на веснї і в осени і обявляє ся катаром носа, горла, хрипкою, болем голови, незначною горячкою і загальним ослабленєм. Є се слабість цїлого тїла, хотяй раз одна, то знов инша часть тїла більше діткнена. Перша форма інфлюенци: катар носа, горла, хрипка, кашель, біль грудий, колька, запалене легких. Друга форма: опух міґдаликів, білий язик, брак апетиту, часті воніти, біль в ямцї під грудьми і запертє відходів. Трета форма: біль голови, плечий, крижий, рук, ніг, ослабленє цїлого тїла і сильне почене. Деколи ті три форми бувають з собою помішані. — Головна річ — вичистити жолудок, положити ся до ліжка, їсти рідкі страви, як росіл і т. п.

—

Жили на ногах нераз стають дуже грубі, виразні і сині, а се в людий, що богато ходять, або стоять. Тодї кров в ногах застоює ся і розширенє жили до тої міри, що часом жила може пукнути і з

неї кров. випливає. Радою на се може бути — зробити собі широку тасьму і обвивати що раня ноги досить тїсно. Так за довший час жили знов звужать ся.

ПЕРША ПОМІЧ В НАГЛИХ ВИПАДКАХ.

Замерзанє — Чоловіка замерзаючого не можна нагло огрівати. Його треба брати осторожно, щоби не поломати замерзлих членів і розморожувати в холодній кімнатї. Замерзші части натирати зимною водою з снїгом. Коли тїло змякло, ужити штучного віддиханя. Колиж покаже ся, шо чоловік жиє, внести до теплїйшої кімнати, ще троха натерти потім накрити і дати теплої гербати. При відмороженю ух, носа або палців, треба сейчас приложити снїгу і тримати, доки не розмерзне ся.

Штучне віддиханє — робить ся так: Кладе ся хорого на землю горілиць, підкладаючи під плечі дещо. Потім вклякаєсь понад головою, бере ся руки слабого висше ліктів і звертає ся їх до себе, то знов від себе. Так розширяють ся груди і воздух туда входить, потім стискають ся і воздух виходить, що рівнає ся звичайному віддихови. Таких рухів робити на мінуту около 15, доки хорий не прийде до житя. Потім натирати груди в околици серця, а також руки і ноги, щоби розбудити обіг крови. Пізнїйше дає ся хорому трошка теплого напитку.

Зомлїнє — Коли хто зомлїє, треба порозпинати одежу, щоби не стискала тїла, винести на свіжий воздух і положити на рівнім місци (без подушки). Твар і груди кропити холодною водою, а до носа приложити платок намочений оцтом. При сильнім ослабленю треба ужити штучного віддиханя.

Повішеного — треба осторожно зняти, щоби не упав і сейчас зачати штучне віддиханє. Бояти ся його нема чого, як дехто думає. Рівночасно натирати все тїло і скропляти холодною водою.

Пораженого громом — роздягнути і положити, підложивши щось під груди і голову. Потім скроплювати твар і груди зимною водою, натирати лице груди крижі, руки і ноги і уживати штучного віддиханя. Богато ражених громом можна вратувати.

Раженого сонцем в горячій порі перенести в тїнисте холодне місце, прикладати до голови зимну воду, груди також обливати холодною водою.

При скаліченях — коли кров сильно витїкає з перетятої жили, треба тую жилу від сторони серця сильно притиснути, привязавши якийбудь підклад, поки не прибуде лїкар. Ходить головно о те, щоби задержати уплив крови, що можна зробити стисненєм жил, з яких кров витїкає. Зимні обклади зменшують також уплив крови.

Підчас огню — Коли на кім запалила ся одежа, то не повинен бігчи, але ще найлїпше качати ся, бо так огонь придушує ся. При попеченю уважати, щоби спече-

ної шкіри не здерти, отже треба одежу порозтинати, а по тім помастити оливою. Як горить стайня, то на коні треба накинути упряж і так виводити. Вони тогди думають, що їх запрягає ся.

Утопленого — положити найперше лицем до землї і легко піднести середину, щоби вода з середини витекла. Потім обернути і ужити штучного віддиханя довший час.

УКРАЇНСЬКІ СТРАВИ.

Щоби бути здоровим, то треба мати відповідну поживу. Кождий народ на світї має деякі свої окремі страви, яких не має другий народ, а що до нас Українців, то мабуть нїхто нам не дорівнає скількостию і поживностию став. В нас нема „делїкатесів", але зате є прості, найздоровші страви.

Та нажаль наші господинї часто через лїнивство, а вчасти йдучи за модою, занехують свої страви і беруть чужі, або свої зводять нїнащо. Згадати хочби уживане квасної соли, якої наші господинї навіть по фармах дають до борщу, капусти. Не хоче ся нашкробати борщу, отже дає ся квасної соли, яка не то не помагає, але шкодить жолудкови. Дальше впроваджують кейки, паї, без яких можна би безпечно обійти ся і які також не дуже то такі здорові.

Щоби не розводити ся широко, то скажу коротко, що в українськім домі повинні бути наші українські страви: квашена капуста, квашений борщ, парений борщ, усякі пироги (варенники), голубцї, кулеша з квасним молоком або чим другим, каша гречана, кукурузяна, локшини (тїсто дрібно краяне) звичайне тїсто, галушки (тїсто кидане ложкою на молоко), варені і печені бараболї, печені пироги, капуста смажена і т. п.

Тому першим обовязком кождої матери подбати, щоби дочки вміли якнайлїпше варити всї наші страви і печи всї наші печива, квасити борщ, капусту, печи житний разовий хлїб. Що до житного разового хлїба, то се хлїб дуже здоровий.

По містах жінки переходять на те, що поза мясо і без мяса не хочуть нїчого варити, бо з мясом найменше клопоту—кинь в борщ, постав і вже варить ся. Деякі фармерки також зачинають думати, що понад мясом нема нїчого доброго нї мудрого. Тимчасом всї лїкарі кажуть, що мяса треба їсти як найменше, що мясо псує жолудок і здоровлє і що без мяса можна бути зовсїм здоровим і сильним. Є люди, що не їдять мяса нїколи, але се люди дуже здорові і сильні.

Лїкарі кажуть також, що добре булоби зовсїм не пити кави і гербати, бо в них є трутина, яка шкодить тїлу. І справдї — чомуб то чоловік не міг напити ся води, коли схоче, а коли не хоче, то не треба пити зовсїм нїчого. Хто має, то волить пити молоко солодке, або квасне, маслянку.

Се повинні памятати всї наші господинї і не казати — „а що буду без мяса варити?", або що нема дїщини, або бочки на борщ чи капусту. Всего не буде, як не зробить ся, не постарає ся. **П. К.**

Корінь Слабости

Учені кажуть, що причину 90 проценту слабостий дасть ся відшукати в слабости травлячих орґанів. Фізична сила, а таксамо умова спосібність мають ті самі головні вимоги: добрий жолудок. Коли отже ваш жолудок є слабий, то найлїпшим лїкарством є

Triner's American Elixir of Bitter Wine

Трінера Американський Еліксір Гіркого Вина. — Се лїкарство є вільне від яких-будь хемічних, або отруйних складників. Оно зроблене головно з гірких зїль, коріня і кори важних лїчничих рослин і природного червоного вина. Оно чистить жолудок, усуває всї шкідливі части з кишок, помагає травленю, привертає апетит і скріпляє нерви і цїлий систем.

В затвердженю, нестравности, в повставаню жолудкових ґазів, болю голови, міґрені, нервовости, безсонности, браку енерґії, загальнім недомаганю, в жолудкових слабостях женщин при змінї житя, або майнерів та других робітників і т. п.

На се лїкарство можна завсїгди спустити ся. Купуйте в аптиках.

ЛЇНІМЕНТ ТРІНЕРА.

є знаменитим лїкарством дуже сильним і для того лише для ужитку Оно увільнить вас від докучливих ревматичних болїв і невральґії, і коли маєте ствердлі сустави, болї в крижах, або в випадках звихненя, придавленя, в опухах Лїнїмент Трінера вам поможе. Коли натрете змучені мускули, або змучені ноги натрете по купели, то здивуєте ся наслїдками. Купуйте в аптиках.

TRINER'S ANTIPUTRIN є найкращим антисептичним средством до митя рота, полоканя горла, чищеня ран, нарывів і т. п. В усїх аптиках.

НАЙНОВЬЙША І НАЙБІЛЬША НАҐОРОДА:

Золотий Медаль, Сан Франціско 1915 — Ґранд Пріз, Панама 1916.

Joseph Triner

Manufacturing Chemist

Chicago, Ill. 1333--1343 S. Ashland Ave.

СТАРОМУ І НОВОМУ РОКОВИ
1917-1918

Прощай нам старенький, минаючий роче!
Кровю і слезами обмитий,
Ти нам був тим першим віщуном пророчим,
Що Вкраїну вивів світу перед очи
Хоч сам неславою збитий!

В великій надії ми тебе витали,
Що ти нам принесеш відраду,
Що аж ти вкоротиш світову руїну,
Що спасеш від згуби й нашу Україну,
Що рай принесеш і в Канаду.

Нині ти вступаєш! Старість придавила...
Стоїш вже ногою в могилі!
Горя не змінивши, бо не твоя сила,
Люде ся мордують, кров плине як плила,
Шаліють розбурхані хвилі!

Ти оден щасливий! Із соток минулих
В памяти останеш на віки!
Ми за житя твого про волю почули,
Неволі, кайданів на вік ся позбули,
Вирвались з під царської опіки!

Коли-ж вже вступаєш... Не забудь старенький,
Що маєш новому сказати:
Бо він ще приходить на сей світ маленький,
Не знаючи добре який шлях тяженький
Прийдеть ся йому вандрувати.

Він на Україну, як коли загляне,
Й побачить свобідну!... На воли!...
Хай перший щасливим для неї остане,
Таким як бажали герої — Гетьмани!
І не забуде ніколи.

А ти молоденький звістуне спокою,
Прийди на свобідну Вкраїну!
Принеси їй радість і щастє з собою,
Захисти нещасну від лютого бою
Велику! свобідну Родину!...

Семен Ковбель.

КИЇВ

Київ!... Скілько се говорить нашому серцю! Чого він не бачив, свідком яких тілько подій не був? Бачив славу Володимира, Ярослава, бачив тяжку руїну татарську, бачив господарку польську і своє відроджене. В Київі витали Богдана Хмельницького після славних побід, в Київі ховали наших визначнійших людий. З давних-давен і до остатнього часу притягав і притягає він до себе купців та всяких чужоземців; сто раз богатів і сто раз біднів, і горів від краю до краю і відбудовував ся знову. Як би перерахувати скілько жило і скілько умерло в ньому людий — велике число виписати було би треба. І не сходиш день самих святинь його, самих памятників предавньої старовини.

А коли-ж він повстав? Хто заснував його? Ніхто того не знає, ніхто не міг би сказати. Є в наших літописях старих розказано, що як розійшли ся апостоли по смерти Христа проповідувати слово Боже,

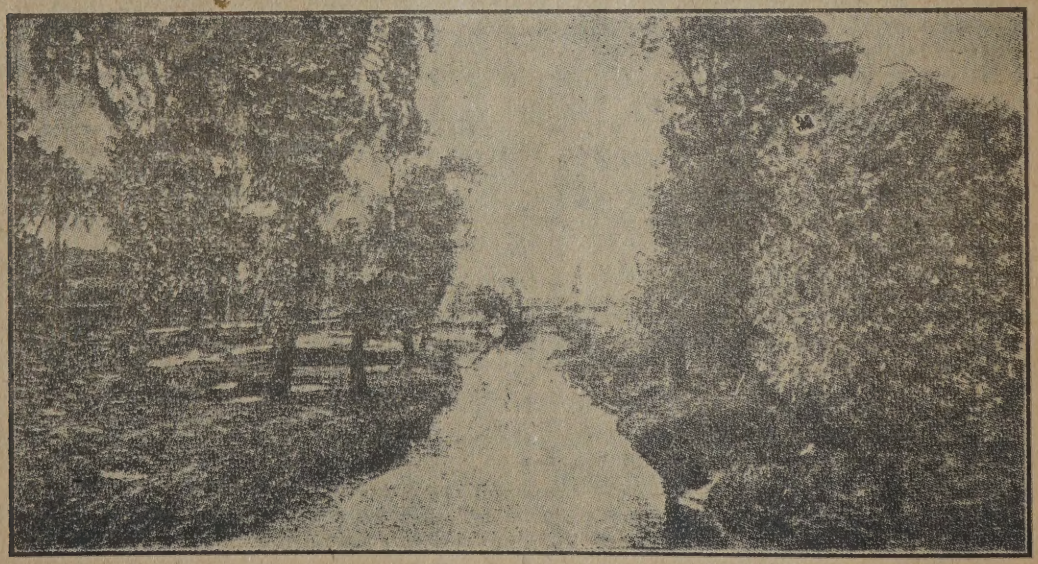

Лебедь.

то апостол Андрій поїхав вверх Дніпром, доїхав до київських гір — і так сї гори йому сподобали ся, що він вкопав на одній із тих гір хрест і сказав, що тут повстане колись велике і славне місто. Апостольські слова справдили ся. На тім місци стоїть тепер Андріївська церква, про котру ми ще будемо говорити далї.

Чи богато, чи мало пройшло часу з тої пори, як на пустинних Київських горах стояв апостол Андрій — не знати, а їхали раз Дніпром два князї Аскольд і Дір, шукаючи собі слави. Бачуть — на березї Дніпра стоїть великий город (від того назва, що був обгороджений). Питають ся князї — що се за город? Кажуть — се Київ. Були колись три брати — Кий, Щек та Хорив, а в них сестра була Либедь, то отсї брати й побудували сей город і назва йому пішла від імени старшого брата.

— А хто-ж тут жиє в тім Київі? — питають Аскольд і Дір.

— А живуть тут Поляне (се так наші предки називались Полянами).

— А кому вони платять данину? — знов питають ся князї: в ті

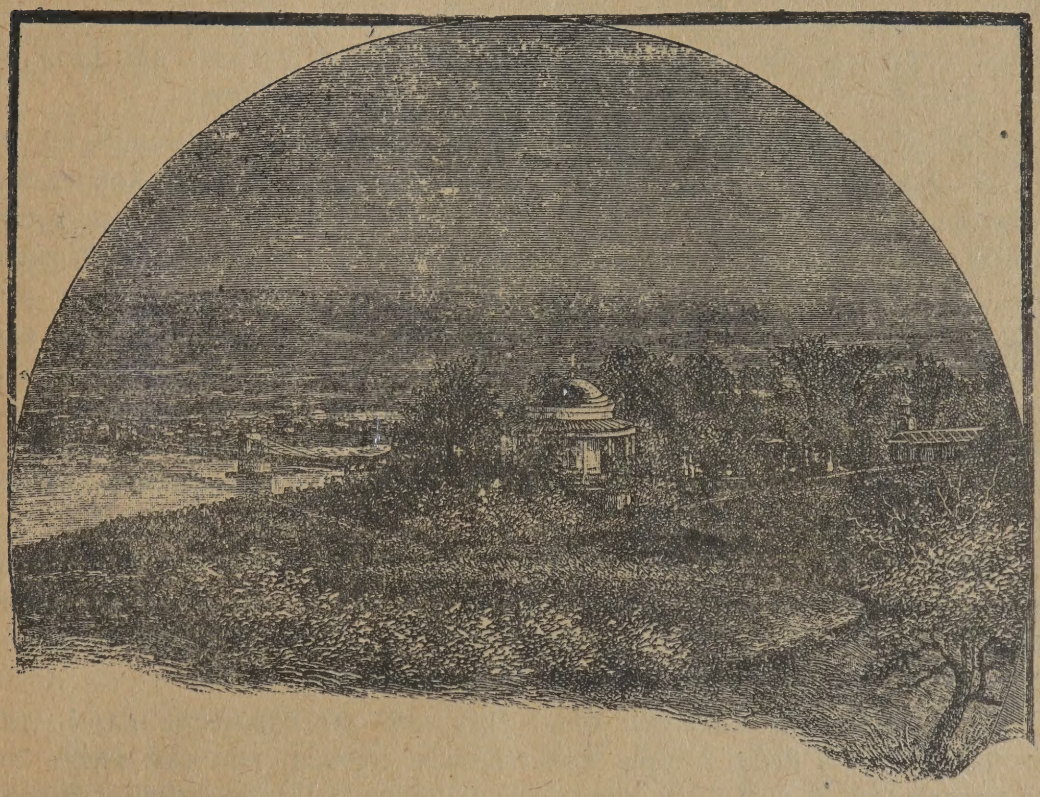

Аскольдова могила.

бо войовничі часи кождий майже нарід або платив кому дань або побирав її від кого.

— А платять дань Хозарам.

Аскольд і Дір мали зі собою досить війська, отже запропонували Полянам відбити ся від Хозарів і платити їм дань.

— А ми зостанемо ся у вас і будемо вас оберігати.

На тім і стали. Аскольд і Дір не поїхали далї — і от се й були наші перші князї на Українї. А по братах, основателях Київа лиш та памятка ся лишила, що іменем старшого брата названо саме місто, в містї є дїльниця, що називаєть ся Щековиця, коло Київа є гора Хоревиця тай і річечка досї тече, а імя їй Либедь, по імени сестри тих братів. Ось вона, ся річечка на попередній сторінцї.

А тимчасом на півночи, в далекім Новгороді, умер старий князь Рурик і лишив по собі малого сина Ігоря, а заки Ігор підросте, управляти його іменем мав дядько його Олег. Великий був вояк Олег, мало було йому Новгорода; всадив він військо на човни і поїхав вниз Дніпром.

Їде і бачить на правім боці город — ще кращий, як був перед лїтами.

— Які тут князї? — питаєть ся Олег.

— Аскольд і Дір.

— Ану підїть та скажіть їм, що купцї приїхали — нехай вийдуть на берег.

Пішли люди, кажуть князям — купцї приїхали. Аскольд і Дір, нїчого не передчуваючи вийшли на берег, а тут з човнів вискочили вояки Олегові і убили тих князїв. Лихий то був учинок, але щож, як тодї часи були такі: все стояло на насильстві, на заборах.

Поховали Аскольда над Днїпром недалеко від теперішної церкви Малого Миколи — так і називаєть ся се місце і по сей день Аскольдова могила. Ось вона на попередній сторінцї. Тут так красно, так гарно, що як стане чоловік, то не хотїв би й до віку з місця сходити. Невеличка церковця і все кладовище мов висять над Днїпром, а саму ріку видко звідси на богато-богато простороні вверх і вниз. Через весь водяний простір перекинув ся красний і легкий міст на ланцюхах; рікою пливуть то туди, то сюди човни, пароходи, а довкола так тихо, так супокійно... Церковця вибудована саме на тім місци, де находить ся могила князя Аскольда. А Діра могила коло Софійського собора, недалеко церкви св. Ірини.

Олег сам осїв у Київі і зробив його столицею свого князївства. Звідси ходив у походи, сюди повертав з походів і за його часів Київ став уже славним, далеко знаним містом. Приїздили купцї грецькі і всякі инші, ширила ся торговля — богатїв Київ.

По Олегу став княжити Ігор. При нїм, як говорять, наші старі лїтописї, була в Київі і одна христіянська церква, хоч сам князь був ще поганином. А вже його жінка, свята княгиня Ольга приняла христіянство, хотїла й сина свого навернути, та він не згоджував ся. Сей князь, на імя Святослав, був дуже великий вояк; він мало й сидїв в дома, а все більше ходив та воював. Отже не міг князь Святослав і Київ піднести вище, бо не бував в нїм часто.

А вже за те син його Володимир зробив Київ красою всеї руської землї. Скілько він самих церков побудував ,скілько всяких памятників по нїм лишило ся! От далї, переглядаючи теперішний Київ, ми все будемо стрічати ся з його іменем та його сина Ярослава: сї два князї високо поставили руську землю. Ярослав то поріднив ся з усїма найвизначнїйшими королями тих часів: за сина свого Всеволода взяв доньку грецького імператора, за другого — нїмецьку князївну: одну доньку віддав за норвежського короля Гаральда, а другу за французь-

кого короля Генриха I; рідна сестра Ярослава була за королем польським Казиміром. Умер Ярослав в 1059 році і поховано його було в Софійськім соборі, котрий він сам і вибудував; мармурова домовина Ярослава стоїть в тім соборі і до сьогоднішного дня. Часи Ярослава — се була золота пора Київа; місто забудовало ся красними церквами й иншими будинками, з усіх країв, навіть найдальших, приїздили люди — і всї чужоземцї дивували ся красї нашої столицї.

Але по Ярославі Київ уже не підносить ся що раз вище, а радше, можна сказати, падає. Князїв наплодило ся богато, кождий з них хотїв бути в Київі, один у другого видирав з рук княжий престіл — і де вже було сим князям дбати про славу й красоту своєї столицї. А оден з потомків Ярославових, князь Андрій Боголюбський, то зруйнував був Київ гірше Татар. Він, сей князь, перемосковщив ся*) і хотїв, щоб столицею князївства був не український Київ, а московський Суздаль. А для того здобув тай зруйнував Київ в 1169 роцї, але як зруйнував! Церкви грабував та палив, жінок, дїтий без жалю убивав.

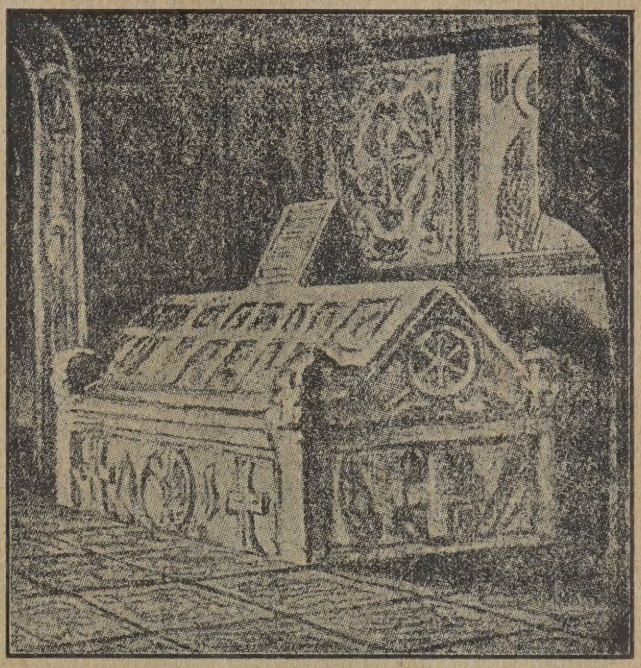

Гробниця Ярослава.

І від того часу довго вже Київ не міг поправити ся та відзискати назад свого значіня й сили. Столицею України став на якийсь час Галич, і галицький князь Данило посадив в Київі свого воєводу Дмитра.

Було то саме в ті часи, як на Україну йшла страшна орда татарська під проводом хана Бати. Наші люди і тоді були такі самі як і тепер і не знали єдности: ворогували, дїлили ся на партії — і тому не могли вони встояти проти Татар. Як би всї наші князї з,єднали ся, вони відбили ся-б від орди, але князї наші все були в сварцї, кождий дбав лиш за себе — і кождого по одинцї били Татари.

Так пройшла орда цїлою Україною, все палючи на своїй дорозї. Підступили й під Київ. Але як поглянули, що на горі, весь в садках пишаєть ся Київ, мов лялечка, жаль зробило ся навіть Татарам такого красного міста. І посилає хан послів у Київ сказати Кіянам, аби вони добровільно піддали ся — тоді Татари не будуть руйнувати міста. Але Кіяне надїяли ся відбити ся, то сказали: „Ми міста не дамо". Татари

*) Його батько Юрій і місто Москву збудував в 1147 році. Отже Москва збудована нашим князем і молодша від Київа на яких пару сот лїт.

чомусь не брали тогди Київа і пішли собі пріч. Але на другий рік (в 1240 році) то прийшли такою вже силою, що за рипом татарських возів, за ревом верблюдів та іржанєм коний не чути було нїчого в Київі.

І линула ся Татарва на Київ. Цїлий день відбивали ся Кіяне, але під вечір то впали стїни Київські і орда заляла потоками вулиці нашої славної столиці. Зруйнували богато храмів, будинків, попалили, побили, порізали і забрали богато в полон. І зовсїм занепав з того часу Київ, але не загинув цїлком — лиш поволи а поволи відроджував ся, відбудовував ся наново. Він не був тепер столицею, ба навіть митрополит наш переїхав з Київа до Володимира над рікою Клязмою (се в Московщи-

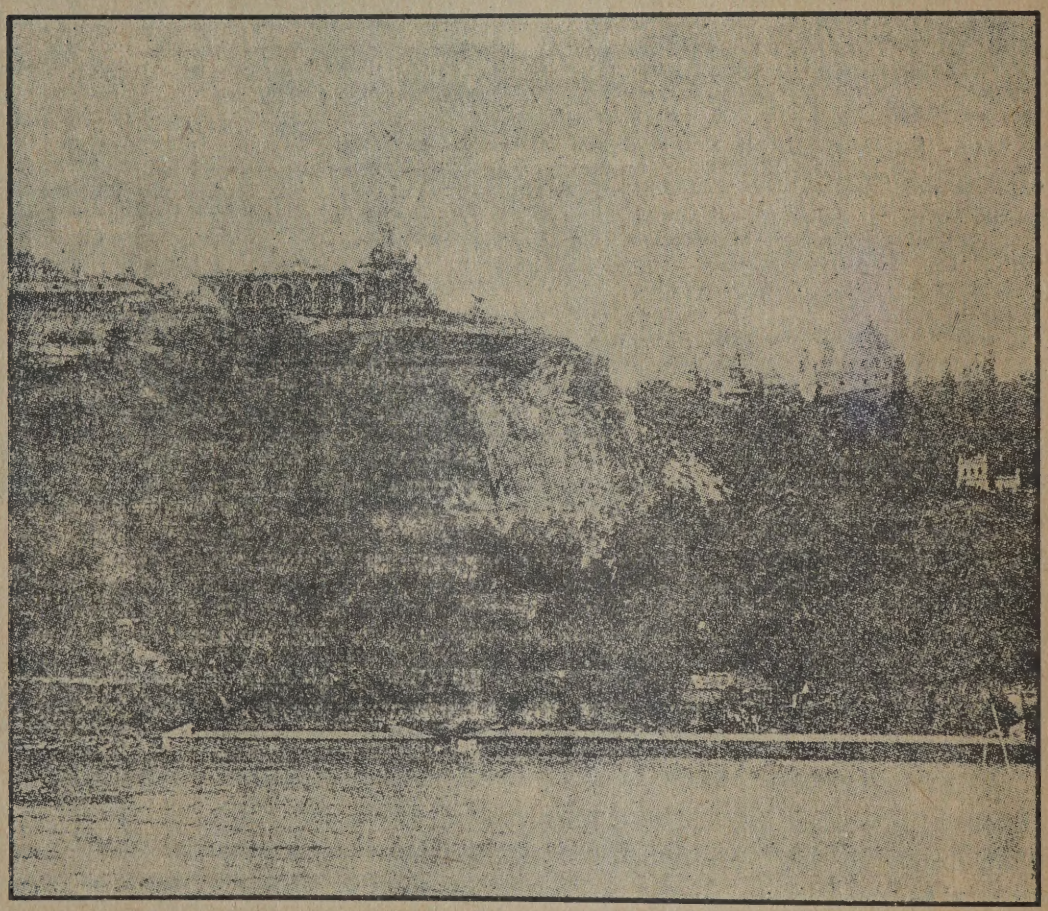

Вид Київа з Днїпра.

ні), а потім таки й до самої Москви. І лише в 1416 році спромогли ся вибрати собі українські епископи знов митрополита Григорія Цамблака. Потроху-потроху. почав Київ відзискувати своє попереднє значінє і в XVI. віці знов уже стає одним з найвизначнїйших міст України.

Славний наш гетьман Петро Конашевич Сагайдачний теж немало зробив для піднесеня Київа. Між иншим він заложив і ту школу, що звала ся потім Київо-Могилянською колеґією і була так славна в історії України. До розвитку сеї школи, як і взагалї до возвеличеня Київа, спричинив ся богато митрополит київський Петро Могила: се славне і дороге імя в культурній історії України.

А в часи Богдана Хмельницького уже знов Київ був пишним містом. Варто пригадати, яку царську стрічу робив Київ в 1649 р. своєму гетьманови, що визволив Україну з під ляцької кормиги. І що до культури Київ стояв дуже високо: вся наука, штука, будівництво йшло до Москви не звідки, як з Києва, котрий був осередком всеї просвіти тодішних часів.

В XVII. віці найбільше оставив по собі памятників у Київі гетьман Іван Мазепа, будуючи церкви і всякі громадські будинки. А вже після нього, то все більше й більше починає забирати під себе Москва — і так се йде до станніх часів. Тепер вся Україна під властію Московською, отже само собою і Київ. Старі наші памятники гинуть, бо Москва про них не дбає, Москві вони не дорогі. Навіть дослідів над нашою минувшиною робити не вільно... нічого нема вічного на світі отже й московське пановане над Україною нині упадає.

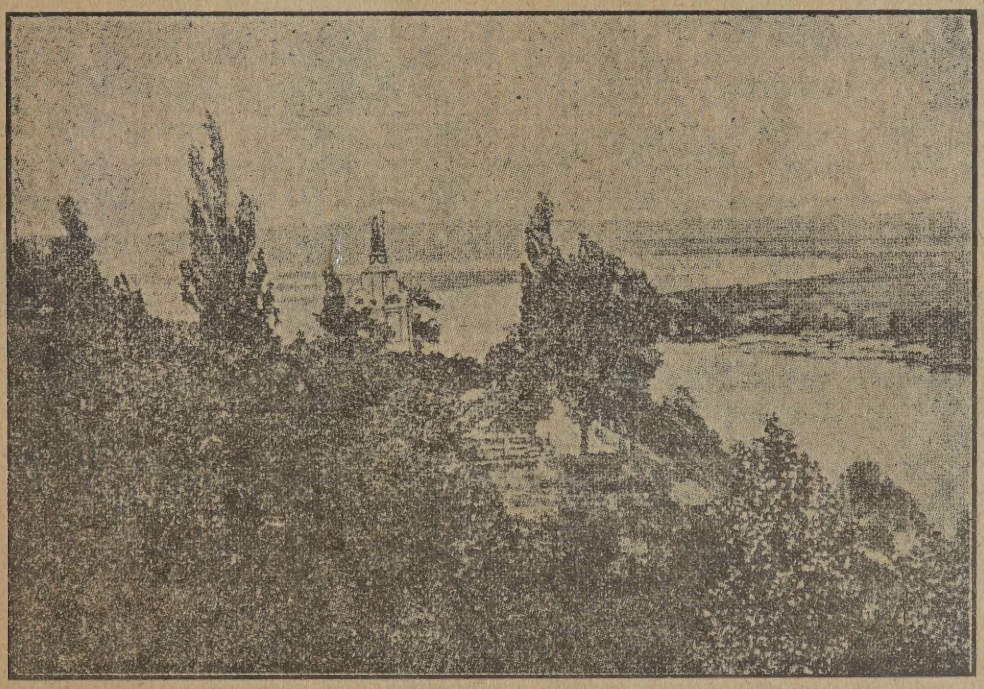

Памятник Володимира

Так ми перебігли історію Київа. Але перегляньмо, як виглядає він тепер. Як попаде до него чоловік, то куди йому йти, на що дивити ся, про що розпитати.

Вже як їхати зелізницею, то видно як починають бігти мимо ока глядача Київські гори і сам Київ на них. З далека видно Печерську Лавру, що сяє своїми вежами на сонци, величезні сади київські, вулиці. Але от потяг зупинив ся і ви виходите.

Перша вулиця, на яку чоловік попадає се Безаківська, названа так но імени колишнього генерал-губернатора Безака. Вона підіймаеть ся в гору, по правім боці минає частину величного Ботанічного города, а потім переходить в одну з найкрасших вулиць Київа — Бібіковський бульвар. Сим Бібіковським бульваром можна дістатись до найголовній-

шої і найкрасшої вулиці Київа — до Крещатика. Ще живуть в Київі старі люди, котрі памятають на місци теперішного Крещатика невилазні багна, пустирі, а за часів ще перших князів, то сюди виїздили вони на польоване. Тепер же, за яких 50—60 літ — тут стала одна з найкрасших вулиць може в цілій Росії. За довгий сей Крещатик буде мало не 2 кільометри і весь забудований величезними домами. Починаєть ся він так званою царською площею, де сходять ся всї київські трамваї, а кінчаєть ся площею Богдана Хмельницького, котра впрочім так називаєть ся лиш на папери; нарід же її зве просто Басарабкою. Історичного в собі сей Крещатик нїчого не має, вся історія наша відбувала ся там, де тепер так званий Старий Город.

Як би ми стали на тій Царській площі, звідки починаєть ся Крещатик, то ми відразу моглиб попасти на одно з найкращих місць Київа — на Володимирську горку, де стоїть памятник нашому князеви св. Володимиру.

Не знати, від чого пішла назва — Володимирська горка: чи так се місце звало ся раніїше і тому тут власне поставлено памятник, чи по памятнику й назва пішла, але що красно тут що гарно — то й не знати! Памятник сей збудовано в 1853 роцї. Висока постать князя Володимира стоїть, піднявши очи до гори і мов благословляючи хрестом Днїпро і всю Украіну. Сей хрест весь обвішаний елєктричними лямпами і як тільки смеркне — він спалахне ясними зіронька ми і здаєть ся тодї, мов небесний хрест стоїть над Київом.

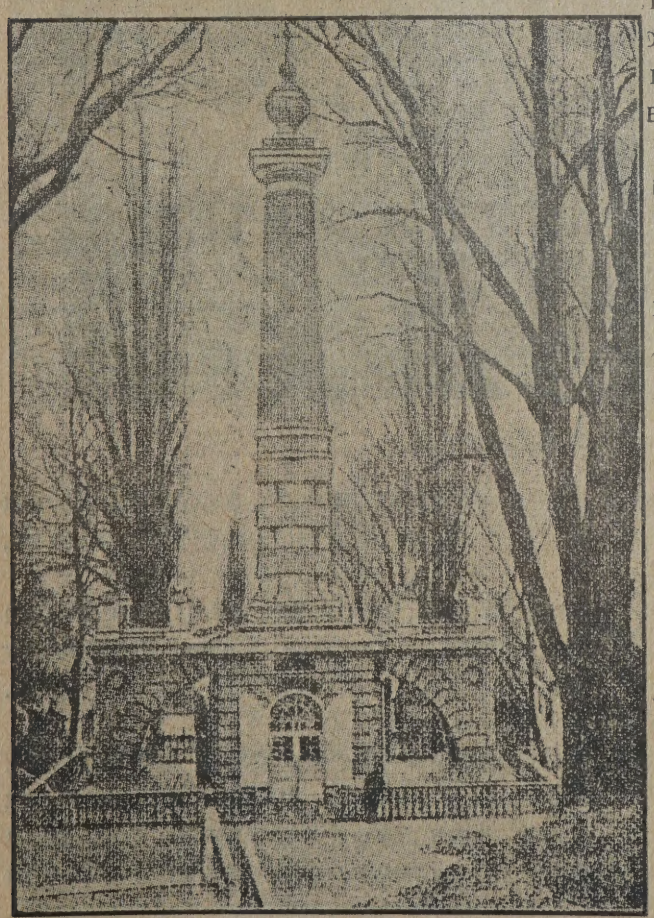

Нижнїй памятник Володимира.

Височина сього памятника 20 метрів, а важить він до 6 тисяч кільограмів.

Звідси видно і другий, так званий нижчий памятник Володимира. Він стоїть коло самісїнького Днїпра. На сїм місци з давніх давен стояла деревляна капличка, але вона дуже вже струхлявіла і в роцї 1802 тут побудовано другу, камяну, над котрою поставили високу колюмну. В серединї сеї каплички стоїть чаша, з котрої бє чиста вода.

Що року 15 липня, в память хрещеня Руси, йде до сего памятника процесія з

усіх численних київських церков, при участи всього духовеньства. Процесія починаючи ся від славного Софійського собора, іде мимо Михайлівського монастира на Володимирську горку, до верхного памятника і тут, з'днавши ся з процесіями Лаври та Подолу, спускаєть ся до Днїпра, до нижнього памятника.

Від верхнього памятника можна пройти до Михайлівського монастиря, званого Золотоверхим. Се одна з найбільших святинь Київа. Є звістка, що побудований він був першим митрополитом київським Михаїлом. В 1108 р. князь Святополк II. збудував в тім монастирі камяну церков, богато прикрашену в середині, але вона була зруйнована Татарами і так стояла довгі віки. Лиш в кінці XV. віку вона була відновлена, і тепер ще видно ті старі картини, котрими була церков мальована в початку XII. в.

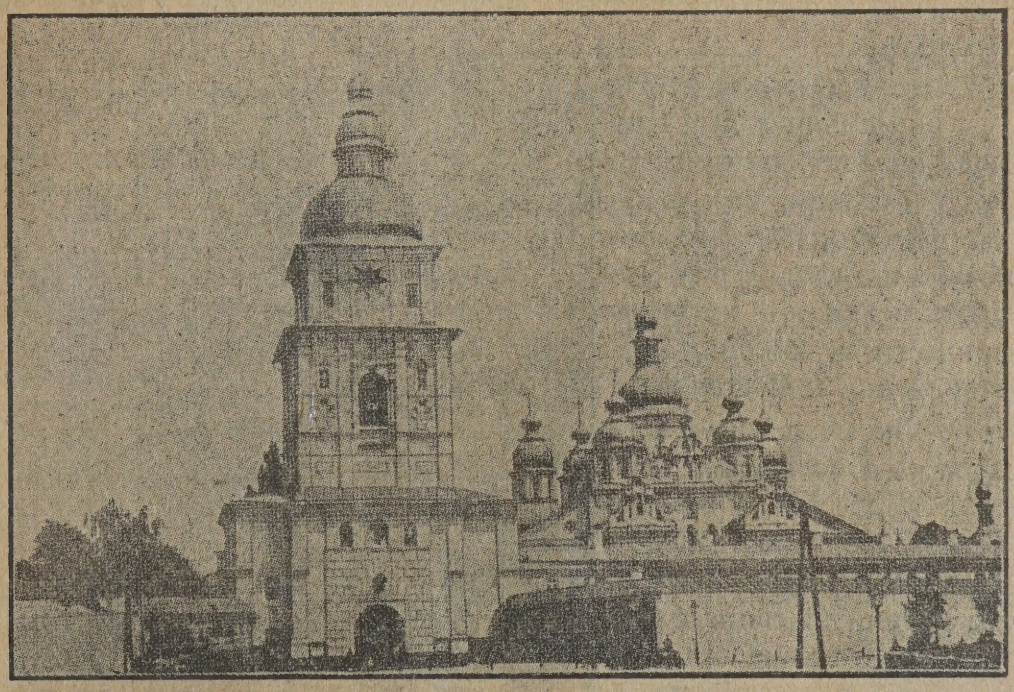

Михайлівський монастир.

Церков має сїм золотих бань; головна баня храма має хрест і двоголового орла наверху. Повідають, що орла сього (се герб російський) звелїв поставити Богдан Хмельницький тодї, як Київ перейшов з під власти Поляків до Росії.

Найважнїйша святощ храму — се мощі св. Варвари. Тільки ви вийдете в церкву — зараз видно богату гробницю, що вся блищить і сяє від безлїчи свічок і лямп — се є мощі св. Варвари, перенесені до Київа в XVIII віці з Царгорода. Гробівницю зроблено зі срібла, котрого пішло туди більш як 400 кґ. Крім сих мощий лежать в храмі ще богато инших останків святих в гробівниці, котру злагодив славний гетьман наш Іван Мазепа.

Іконостас храма дуже красний і артистичний; в нїм є храмова іко-

на св. Михаїла, прикрашена 3000 діяментами і 16 хризолитами, а подарував її монастиреви цар Олександер І.

Вийшовши з монастиря через головні ворота, ідете по Трехсвятительській вулиці і зобачите реальну школу, а далі по правім боці жіночу епархіяльну школу, котра стоїть на земли Василівської церкви. А Василівська церква — се одна з перших церков побудованих Володимиром і стояла вона, як повідають, саме на тім місци, де був головний храм бога Перуна. Отже Володимир, принявши християнську віру, збурив той ідольський храм а поставив на тім місци церков. Але на превеликий жаль, не зостало ся від тої церкви навіть і слїду — хвилї татарські змили її до землї, таксамо, як і великокняжий двір, котрий стояв тут же, а саме на розї Трехсвятительської вулиці і невеличкої площі, на котрій стоять тепер дві церкви: Десятинна і Андрія Первозванного.

Андріевська церков.

Десятинна церква стоїть теж на історичному місци. Коли князь Володимир був ще поганином, вернув ся він раз зі щасливого походу, а що завдячував свій успіх богам, то хотів їм принести як найлїпшу жертву. А яка найлїпша жертва? Людська. І кинули жереб: на кого впаде, того й принесуть в жертву богови Перунови. Жереб упав на молодого Хведора, котрий зі своїм батьком жив саме на тім місци де стоїть тепер Десятинна церква. Хведір і його батько Іван були християнами, і коли княжі слуги звернули ся до Івана, щоби він дав сина в жертву Перунови, то Іван не тільки не дав, а ще виступив з проповідю против поганства. Тодї розлючена товпа кинула ся на двір, збурили дім і під його руїнами згинули Іван та Хведір, сї перші християнські мученики на Руси.

І от коли Володимир став християнином, подія ся не давала йому спокою. Аби загладити свій вчинок, він на місци погибелї тих християн звелїв побудувати церкву, на котру призначив десяту часть всїх

своїх доходів — від того й назва її „Десятинна". До сеї церкви перснїс Володимир і мощі бабки своєї, св. княгині Ольги, поховав тут же жінку свою, грецьку царівну Анну, і сам по смерти також був тут похований.

Але в тяжкі часи татарського лихолїтя Десятинна церква була збурена і тільки в XVI. віцї на її місци побудовано було деревляну церковцю во імя св. Миколи. Теперішний же храм заснований був в 1828 роцї на місци старих, відкопаних фундаментів. Тут, коло північної стїни знаходить ся могила св. Ольги, а коло південної св. Володимира, над могилами стоять памятники. Коло правого крилоса стоїть скляна шафа, а в нїй всякі предмети старини, знайдені при розкопуваню фундаментів.

Андріївська церков.

Недалеко коло Десятинної стоїть і Андріївська церков. От на сїм місци, як повідають, і поставив колись апостол Андрій хрест тодї, як ще нїчого на сих горах не було. Перший камінь сеї церкви положила цариця Єлисавета Петровна в 1744 р., а будував храм славний на весь світ архитект Растреллі. Ся церковця висока на 45 метрів, а стоїть на горбі зависокім на 9 метрів.

Від сеї Андріївської церкви іде Володимирська вулиця, котрою входить ся на Софійську площу. Посередині сеї площі стоїть памятник славному гетьманови нашому Богданови Хмельницькому на тім місци, на якім витали його колись Кияне, славного побідами над ворогами України. Постава гетьмана дуже красна могутна, і весь памятник робить сильне вражінє. Робив його артист Мікєшін.

Лицем звернений гетьман до Софійського собора, одного з найстарших храмів не тільки в Київі, а й на Українї. Побудував його великий князь київський Ярослав, син Володимира, прозваний Мудрим. Сей князь хотїв поставити у себе в Київі такий самий храм, як знаменитий собор св. Софії в Царгородї. Покликав Ярослав з Грецїї архитектів, малярів і в 1037 роцї, на тім місци, де відбив ся колись від ворогів Печенїгів, заложив сей величавий храм.

Не жалував гроший Ярослав на сю церков, прикрасив її всяко, подарував силу всяких дорогоцінностий — і довгі лїта красував ся великий храм на втїху народу. Та тепер, от минуло майже 900 лїт, а він все ще стоїть, переживши всякі лихолїтя, грабованє, пожежі. Чого-чого тільки не бачили сї стїни? Всю нашу історію видїли.

Головний вхід — з площі через високу золотоверху дзвіницю. Дзвіницю сю добудував до храму в кінцї XVII. віку гетьман Іван Мазепа. Вона до 75 метрів висока і прикрашена всякими старинними орнаментами. Всїх дзвонів на нїй 20, а найбільший з них важить 13 і пів тисяч кільограмів.

Пройшовши дзвіницю, попадаєте ви на величезний двір, серед котрого стоїть старинний 11-главий храм. В нїм два входи — західний і полудневий; західний веде до величного середнього корабля храмового, де стоїть головний престол во імя св. Софії. Війшовши сюди, зупиняєть ся чоловік мимоволї, — перед ним великий образ Богоматері на запрестольній стїні. Ся стїна називаєть ся „Нерушимою", бо непорушена стоїть вона від самого заснованя храму. Божа Матїр намальована в молитовній поставі з піднятими до неба руками.

По правий і лївий бік від середного корабля знаходить ся сїм придїлів; в однім з них, по правий бік від головного вівтаря, в срібній гробницї лежать мощі митрополита Макарія, убитого Татарами в 1497 роцї. У Владимірськім притворі, на лїво від головного храма, у вівтари стоїть гробівниця Ярослава, котру ви бачили на рисунку. Гробниця ся зроблена з двох цїлих куснїв старого мрамору.

З двох крайних придїлів ведуть сходи на хори. Стїни тих камяних сходів покриті всякими старинними давними рисунками: тут і змії, і риби і всякі чуда, тут і польованє і танцї. А се тому тут такі рисунки, що часть ся належала колись не до храма, лиш до будинку княжого, і тільки потім була прибудована до храма. На самих хорах є дуже старий, найстарший в Софійськім соборі, образ св. Миколи Мокрого.

При соборі є бібліотека й ризниця. В ризницї переховують ся всякі предмети старинности; бібліотека, заснована ще Ярославом Мудрим, загинула в часи лихолїтя, пережиті собором, але й теперішня є дуже цїнна, бо має в собі богато старинних рукописий, пожертвованих в ріжні часи ріжними митрополитами.

Вийшовши з Софійського собору, ви попадете знов на Володимирську вулицю, а пройшовши трохи, побачите чорну капличку з золотим хрестом на нїй. Се не капличка, а проста колюмна (стовп), зложена з цегол, що позістали зі старого монастира св. Орини, побудованого також Ярославом Мудрим.

Ідучи далї, ви уже підходите до кінця Старого города. За часів Ярослава він весь, сей Старий Город, був обведений земляним валом, а для в'їзду служили троє воріт: одні Ляцькі (на тім місци, де тепер стоїть Магістрат), другі Жидівські (на теперішній Львівській площі) і треті Золоті Ворота, певно гарно колись прикрашені.

Побудовані вони в 1037 роцї, і се був колись цїлий будинок, в

котрім містила ся сторожа, княжа каса, а над самими воротами стояла церква Благовіщеня: — тепер від всего того зостало ся лиш дві стїни. Найбільше понищив сї ворота князь Андрій Боголюбський, переносячи столицю до Московщини. Коли Київ прийшов під Росію, Золоті ворота були трошки підправлені і через них ішла дорога на Васильків. Але вони все руйнували ся, так що цариця Катерина II. звелїла їх засипати землею.

Так під землею вони були майже сто лїт і лиш в 1832 р. стали відкопані та поправлені знова. Але що то є таке поправлюване! Однаково дощі, ростини зруйнують нашу памятку замість Москалїв. Невже не дало би ся ті Ворота якось лїпше схоронити?

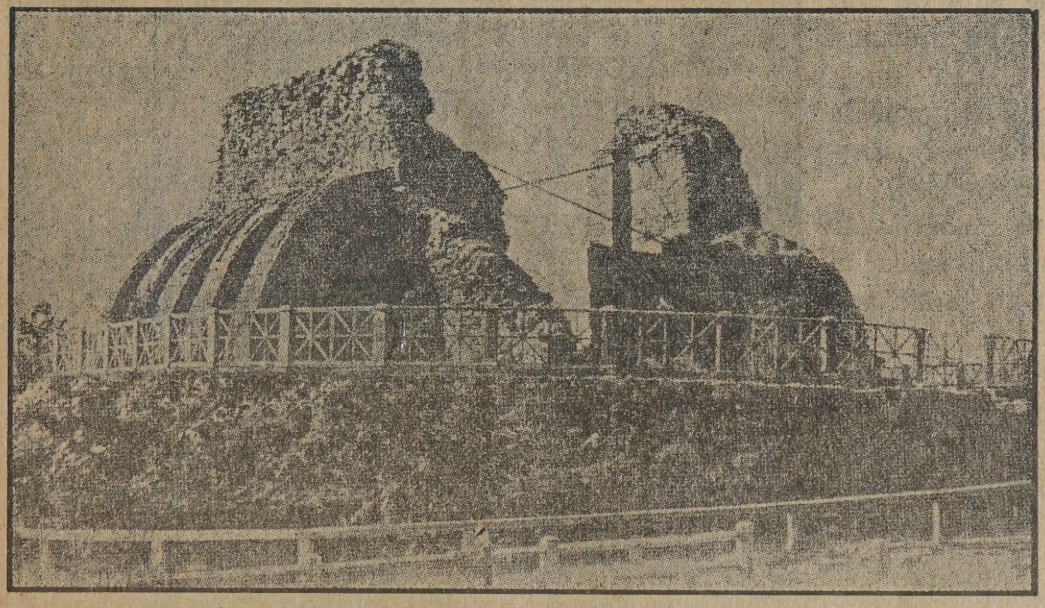

Золоті Ворота.

От коло сих Золотих Воріт і кінчить ся Старий Город. Вийшовши з Воріт, ви вступаєте вже в сучасний Київ. От недалеко стоїть один з найкращих будинків Київа Караїмська церква; далї Володимирською — мійський театр; ще далї величезні будинки Університету. Сей Університет був заснований в 1834 роцї, а скінчений в 1842 р. Слухачів має до 3000 і не дивлючись на величезні розміри, не може змістити в собі всїх своїх заведень.

Від університету йде по Бібіковському бульварку величезний Ботанїчний город, дуже старанно удержуваний заосмотрений в усякі дивні заморські ростини. Тут люблять проходжувати ся Кіяне, бо й справдї лїпшого місця на прогульку трудно винайти.

Напротив Університета іде Миколаївський парк, де стоїть памятник цареви Миколї I.; напротив парку 1-ша київська гімназія, котрої будинок велїв побудувати Микола I. для військової школи.

Вийшовши трохи вверх по Бібіковському бульварку, ми пійдемо до одного сучасного памятника Київа — до храма св. Володимира. Зверха він не робить великого вражіня: досить низький, в суворім

візантійськім (грецькім) стилю, він здаєть ся немов вріс троха в землю, але в середині — очи розбігають ся від красоти й роскоші. Найлїпші малярі, найлїпші майстри поклали сюди свій труд — і таки справді є тут на що подивити ся.

Насамперед звертає увагу величезний образ Божої Матері над вівтарем. Божа Мати намальована зі Спасителем на руках — і дає вражінє мов би йде, мов би рухаєть ся*). Сей образ малював славний російський маляр В. Васнєцов, котрий найбільше дав коштовних річий до сього храма.

Володимирський собор.

Над західними воротами намальований Страшний Суд: се ніби представленє тої картини, котру, як оповідають, розгорнули перед князем Володимиром грецькі священики, що прийшли намовляти його переходити в християньство. Тут же знамениті картини „Хрещеня Володимира", „Хрещеня Руси" далї йдуть наші святі князї, подвижники, серед них Нестор лїтописець. А на стели храма — Бога Отець, що простер свої руки на весь мир; кругом него херувими.

І яка безлїч коштовних прекрасних картин! „Воскресенє Лазаря", „Вхід в Єрусалим", „Тайна Вечера", „Христос перед Пилатом", „Розпятє", „Вознесенє", „Преображенє", „Різдво Христове", „Воскресенє" і ще і ще без числа. А там де нема образів — всї стїни, кождий куточок оброблений візантійським орнаментом (прикрасою) в золоті — і у вечері, коли засвітить ся світло—храм робить прямо чарівне вражінє.

Нас головно цїкавлять наші історичні памятники, тому ми опускаємо богато всього такого, що взагалї варто видїти в Київі, як і в усякім краснім містї. Отже згадаємо лиш мимоходом великий Царський город, котрий засаджував ще Петро Великий, хотячи завести в

*) Образ сей намальований на золотім тлї. Колись я був у тій церкві, побіч мене стояв якийсь селянин і ми оба дивили ся на сей образ. Нараз селянин питає мене пошіпки: „А що се лїхтарі чи що по за Божою Матїрю засвічені"? — до такої степени релєфно стоїть картина.

Київі виноградство та шовководство. В 1735 р. цариця Єлисавета велїла коло сего города вибудувати палату, а коло неї розвести французький парк. Палату сю будував славний Растреллі, а парк при нїй розлягав ся на 50 моргів. Се була така роскіш, що всї чужоземцї дивували ся сїй палатї й паркови.

Але в 1819 р. ся палата згоріла та й від роскошів парку нїчого не позістало: він заснїтив ся і став пристановищем всяких нічних волоцюг. Лиш в 1870 роцї Александер II. знов велїв побудувати теперішну палату:: се величезна будівля (нижній поверх має 55 покоїв для свити (оточеня) царської, слуг і кухонь, а другий поверх, призначений, для самої царської фамілії, має 26 покоїв). Довкола палати зелїзна огорожа зі стовпами, котрі позістали ще з часів Растреллї.

В царському городї є цїкава, високо-високо поставлена альтана. Кождий, хто буває в Київі, посидить хоч троха в сїй альтанї, бо справдї вид звідси такий, яких прийдеть ся мало. Видно і Подол (нижня часть Київа) і Днїпро, і дальшу Заднїпрянщину, а у вечері, коли весь Київ освітить ся лїхтарями, так мов казку яку хто тобі оповідає.

Під палату і Александровський парк коло него відійшло з давнього парку щось з 12 моргів, частина віддїлена магістратом під сад „Шато-де-фльор" — і те, що називаєть ся Царським садом тепер — се лиш частина давнього парку.

Вийшовши з Царського саду, ви побачите мійський музей старинностий. Хоч і як старинне місто Київ, хоч і скілько в нїм всякої старовини, але до останнїх часів не було в нїм музея, бо правительство про те не дбало цїлком: воно дбало про те, як би знищити українську мову й книжку, а не про якісь там памятники. Отже треба було приватної ініціятиви, збираного гроша аби поставити теперішний музей. Тепер в ньому зібрані вже численні збірки всякої київської старовини, котра розкриває перед нами житє наших предків.

Але йдїм до Лаври. Он здалека ще видно Лаврську дзвіницю: як їхати Днїпром до Київа, то можна зобачити її більше як за 60 кільометрів — сяє вона своєю золотою банею. Їдучи до Лаври, цїкаво поглянути на ланцюховий міст через Днїпро. Він є 16 метрів за широкий, а довгий на 777 і пів метра — отже мало не кільометер. Побудований він в 1848 роцї і коштував правительство около 25 мілїонів рублїв.

Ось і Лавра. От її ворота, а над ними церков св. Тройцї, побудована Миколою, князем Чернигівським, що три роки був за сторожа коло монастирської брами. Він же побудував лїчницю при Лаврі з церквою св. Миколи (в лїво від воріт).

Пройшовши через ворота, вийдете ви на великий двір. Тут стоїть знаменита Лаврська дзвіниця, найвисша дзвіниця на цїлу Росію: має 100 метрів без двох висоти. Як вийти на четвертий її поверх, то треба міцної голови аби витримала. При добрій погодї, то можна бачити Переяслав — а він лежить 96 кільометрів від Київа.

Під дзвіницю й дзвони! Найбільший з них „Братський дзвін" важить не мало й не богато 26,765 кільограмів; зависокий він півчверта

метра, саме серце важить 884 кільоґр., а вартість дзвона 45,720 рублїв. Крім сего велетня є на дзвіниці ще 10 инших дзвонів, що важуть разом 65 і пів тисяч кільоґрамів. Оттаку вагу тримає!

Велика соборна Лаврська церква заложена була св. Феодосієм, але тяжко було би сказати кілько зостало в нїй з давних часів, бо кілько-ж то разів Лавру руйнували до тріски. Повідають, що вівтарні півкруглі стїни се ті самі, що будував їх Феодосії; зберегла ся також і західна стїна та ще церква Івана Предтечі, що колись стояла окремо. Бо не тільки Татари руйнували нашу старовину, ще більше зробили добрі приятелї, всякі реставратори, котрі на свій смак перебудовували старину: за тими приятелями, як то кажуть, гірше як за ворогами.

Лавра.

В Лаврській церкві з правого боку коло іконостаса лежить в кипарисовій гробниці голова св. князя Володимира, в другім кутї мощі заснувателя Печерського монастиря, св. Феодосія; коло головного вівтаря мощі першого митрополита київського Михаїла, а в стїні алябастровий надгробник славного князя Константина Острожського.

В правім приділї висить в золоченій ризї образ Божої Матери, що походить ще з XII. віку: перед сим образом молив ся князь Ігор в монастирі св. Федора в ту хвилину, як його убили. Під підлогою Стефанівського приділа поховано богато відомих в нашій історії людий; тут гробниці митрополита київського Петра Могили, архимандрита Лаври Інокентія Ґізеля, князїв Володимира та Скиргайла Ольґердовичів, Александра Володимировича, Семена Олельковича та инших; тут же поховані предки спольщених потім родин князїв Вишневецьких, Санґушків, Корецьких, Острожських, Полубенських, Слуцьких, Дубровицьких, Гольшанських і богато-богато инших.

В ризниці Лаврській є два рукописні євангелія: одно з них дано сюди царями Іваном і Петром Олексієвичами, а друге Василем Дуніним-Борковським: одна верхна дошка його важить більше 16 кільогр. срібла. Є тут євангеліє з золото верхною дошкою, обсипаною дорогими камінями; є золотий хрест (важить до 3 кільогр.) на срібній підставі — його подарував сюди гетьман Іван Мазепа, котрий дав також і чашу одну зі щирого золота. Є тут срібне кадило XVI. в.; жезли даровані царями Петром І., Катериною І., Александром І.; є два золотих хрестів митрополи Петра Могили, обиті дорогими камінями, і мітра митрополича Петра Могили; є ризи даровані ще царем Олексієм Михайловичем, є водосвятна чаша срібна що важить 70 кільогр.; є плащениця 1655 року, вся в дорогім каміню, і богато-богато ще всякої старовини.

Печери.

Недалеко від південної стіни Лаври на місци старої Братської трапези побудовано нову, а перед входом до неї, під плитами білого каміня, гроби Кочубея та Іскри. Друкарня Лаври — се одна з найдавнійших друкарень: заложена ще в 1619 р. князем Острожським.

За вівтарною стіною великої церкви іде вниз дорога до нижних Лаврських воріт, а від сих воріт до Антонієвих (ближчих) печер. Туди треба йти зі свічками в руках; там поховані всякі святі (числом 80). Сї печері викопані глибоко в горі, роблять на чоловіка дивне враженє. Тільки ступаєш в них — а вже обхоплює тебе холод віків і підземна вохкість якась.

А за сими ближчими печерами суть еще й дальші; там також лежать всякі мощі, числом 46. Сї дальші печери дівнійші від близчих їх копав не знати хто й не знати коли, бо наші угодники прийшли вже

на готове і тільки розширювали ті печери.

Може дві хвилі ходу від Лаври, стоїть одна з давнїйших церков Київа — Спас на Берестові. Коло неї була палата князя Володимира, оточена величезним лїсом. Відбудована ся церква була митрополитом Петром Могилою; цікаві тут стінні малюнки.

На Подолі цікавий Братський монастир з Духовною Академією при нім. Його заснували 300 лїт тому, а великі заслуги в справі просвітній положив тут митрополит Петро Могила, іменем котрого довго називала ся і сама Академія. Гетьман Мазепа вибудував для неї будинок, а митрополит Рафаїл Заборовський додав дзвіницю і храм Богородиці. Собор Братського монастиря був збудований в 1693 році і відновлений після пожежі в році 1865. В сім соборі є образ Божої Матери; про сей образ повідають так: він був в церкві св. Бориса та

Братський монастир.

Гліба в Вишгороді (де колись пробувала княгиня Ольга; тепер се невеличке село в 15—20 кільометрів від Київа). Але прийшли Татари, розбили храм, а з образів зробили собі порон для переправи через Днїпро. От сей образ Богоматери приплив з того порона сюди і пристав до київського берега. На лиці Матери Божої ще й тепер є знак від татарської стріли.

В сім соборі же похований і славний гетьман наш Петро Конашевич Сагайдачний. При Академії є богатий музей всяких старинностий.

Недалеко від Братського монастиря стоїть великий будинок для славних колись київських контрактів (ярмарків); а в другім кутї площі є керниця Самсона: темні люди кажуть, нїби вода з неї є цїлюща, але се звичайна собі та ще до того досить брудна вода і не тілько не лїчити, а ще й пошкодити може.

Против водограя є старинної архитектури Успенський Собор, а далї великий будинок, де була колись Київська Духовна Семинарія.

(Тепер тут духовні школи). Тут же недалеко церков Петра й Павла. Се був колись католицький костел (побудував ся домінїканськими черцями в 1640 р.), але в часах війни Богданової був збурений і відновлений аж в 1787 р. В нїм помістив ся тоді грецький св. Катерини монастир, котрий і істнував до 1826 року. В 1829 році тут була семинарія, котра доперва в 1901 році була переведена до иншого будинку.

Вихід з Петро-Павлівської церкви іде на площу, де стоїть Фролівсько-Вознесенський жіночий монастир, займаючи всю південну частину гори Кисілівки. Ся гора Кисілівка славна тим, що на нїй колись били ся Кіяне ремісники: дїлили ся на два ряди й били ся.

Притиско-Никольський монастир.

Сам монастир під горою, а на горі кладовище. Монастир сей згадуєть ся ще в XVI. в., але до XVIII. віку був дуже бідний, лиш потім розбогатїв. Тут є образ Казанської Божої Матері, знайдений в селї Рунї Чернигівської губ. в 1689 році.

Недалеко від Петропавлівської церкви є церков, звана Притиско-Миколаївською, а пішло се дивне назвище від того, що колись, повідають, влїз до сеї церкви злодій, але образ Миколи притис того злодія до стїни і так тримав до рана — тому й церква так ся називає. Тут же недалеко був будинок, де жив знаний в нашій історії Сава Туптало.

Не згадуємо ще богато дечого цїкавого для глядача і що впадає в око, бо там нема історичної вартости. Згадаємо ще старинну Кирилівську церков (на Кирилівській вулиці). Повідають, що повстала вона ще за часів Аскольда й Діра: тоді Царгородський патріярх Фотій посилав двох учених мужів Кирила й Панаса, щоб вони просвіщали Славян — і от вони побудували тут церков. В році 1146 жінка Великого князя київського Всеволода Ольговича, Марія Мстиславівна (вну-

ка Володимира Мономаха) побудувала на місци старенької церковці богатий і роскішний храм. Татари ограбили і зруйнували сей храм і довго він стояв в руїнах, аж князь Острожський на початку XVII. віку відбудував сей храм і монастир. Одним з ігуменів був там і Дмитро Туптало (що був потім митрополитом ростовським і причислений до святих). В 1786 році цариця Катерина II. скасувала монастир і обернула будинки частію в дім для божевільних, частію що инше. В роках 1881—7 з під пізнїйшого побільшеня видобули старинну живопись на стїнах; з картин найбільше зберегли ся ті, що малюють житє Кирила Александрійського. Під підлогою коло дверий, що ведуть на хори, лежать родичі св. Дмитра Ростовського — Сава Туптало і жінка його Марія.

Тут недалеко є так званий „Михайловскій подйом"; проїхати ся ним дуже цїкаво. Стальовий дріт тягне два вози: оден до гори, а другий вниз — і за 1½ хвилї ви вже високо на горі, звідки є дуже красний вид.

Ну, от ми й сказали що хотїли. Що-ж еще сказати? Хиба про Видубицький монастир, що лежить два кільометри від Лаври. Про него повідають так: коли князь Володимир звелїв вкинути Бога Перуна в воду, то Кіяне-поганцї з плачем бігли берегом Днїпра й просили: „Видибай, наш боже, видибай!" І Перун нїби справдї показав ся з води саме в сім місци. Заснував тут перший київський митрополит Михаїл, а потім 17 лїт згодом, князь Всеволод Ярославович додав сюди монастир. В 1184 році з сею церквою стало ся нещасте: вона рунула в Днїпро, але скоро потім князь Рюрик Ростиславович відбудував її знову. В 1240 році монастир зруйнували Татари, потім він був в руках унїятів (католиків) довший час і лиш в 1637 році відобрав його назад митрополит Петро Могила. До тепер зберегла ся одна стїна, збудована Всеволодом.

Окрім давньої церкви Михаїла є тут ще церква Георгія побудована в XVII. віцї стародубським полковником Михаїлом Міклашевським. З монастирських старинностий є служебник 1629 року і євангеліє 1636 року (друковано у Львові), подаровані Видубицькому монастиреви митрополитом Петром Могилою.

Недалеко від Видубицького монастиря на місци, де стояла палата великого князя Всеволода, є тепер Свято-Троїцький монастир, заснований полтавським хлопом Іваном Ориниченком (в черцях його звали Йона). При сім монастирі будують тепер дзвіницю, що має бути найвисшою дзвіницею в цїлій Росії: має мати 110 метрів, а Лаврська має 98.

З численних монастирів довкола Київа згадаємо хиба еще Китаївську пустинь (миля від Лаври). Тут була колись кріпость (твердиня, фортеца), останки її видно й досї. В XVII. віцї черцї Печерської Лаври уходили в Китаїв і жили там в печерах, а в 1716 році почав ся тут і монастир.

В трех кл. від Китаїва лежить Голосіївська пустинь, котру заснував Петро Могила, побудувавши тут в 1631 році церкву во імя Івана Сучавського, і проживав тут в літі.

Піднявши ся вверх Дніпром 15 кільометрів доїдемо до гори Хоревиці, на котрій стояв „град Ольги" Вишгород і любила тут пробувати наша княгиня. І Володимир любив тут пробувати, а як прийняв християнство, то побудував тут церкву св. Василія (він бо сам по хрестї названий був Василем); сюди перенесені були згодом тїла синів його, Бориса й Гліба. Церква ся згоріла в 1014 році і на місци її великий князь Ярослав побудував другу, деревляну, де й положив мощі Бори-

Видубицький монастир.

са та Гліба. Згодом ся церква спорохнявіла, а коло неї в 1072 році побудував також деревляну церков великий князь Ізяслав в імя Романа й Давида (такі були християнські імена Бориса й Гліба). Чернигівський князь Святослав Ярославович почав класти тут в 1075 році камяний храм, освящений вже аж в 1115 році, при Володимирі Мономасї. В сей храм і перенесли мощі Бориса й Гліба, гробівниці котрих, як оповідає лїтописець, оздоблені були „золотом, кришталем та різьбою". Під час княженя Володимира Мономаха, Вишгород був удїльним городом і княжив в нїм Мстислав Володимирович. Коли насунули на Украïну Татари, то мощі Бориса і Гліба були десь сховані, але так сховані, що не знайдуть їх і до сього дня: знаходили всякі гроби, збрую, гроші і всяку старовину, а мощий нї. Під кінець XIV. віку на Вишгородї був побудований замок, і місце, на якім він стояв, і досї називаєть ся Замковище. Теперішний Вишгородський камяний храм

побудований в 1862 році на руїнах старого Мономахова храма. Є там образ Спасителя, а на лиці Спаса є знак від стріли пущеної Татарином підчас нападу на Київ в 1662 році.

А ще вище верх Дніпром (на 21 кільом. від Києва) лежить славний в нашій історії Межигорський монастир Спас, той Межигорський до котрого запорожці наші під старість приходили. Лежить він між високими скелями, а заложили його грецькі черці, що прибули з Греції разом з першим митрополитом Михаїлом: на одній з Межигорських гір, вони поставили деревляну церковцю. В другій половині XII. віку князь Андрій Боголюбський побудував тут камяний храм весь побілений — чому й пішла назва Білий Спас. В році 1651 Межигорський монастир весь вигорів, але Богдан Хмельницький відбудував його за свої власні гроші, став навіть за ктитора в нім — і від сих часів став сей монастир козацьким монастирем. Вертаючи ся зі своїх походів козаки ніколи не забували давати частку здобичі на Спаса Межигорського — і в нім всі церковні посуди були зі срібла, а величезні суми рожець таки до Межигорського Спаса відмолювати свої гріхи (тут, золотом і сріблом берегли ся в пивницях. Постарівши ся, ішов запокажуть, і славний гайдамака Максим Залізняк жив послушником). Не одну й раду бачив сей монастир — і коли рішала ся війна, запорожці складали перед вівтарем свою збрую, котру святили потім черці.

Богато подарував монастиреви і цар Олексій Михайлович. Монастир мав такі сади й виноградники, що навіть Москву годував своїми овочами. В 1787 році російське правительство хотіло, як то говорило ся, „перенести" монастир до Таврії (а по просту знищити), але стара козацька святина не дала ся і — згоріла до цегли. Маєтки його забрало правительство, і в 1815 році була тут порцелянова фабрика, що брала землю на свої тарелі з кісток запорожців.

В році 1860 монастир був поновлений, а в 1894 обернений в жіночий. Тепер в нім два храми: Преображенія, поставлений московським патріярхом Якимом в кінці XVII. віку і Петропавлівський, збудований на власний кошт останнім запорожським кошовим отаманом Петром Калнишевським. Недалеко від монастира било жерело зване „Дзвінним" тому, що вода з него падала на підставлене зелізо і дзвеніла. Тепер се жерело ледви видно.

А на останок згадаємо хиба ще одну цікаву річ — Лису гору: вона лежить на лівім боці Дніпра (тепер се вже Чернигівська губернія). Починаєть ся за Миколаївським ланцюховим мостом і йде на чотири кільометри до села Вигуровщини. З Володимирської гірки сю Лису гору досить добре видко. От сюди й повідав темний нарід, що злітали ся на своє свято відьми; та не тільки київські а й чужосторонні, ба навіть і чужоземні!

Ну, пора й кінчати. Отже самі бачите шановні читачі, скілько славного, вікопомного береже в собі Київ і хиба не варто те все звидіти?

Г. Х.

ІВАН КРИПЯКЕВИЧ.

КНЯЖИЙ ГОРОД ГАЛИЧ

I.

(Початки Галича. Город в давних часах. Галицькі руїни. Де лежав старий Галич?)

Галич згадуєть ся перший раз в лїтописях 1141 р. Початок міста виводили від якогось Галиці і в давнїх часах показували коло міста **Галичину могилу;** але нині не знаємо навіть, де стояла та Галичина могила, бо коло Галича могил є богато. Галич належав до найстарших наших городів. Ще в нинїшних часах знаходять в земли камінні сокири, прилади з рога, глиняну посудину, старе оруже. — все те памятки з непамятного часу, з перед кількох тисяч лїт; на місцї, де нині стоїть Галич, колись були села, по котрих навіть назва не лишила ся, мешкали люди, про яких память загинула. До більшого значіня прийшов Галич аж тодї, коли в Галичинї запанували потомки князя Володимира Великого, а особливо коли 1144 р. **перенїс тут столицю князь Володимирко.** Тодї з незнаної наднїпрянської осади став Галич великим і славним містом.

В давнїх наших містах по серединї стояв все оборонний замок, **город.** Город ставлено на високій, стрімкій горі, серед яруг або над рікою, щоби легко було оборонити ся перед ворогом. З тих боків, де приступ був лекший, город обезпечували високими **валами,** висипаними з землї; в деяких місцях був тільки оден вал, де инде ішли два або три вали, оден за другим. Крім сього будовано ще деревляні укріпленя, **стїни;** се були пнї і бальки дерева, споєні разом; поверх засипували їх землею або мастили грубо глиною, щоби вхоронити їх перед огнем. Між укріпленями стояли вежі або стовпи, будовані з дерева або каміня. До замку вели в однім місцї ворота, муровані з каміня через рови були перекинені мости, які можна було на ніч зводити. В серединї серед валів і стїн стояв княжий двір, церкви, доми визначнїйших бояр, а також комори, де підчас війни міщани ховали своє майно. Міщанські доми стояли за валами, низше під замком, на рівнинї; тут також були вали і рови для оборони перед ворожим нападом; але сї укріпленя рідко коли були сильні і з поза них можна було боронити ся тільки короткий час; в небезпецї міщани хоронили ся на гору, до города.

З лїтописий знаємо, що Галич був збудований таксамо як инші українські міста. На горі стояв город і там містив ся княжий двір; в городї була церква Богородицї дуже сильно збудована, так що деколи підчас війни заміняли її на замок і звідтам били ся; була там і

друга церква Спаса і від неї вів перехід, галерія до княжого двора, — звідтам був вид на цїле місто. В городї був також і монастир св. Івана. З воріт знаємо тільки про „нїмецькі ворота". Се і все що нам переказали лїтописї.

Але з лїтописий не можна довідати ся про найважнїйшу річ, де, в якім місцї стояв город з княжим замком. Учені історики, які хотїли

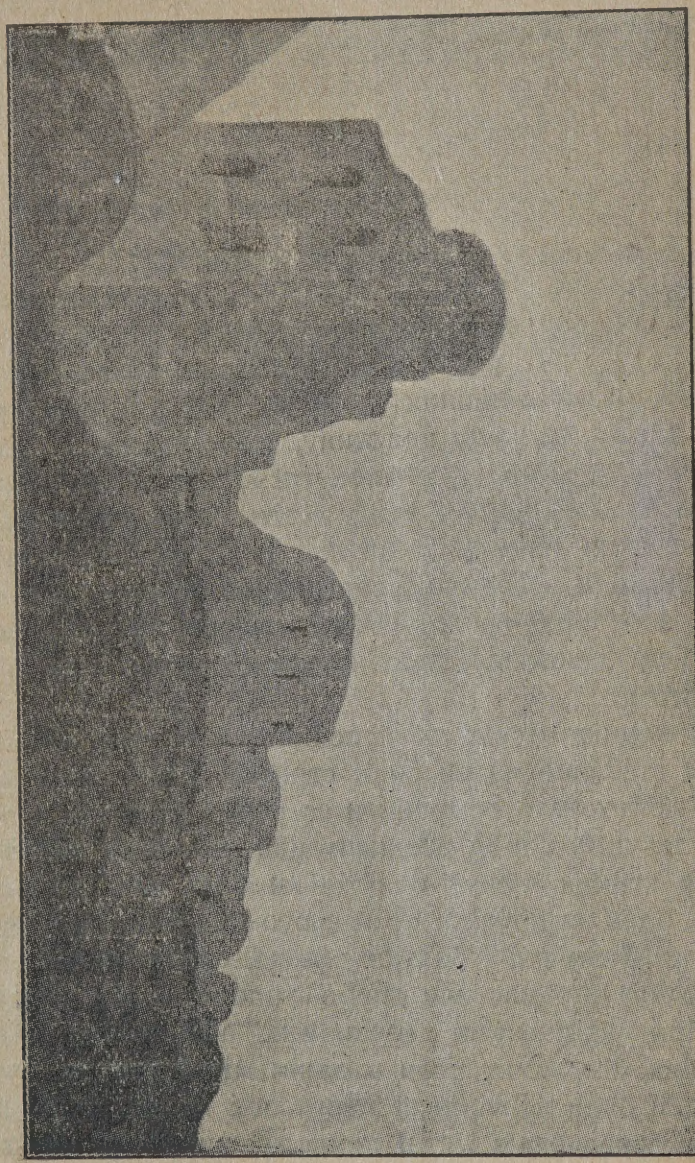

Звалища старинного королївського замку в Галичи.

означити положенє давнього Галича, зачали шукати з великим трудом і накладом за слїдами старого міста; бо хоч місто давно пропало, по нїм мусїли лишити ся якісь памятки і знаки. Дїйсно коло Галича знайшло ся дуже богато руїн, могил, звалищ, валів і т. и., що тягнуть ся далеко аж поза сусїдні села. Ті останки старих будівель знаходять ся в цїлій околицї нинїшнього Галича; в Залукві, в Святім Станиславі, Соколї, Підгородю, Пітричу; займають вони над Днїстром простір на пів милї і на цїлу милю від Днїстра над Луквою і Лімницею. Такий ве-

ликий простір займав колись Галич.

Але де була середина міста з княжим городом? Сього не можна дотепер на певно сказати.

Дехто думає, що давній Галич лежав на тім самім місці, що нині; а княжий город стояв на нинішній замковій горі, де лишили ся звалища; але ся будова походить з XVIII. в. — в давнійших часах про замок не знаємо нічого. Церква Рождества в місті коло мосту може й походить з княжих часів; але тільки стіни задержали ся старі, верх збудований в новійших часах.

Инші шукали старого города над Лімницею, де також є стрімке місце, добре до оборони. Недалеко стоїть костел св. Станислава, що був колись церквою св. Пантелеймона — але тут також тільки стіни і фундаменти старі, покрівля нова. В иншім місці віднайдено фундаменти двох церков, — одна з них звала ся церквою Спаса; дещо дальше є слїди вежі, округлої, форми. Але в сім місці нема слїдів ніяких валів і не можна знайти місця, де стояв княжий город.

Трете місце, де міг стояти замок — се село Крилос. Є там висока гора над рікою Луквою, дуже добра до оборони. Гора обведена довкола валами, з одного боку ті вали йдуть в три ряди; се видимі слїди, що колись стояв тут город. Церква Богородиці, яка стоїть в Крилосї серед валів, є старого походженя; недалеко є також фундаменти вежі. Довкола знаходять ся урочища як Іванівське, Воскресенське, Юрівське, Данилівське, Ілійщина; є між народом перекази, що колись були там церкви, — і дійсно в деяких місцях відкопано старі фундаменти, богато тесаного каміня, підлога з поливаної цегли, різблені стовпи, хрестики, печатки і т. и.

Тяжко вгадати, в котрім місці стояв княжий город. Але з тих малих слїдів, які дотепер лишили ся, бачимо, який широкий був давний Галич, кілько місця займав. Розтягав ся старий Галич далеко понад Дністром, Лімницею і Луквою — не тільки там, де стоїть нинішне місто, але й на ґрунтах сїл Залуква, св. Станислав, Сокіл, Підгородє, Крилос, Пітрич! Простір вширш займав пів милї, здовж більше як милю. О скілько більший був княжий Галич від нинішнього міста!...

II.

(Галич за князїв Володимирка і Ярослава. Бунт Галича. Гість з Греції. Смерть Настаськи. Боротьба за Галич. Князь Роман. Посли з Риму).

Славна була минувшина Галича. Славна — але й неспокійна та страшна. Неодну тяжку хвилю пережив наш нарід, нераз плила кров цїлими ріками...

Першим князем, що мешкав в Галичи як столиці, був — як згадано Володимирко. Се був князь гордий, безоглядний в своїх дїлах, не зносив ніякого опору. Але й галицькі міщани також знали свою цїну, були богаті і образовані та не думали нікому уступати. От і як тільки засів Володимирко в Галичи зараз почала ся незгода між ним і гро-

мадою; міщани не хотїли покорити ся князеви і рішили позбути ся його. Коли 1145 р. Володимирко раз поїхав на лови, Галичани закликали до міста иншого князя, Івана Ростислава. На звістку про се Володимирко чим скорше вернув ся до міста, але Іван був вже в Галичи і міські ворота були замкнені. Князь розпочав облогу, казав своїм воякам добувати міста. Під Галичем вели ся завзяті битви, погибло богато людий з обох сторін. Аж вкінцї по двох тижнях подужав Володимирко і прогнав Івана і міщани мусїли піддати ся і за бунт потерпіли дуже: проводирів казав князь убивати, инших засаджено до вязниці. Від тепер місто було послушне. Володимирко умер 1153 р.

Инший був син Володимирка Ярослав (1153—1187); се був князь бистрий в слові і мудрий, ізза великого розуму звали його Осмомислом. Він дбав дуже о добро своєї держави, сам пильнував всїх справ бажав завести всюди правду і справедливість. За його часів піднесла ся дуже галицька земля, зросла в силу і богацтво. В старій пісні, Слово о полку Ігоревім, так співаєть ся про Ярослава: „Галицький Осмомисле-Ярославе! Високо ти сидиш на своїм золотокованім столї, підперши угорські гори своїми зелїзними полками — заступивши королеви дорогу, зачинивши Дунаю ворота — рядячи суди по Дунаю! Гроза твоя по землях тече! Їй відчиняєш ворота київські: стріляєш з батькового золотого стола султанів по далеких землях!"... За Ярослава Галич став найславнїйшим містом в Галичинї, ішли тут на княжий двір люди з далеких земель, посли чужих володарів, купцї і инші гостї. Приїхав тодї до Ярослава з Царгорода царевич Андроник і наш князь приняв його дуже гостинно; царевич дістав в дарунок кілька городів, з котрих міг брати все, що йому потрібне; в честь гостя уряджував Ярослав бенкети і лови на дикого звіра. Коли Андроник відїзджав дістав нові дарунки і почесна сторожа відвела царевича до Царгорода.

Ярослав, хоч був могутнїм володарем, не був щасливий в родиннім житю. Жінка його Ольга не здобула собі любови князя; княже серце прихилило ся до Настаськи з боярського роду Чагрів. На княжім дворі почали ся сварки і незгода; бояри зачали негодувати на князя, вкінцї змовили ся проти Настаськи, схопили її одного дня і спалили живцем... Князь мусїв покорити ся перед боярами і присягнути, що від тепер житиме в згодї з жінкою.

В 1187. р. в вересни бачили в Галичинї затьмінє сонця: серед дня сонце померкло і тьма була, що видно було звізди. Тогож року умер князь Ярослав. Як лежав вже хорий на смертній постелї призвав до себе всїх бояр і міщан, духовних і світських, богатих і бідних і перед ними плачучи говорив: „Отцї і братя і сини, ,отсе відходжу з сього світа марного і іду до творця мойого; коли согрішив я чим перед вами, простїть менї"... Так плакав перед людьми три днї і казав роздавати своє майно бідним. Роздавали через три днї по цїлім Галичу і не могли всього роздати.

По смерти Ярослава настав в Галичи великий неспокій. Ярослав дав галицьке князївство Олегови синови Настаськи; против Олега ви-

ступив другий син Ярослава, Володимир. До Галичини прийшли Поляки й Угри і почала ся завзята війна. В 1189. р. угорський король Беля здобув Галич і посадив тут на княжім престолї свойого сина Андрія. Але народ не привик до чужого панованя і бурив ся проти Угрів; київський митрополит кликав руських князїв до війни з ворогами: „Се чужоплеменники забрали вашу вітчину, не дайте їм панувати!" Галич хотїв здобути собі оден незначний князь, Ростислав; хоробро боров ся під Галичем молодий князь, але угорські вояки в битві збили його з коня і раненого взяли в неволю. Коли його ледви живого привезено в Галич, вість про се розбурхала нарід. Міщани підняли ся, щоби відбити князя від Угрів і віддати йому пановане. Тодї угорські воєводи приложили смертне зїлє до його ран і Ростислав зараз умер. Війна з Уграми йшла далї і на кінець на галицькім столї засїв Володимир; але по короткім пановаю в 1198. р. він умер, не лишаючи нїякого потомства.

Галич з цїлою Галичиною перейшов тодї під пановане волинського князя Романа (1198—1205 р.). Се був хоробрий князь і воював богато а найбільше шкодив Половцям; давна пісня славить подвиги Романа: „кинув ся на поганих як лев, сердитий був як рись, нищив їх як крокодиль. переходив їх землю як орел, хоробрий був як тур"... Про славні дїла Романа довідав ся папа римський і прислав до князя послів, намовляючи його на латинство та обіцяв йому королївську корону і поміч меча св. Петра для дальшої війни. Тодї Роман вийняв свій меч і запитав: „Чи такий меч хоче менї дати папа? Доки я маю свій меч, не хочу купувати иншою цїною, як тільки війною, як батьки — дїди наші розмножити руську землю!" Славний князь погиб в війні з Поляками 1205 р.; в Галичи лишила ся вдова з двома малими синами Данилом і Васильком.

III.

(Боротьба за Галич. Бунт боярства. Насильства Угрів. Князь Данило здобуває Галич).

Знов настала війна в Галичинї. Горді бояри не хотїли признати власти молодих князїв, бажали захопити пановане в свої руки; на Галичину стали нападати чужі князї, Угри і Поляки; нелад і замішане тревало майже сорок лїт. Зараз по смерти Романа бояри зачали робити пакости княгинї, так що вона мусїла втїкати з Галича разом з дїтьми. Тодї змовили ся Угри з Поляками і заняли Галичину. Бояри пробували боронити ся і кликали до себе ріжних руських князїв. Але нї оден князь не міг довше удержати ся в Галичи. Князя Романа захопили Угри, коли купав ся в лазнї, і забрали його на Угорщину, а в Галичи засїв угорський воєвода. Князя Мстислава самі бояри не допустили до панованя: як хотїв війти до Галича, вивели його на Галичину могилу і звідтам показали його місто і з насьміхом говорили: „От княже, посидїв ти на Галичній могилї, то так як би княжив в Галичи!"... На короткий час заволодїли Галичиною молоді брати, кня-

зї Ігоревичі; вони хотїли підірвати силу боярства, змовили ся тайно і вирізали пятьсот бояр, в ріжних частинах Галичини!... Але пізнїйше Угри подужали Ігоревичів і віддали їх в руки боярству; бояри жорстоко пімстили ся на князях: довго били їх а потім двох з них повісили. Не хотїли бояри признавати над собою нїякого володаря з княжого роду, бажали задержати пановане в своїх руках; наймогутнїйший з бояр Володислав відважив ся взяти княжу власть для себе; в'їхав до Галича, зробив себе князем і засів на княжім престолї. До таких небувалих річий приходило тодї в Галичинї.

Але сусїдні князї не хотїли позволити на се, щоби така богата країна лишила ся в руках бояр. Угорський король раз-враз посилав свої війська до Галичини і хотїв забрати Галич під свою власть; кілька разів були Угри в галицькім замку, навіть угорський королевич коронував ся тут на галицького короля, але угорське пановане не тревала довго. Нарід все бурив ся против чужинців, бо Угри були малокультурні і своїм диким поведенєм обиджали Галичан, — знущали ся над боярами і міщанами, переслїдували руських попів, ставил конї в церквах, силували ся завести латиньство між православними. Против Угрів накликував нарід славний галицький книжник Тимотей, родом з Київа, — він доказував, що угорський воєвода Венедикт се нїхто инший як антихрист! Инший прегордий угорський старшина, Филя, хотїв знищити Галичину до останку; його приповідка була: „оден камінь много горшків побиває", про його великі замисли говорили, що він хоче обняти землю, висушити море... Але не вело ся гордим Уграм. Галичани побідили й Филя дістав ся до неволї. На Угорщину впав такий страх, що ворожбити відраджували угорському королеви іти до Галича, говорили, що як побачить Галич, умре без слави. Хоч угорським королям не вдало ся забрати Галича на довше пановане, все таки від того часу звали себе „королями Галичини".

Серед тих заворушень Романові сини, Данило і Василько жили далеко від Галича, на чужинї, — то в Польщі то на Угорщинї; з тугою згадували батьківщину, чекали коли прийдуть для них лїпші часи. А нарід також чекав своїх князїв. Угорське пановане зносили Галичани з неохотою, таксамо були невдоволені з правлїня бояр; тому то все ішли заклики до молодих князїв, щоби приходили до Галичини і засїли на престолї свого батька.

Перший раз прибув Данило до Галича 1211 р. Бояри приняли його з великою почестю і по старому звичаю посадили його на княжий стіл в катедрі Богородиці. Тодї вернула до Галича Данилова мати; але бояри не хотїли її приняти і вигнали княгиню з Галича. Малий Данило дуже плакав і не хотїв пускати матери, а коли оден з бояр хотїв відвести силоміць коня, Данило добув меча і кинув ся на того боярина, але тільки утяв його коня. Боярам Данило не міг вірити. За те дуже щиро відносили ся до князя галицькі міщани і помагали йому против Угрів і против бояр. В 1230 р. Данило знов прийшов під Галич. Бояри не хотїли впустити його до міста; боярин Семюнко

„подібний до лисиці своєю червоністю", казав підпалити міст на Дністрі, але міст надгорів тільки, а не спалив ся. Данило почав добувати города, де замкнув ся угорський королевич, галицькі міщани приняли князя з радістю і королевич мусїв піддати ся; Данило пустив його свобідно на Угорщину. Всї прихильники покинули королевича, тільки один боярин, Судиславів пішов з ним. Галичани пращали його з насміхахми, кидали за ним камінєм і кричали: „Забирай ся з города, ворохобнику!" — Але бояри дальше були неприхильні князеви. Хотїли його позбути ся. Кілька разів робили змову на житє Данила: раз рішили підпалити хату з ним, другий раз убити його підчас пиру, — але все те викривало ся й Данило зацїлїв. Бояри відносили ся до князя з великими зневагами: на якімсь обідї оден з бояр линув Данилови з чаші вином в лице, инший боярин, як їхав до князя, їхав запишаний, в одній сорочцї... Щоби забезпечити ся від Бояр, Данило скликав в Галичи віче і промовив до міщан: „Чи хочете бути менї вірні та йти зі мною на моїх ворогів?" Все міщанство крикнуло: „Вірні ми Богу і тобі, нашому володареви, іди з божою помочию!" А соцький Микула сказав: „Як не побєш пчіл, не будеш їсти меду!" Бояри налякали ся і якийсь час були покірні; але коли Данило раз виїхав з Галича, знов закликали угорського короля і віддали йому місто. — Третий раз добув Данило Галич в 1837 р. Галицьке міщанство знов приняло радо князя. Коли він під'їхав під місто, звернув ся до Галичан з словами: „О горожани, доки терпіти мете пановане чужих князїв?" Тодї міщани скрикнули: „Се володар наш, Богом даний!" І пустили ся на зустріч йому „як пчоли до матки, як жаждучі до жерела". Епископ Артемій і дворський Григорій, що були тодї в Галичи, мусїли також поклонити ся князеви. Хоч противні були Данилу, але побачивши, що не можуть удержати міста, удали, що нїби дуже люблять князя, — вийшли напротив зі слезами в очах і з уміхненими лицями, облизуючи собі губи, що втїкло від них пановане, — і казали: „Іди княже, перейми город!" Данило війшов у свій Галич, вступив до церкви Богородицї й сїв на столї свого батька, а на знак побіди поставив хоругву на Нїмецькій брамі. Від того часу Галич був вже під пановањем Данила.

IV.

(Вид Галича за княжих часів. Торговелний рух. Богацтво міщан. Будівлї. Княжий двір. Урядники. Суди. Виїзд князя. Бенкети і забави).

Гарно виглядав старий Галич. Розвинув ся широко понад Днїстром по горбах і долинах, з далека світили верхи церков, муровані двори і палати. На улицях панував великий рух. З усїх сторін їхали в місто вози, повні всякого богацтва; з поблизьких сїл везли селяни дерево, то збіже, то всякі вироби, то гнали на продаж худобу і конї. Одні прямували до торговицї, инші над Днїстер до пристанї. Над рікою рух був найбільший. На водї стояли десятки кораблїв, сотки більших та менших суден та човнів; маяли в повітрі вітрила й ріжнобарвні

прапори. Одні кораблї прийшли з далека, від Чорного моря, привозили до Галича грецьке вино, полудневі овочі, пахуче корінє, дорогу посудину, східні убраня, збрую. На инші з поспіхом накладали галицькі товари, дерево, мід і віск, шкіри і футра, збіже, сіль — все те ішло Днїстром до моря і дальше в грецькі і азійські країни. Над берегом ходили купцї — одні місцеві, з Галича, инші з чужих земель, Араби, Татари, Жиди, Італїйцї, Серби, — говорили всякими язиками. Порядку пильнували княжі урядники, митники і осмники; вони мусїли бути при кождім купнї й продажі та збирали оплати з купців. Князь мав з торговлї великі доходи.

Але на торговлї збирали й міщани великі достатки; богацтво знати було всюди. Боярські і міщанські маєтности розтягали ся далеко за містом; неоден мав тодї власні фільварки, великі стада худоби, численні стоги збіжа, богато слуг; доми Галичан виглядали як двори, обістя були широкі, комори повні всякого добра. Як виїзджав з дому богатий боярин, то їхав в дорогій одежи, з золотими ґудзами, перетиканій золотом і сріблом, з дорогими ланцюхами на грудях; вели перед ним конї прибрані богато, а з заду поспішала юрба слуг і підлесних прислужників. Жіноцтво ходило в показних футрах, на руках носило срібні брансолєти, в ухах і волосю золоті ковтки, на головах вінцї з дорогим камінєм, — побренькували золотом і сріблом. Церкви були муровані, прикрашені різбленими стовпами, в серединї уладжені з розкішю; підлоги були з ріжнобарвних цеголок, вікна з ріжнобарвного скла, стїни з білого і зеленого мармуру, деколи мальовані в гарний спосіб. Образи й ікони світили від золота.

Найбільший рух був на княжім дворі. Тут збирали ся всї визначні бояри і міщани, черцї і світське духовеньство, чужі купцї і гостї; княжа палата все була повна людий. Богато було й княжих урядників. Княжим двором заряджував дворецький, що мав під своїм доглядом все господарство, а в неприсутности князя вів провід в цїлім городї. Княжу канцелярію мав у своїх руках печатник; він підписував всї княжі грамоти і листи та державні документи. Стольник пильнував княжого стола, покладник мав нагляд над спальнею, ключники і тивуни займали ся иншим господарством; до низшої служби уживали дїтських або отроків. На двір сходив ся нарід з усїх сторін, бо тут був осїдок всїх урядів, тут можна було полагодити всякі справи, які хто мав. В товаристві значнїйших бояр відправляв князь щоденно суд на площі перед двором. Покривджений вів виновника і свідків і розповідав перед князем свою жалобу, обжалований оборонив ся і давав своїх свідків. Коли хто внїс несправедливу скаргу, того карали як винуватого; за злочини не засуджували на вязницю, але виновник платив звичайно кару в грошах — частина ішла на покривдженого, частина на князя. При великих злочинах, коли обжалований мимо доказів не хотїв признати ся до вини, примушували його силою до зізнань: били, дерли бороду, мучили иншими способами. Коли яка справа була дуже темна, уживали „божого суду": кидали обжалованого в воду, — як потапав,

був знак, що є невинний, як плив по верху, се значило, що провинив ся, бо — казали — вода не приймає грішного чоловіка; часом робили пробу розпаленим зелізом, чи попече виновника; коли инде спорячі били ся з собою мечами, хто побідив, той був невинний. В неприсутности князя справи судив княжий урядник, тивун.

Часто сходили ся на княжий двір бояри і поважні міщани на раду в важних справах; обговорювали всї державні справи, обдумували способи, як обзпечити країну перед ворогами, як піднести богацтво і заможність землї. Деколи в дуже важних справах скликав князь віче, раду всїх бояр і міщан з города. Тодї роздавав ся голос вічевого дзвона і всї горожани збирали ся на широкій площи серед міста. Головою зборів вибирали якогось старшого заслуженого чоловіка і він вів наради. Князь або бояри ставили під раду всякі справи, народ обдумував їх і голосно, окликами давав знак, яка думка йому подобаєть ся. Віче відбувало ся все перед війною, тодї князь разом з воєводами відбував перегляд війська.

Як всї державні справи були полагоджені, князь виїзджав на місто. Данило як їхав, кінь під ним був на причуд гарний, кульбака з червоного золота, лук і шабля також прикрашені золотом і ріжними дивними прикрасами, кафтан на ньому з грецького золото-тканого шовку, обшитий золотими і дорогогими кружевами, чоботи з зеленої скіри, вишивані золотом. Довкола князя їхали бояри і урядники деколи й віддїл війська, в блестячих збруях, з червоними щитами, під прапором. Князь їздив оглядати свої маєтности, відвідував свої стада, що годували ся під доглядом конюхів. Часто відбували ся лови в галицьких лїсах, що тодї були ще повні всякого дикого звіра; їхав тодї князь з усею дружиною, з ловчими і сокільниками при звуках труб і ловецьких рогів.

В святочні днї відбували ся на княжім дворі забави і бенкети. Столи заставляли срібними мисами, золоченими чарками і иншою дорогою посудиною; подавали всякі страви: гуси, лебедї, журавлї, голуби, кури, заяцї оленину, вепровину, телятину, воловину, — все те приладжене на ріжний спосіб; пили всякі напитки, найбільше вино, мід чистий і мід варений з корінем; богато кухарів трудило ся, обливаючи ся потом, инші знов слуги бігали носячи тарелї, инші тримали срібні умивальницї, инші посуди з горячою водою, инші фляшки з вином, инші махали обережно для прохолоди. Комнати прикрашені по княжому, всюди було повно килимів з витканими взорами, столи і лави застелені дорогими прикривалами. При бенкетї пригравала музика на гуслях, дудах, сопілках, трубах, инші співали пісні в честь князїв, инші танцювали, оповідали байки і сміхованки. Деколи особливо як приїхали гостї з далеких країв, відбували ся лицарські ігрища, турнірі; лицарі визивали себе і бороли ся з собою на конях в повній збруї, хто кого побідить.

Деколи окривало ся цїле місто сумом, тодї — як умер князь; по всїх церквах гудїли тодї дзвони, всї люди приодївали чорні убраня

на знак жалоби. Але не довго по похороні приходили знов святочні дні, як засїдав на столї новий князь; тодї знов дзвенїв Галич піснями і весїлєм.

V.

(Останнї галицькі князї. Занепад Галича).

Часи князя Данила се були останнї хвилї слави Галича; недовго почав ся занепад.

В 1240. р. прийшов на Украïну страшний напад Татар, дикої орди, що прийшла з далекої Азії. Татари перейшли цїлу Украïну і знищили її огнем і мечем. Упав тодї золотоверхий Київ, упав Володимир, прийшов кінець і на инші городи. Тодї також знищили Татари Галич. В який спосіб се стало ся, не знаємо нїчого; Галич лежав в руїнах і не піднїс ся вже нїколи до дальшої слави. Одинока важна подія, яка стала ся в Галичи в пізнїйших часах, се було заснованє галицької митрополії 1302 р.; давнїйше Галичани належали до київського митрополита, тепер замешкав в Галичи новий галицький митрополит. Імена галицьких митрополитів знаємо такі: Нїфонт, Петро, Гавриїл, Теодор, а вже сорок лїт пізнїйше митрополія Галича упала.

Король Данило.

В сто лїт по татарськім нападї упала галицька держава: в 1830 р. умер послїдний галицький князь. Почали ся нові війни в Галичинї. На галицькі землї почали нападати з одного боку Поляки й Угри, з

другого Литовці і Татари; війни тревали майже сорок лїт; всюди лишили ся руїни і звалища... Вкінці Галичани перейшли під пановане Польщі.

В Галичи, таксамо як в инших містах, настали великі зміни. Давне богате міщанство і горде боярство в безнастанних війнах вимерло і зубожіло. Доми стояли пусті, поля неуправлені. До Галича стали на-

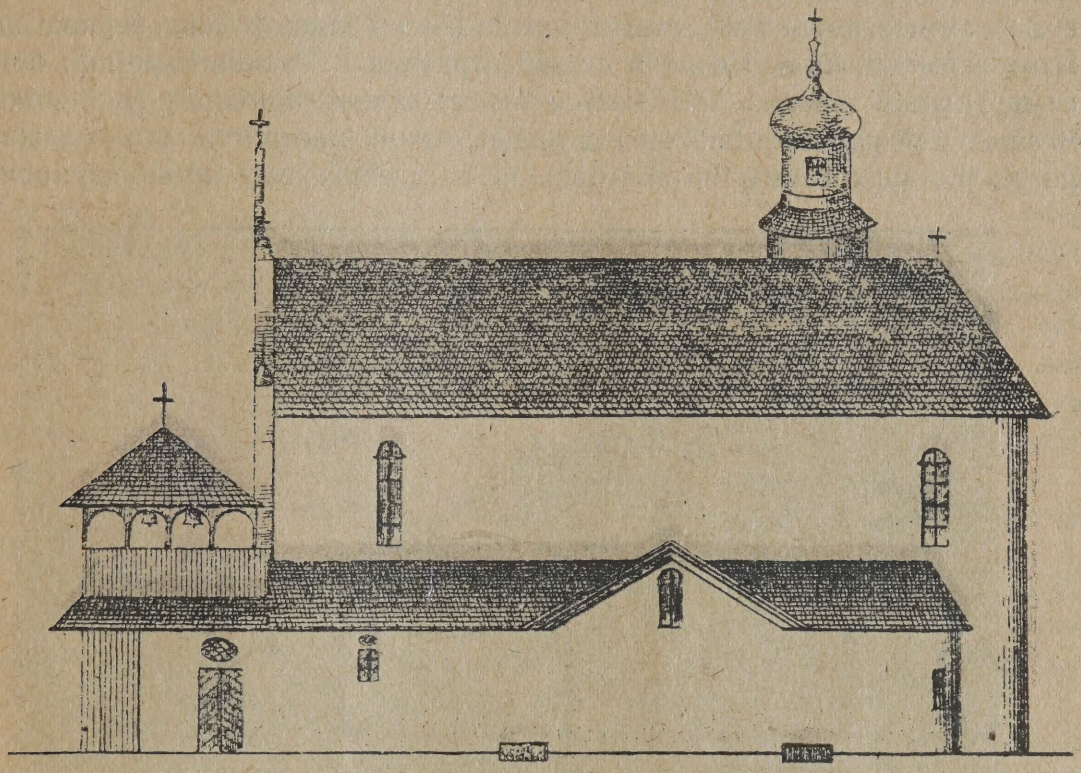

Церква Богородиці в Галичи.

пливати чужинці — Поляки, Нїмці, Вірмени: дещо пізнїйше осїли в Галичи Караїти, жидівська секта, що говорила мовою подібною до татарської і мала прийти до нас з Криму. Нові поселенці діставали від польських королїв привілеї і права, більші як укр. міщанство; торговля і промисл дістали ся в їх руки; поволи чужинці запанували в містї. В польські руки дістали ся всї уряди. Найвисший урядник в Галичи за польських часів був воєвода; пізнїйше на його місце прийшов каштелян; був і другий високий урядник, староста, а крім них инші низші — все те були Поляки. В Галичи відбували ся щорічні з'їзди шляхти, соймики; каштелян відбував тут перегляд шляхотського війська. Міщани дістали нїмецьке право і рядили ся самі: що року вибирали собі посадника (бурмістра) і міську раду; суди відбували лавники з війтом на чолї.

Все те були заведеня чужі для Українців; давні звичаї пропадали. Але найбільші зміни настали в церковних справах. Поляки були католиками й хотїли завести в Галичинї латинство, викорінити православну віру, яку здавна визнавали Русини-Українці. З початку робили се обережно. Король Казимир, що перший заняв Галичину, позволив

навіть Русинам-Українцям відновити галицьку митрополію: в 1371 р. царгородський патріярх висвятив на митрополита Антонія. Але пізнійше король Людвик не показував вже ніякої прихильности православній вірі. В 1375 р. за згодою папи заложив король в Галичи латинське арцибіскупство; в Галичи не було дотепер ніякого латинського костела і на катедру віддали арцибіскупови руську церкву! Є нині під Галичем латинський монастир в Св. Станиславі: в давних грамотах переховали ся згадки, що се була колись руська церква св. Пантелеймона! Коли і в який спосіб втратили її Русини-Українці, про се не знаємо нічого... Ще більше переслїдуване прийшло за короля Ягайла. Сей король відібрав від православних маєтности, що належали до галицької митрополії і віддав їх латинському арцибіскупови.

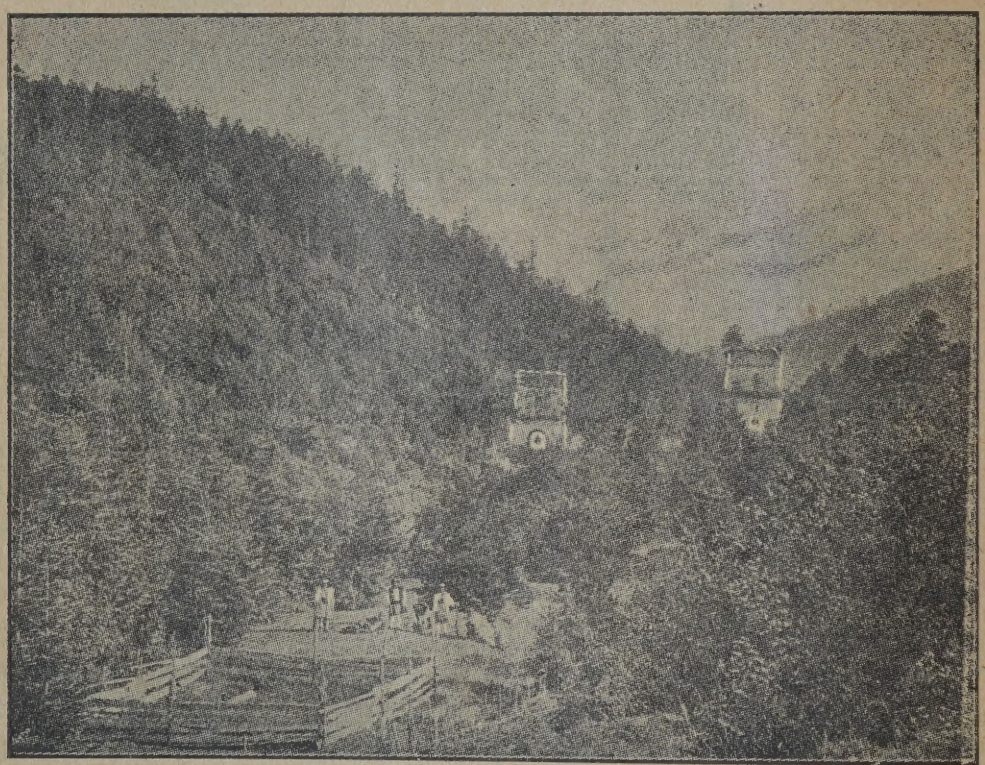

Руїни Скита Манявського.

Галицьке духовенство хотїло боронити прав своєї церкви, але король в страшний спосіб примусив його до мовчанки: „галицьких крилошан воджено з Крилоса на поворозї і плавлено їх через Днїстер" — так говорять про се старі записки... Церковні доходи з Крилоса віддав оден з пізнїйших королїв галицькому старостї, він мав стягати з духовенства податки, судити церковні справи і т. и.

Так прийшов занепад Галича. Давний город руських князїв став нужденним місточком. Деяке значінє мав Галич тільки завдяки своєму замкови. В 1620 р. польський Сойм постановив, що Галич має бути укріплений військом, стрільбами, порохом і иншими річами потрібними до оборони, бо дуже часто приходили тут ворожі війська. В 1621 р.

напали на Галич Татари, але зруйновали тільки передмістє. В 1627 р. місто було окружене з трох боків валом, а на нім було 5 башт і 3 брами до в'їзду. Замок мав мурована браму і склеп, де ховали урядові книги; при брамі були й комори, де міщани ховали свої річи підчас воєнної небезпеки. Башт було кілька, одні мурованї, инші деревляні, але всї були дуже зруйновані; гармат було 10. Пізнїйше відновив сей замок староста Андрій Потоцький, поставив нові мури, вали і т. и. В 1661 р. було в замку 20 гармат більших і 34 менші; в бочках ховали порох, кулї і инші військові прилади. В 1767 р. замок був зруйнованый; мури потріскали і порисували ся, сходи погнили, брама не замикала ся... При кінци XVIII. в. замок завалив ся зовсїм і до нинї лишили ся з нього невеликі останки.

На удержанє замку платили ріжні податки. Так 1405 р. з кождого лану платили господарі по 1 зол. та колоду вівса і пів колоди жита. В 1572 р. зложили міщани податку 21 пнїв пчіл, 12 вепрів і 9 зол. грішми. В 1611 р. Галичани не платили вже данини від пчіл і волів, але мали робити всяку роботу, косити сїно, ловити рибу і т. ин.: тільки селяни давали до замку весною сир і вівцї, а також десятину від свиний.

Про ремесла, промисли і занятя галицького міщанства знаємо не богато.

В 1572 р. було в Галичи 7 попів, 11 шевців, 10 різничих лавок, 31 жидівських домів. В 1627 р. було 6 попів, 24 доми Караїтів, кілька домів жидівських; всїх домів було 130. В 1765 р. христіян було 120 домів, 16 Караїтів, 36 Жидів; церкви було три.

Тепер числить Галич понад 5.000 мешканців. В переписцї 1900 р. всїх мешканців було 4.850, а з того було: греко-кат. 2274, римо-кат. 998, Жидів 1454, Караїтів 114; по мові є Русинів Українців 3206, Поляків 1545.

В пслїдних лїтах перед війною українське житє в Галичи зачало було скоро пробуджувати ся. Почали основувати ся українські інституції і народна українська свідомість захопляла щораз ширший ґрунт. Про український рух може свідчити хочби сей факт що тамошна читальня „Просвіти" мала річного обороту 4000 корон. Оснувало ся там було також економічне т-во „Народний Дім" і філія „Сїльського Господаря". Заложено також ґімназіяльний курс, давали ся аматорські вистави і робило ся богато чого другого, хоч робити можна би було ще більше, колиб було там більше української інтелїґенції.

Треба однакож вірити, що по сїй війні, коли Україна отрясла з себе царські кайдани, українське житє всюда пійде скрошим ходом, отже і для Галича настануть знов кращі часи.

ІВАН КРИПЯКЕВИЧ.

ЦЇСАРСЬКИЙ ПОСОЛ НА ЗАПОРОЖІ 1594 Р.

В половинї XIV. віку на християнські держави в Европі прийшла грізна небезпека від сходу: 1356 р. здобули Османи або Турки перше европейське місто, Ґаліпелї на Гелєспонтом. Турки визнавали арабську віру, іслям або магометанство, а та віра приказувала їм воювати з чужевірцями і всюди ширити пановане „правовірних". Турки воювали щасливо з сусїдними народами, а в 1453 р. здобули Константинополь. або Царгород, давню столицю грецького цїсарства. Тодї великий страх впав на всї держави і всї держави готовили ся до великої війни з бісурманами. Найбільш шкодили Турки державам нїмецького цїсаря; в 1529 р. Турки прийшли аж під Відень, а недовго потім заняли майже цїлу Угорщину. Щоби добути сї краї з під турецького ярма, цїсар накликав всїх сусїдів монархів, щоби дружно з ним стали до війни з бісурманами і висвободили Европу від безнастанних воєн. Але королї і князї не хотїли слухати цїсарських зазивів; кождий з них мав свої справи і не журив ся війнами цїсаря; польські королї ввійшли навіть в згоду з Турками і платили їм щорічно гарач, щоби забезпечити ся від нападів. Тодї цїсар звернув свої очи далеко на схід в наддніпрянські країни. Там за Днїпровими порогами заложили свою державу українські козаки — Запорожцї. В чорноморських степах кочували тодї півдикі Татари, азійська орда, яка мала свою столицю в Кримі і признавали над собою турецьку власть. Татари рік річно нападали на українські землї, нищили і палили села, забирали худобу, збіже і все, що можна було забрати, а людий вязали і цїлими сотками забирали в неволю.

Щоби від них оборонити ся будували наші люди над Днїпром захистні твердинї, ставили сторожі, щоби знати про прихід Татар і заложили військо, що воювало з напасниками. В війнах з Татарами здобули собі козаки велику славу: по всїх краях пішов голос, що нема нїгде людий, щоби знали воювати так гарно з бісурманами, як запорожське військо. Тому і нїмецький цїсар рішив ся вислати до козаків своїх послів, щоби довідати ся, які се люди і чи вони схочуть піти на цїсарську службу — воювати Турків у Волощинї та на Угорщинї.

Цїсарським послом іменовано Еріха Лясоту, моравського шляхтича. Се був освічений чоловік, покінчив унїверситет, а потім вступив до цїсарського війська і бував в Іспанії та Португалії; пізнїйше перейшов на цїсарський двір і кілька разів їздив до Польщі, а навіть вибирав ся в далеку Московщину. В сїчни 1594 р. дістав Лясота поручене їхати до запорожських козаків; разом з ним їхав Поляк Хлопіцький, який вже знав дорогу до козаків і Нїмець Яків Генкель, що також бував на

Україні.

Підчас дороги записував Еріх Лясота все те, що бачив в тих краях, якими їхав; з дня на день описано, якими містами і селами переїздили подорожні і що там замітного можна подибати. Цїсарський посол переїздив вздовж цїлу Україну від Карпат аж до Днїпра; з його дневника можемо пізнати, як виглядала наша земля в ті давні часи, більше як 300 років тому.

Дня 24 лютого 1594 р. виїхав Лясота з чеської Праги; по дорозї прилучили ся до нього товариші і їхали разом дальше. До Галичини приїхали з початком цвітня.

10 цвітня 1594 на Великдень переїхали лїсисті гори Бескид, віддїляючі Угорщину від Галичини; се було підчас татарського нападу і верхи Бескида були укріплені засїками з дерева. Через милю від гір було місточко Яслиска, а дальше инше місточно Риманів; тут мешкало богато Нїмців і нїмецьку мову було чути всюди. Їхали дальше підгірєм на Сянїк, Лїско, Добромиль, Городок, а 14 цвітня були у Львові. Зі Львова виїхали 19 цвітня, слїдуючого дня були в Глинянах; місто було окружене валами і ровом. До Бродів не заїзджали, але їхали далї на схід на Почаїв і Константинів. Міста і замки погоріли, бо туди часто переходили Татари. Чим дальше на схід тим гарнїйші були околицї; всюди були великі пасовиска, вкриті буйною травою, широко розкинули ся богаті, родючі поля. Але жити людям було тут дуже небезпечно, бо раз враз набігали тут татарські війська. Боронити селян не було кому, бо королївського війська було небогато; люди самі мусїли промишляти над собою. Кождий селянин, що виходив на роботу в поле, нїс на плечах стрільбу, а при поясї шаблю або меч; на полях стояли дивні, маленькі домики зі стрільницями: туди тїкали селяни, як на них несподївано напали Татари.

Так їхав Еріх Лясота з товаришами чимраз далї на схід. Під Черкасами виїхали на стрічу цїсарському послови два запорожські висланники Тихон і Семен Ручка; вони принесли звістку, що козаки пішли походом на турецьке місто Білоград, що лежало над Чорним морем на устю Днїстра, спалили його і пограбили, але турецького замку не могли добути, бо був дуже сильно укріплений. Один з послів, Ручка, вернув ся назад на Запороже, щоби дати знати товаришам, про приїзд посла, другий, Тихон, лишив ся при Лясотї і був провідником в дорозї.

Цїсарський посол хотїв оглянути по дорозї Київ; але над Днїпром в Трипіллю не можна було дістати човна, що перевіз би водою в Київ; треба було їхати возом і то дальшою дорогою, бо Днїпро вийшов з берегів і вода позаливала близші шляхи. В Київі прожив Лясота три днї, від 7 до 9 мая.

Київ тодї під польським пановапєм вже підупав, але знати було ще у нїм слїди давної слави. Город колись був добре укріплений і широкий; се видно по валах, що окружали місто і тягнули ся дальше — як говорили міщани — аж на десять миль довкола. Всюди стояли руїни давних церков і палат. Особливо замітна була велика і прегарна церква

св. Софії: церква була дуже знищена, але зацїлїло в нїй ще дещо з давного богацтва і роскоші; підлога була виложена ріжноцвітним камінєм, стїни вкриті різьбами, або малюнками, зложеними з дрібних камінчиків; верхом вели ґалерії або ходи. Кияни показували цїсарському послови всякі памяткові місця й оповідали перекази, що тримали ся в устах народа. Так напротив великого вівтара був круглий отвір, широкий на пів ліктя: оповідали, що там в давні часи було чародїйне зеркало,—можна було побачити, в нїм все, що задумаєш, навіть на віддалене кількасот миль.... Показували темну комору, де оден князь замурував свою жінку, і знов иншу кімнату, де князь Володимир відбував свої ради з дружиною, — се місце називали „столицею Володимира". В церкві були гроби ріжних князїв і визначних людий; прегарний був памятник Ярослава Мудрого — з білого каміня; була також домовина київського митрополита Макарія, якому Татари відрубали голову.

Оглядав Лясота також инші київські церкви; бачив розвалини Золотих воріт, — се була величезна, прегарна будова, як можна було пізнати навіть з останків. Там, де були всї ті руїни, і де стояв город в давних часах, тепер було пусто,—майже нїхто не мешкав; міщани перенесли ся в долину над Днїпро. І тут було богато всяких будинків і церков, але все те було деревляне, а не з каміня; навіть замок збудовано з дерева.

Чверть милї від Київа над Днїпром стояв печерський монастир; тут проживав київський митрополит з крилошанами і велике число монахів. Церква була гарна, камінна; у нїй знаходив ся камінний памятник кн. Константина Івановича Острожського, славного вождa—напись була руським письмом. Від монастиря в низ до ріки простягав ся сад, в нїм знаходила ся велика печера, викопана в глинї з безчисленними ходами в ріжні сторони; тут з давних часів хоронили тїла монахів. Лясота оглядав мощі одного великана й богатиря Чоботка — розказували, що раз напали на нього вороги як раз тодї, коли він надївав чоботи: щоби оборонити ся, хопив богатир чобіт і побив на місци всїх напастників; від того часу й назвали його Чоботом. Дальше лежали в однім каміннім гробі два други, що за житя все разом жили, разом і по смерти хотїли також лежати в однім гробі; оден по правім, а другий по лївім боцї. Але оден з них виїхав на довгий час, а як вернув ся, довідав ся, що його друг умер вже три роки тому; пішов на могилу і побачив, що покійника положили не по тім боцї, як було умовлено; тодї попросив друга, щоби посунув ся і зробив йому місце, мерлець зараз повернув ся, а живий положив ся коло нього і зараз умер, і так тепер лежали оба разом.

Оглянувши памятки Київа, Еріх Лясота поїхав 10 мая в дальшу дорогу до козаків. Тепер вже їхав на човні і тільки для відпочинку вступав до сїл і місточок над рікою. Приїхав тут товариш Генкель і привіз від цїсаря 8.000 дукатів для козацького війська. З такими грішми було небезпечно оставати на довший час; в однім містї Поляки, шляхта і жовнїри, почали відгрожувати ся послови, так що він мусїв виїзджати

чим скорше в дальшу дорогу з грішми; в товаристві з ним їхало кількох козаків. Так переїхав Лясота коло Трипілля, Ржицева, Трехтемирова, де козаки мали дарований від короля Стефана Баторія шпиталь, Канева, Черкас і дальше в низ ріки. Оселї ставали чимраз рідші. Всюди було видно богато могил, бо тут від непамятних часів все йшла боротьба українського народа, з дикими ордами, що приходили з азийських степів. В деяких місцях були вали і городища, — останки давних городів і осель. На однім горбку стояла стара татарська церква, мечет.

Дорога була далека і людий небогато. А все таки заздрів тут Лясота иншого подорожного, московського посла, який віз дарунки Запорожцям від царя. Були й инші пригоди. Коло одного острова піднята ся велика буря з сильним вітром, дощем і громами; треба було перервати подорож і ховати ся на беріг. Дальше дорога ставала більше небезпечна, бо човен наближав ся до **Днїпрових порогів**. Пороги се скелї на Днїпрі, які по части вистають над воду, але більше лежать на днї ріки. Вода спиняєть ся на каміню і творить небезпечні вири і водовороти; човен може розбити ся тут дуже легко. Але люди, що часто перепливали Днїпро, особливо козаки, знали добре перевозити човни між скалами: они виходили на беріг, инші у воду і всї при помочи шнурів дручків переводили човен в безпечні місця. Таких порогів числили на Днїпрі дванайцять або тринайцять на продовженю сїмох миль; назви порогів були такі: Кодак, Сурський, Лоханський, Стрільчий, Звонець, Княгинин, Ненаситець, Воронова Забора, Вовнига, Будило, Таволжанський і Лишнїй. На порогах часто засїдали Татари, — й коли перепливав Лясота, також показали ся з далека татарські вояки, але козаки скочили проти них і Татари повтїкали. Недалеко звідси стояла козацька сторожа; козаки витащили човни на беріг, а самі поховали ся в корчах, чекаючи на Татар.

За порогами починала ся вже козацька країна — **Запороже.** Цїсарський посол плив тепер гарними околицями коло Днїпрових островів. Найперше була Хортиця — прекрасний, широкий і веселий остров, довгий на дві милї, на пів милї широкий. Тут зимою тримали козаки свої конї. В сїм місцї надоспіли за Лясотою ті козаки, що мали сторожу на порогах; тепер вони проводили дальше посла. Переїхали ще остров Базавлук, а на дальшім острові Чорпомлику була вже запорожська Сїч. Приїхав тут Лясота 9 вересня — с. є. 160 днїв по своїм відїздї з Праги. Так довго тревала подорож в тих часах!

На стрічу Еріхови Лясотї вислали козаки значнїйшу старшину, щоби привитала цїсарського посла від війська. Коли Лясота висїв з човна, козацьке військо привитало його вистрілами з гармат. Потім повели посла до Сїчи на раду. Тут Лясота витав козаків і казав сказати радї, що дуже тїшить ся, що знайшов все лицарське товариство в доброму здоровлю. Гетьманом був тодї Богдан Микошинський, але його не було на Сїчи, бо виправив ся на 50 човнах з 1300 козаками на море проти Турків; посол мусїв чекати на його поворот. На мешканє дали йому козаки оден кіш, се є шатро плетене з хворосту і покрите з верху

скірою для охорони перед дощем.

Гетьман Богдан Микошинський вернув з походу 18 червня; похід козакам пішов досить добре, — били ся двічи з Татарами, на морі і на суші і захопили одного значного невільника, але з Турками не могли розпочати боротьби, бо турецькі сили були дуже великі. Другого дня заходив до Лясоти гетьман зі старшиною і запросив до себе на обід. Того-ж дня приймали козаки московського посла.

Дня 20 червня запрошено Лясоту на козацьку раду, щоби розказав з чим його присилає цїсар. Посол відповів, що цїсар бажає козацької помочи в війні з Турками і що за воєнну службу дістануть цїсарську платню. Потім відчитано грамоту від цїсаря і посол вийшов з ради, а козаки почали самі радити. Старшина радила окремо, а простий народ, чернь, окремо. По довгих нарадах чернь згодила ся вступити в цїсарську службу, — на знак сього козаки кидали в гору шапками. Потім юрба кинула ся з криком до старшини; кричали, що як хто не згодить ся на сю ухвалу, на місці його схоплять і втоплять в Днїпрі. Старшина мусїла згодити ся; вибрано 20 делеґатів і вони мали вести переговори з Лясотою. Розмова з козаками тревала довго. Лясота сказав, що цїсар бажає, щоби козаки ішли на Турка через Волощину (Молдаву), — але козаки вважали такий похід занадто далеким і небезпечним, бо козацького війська було тепер тільки 3.000, а при тім вони не мали коний, бо останньої зими Татари сїм разів нападали на запороже і забрали 2000 коний. Довго вговорював їх посол, аж вкінци дали ся намовити. Осаули обходили довкола раду і питали о згоду; козаки кричали, що згідні і кидали шапки в гору; загреміли військові тарабани і труби, з гармат віддано 10 вистрілів, в ночи летїли до неба ракети.

Але в своїй постанові козаки витрівали не довго. Деякі козаки вже перед тим не хотїли іти на похід в далекі землї; особливо ненаручно було се богатим козакам, що мали свої господарства й не бажали кидати їх на довгий час. Вони ходили від хати до хати й толкували козакам, щоби лїпше подумали над тим, що мають робити. Вказували на се, що цїсар прислав невелику суму гроший, що дорога далека і небезпечна, що в чужих краях вони марно погибнуть. Народ слухав всього того і на другий день розміркував инакше: всї ті, що вчера хотїли іти на війну, нинї заявили, що не підуть! Старшина почала вговорювати народ, щоби не ломити рішеня, яке самі поставили; Лобода, попередний гетьман, що зруйнував Білгород, перестерігав козаків, щоби не відкидати ласки цїсаря і скористали з нагоди; тепер можуть взяти участь у великім походї проти ворогів христіяньства, — як не використають сеї нагоди, всї возьмуть їх на сміх і зневагу. Але козаки таки не дали намовити ся. Тодї гетьман Богдан Микошинський серед ради в гнївї заявив, що відрікаєть ся гетьманства і складає свій уряд: не хоче гетьманувати над людьми, які так мало цїнять свою славу, честь і добре імя.

По полудни відбула ся нова рада. Народ був вже знеохочений і на-

віть не хотів іти на раду; осавули неохотних заганяли буками на майдан. Наперед просили козаки Микошинського, щоби знов приняв гетьманство; він дав вговорити ся і приняв уряд. Потім говорили знов про цїсарський похід. Але того дня не прийшло до нїяких рішень і козаки радили ще в слїдуючі днї. Вкїнци вибрано делеґатів і ті заявили знов цїсарському послови, що козаки не можуть іти в похід з таких причин: **перше,** не мають відповідного числа коний; **друге,** в малім числї не можуть іти на Молдаву, бо тамошний народ дуже зрадливий і віроломний;**трете,** цїсар не подав означеної умови і дає малу платню. Зате козаки згодили ся вислати до цїсаря своїх послів, щоби заключити відповідну умову.

Еріх Лясота не дуже був вдоволений тим рішенем, але не мав иншого виходу і мусїв приняти се, чого бажали козаки. Щоби заохотити козаків до цїсарської служби, Лясота дав як задаток запорожському війску 8000 дукатів, які привіз з собою. Козаки приймали дарунок дуже святочно: зібрали ся на відкритім полї, серед якого стояв вбитий в землю цїсарський прапор. Розстелили на землї кільканайцять татарських кобеняків або плащів, які носили звичайно, висипали на них гроші і казали старшинї перечислити дукати.

І знов радили козаки кілька днїв. Нарештї вибрали двох послів, сотників Саська Федоровича і Ничипора, що мали їхати з Лясотою до цїсаря. Посли дістали до рук таку грамоту:

„Я, Богдан Микошинський, запорожський гетьман, разом з усїм лицарством вільного війська запорожського, отсим посвідчаємо, що ми з відома і згоди лицарської ради відправляємо до Вашого Цїсарського Величества, нашого милостивого пана, тих наших послів, сотників нашого війська, Саська Федоровича і Ничипора, даємо їм повновласть покінчити наше дїло з Вашим Цїсарським Величеством, нашим всемилостивим володарем, просимо уклінно вірити їм у всїм так само, як нашому війську й зобовязуємо ся сею грамотою і нашим лицарським словом, що у всїм вдоволимо ся угодою, яка уложить ся між згаданими послами і Вашим Цїсарським Величеством, і у всїм безуслівно підчинимо ся сьому рішеню.

„На знак сього і для більшої віри видали ми нашим послам отсю повновласну грамоту, скріплену в долї печатю нашого війська і власноручною підписею нашого військового писаря Льва Вороновича. Дано в Базавлуцї, при Чортомлинськім рукаві Днїпра, 3 липня 1594 р."

Посли дістали також друге письмо до цїсаря, де описано докладнійше цїль посольства.

Дня 1. липня пращав ся Еріх Лясота на повній радї з гетьманом і всїм запорожським лицарством. Козаки дякували послови за його труди і в дарунок дали шубу з кун і шапку з чорних лисиць. Слїдуючого дня 2 липня — по 23 днях побуту між Запорожцями — виїхав Лясота з Сїчи разом з двома послами, Саськом Федоровичем і Ничипором і ще двома козаками; коли відбивали від берега, військо пращало їх звуками труб і тарабанів та вистрілами з гармат.

Лясота вертав з початку тою самою дорогою, якою їхав на Запороже руслом Дніпра; але потім разом з товаришами сів на коні і верхом їхали через степи, а дальше байраками; по дорозі оглядав посол турецькі памятники на могилах і городища. Вкінци доїхали до околиць заселених густійше і гостинцями їхали на захід. У Львові були посли 28 липня, а до Регенсбурґа в Німеччині доїхали 24 серпня, 1594 р.

На жаль записки Еріха Лясоти тут переривають ся і про дальшу подорож козацьких послів не знаємо вже нїчого.

ПОЛТАВСЬКА БИТВА (1709 Р.)

Наш українсько-руський нарід зазнав у своїм довгім житю ріжної долї: були часи добробуту, світлости й слави, а були й такі, що нещастє за нещастєм валило ся на наш нарід. Чого було більше в нашій історії добра чи лиха? Очевидно лиха було більше, коли й до нині наш нарід мусить служити иншим. Бували в нашій минувшині такі тяжкі часи, що здавало ся, що ось-ось буде смерть цїлому великому народови, що й слїду по нїм не остане. І як-раз проминуло 200 лїт, як скоїло ся одно з найбільших нещасть в нашій історії. Се нещастє — то полтавська битва 1709 р., про яку хочемо сказати кілька слів. А чи варто згадати такі прикрі часи? Чи може красше не гадати про них? Ой нї! Пригадка добрих і щасливих хвиль дуже користна, бо підтримує духа народу, не дає йому попадати в зневіру і байдужність, вливає йому віру у власні сили і надію на лїпшу будучність. Та не менше потрібно згадувати і хвилї недолї; такі згадки вчать нас, звідки те нещастє взяло ся, що треба було робити, аби його не було і як треба нам взагалї хоронити ся від нових таких злиднів. Отже пізнаймо себе, роздивляймо нашу минувшину, бо вона нас научає, як іти до щасливійшої будуччини!

Як знаєте, перед 260 лїтами мало не вся наша земля, мало не цїла Русь-Україна, була під Польщею. Як нашому народови жило ся під польським пановапем, також знаєте. Так жило ся, що цїлий нарід від Сяна по Дон, зірвав ся до боротьби під проводом славного гетьмана козацького Богдана Хмельницького. І хоч Польща мала поміч від сусїдних держав, а Україна від нїкого не мала щирої помочи, таки Хмельницький потрафив велику часть нашого народу, цїлу наддніпрянську Україну вирвати з польської неволї, скасувати всюди панщину і завес-

ти добрий лад і справедливий заряд. Хотів він і всю решту нашого народу, котрий лишив ся під Поляками на Волини, Поділю, в Галичині і Холмщині і стогнав в панщині, вибити на волю та злучити з наддніпрянською Україною, одначе сил було мало до того. Тому він шукав помочи у сусідних держав. По довгій розвазї вибрав він Московщину, бо там була така сама віра як на Україні, і признав над собою зверхність московського царя, але з тою вимовою, що на Україні полишить ся далї свій власний лад, сам нарід буде собою порядкувати, що цар не буде заводити московських звичаїв, — не буде заводити панщини (бо в Московщині була ще гірша панщина — кріпацтво, як у Польщі), та що цар поможе гетьманови вибити з під Польщі ще решту українсько-руських земель. Та надія, покладана на царя, завела. Цар не тілько не поміг Хмельницькому, але ще змовив ся з польським королем і відступив йому половину тої України, що виратував був Хмельницький. Ще доки жив сей славний Богдан, доти принаймні цар не важив ся заводити на Україні московські порядки; та зараз по смерти Хмельницького нарід побачив, що під Московщиною чекає його стара неволя, в дечім навіть гірша, ніж була за Польщі. Розумнїйші люди, які любили нарід і хотїли йому добра, почали продумувати над тим, як би то вирвати ся з московської опіки і зробити Україну самостійною державою, де були би такі порядки, які схоче мати сам нарід. По довгих заходах і довгій оборонї від московських кривд прийшов час — здавало ся, що Україна-Русь здобуде повну волю, без польської і московської господарки у нашім краю.

Московський цар Петро Великий.

Буде тому поверх 200 лїт. Московським царем був в тім часї твердосердний Петро Великий, в Польщі був королем Август Кріпкий, а на Україні (в тій що була під царем) гетьманував Іван Мазепа. Петро й Август змовили ся були воювати з молоденьким шведським королем Карлом (Швеція лежить на самій півночи); мали надію забрати йому найкращі краї. Та Карло, хоч був дуже молоденький, показав ся таким славним вояком,

що весь світ задивував ся. Він побивав одного неприятеля за другим, так що московські і польські війська як тільки побачили Шведів, зараз зі страху утїкали. Здавало ся, що прийде кінець Польщі й Московщині (вона в тім часї зачинала називати ся також Росією). Видячи те, гетьман Мазепа хотїв скористати з біди обох ворогів нашого народу придобрити до себе шведського короля і збудувати свою власну українську державу без Ляха й Москаля. І дїйсно король Карло обіцяв Мазепі, що побивши зовсїм царя, поможе Україні стати цїлком вільною. Та не так склало ся.

Король Карло хоч був знаменитим вояком, мав одну важну хибу: він був страшно впертий. Як що замислив собі, то нїчого не вдїеш; хоч би найлїпші та найрозумнїйші люди радили йому инакше, він все тілько своє. З того вийшло таке, що він, задумавши скинути з престола польського короля Августа, а посадити иншого, довго ганяв ся за Августом і змарнував непотрібно цїлих сїм років; а тимчасом другий його противник цар Петро, прийшовши до себе по перших погромах, потрафив за той 7-лїтний час добре приготовити ся до дальшої війни. І коли Карло вкінци, знищивши Августа, завернув на Петра, аби й його знищити зовсїм, показало ся, що цар вже геть сильнїйший як був давнїйше. Але Карло все ще легковажив собі царя і з малим військом пішов на нього. Приятелї Карла радили добре приготовити ся, почекати на нове військо, що йшло зі Швецiї, та разом з гетьманом Мазепою з кількох боків натискати на царя. Але король того не слухав, він вірив у своє щастє і гнав ся з малими силами за Петром. А цар Петро все втїкав перед ним, не маючи відваги побити ся в остатний раз, хоч мав десять разів тілько війська; але втїкаючи, він палив і нищив все за собою, села і міста,збіже і пашу, так що Шведи гнали за ним як би пустинею, анї де спочити, анї людий та коний поживити. А тут почали ся страшні морози. Побачив Карло, що нерозважно загнав ся в далекий край. Треба було йому троха завернути назад, станути та почекати на нових людий, що якраз мали надійти, на конї і поживу зі свого краю, але й тут Карло не слухав добрих людий та здорового розуму. Він не хотїв аби світ говорив, що він не має відваги; тому замість почекати на нові сили, несподївано завернув на полудне, на Україну. Цар і собі кинув ся в той бік аби випередити Шведів. Він знав, що як Шведи стануть скорше на Українї, то козаки злучать ся з ними і разом пійдуть на Московщину. Та Шведів покинуло вже щастє. Їх військо заблудило в лїсах і тому Москалї станули на Українї скорше і обсадили всї важнїйші міста.

От тут для гетьмана Мазепи прийшла трудна година. Що робити? Хто візьме верх? Шведи чи Москалї? Найбільше болїло його, що війна, перенесена на Україну, знищить і край і людий. Та йому все здавало ся, що Карло таки буде горою: не дармо цїлих вісїм лїт нїхто йому не дорівнав і він побив усїх. Певно й тепер так буде... Помагати цареви — було те саме, що помагати робити кайдани на себе самого.

Гетьман знав, що як Петро побив би Шведів, то він зараз покасує всї українські вільности, а заведе московські порядки з панщиною, рекрутом, тяжкими податками і т. и. Роздумавши все те, Мазепа таки пристав до Шведів. Таксамо зробили й Запорожські козаки під славним кошовим Гордієнком, великим приятелем простого народу. Та сам простий нарід не вірив Мазепі і його старшинї, бо в неоднім терпів від них, і тому не підпер Мазепи; одні чекали виходу, а другі помагали навіть Москалям.

Пів року ще воювали з собою Шведи і Москалї, а від того найбільше терпів простий український нарід. Цар Петро не міг довго дати ради Карлови та вкінци таки зміг його. Під містом Полтавою прийшло дня 27 червня (8 липня) 1709 року до головної битви, що скінчила ся нещасливо для Шведів. Часть їх піддала ся цареви, а з рештою війська Карло утїк в турецький край у місто Бендери. Битва

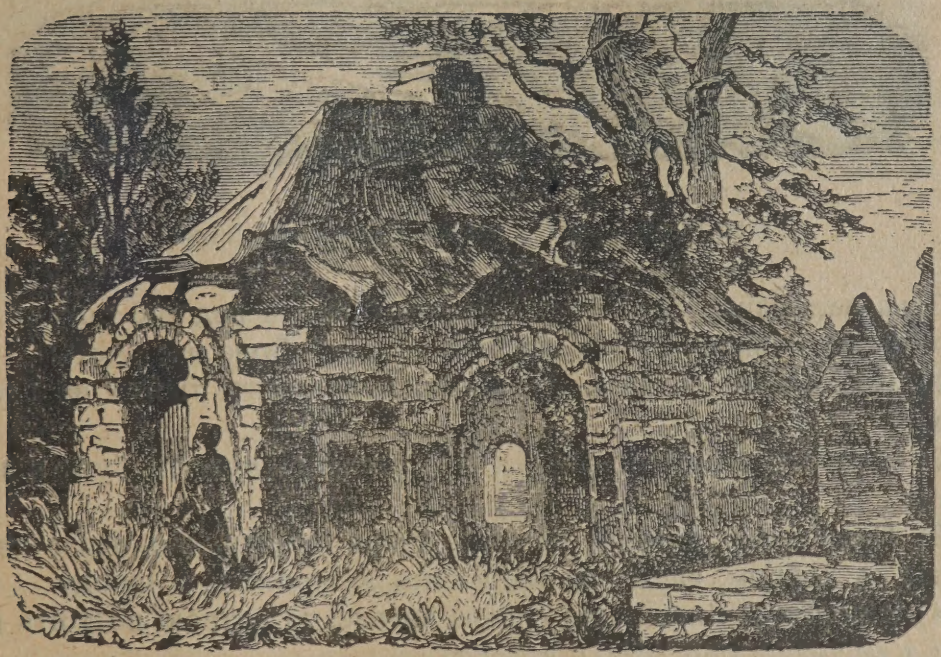

Руїни хати Мазепи в Батуринї.

та була також великим нещастєм для Мазепи, козаків і цїлого українського народу, бо згинули всякі надії на освободженє України з під московського ярма. Гетьман з частию козаків утїк разом з Карлом і незабаром помер.

Тимчасом цар почав дуже мстити ся на Українцях за те, що були прихильні Шведам. Дуже богато людий погинуло, богато мучено, заслано в Сибір, позабирано їм маєтки та роздано Москалям. Найважнїйше те, що цар скасував українську автономію, окремі права та вільности і позаводив московські порядки. Далї не позволив навіть вибирати гетьмана, а почав назначувати сам. Аж по смерти Петра стало троха лекше; повернули й ті козаки, що втїкли з Мазепою у Туреччину. Але й тої полекші було не на довго. Як царицею стала

Катерина II., то вона зовсім знищила українську свободу, скасувала славну Запорожську Січ і завела панщину-кріпацтво на простий нарід.

Могила, висипана в память Полтавської битви.

Така нещаслива була ся полтавська битва перед 200 роками. Згадуючи її, ми повинні дечого навчити ся з неї. Вона нас учить:

1) Не здавати ся на чужу поміч, а будувати тільки на власних силах.

2) Добре роздумати наперед, які наслїдки можуть бути з нашої роботи.

3) Провідники народні повинні добре тямити, що нераз те, що їм здає ся добрим, народови приносить не користь, а шкоду.

4) В полїтиці тілько така справа виграє, яа котрою постоїть цїлий нарід, а не тілько провідники й посли.

5) Полїтична боротьба подібна часом до гри картами; хто хоче виграти, нехай нїколи не газардує, т. є. не ставить нараз всього що має.

С. Т.

АПОЛЇН НОВАК

НА СТАРІСТЬ

Хто звертав на головну вулицю, то бачив, що зараз при дверях першого великого готелю на розї вулиць стояв з сивою бородою чоловік.

Держав в руках кілька англїйських часописий і наставляв кождому прохожому вимовляючи:

— Тріфор хвайф! Трі фор хвайф (три за пять)!

Полос його дрожав стариною.

На лицю повставало в двоє зморшків, а руки тряслись.

Може тисячний прохожий купив у нього часопись і хто вже купив раз, не мав охоти купувати в друге, бо коли старий продавець видавав прим. з 25 ц., то купець мусїв пождати кілька добрих хвиль, нім старий „нюс бой" вишукав в своїх халатах дрібні і видав.

На тій самій вулици стояло кілька більших і менших хлопців. Вони також кричали, але так, що аж в ухах лящіло.

— Фрі Прес! Фрі Прес! Телеґрам!

Всї вони ненавидїли старого і перебігали, як могли, щоби лише перехитрити його в продаваню. І так було. Старий, що заробляв на прожиток, був солию в очах хлопців і чим раз більше зростало у них ненависти. Є люди, що без причини ненавидить ся їх.

Хлопці мали свою „юнїю", до якої він не належав. Вони придержували ся ухвал продавати за пять центів по дві часописї, а він продавав по три. Всї хлопці на сїй самій вулици мусїли також продавати по три за пять центів.

Були хлопці, що приймали вчинок старого за звичайний, але ті, що ненавидїли його, врадились провчити старого. Але поки що ішло так дальше, до часу, коли старий почав продавати по чотири часописї за пять центів.

Послїдний раз бачено його в одинайцятій годинї в ночи. Майже не переставав старечим і глухим голосом викрикати:

— Хвор фор хвайф! Хвор фор хвайф!

Від того часу не бачили його прохожі більше місяця.

Так негайне зникнене старого зацїкавило мене і я постановив відшукати його, або бодай довідати ся щось про нього.

Про його походжене не було потреби питати, бо черти лиця вказували на те, що був Жидом.

На допити в хлопців, одержав я відповідь, що вони про нього нїчого не знали.

Коли я відійшов від двох хлопців, один, що нїчого менї не гово-

рив при своїх товаришах, дігнав мене і почав симпатично таємничим голосом говорити:

— Слухайте, пане, старого чоловіка, що продавав часописї, захопили хлопці в темній вулици і так його побили, що його завезли до шпиталю. Полїсмен одного зловив і він піде до дому поправи, як що не скаже, хто з ним побив старого чоловіка; але він не хоче сказати, хто з ним був....

Хлопець йшов ще кілька кроків мовчки, спитав, чи куплю ґазету і ми розлучили ся.

Отже треба було йти до шпиталю. Щож тут робити і як мене пустять, коли я не маю його назвиска. Але впало менї на думку зробити з себе „духовну особу", а тодї відвідати всїх хорих чужинців.

Обертаю назад ковнїрець, вбираю чорне убранє, а там кажу, що я „рутінїен клерджи мен" (руський піп).

Сейчас заведено мене до кождого Українця. І нїм я допитав ся до старого „нюс боя", говорив з хорими Українцями, з котрих деякі були хорі на простуду, а то й запалене, обморожене ніг, рук, потовчене, з відрубаними руками і ногами, а між ними один — без рук і ніг, жертва будови нової зелїзної дороги. Майже всї жалували ся, що не мали що їсти. Звичайна дієта! Так дійшов я до старого.

Лице його було запухле, з великими на чолї синяками.

Мутними очима дивив ся він в стелю і не звертав на нас майже жадної уваги.

Поводатир торкнув його, а я заговорив:

— Не сумуйте то скорше поздоровієте.

Впялив в мене недовірчиво очи. Потім усміхнув ся задоволено і ледво чутним голосом відозвав ся:

— Чи справдї?... Дуже хорий... Побили....

— Що з вами стало ся, як ви тут попали? — запитав я знов.

— Побили.... Хлопцї заскочили мене в темній вулици і нїм я міг про щось подумати, їх вже не було. Полїсмен, кажуть, заговорив до телєфону і мене взяли сюди. Була кров на лици, копали ногами, зуби розбили.

Говорив досить чисто українською мовою.

— Ви з російської України?

— З Росії ,київської ґубернії, — відповів. Махнув рукою і протиснув слова болючим голосом:

— Бодай і не згадувати.

— Давно в Канадї?

— Три роки. Був два роки в Квебеку, а рік в сьому містї. Жив з ґазет...

— Сам я на світї як палець. Покарали мене.... без засуду покарали через те, що я Єврей... Забили менї старого батька в Кишеневі, забили брата на війнї, забили жінку і дїти побили в революції.

Замовк, бо з великого жалю не міг говорити, а по часї знов зачав:

— Так, так містер.... Люди тяжше карають нїж Бог. Люди, о люди....

Рассея, Рассея, жаль мя тебя,—як то співаєть ся. Краще жаль України. За тим, що моя родина в ній. Гарний край Україна! Чи ви бували на Україні?

Замовк і поглубив свої мутні очи в стелю.

— Не турбуйте себе, поздоровієте — заговорив я.

— І буду ґазети продавати. Хлопці знова побють! Нехай!...

Безвихідно махнув рукою. Сльози покотили ся по лицю і сплива-ли морщинами.

Надійшов лїкар на оглядини хорих, я пустив ся до відходу.

Стиснув мою руку і дуже дякував за несподіванку.

Вийшов я повний обуреня і жалю. Росія видавала ся менї страш-ною як люте марево смерти.

Від тогдї я все навідував ся до старого, а в той час він радів наче дитина.

Та я мусїв відїхати і коли повернув, старого скитальця в шпитали вже не було, анї на розї вулиць біля готелю.

Кудись потиняв ся в світ за очи, як той леґендарний вічний Жид.

Віннїпеґ, 28. II. 1909.

ОЙ ПІДУ Я В БІР

Ой піду я в бір темненький, там суха смерека,
Як розпалю ясну ватру — видна всїм здалека.

Запалала при смерецї смолова ялиця —
Горить моя досадонька, мов сухая глиця.

Розбуялась досадонька, з вогнем на просторі,
Розсипала палкі іскри, мов яснії зорі.

Як упаде з гори жива, наче з неба зірка
Та як влучить в саме серце — доле-ж моя гірка!...

Лежи-ж тепер, досадонько, тут у серцї тихо,
Буду тебе колисати — чи не присплю лихо.

Притули ся до серденька, мов дитина рідна —
Буде тобі з мого серця колиска вигідна.

Що раз вдарить кров живая—колиска шибнеть ся—
Ой спи, дитя, в день і в ночи, поки серце беть ся.

Леся Українка.

А. ЧЕХОВ

ЗАКЛАД

Була темна осінна ніч. Старий банкир ходив у себе в кабінетї туди і назад і згадував, як перед пятнайцятьма роками в осени він давав у себе вечір. На сім вечері було богато розумних людий і вели ся цїкаві гозмови. Говорено між иншим про кару смерти. Гостї, між якими було не мало ученых і журналїстів, були в більшости проти кари смерти. Вони признавали сей спосіб караня перестарілим, нездатним і неморальним. На погляд декотрих з них належало би всюди замінити кару смерти на досмертну вязницю.

— Я не годжусь з вами — сказав господар банкир. — Я не пробував анї кари смерти, анї досмертної вязниці, але коли можна судити „а пріорі", то, на мою думку, кара смерти моральнїйша і гуманнїйша нїж вязниця. Кара смерти убиває відразу, а досмертна вязниця поволи. Який же кат більше людяний? Чи той, що убиває в кількох мінутах, чи той, що витягає з чоловіка житє через довші лїта?

— І се і те однаково не моральне, — запримітив хтось з гостий:— тому, що має однакову цїль — відібрати житє. Держава не Бог. Вона не має права відбирати те, чого не може вернути, колиб схотїла.

Межи гостями був один юрист, двайцятьпять лїтний чоловік. Коли його запитали про його думку, він сказав:

— І кара смерти і досмертна вязниця однаково не моральні, але як би менї казали вибирати кару смерти або досмертну вязницю, то розумієть ся, я вибрав би друге. Жити як небудь все лїпше, нїж нїяк.

Почала ся оживлена дискусія. Банкир, що був тодї молодий і мав живійші нерви, нараз стратив терпеливість, ударив кулаком по столї й крикнув, звертаючись до молодого юриста:

— Неправда! Я заложу ся за два мілїони, що ви не висидите в казаматї і пять лїт.

— Коли се направду, — відповів йому юрист: — то я заложу ся, що висиджу не пять, а пятнайцять.

—Пятнайцять? Згода! — крикнув банкир. — Панове, я ставлю два мілїони!

— Згода! Ви ставите два мілїони, а я свою свободу! — сказав юрист.

І так заключено сей дикий, безглуздний заклад. Банкир що не знав тодї рахуби в своїх мілїонах, розвезений і легкодушний, був одушевлений закладом. При вечері він жартував з юриста й говорив:

— Застановіть ся, молодий чоловіче, поки ще не пізно. Для мене два мілїони се дурниця, а ви ризикуете стратити три-чотири найкрасші

літа свого життя. Кажу три-чотири тому, що ви не висидите довше. Не забувайте також, нещасливий, що добровільне увязнене далеко прикрійше ніж примусове. Гадка, що ви кождої хвилі маєте право вийти на свободу, затроїть вам в казаматі житє. Менї жаль вас!

І тепер банкир, ходячи сюди й туди по хатї, згадував те все й запитував себе:

— По що сей заклад? Який пожиток з того, що юрист стратив пятнайцять лїт житя, а я кинув два мілїони? Чи се докаже людям, що кара смерти гірша або лїпша нїж досмертна вязниця? Нї й нї. Дурне й безглузде. З моєї сторони то була забаганка ситого чоловіка, а зі сторони юриста — просте лакімство на грошї...

Дальше він згадував про те, що стало ся після сього вечера. Було порішено, що юрист буде відсиджувати свою вязницю під найострійшим надзором в одній з офіцин, що були побудовані в садї банкира. Вони були так умовили ся, що через пятнайцять лїт він не буде мати права переступити порога офіцини, бачити людий, чути людський голос, відбирати листи й часописи. Йому було вільно мати музичний інструмент, читати книжки, писати листи, пити вино й курити тютюн. З зовнїшним світом, він міг, по умові, зноситись не инакше, як мовчки, через маленьке вікно, навмисне на то уряджене. Все, що потрібно, книжки, ноти, вино і т. д. він міг дістати, написавши картку, в якій би схотїв скількости, але тільки через вікно. Договір предвиджував всї деталї й дрібниці що робили увязнене строго одиночним, і обовязував юриста висидїти рівно пятнайцять лїт, від 12 години 14 падолиста 1870 р. до 12 години 14-го падолиста 1885 р. Найменша проба зі сторони юриста нарушати услівя, хоч би на дві мінути перед речинцем увільняли банкира від обовязку платити йому два мілїони.

В першім роцї увязненя юрист, на скільки можна було судити з його коротких записок, сильно страждав через самоту й нудьгу. З його офіцин тягом в день і в ночи чути було звуки фортепяну! Він не хотїв ані вина ані тютюну. Вино, писав він, розбуджує бажаня, а бажаня — перші вороги вязня; при тім ще нема нїчого нуднїйшого, як пити добре вино й нїкого не бачити. А тютюн псує повітре в кімнатї. Першого року посилано юристови книжки переважно легкого змісту; романи зі скомплїкованою любовною інтригою, кримінальні й фантастичні оповіданя, комедії і т. и. Другого року музика в офіцинї вже затихла і юрист у своїх картках жадав тільки клясиків. Пятого року знов було чути музику, й вязень попросив вина. Ті, що слїдили за ним через віконце, говорили, що цїлий рік він тільки їв, пив і лежав на постели, часто позїхав, злісно бесїдував сам з собою. Книжок він не читав. Часом сїдав по ночи писати, писав довго й над раном дер на кавальчики все писане. Нераз чули, як він плакав.

В другій половинї шестого року вязень взяв ся з завзятем до вивчуваня язиків, до фільозофії і історії. Він взяв ся з жадобою до сих наук, так, що банкир ледви міг встигнути зі спроваджуванем йому книжок. За чотири роки спроваджено на його бажане около шістьсот то-

мів. В періоді того запалу банкир між иншим одержав від свойого вязня такий лист: „Дорогий мій сторожу! Пишу вам сї стрічки в шістьох мовах. Покажіть їх знавцям. Нехай прочитають. Як що вони не найдуть ані одної помилки, то благаю вас, кажіть вистрілити в садї з рушницї. Сей вистріл скаже менї, що моя праця не пійшла на марне. Ґенії всїх вікiв і країн говорять ріжними мовами, але у всїх них горить тесаме полумя. О, колиб ви знали, яке надземне щастє почуває моя душа через те, що я умію їх розуміти!" Бажане вязня сповнено. Банкир казав вистрілити в садї два рази.

Дальше після девятого року юрист сидів нерухомо за столом і читав тільки Євангеліє. Банкирови видавалось давним, що чоловік, що справив ся за чотири роки з шістьма сотками трудних томів, стратив близько рік на читанє одної легкої до зрозуміня й не грубої книжки. За Євангелієм пійшла історія релїґій і богословіє.

В останні два роки вязень читав незвичайно богато, без нїякого вибору. Він займав ся то природописними науками, то знов жадав Байрона або Шекспіра. Бували й такі картки від нього, де він просив прислати йому рівночасно і хемію і медичний учебник і роман і ще який фільозофічний або богословський трактат. Його читанє подобало на те, наче він плаває в морю поміж обломками корабля й бажаючи виратувати своє житє, чіпляєть ся з жадобою то за один обломок, то за другий!

Старий банкир згадував те все і думав:

„Завтра о 12 годинї він вийде на волю. По умові я буду мусїв виплатити йому два мілїони. Як що я їх виплачу, то все пропало: я цїлком зруйнований"....

Перед пятнайцятьма роками він не знав рахуби своїм мілїонам, а тепер він бояв ся спитати себе, чого він має більше — чи гроший, чи довгів? Газардова гра на біржі, ризиковні спекуляції і горячка, від котрої він не міг увільнитись на старість, повели його інтереси до упадку, і він з неустрашимого, задуфалого, гордого богача став середним банкиром, що дріжав при кождім підвисшеню й обниженю паперів.

Проклятий заклад! — мурмотїв старий, хапаючись в розпуцї за голову... — Чому сей чоловік не вмер? Йому ще тільки сорок лїт. Він возьме з мене останне, оженить ся, буде любуватись житєм, грати на біржі, а я, як жебрак, буду дивитись з заздростію й щодня чути від нього ту саму фразу: „Я завдячую вам щастє мого житя, позвольте менї помогти вам!" Нї, сього занадто! Одинокий ратунок від банкроцтва й ганьби — смерть сього чоловіка!

Вибила трета година. Банкир надслухував: дома всї спали й тільки було чути, як за вікнами шуміли примерзлі дерева. Стараючись не видавати нїякого звука, він виймив з огнетревалої шафи ключ від дверий, що не відчинялись через пятнайцять лїт, натягнув пальто і вийшов з дому.

В садї було темно і зимно, йшов дощ. Острий вогкий вітер віяв

по цілім садї й не давав деревам спокою. Банкир напружив зір, але не бачив анї землї, анї білих статуй, анї офіцин, анї дерев. Дійшовши до того місця, де була офіцина, він закликав два рази сторожа. Не було відповіди. Видно, сторож сховав ся перед непогодою й тепер спав десь в кухни, або в оранджері.

„Як що менї стане відваги сповнити свій намір, — подумав старий, — то підозріне насамперед впаде на сторожа".

Він намацав на помацки східцї й двері і увійшов до передпокою офіцини, опісля на помацки дістав ся на невеличкий коридор і засвітив сїрник. Тут не було живої душі. Стояло чиєсь ліжко без постелї, та почорнїла в кутї зелїзна піч. Печатки від кімнати вязня були цїлі.

Коли сїрник загас, старий дріжучи зі зворушеня, заглянув в мале віконце.

В кімнатї вязня горіла мрачно свічка. Він сам сидїв коло стола. Було видно тільки його хребет, волосє на голові й руки. На столї, на двох фотелях і на килимі коло стола лежали розгорнені книжки.

Минуло пять мінут і вязень анї разу не порушив ся. Пятнайцятьлїтня вязниця научила його сидїти нерухомо. Банкир запукав пальцем у вікно і вязень не відповідав на той стук анї одним рухом. Тодї банкир здіймий осторожно печатки з дверий і вложив ключ в отвір замка. Заржавілий замок видав хрипливий звук і двері заскрипіли. Банкир думав, що зараз таки учує крик здивованя й кроки, але минуло три мінути і за дверми було так тихо, як і перше. Він рішив ся увійти до кімнати.

За столом сидїв нерухомо чоловік, неподібний до звичайних людий. То був скелєт, обтягнений шкірою, з довгими жіночими кучерями і ковтуноватою бородою. Барва його лиця була жовта, з земляним відтїнком, щоки запалі, хребет довгий і вузкий, а рука котрою він підпер свою волосату голову, була така тонка й худа, що було страшно дивити ся на неї. В його волосю вже сріблилась сивина і дивлячись на се зістаріле й нужденне лице, нїхто не повірив би, що йому тільки сорок лїт. Він спав... Перед його похиленою головою лежала на столї картка паперу, на котрій було щось написано дрібним письмом.

„Нужденний чоловік! — подумав банкир. Спить і мабуть снять ся йому мілїони! А треба тільки менї взяти сього півумерлого чоловіка, кинути його на постіль, придусити з легка подушкою і навіть найсовістнїйша експертива не найде слїдів насильної смерти. Але прочитаймо вперед, що він тут написав...

Банкир взяв зі стола картку й прочитав ось що:

„Завтра о 12 годинї в полудне я одержу волю й право жити з людьми. Але заки я покину сю кімнату і побачу сонце, я уважаю потрібним сказати вам кілька слів. По чистій совісти й перед Богом, що мене бачить, заявляю вам, що погорджую і волею, і житєм, і здоровлєм і всїм тим, що в ваших книжках називаєть ся щастєм світа.

„Пятнайцять лїт я студіював уважно земне житє. Правда, я не бачив землї й людий, але у ваших книжках я пив запашне вино, співав

пісні, уганяв лїсами за оленями й диками, любив жінок... Красуні, легкі наче хмарки сотворені руками ваших ґеніїв поетів витали мене ночами й шептали менї чудові казки, від яких пянїла голова. У ваших книжках я вилазив на верхи Ельборуса Монбляна і бачив відти, як ранками сходило сонце і як вечерами воно заливало небо, океан і гірські верхи пурпуровим золотом; я бачив відти як надімною перерізуючи хмари блискали блискавки; я бачив зелені лїси, поля, ріки, озера, міста, дотикав ся крил прегарних діяволів, що прилїтали до мене розмовляти про Бога... В ваших книжках я кидав ся в бездонні пропасти, творив чудеса, вбивав, палив міста, проповідував нові релїгії, завойовував цїлі царства.

„Ваші книжки дали менї мудрість. Все те, що віками творила невтомна людська думка, стиснено в моїм мізку в невеличку грудку. Я знаю, що я мудрійший від всїх вас.

„І я легковажу ваші книжки, легковажу всї добра земні й мудрість. Все нужденне, марне. Все наче привид, обман і злуда. Хоч ви й горді, мудрі й гарні, але смерть зітре вас з лиця землї так само як миший в норі, а потомки ваші, історія, безсмертність ваших ґеніїв — все замерзне, або згорить разом з земною кулею.

„Ви одуріли і йдете не по тій дорозї. Брехню берете за правду, і погань за красу. Ви здивувались би, як би наслїдком яких небудь обставин на яблунях і помаранчевих деревах виросли замість овочів жаби і ящірки, або рожі почали давати запах зіпрітого коня; так я дивуюсь вам, що заміняли небо на землю. Я не хочу розуміти вас.

„Аби показати вам дїлом погорду до всего, чим ви жиєте, я зрікаюсь двох мілїонів, про які я колись мріяв, наче про рай, і які я тепер легковажу. Щоб стратити до них право, я вийду відси пять годин перед умовленим реченцем і тим способом нарушу умову"...

Прочитавши се, банкир положив лист на стіл, поцїлував дивного чоловіка в голову, заплакав і вийшов з офіцини. Нїколи иншим часом, навіть після великих неудач на біржі, він не почував такої сильної погорди до себе самого, як тепер. Прийшовши до дому, він ляг до ліжка, але зворушене й слези не давали йому заснути.

На другий день рано поприбігали бліді сторожі й повідомили його, що вони бачили, як чоловік, що жив в офіцинї, виліз вікном до саду, пійшов до воріт, опісля кудись укрив ся. Разом зі слугами банкир зараз таки пішов до офіцини і справдив утечу свойого вязня. Аби не давати поводу до непотрібних розговорів, він взяв зі стола лист з відмовою, і вернувши до себе, сховав його до огнетревалої шафи.

СОЛОМОНІВ СУД

Виїмок з оповіданя А. Купріна „Суламит".

Цар Соломон не дожив ще середини віку — сорок пяти лїт, а слава його мудрости, красоти, величности його житя, богацтв його двора розійшли ся широко поза границї Палестини. В Асирії, Фенїкії, Горішнім і долїшнім Єгиптї, від стародавнього Тавріса до Ємена і від Ізмори до Перзополя, на побережу Чорного Моря і на островах Середземного моря — з подивом вимавляли його імя тому, що між всїми володарями сучасними Соломонови. нї один не міг з ним рівнати ся.

— — — — — — — — — —

„За те, що ти не просив богацтв, не просив душ ворогів, але просив мудрости, то я роблю після твойого слова. Даю тобі серце розумне, так, що подібного до тебе не було перед тобою і не настане подібний до тебе по тобі".

Так сказав Бог Соломонови і після Його слова пізнав цар, з чого складаєть ся свїт, які у нїм живла дїлають, пізнав зачаток, конець і середину часів, проник тайну вічного хвилистого повороту подій.

У астрономів Бібльоса, Акри, Саргона, Борсіпи і Ниневії научив ся слїдити за змінами в розкладї звізд і річними кругами. Знав також єство всїх животин та вгадував почуваня звірів, розумів повставанє і напрямок вітрів, ріжні питоменности ростин і силу цїлющих трав.

Помисли в людськім серци — глубока вода, але і їх вмів вичерпувати мудрий цар. В словах і голосї, в очах, в рухах рук він читав найбільше заховані тайни душі так само ясно, як букви в отвореній книзї. Через те зі всїх кінцїв Палестини приходило до него безлїч людий, просячи суду, поради, рішеня спору, а також за розгадкою незрозумілих призвісток і снів. І дивували ся люди глибинї і тонкости Соломонових відповідий.

— — — — — — — — — —

З ясним та радим обличем засїв премудрий Соломон на престолї в сали ливанського дому тай почав робити справу людям, котрі приходили до нього.

Сорок стовпів по чотири в ряд, піддержували повалу салї розправ і всї вони були виложені кедром та кінчили ся капітелями в видї лелїй. Підлога була уложена зі штучних кипарисових дощок, а на стїнах не було нїгде видно каміня з пїд кидрового оббитя, прикрашеного різьбою, котра представляла пальми, ананаси і херувимів. В глибинї ясно освїченої салї вело шість степенїв до підвисшеня престола, а на кождім степени стояли по два золочені льви, по одному на обох

кінцях. Самий престол був зі слоневої кости викладаної золотом та з золотим поручнем в видї лежачих львів. Високі плечі престола завершував золотий кружок, занавіси при входї до салї від повали до підлоги, віддїлюючи притвор, де між пяти стовпами товпили ся позовники, прохачі і свідки, а також пізвані й злочинцї під сильною сторожию.

Цар був одягнений в червоний хітон (довга сорочка старогрецька), а на голові мав простий вузький вінець — 60 берилїв (дороге камінє), оправлених в золото. Праворуч стояв престол для його матери Вирсавії, але вона останними часами задля преклонного віку рідко коли показувала ся в містї.

Посли, що отсе прибули до Соломона від асирійського царя Тіглят-Пілезияра, сидїли з суровими чорнобородими обличами здовж стїн на яспісових лавках; на них були ясні оливкові одежі, вишиті по краях червоними й білими взірцями. Вони ще у себе в Асирії чули стільки про суди Соломона, що старали ся не пропустити ні одного слова, аби відтак могли оповісти про суд царя Ізраїля. Між ними сидїли військові начальники Соломона, його мінїстри, начальники провінцій і дворян. Тут був Ванея, колишний царський кат, убійник Йоава, Адонія й Семея, — а тепер головний начальник військ, невисокий, товстий старець з рідкою, довгою сивавою бородою, його відцвилі голубі очи, окружені червоними, немов би вивернеными повіками, глядїли старечо і тупо; рот був отворений і мокрий, а мясисто червона долїшна губа звисала безсило в дїл, голова його була все притуплена тай дрожала злегка. Був тут також добродушний, розсїяний Йосафат, що писав історію і Ахляр, начальник Соломонового двора і Зафуфт, що носив високий титул царського приятеля і Бен-Авінодав, що оженив ся з старшою дочкою Соломона Тафтофією і Бен-Гевер, начальник країни Аргові (під його управою було 60 міст, окружених стїнами, з воротами на мідяних завісах), Ваана, син Хушая, що свого часу добув собі чималої слави, вміючи кидати копієм на віддаль трийцяти парасанґів. (староперська міра довготи) і богато других. Шістьдесять воїнів, поблискуючи золоченими шеломами й щитами, стояло рядом по правій і лївій руцї престола; старшим над ними був чорноволосий, кучерявий красун, син Ахілуда.

Перший станув перед Соломоном зі своєю жалобою якийсь Ахійор, по ремеслу шлїфієр. Працюючи в Фенікійськім Белї, найшов він дорогоцінний камінь, обробив його та попросив свойого приятеля Захарію, котрий вибирав ся в Єрусалим, щоб він передав той камінь його (Архійоровій) жінцї. Через якийсь час повернув домів і Ахійор. Першою річию, про яку він спитав жінку, коли побачив ся з нею, се був камінь. Але вона дуже здивувала ся питаню, заклинаючи ся, що нїякого каменя і на очи не бачила. Тодї подав ся Ахійор за виясненєм справи до свойого приятеля Захарії, але сей запевнив його, також заклинаючи ся, що він зараз по приїздї передав камінь після призначеня. Він привів навіть двох свідків, котрі потвердили, що бачили, як Захарія передавав при них камінь Ахійоровій жінцї.

І ось тепер всї вони четверо — Ахійор, Захарія і двох свідків стояли

перед престолом ізраїльського царя.

Соломон глянув кождому з них по черзі в очи тай сказав до сторожі:

— Відведіть їх в окремі комнати тай замкніть їх кождого окремо.

Коли се зроблено, приказав цар принести чотири кусні вогкої глини. — Най кождий з них — розказав він — виліпить ту фору, яку мав камінь.

Через якийсь час виліпки були готові. Але один зі свідків виліпив кінську головку, бо в такій формі звичайно обрабляють дорогоцінні камінї; другий овечу голову, а тільки у двох у Ахійора і Захарії мали виліпки вид жіночої груди.

І сказав цар:

— Тепер і сліпому видно, що Захарія підкупив свідків. Отож Захарія поверне Ахійорови камінь, а разом з сим най заплатить трийцять горожанських сикл (сикл — старожидівська монета) судових коштів, а крім того най ще зложить десять сикл на храм. Свідкиж, котрі самі себе виказали, най заплатять по пять сикл до державного скарбу за фальшиве свідоцтво.

По сім наблизили ся до Соломонового престола три брати, що правували ся за спадщину. Їхній батько, перед смертію, сказав їм: „Аби ви не сварили ся при поділі, я сам розділю вас по справедливости. Як я умру, то підіть на горбок, що стоїть серед корчів за хатою тай розкопайте його. Там найдете ящик з трома переділками: верхня припаде старшому, середна середущому, а долішна наймолодшому з братів". Колиж вони по батьковій смерти пішли та зробили те, що він їм поручив в заповіті, то найшли, що верхна переділка була до берегів наповнена золотими монетами, за теж в середині її були самі кости, а в долішній кавалки дерева. І ось запалала у молодших братів зависть до старшого брата й ворожнеча проти него. Вкінци зробило ся їм житє таке нестерпне, що вони рішили звернути ся до царя за порадою і судом. Навіть тут, стоячи перед престолом, не могли вони здержати ся від взаїмних докорів та обид.

Цар похитав головою, вислухав їх і сказав:

— Годї вам сварити ся; важкий камінь і пісок не легкий та найтяжший гнів дураків. Ваш батько був — очевидно — мудрий та справедливий чоловік і свою силу висловив в завіщаню так ясно, неначеб се стало ся при сотни свідків. Невжеж ви, нещасні крикуни, не могли відразу догадати ся, що старшому братови він відумер всї гроші, а молодшим хату й поля. Ідіть же в мирі та більше не ворогуйте.

І ось три брати, — недавні вороги — з яснїючими обличами поклонили ся цареви до ніг тай вийшли з суду рука в руку.

Крім сього рішив цар ще й друге дїло про спадщину, котре почав був ще перед трома днями. Оден чоловік, умираючи, сказав, що він полишає всьо своє майно тому з двох синів, котрий буде гіднїйший сього. Але що жаден з них не хотів себе признати гіршим, то й

звернули ся оба до царя по рішенє.

Соломон запитав їх, яке у них званє, а почувши відповідь, що вони оба ловцї-лучники, сказав:

— Вертайте домів. Я прикажу приперти до дерева трупа вашого вітця. Вперед подивимо ся, хто з вас влучнїйше поцїлить його стрілою в грудь, а відтак розміркуємо вашу справу.

Тепер повернули оба брати назад в супроводї чоловіка, котрого послав з ними цар для догляду. Ось і його випитував Соломон про випередки.

— Я сповнив, царю, все, що ти приказав — сказав той чоловік. Я поставив трупа старця біля дерева тай дав кождому з братів луки й стріли. Перший стріляв старший. З віддаленя стодвайцяти ліктів поцїлив він якраз в те місце, де у живого чоловіка бєть ся серце.

— Прегарний вистріл — мовить Соломон. — А щож молодший?

— Молодший... Прости менї царю, але я не міг напирати на те, щоб твоя воля була сповнена до краю... Молодший натягнув уже тятиву тай поставив на неї стрілу, але зараз опустив лук до ніг, повернув ся тай каже, заплакавши: — Нї, не можу я сього зробити. Не буду стріляти до трупа мойого батька...

— Як так, то най на него перейде майно його батька, — рішив цар. — Показало ся, що він є гіднїшим сином. А старший, як хоче, може вступити до моєї прибічної сторожі. Менї треба таких сильних і жадних людий, зі справною рукою, бистрим поглядом і камяним серцем.

Прийшла ще до Ливанського двора одна жінка, вдова по камінярeви, тай каже:

— Я прошу справедливости, царю! За послїдні два динарі*), котрі менї лишили ся, купила я муки тай насипала єї в отсю глиняну чашу і понесла домів. Аж ось звіяв ся сильний вітер і розвіяв мою муку. Мудрий царю, хтож тепер поверне менї мою шкоду! Нема менї тепер чим дїток накормити.

— Коли се стало ся? — поспитав цар.

— Зробило ся так таки нинї досьвіта.

На се приказав Соломон покликати кількох богатих купців, котрих кораблї мали вибирати ся того дня з товарами до Фенїкії через Яфу. А як вони залякані станули в салї суда, цар запитав їх:

— Чи молили ся ви Богови або богам о добрий вітер для ваших кораблїв.

І відповіли вони:

— Так, царю! І молитви наші були милі Богови, бо послав нам ходовий вітер.

— Я радію за вас, — сказав Соломон. Але той сам вітер тій бідній жінцї муку розвіяв, котру вона несла в чаші. Чи не видаєть ся річию справедливости, щоб ви єї нагородили?

---

*) Динар, приближно тільки, що сотик.

Купці зрадівши, що цар їх тільки того прикликав, сейчас накидали жінці повну чашу дрібних і великих срібних монет. Колиж вона зі слезами в очах стала дякувати цареви, він ясно усміхнув ся тай промовив:

— Підожди! Се ще не все. Нинїшний ранний вітер приніс і мені втїху, якої я не дожидав. Тож до дарунків тих купців я докину ще й свій царський дар.

І він приказав свойому скарбникови Адонїрмови, наложити поверх гроший купців стільки золотих монет, щоб з під них зовсїм не було видно срібла.

Нїкого не хотів Соломон бачити нещасним.

Перекла́в **Яр. Веселовський.**

З ПОЕЗІЙ ІВАНА ФРАНКА

ГНІВ.

Гнів, се огонь. Чим більше дров кладеш,
Тим ярче полумя палає;
А перестань докидувати дров —
Як стій згасає.

Як моряки в час бурі все з судна
У море мечуть, щоб судно влекшити,
А стихне буря, жаль їм стане страт,
Почнуть тужити.

Так і гнівний у лютому розпалї
Не тямить, що здорове, що боляче;
А гнів мине, — згадавши, що накоїв
За пізно плаче.

II.

Не хвали ся родом своїм, що ти благородний,
Най діла твої покажуть, чи й чого ти годний.
Коли скажеш: „Батько пан був, а брати святії,
Мати до всїх милосерна", — то не май надії,
Коли сам ти, наче вовк той, вівцї жреш чужії.

АНДРІЙ ЧАЙКОВСЬКИЙ

КОЛИ РАЗ СЕРЦЕ КРОВІЮ ОБКИПИТЬ...

(З босняцьких споминів).

Я вернув зі шанців. Мій близенький сусїд кадет Гроссман витягнув мене пополудни на прогульку.

Се був добрий товариш, і ми любили ся. Наші кватири відділяла тонесенька стїнка деревляна „на поверсї" деревляного сербського домика на західній окраїні повітового місточка Фочи.

Гроссман був Чехом-націоналом, і то завзятим, а з тої рації в тодїшних часах великим славянофілом. Від наших жовнїрів вивчив ся по українськи, а від Сербів по сербськи. Його усї любили, а Босняки зараз і назвиско його переіначили: його кликали вже не Гроссманом, лише Османом. Через те він перестав бути зненавидженим швабом, і се робило йому вступ між босняків.

— Куди-ж ми підемо сьогодня? — питаю.

— Підемо на сербський варош (часть міста заселена виключно православними Сербами). — Ти й до дому вернеш, каже, а Сербів не будеш знати гаразд.

А той фочанський сербський варош лежав на другому кінци міста.

Ціла Фоча лежить на північнім узгірю „Црого верха" вздовж невеличкої гірської річки Чеготіни, що саме у Фочи вливає ся до Дріни.

Аби мене хто не помовив о незнанє того міста, то скажу ще, що тут не ціла Фоча.

Її північне передмістє тягнеть ся поза Чеготіну на засібнім узгірю височезної гори.

Довкола високі гори.

Ми йшли головною вулицею горішним боком міста, минули сербську камяну церкву і ввійшли в сербський варош.

Ся часть міста відріжняла ся дуже від прочого міста, де жили муслєми. Серби змагали усюди показати мирови, що вони хрещені. Не було тут тих ярких крикливих красок, в яких муслєми так любують ся. Тут панує краска біла — широкі вулиці, незакратовані вікна. Але кожда оселя, то окрема фортеця околена високим муром, з сильними воротами. То не лиш спокійне людське житло, то ще і захист перед напастю. Ворота позамикані і нїкого сюди не впустять, кого не хочуть. Ми станули перед одними воротами. Мій товариш застукав головнею шаблї у ворота. Крізь дїрку виглянуло якесь око, відтак відсунув ся засув і відчинила ся фірточка. Нас зустрів сивоволосий Серб.

— Какос ті Сімо? — запитав ся Гроссман.

— Фалє лєпа! (спасибі!) Какос ті Османе.

— Добро! нека буде Богу фала! Какос ті йош? (ще) сказав Ґроссман і простягнув старому руку.

Ми вийшли на подвірє. Воно було чистенько позамітане. Подвірє невеличке вимощене каменем, з боку стояла хата біла з піддашем і з приспою по під стїни.

Я нагадав від разу, що як раз таку хату я бачив у якомусь ілюстрованому журналї в часї босанського повстаня 1875 р. Тому то ся оселя видалась менї знайомою. Тут пахло чимось християнським, і симпатія, яку я тодї почув до Сербів — тепер віджила цїлою силою. Я почув себе тут начеб у нашому українському селї.

Ті мої любі почуваня, сю симпатію зморозив від разу ненавичний погляд Сіма. Він дививсь на мене люто, як лише може дивити ся томлений неволею чоловік, до того ще південний.

— Се мій товариш, добрий чоловік, він не є шваба, пояснював старому Ґроссман.

— Какос ті Сімо? — кажу я простягаючи йому руки. — Чого так завзято на мене дивиш ся?

Старий подобрів від разу. Очи перестали палати ненавистю... але не повеселїйшав від того нїраз.

Молим у кучу! — запрошував нас Сімо.

На приспі сидїла, як ми вийшли за фіртку, молода дївчина. Вона зразу всміхнула ся Ґроссманови на привитаня, та побачивши ненависного шваба, себто мене, втїкла в хату.

Я завважав, що якась молодиця, з середини хати стояла при вікнї, приклавши сюди лице і дивила ся вдаль, не звертаючи на нас уваги.

В хатї було ясно і чисто. Стїни вибілені, поміст вимитий. По під стїнаміи тапчани, а на них соломяники, вкриті суконними ковриками домашної роботи. При дверах велика піч, а при нїй сидїла стара бабуся прядучи вовну.

Молодиця, що стояла при вікнї не звертала на нас уваги, хоч ми звитали ся з нею.

— Чуєш, Маро, гостї прийшли, — говорив Сімо, що вийшов за нами слїдом.

Молодиця обернулась від вікна, звиталась з Ґроссманом, а на мене глянула з погордою і відразою. У неї були заплакані очи.

Ми посїдали на тапчанї З другої комнати вийшла та молода дївчина, що з разу перед нами втїкла. Вона звитала ся з Ґроссманом і взялась заварити кафу для гостей.

Я тим часом розглядав ся по хатї. Менї було нїяково. Входячи сюди, я гадав, що входжу між своїх, а тут таке все до мене злюче... чого доброго, а ще й ножем штовхне під ребро. Я знав, що весь босанський народ не любить швабів, і се мене ще душе болїло, бо-ж я не шваб.

Розглядаючи по хатї побачив я на сволоцї червону книжочку, таку як у нас дістають школярі в нагороду за пильність.

Мара глянула на мене люто, прискочила і хотїла книжочку видерти.

— Не руш сього то сербська книжка, — каже люто.

— Та що з того, що сербська? я її не зїм...

— Ти її не прочитаєш, ти шваба...

— А ось, що прочитаю, кажу... я отворив книжку де попало. Був там невеликий стишок про те, як мама плаче за сином „юнаком", що його вбили Турки.

Не вспів я дочитати одної звороткн, як Мара закрила менї долонею книжку — вже не видерала, і каже благаючо крізь сльози:

— Не рви мого серця, не читай! Вона держала долонею на книжцї, а я дививсь в її заплакані очи.

— Що з тобою, Мара? — питаю.

Вона вказала менї на вікно:

— Бачиш он там під горою?

З того вікна йшов прегарний вигляд на чеготинську долину, що несла свої сині води глибокою та широкою балкою поміж двома високими горами. Долина ся простягала ся далеко аж до високої скелї, що заслонювала дальший світ.

Була се чарівна гірська картина, як в казцї. Нешнрока долина зеленїла від трави, туди вила ся гадюкою синя Чеготіна. По обох боках високі гори вкриті зеленою смеречиною, а напротив висока скеля. Усю ту картину освічували зараз золоті промінї заходячого сонця. Скеля мінила ся від краски червоної, жовтої, синьої та фіолетної — гарний пейзаж для маляра. Під горою стояли рядком невеличкі деревляні хрести. Я їх покмітив аж тодї, як Мара вдруге заговорили до мене:

— Бачиш?

— Бачу три хрести — кажу, прокидаючись з задуми. Ся картина мене очарувала.

— Там лежить мій дорогий Петро...

Вона повернула до мене своє заплакане лице, на якому малювала ся досада, резігнація...

Я трохи порозумів, о що йде річ.

— Давно вмер? — питаю.

— Він не вмер, каже, його шваби вбили.

І заєдно на мене дивить ся, начеб се я вбив його, а вона мене судити за се має.

Я зрозумів її докірливий погляд, і в моїй душі відозвалось щось таке, начеб справдї я був тому винуватий, що Петра шваби вбили, начеб я сам помагав його вбивати. Я не міг видержати погляду її і понизив очи не знаючи, що й казати.

— Дай спокій, Маро, відзиває ся Гроссман, не докоряй йому. Він не шваба, він славянин, як би і я.

— Всї ви славяни, каже Мара з докором. Чогож приходите вбивати наших братів? чиж не ваші „сольдаті" розстріляли мого Петра?

Вона закрила лице долонями, припала до стїни і стала плакати. Та то не було голосїнє простої жінки. То було радинє тихе, здушуване

усею силою волї, яке розриває душу, ранить серце не й но того, що плаче, а й того, що сього риданя слухає...

Менї стало жаль, та я не знав, що її на потїху сказати.

В хатї нїхто нї пари з уст. На печи шипіла кава. Стара пряла. Сімо стояв біля порога сумний мов хмара.

Дївчина принесла нам на підносї дві чарки кави.

Я опять поглянув на хрести. Вони стояли неподвижно освічені яркими промінями заходячого сонця. Відтак стали забігати тїни, поки цїлу долину заляг вечірний сумрак. Ще тільки вершок скелї блищав в світлї. Хрести сховали ся в сумерку. Мара вспокоїла ся. Обтерла очи і сїла на тапчанї поклавши руки на колїнах.

Виглядала як одно велике терпінє. Справдї колиб маляр загадав його малювати в людському обличю, то се як раз модель отся нещасна Мара. Була се прегарна жінка. Лице ще молоде, а вже пооране морщинами, начеб сльози рівцї собі вибороздили спливаючи з її карих очей...

Менї стало її невимовно жаль, а самого аж пекло, що вона і мене вважає своїм ворогом.

— Чуєш, Маро, кажу, не май до нас жалю за його смерть— не ми тому винуваті. А колиб ми не хотїли сюди йти, як нас кликали, то нас так само би розстріляли, як і твого Петра.

— Менї і Осман се каже, та я вам не вірю... Колиб ви хотїли, тоб взяли усїх швабів постріляли, або би їх прогнали звідсїля і булоб і нам і вам добре.

— Даремний твій труд, товаришу, каже до мене Ґроссман. Вона все своє, хиба час її вилїчить.

Стара мама охнула під печею. Дївчина сховала ся в другу комнату. Настала знову прикра мовчанка. Ми допивали каву.

Я могнув значучо на Ґроссмана. Ми покінчили з кавою, та стали прощати ся.

Мара встала прощати ся.

— З Богом!

На подвірє до воріт супроводжав нас старий Сімо.

— Не во гнїв вам панове, — каже, відсуваючи засуву, — не дивуйте ся її бідній, що така непривітна для гостий. Коли раз обкіпить серце кровю, то найгорячійшими сльозами змити годї... Вона не може Петра забути... Гарний був чоловік, царство йому небесне...

— З Богом, Сімо! — говорили ми старому стискаючи йому руку.

— Сречан пут! (щаслива дорога) — пращав нас старий, як ми вже були на вулици.

Стало смеркати. Вершки дооколичних гір вкрились туманом. Між хатами клекотїло вечірнє житє. Був гамір. Десь з огороду лунав дївочий голос, що співав пісню зовсїм менї незнану нї по словам, нї по арії. Арія нїби-то дурова, а така сумна. Се вже довговікова неволя тяжка, турецька витиснула своє пятно на сербській піснї. Вона або

важка, дика, крівава, або сумна, пригнітаюча душу, хоч не чути у ній ні одного мольового тону.

В поблизькій чаршії (шинку) виспівував якийсь ґусляр речітатив, при супроводі одноструннної ґуслі сербську геройську пісню.

Я ще був під вражінєм того, що не давно пережив в хаті Сіма. Мені давила душу якась кривда, і мені сумліне нагадувало, що і я тому нещастю Мари винен.

„Боже мій, чого я се сюди прийшов? що мені винні сі люди, котрим я так спочуваю". — Я став нагадувати уступи з Шевченкового Кавказу.

— Ти знав того Петра? питаю мого товариша, як ми були вже в місті турському.

— Знав. Се був справді гарний чоловік і з виду і з душі. Він попом був, йно що оженив ся з сею гарною Марою — її тепер вже й половини нема— зараз висвятив його чайницький владика в попи. Та не довго тїшили ся старі Сімони щастєм своєї дитини. Босняки стали ладити ся до повстаня. Розпочала ся орґанізація. Петро попав туди. То був палкий Серб-патріот. Конспірацію викрили і взяли його, та ще двох Сербів з Фочи під воєнний суд. Я бував у них здавна. Сімони щирі люди, а дївчата, як мальовані. Сього Петра я знав, ще заки в попи пішов. То така була гарна пара, що і сказати тобі неможу. А любили ся так, як лише любити може серце, що виросло під полудневим горячим сонцем.

Та подумай собі моє немиле здивованє. Я у них був з вечора, ми весело з Петром балакали і по дружньому розстали ся. Рано приходжу до конаку (уряд), а Петро за кратою. Я провідав, що се Hochverath (зрада державі). Жаль мені їх стало, а ще найбільше мені душу томило се, що вони може будуть думати, що се я той поганець, що їх зрадив, хоч показував приятеля. Болїло мене і се, що я не посмів піти до них, оправдати ся, та потїшити ся, бо, знаєш, воєнний час, ще мене в яку біду заплутають...

Мара сама до мене прибігла на кватиру, плакала, до ніг мені кидала ся, благала, щоб помочи... Та що я її міг помочи, я мізерний кадет, заступник офіцира? Я був безрадний. Я хіба міг з нею поплакати.

Оден камінь мені таки з душі звалив ся: мене не підозрівали вже о зраду. Зрадника вони таки винайшли між собою, і по свойому його покарали...

— Як?

— Обрізали носа, вуха, на чолї вирізали їхній знак, і так пустили. Се у них гірше смерти, бо такому назначеному босняк не подасть води, не то що...

— Кажи мені далї за Петра.. кажу.

— Щож тут далї говорити? Воєнний суд засудив на смерть — зараз ґенерал вирок затвердив. Таки до полудня вивели там в долину

і розстрілили... Мене якась невидима сила тягла супроводжати його на площу страченя.

Я Петра бачив. Він ішов з піднесеною головою, мов би нїчого, та ще своїх товаришів недолї підбадьорував. Герой, ну! Нї крихітки страху. На своїх катів дивився з погордою, наче той лев, якого в клїтцї тримають. Побачивши мене він усміхнув ся на прощанє. Нїхто того не покмітив, хиба я тай він. Я так гадаю.

Аж як прийшла з ним попрощати ся Мара, він не видержав, розплакав ся.

„Маро моя драґа ті!" говорив він ридаючи. Пригортав її нїжно до грудей, гладив по лици.

„Не плач дитино, так мусить бути, ми не надовго розлучаємо ся, зійдемось там у праведного Бога, не плач жінко, я не жалую того, що я зробив. Тут треба крови моєї, з неї виростуть местники. Не плач, не забувай на мене, постав на моїм гробі хрест, і молись за мене, ну годї, прощай!"

На площи цїлій, а народу було страх — розляглось страшне голосїннє. Що ти скажеш? Старий капітан Гейсс, той покірний чоловік, — і йому капнула сльоза на сиву бороду... .

Мара зомлїла. Її винесли з того чортового четверокутника мертвою. Я справдї думав, що вона вмерла, се би було для неї найлїпше.

Тепер бідна мучить ся лише. Яке її житє? Знаєш, що один з тих жовнїрів, що його заставили стріляти, третого дня застрілив ся. Бо справдї, вбивати таке молоде житє, то щось більше чим варварство... Тю!

Я не можу себе повздержати, щоб не зайти деколи до старих. І все застаю те саме. Мара нидїє з дня на день...

— А тим, що підписували берлїнський трактат і на думку не прийде се зломане житє, кажу я...

— Хоч вона і знає, що я не винуватий в нїчім — ого! колиб мене підозрівала, давно би проколола ножем, — а все мене стрічає з тими самими докорами. Та я її того за зле не беру, бо справдї: коли раз серце обкипить кровію, то не обмиєш його найгорячійшими сльозами...

ЯК ОБХОДИЛИ СЯ З УКРАЇНСЬКИМ НАРОДОМ ПОЛЯКИ

З НАШОЇ МИНУВШИНИ.

Панщину скасували в Галичинї 1848 року, а в Росії 1861. Дотого часу наш народ не бачив просвітку, коротаючи свій вік у такій неволи, яку тілько можна собі подумати.

Пани-дїдичі в Галичинї і на правобережній Україні (на захід від Днїпра) майже всї були Поляки. Не були они тутешні, але захожі. Понаходили, позабирали найлїпші землї, а поволи наложили на людий важку панщину-неволю. Прийшло до того, що пан уважав своєю власностию не тілько самі свої широкі лани, але і ту землю, яку мали люди, тай самих людий.

Поляки привикли перед світом говорити, що они охоронили Европу від диких Татар, та се велика брехня. Насильства і кривди заподївані нам Поляками були такі великі і страшні, що мабуть й Татари були би на такі злочини не відважили ся.

Ми нинї не можемо собі навіть уявити, як можна було тодї чоловікови прожити оден тиждень, а так жили цїлі поколїня.

Щоби пригадати ті страшні часи, досить прочитати уривок із споминів Поляка, шляхтича ґрафа Старженьского, відомого в своїм часї польського письменника. Спомини сї були писані перед 1848 роком, отже в часї панщизнянім.

Понизше отже подаємо сї спомини, пропускаючи з них менше важні частини.

I.

Шляхта польська в трох провінціях — Поділї, Волинї й Україні. . .

Коли в польських провінціях шляхтич вірив, що він иншого походженя, ніж тамошний польський хлоп, хоч оба говорили одною мовою і мали одну віру, то щож думав той же шляхтич про Українців, які і говорять відмінною мовою і належать до иншої церкви*) Він дивив ся на них, як на воєнних бранців, яких він привязав до землї...

Генрик Дульський, оженивши ся в Київщинї, вибирав з своїх маєтків по кільканайцять дївчат і продавав по 12—20 дукатів. Вправдї закон забороняв продавати людий без землї, але робило ся так, що продавало ся з куснем землї і сейчас ту землю відкуповувало ся.

Треба признати ся до сеї правди, хоч вона болюча і соромна для

*) Старженський уживає всюда „Русїнї" — Русини.

нашої шляхти; ледво сотий з тутешних дїдичів уважає мужика чоловіком: инші поводять ся з ним гірше, як зі скотиною. В богатьох сторонах бачимо села, в яких така страшна нужда, що можна думати, що туда недавно переходили Татари.

II.

Як пан Д. на Поділю приймав оконома.

Було се в червні, сонце сходило на зовсїм чистім видокрузї і заповідало горячий день. Перед двірським ґанком стояв молодий чоловік у попелястій куртці, оперезаний ремінним поясом, за яким з боку застромлена була цупка нагайка. Його осїдланий кінь стояв за брамою.

Той молодий чоловік, що шукав служби, приїхав еще вчора вечером до С., а не бажаючи того дня задля спізненої пори являти ся до дїдича, розпитав у Жида-шинкаря, коли міг би найлїпше трафити, аби застати дїдича в дворі.

— Удайте ся до дня, поки пан ґраф не виїде в поле, — відповів шинкар. Отже шляхтич устав до сходу сонця, та поки добудив ся Жида, поки з ним обрахував ся за нічлїг, поки осїдлав коня і доїхав на ньому до двора, вже дїдич попередивши схід сонця виїхав верхи на звичайну проїздку.

Та не довго чекав. Сонце ще не підняло ся зза гори, коли на запіненім кони пан ґраф вернув із привязаним позад нього люзаком*). Вбіг тропом на подвірє, а побачивши молодого чоловіка з фуком запитав його злїзаючи з коня:

— Ви хто такий і в якім дїлї прибули?

— Я Рох Юрґевич, прибув шукаючи обовязку економічного. Вельможний ґрафе, ось мої папери.

— Пізнїйше перегляну, — мовив ґраф. — А перше здай менї „вашець" екзамен. Умієш добре валити в шкіру? Бо у мене на тім лежить увесь розум економа, а нагайка в моїх добрах, се економічна учителька. Махаєш нею „вашець" часто і густо?.

— Не повстидаю ся, ясний ґрафе, — мовив з усьміхом і підкручуючи вуса Рох Юрґевич.

— Зараз тут нам покажеш пробу, — відказав пан ґраф, і повівши очима довкола подвіря побачив мужика, що вийшовши з поблизької хати йшов у поле побіч двора, з шапкою в руцї і з вилами на плечах.

— Ходи сюди, хаме! — крикнув ґраф на нього.

Мужик прискорив ходу і підійшов до ґанку.

— Клади ся, хаме, а „васць", пане Юрґевич, покажи, що вмієш.

Зовсїм не зачудований сим наказом свойого дїдича, не питаючи, що провинив і за що мають його бити, байдужно як би виконував звичайну річ, мужик простягнув ся на землї як довгий, спустивши зрібні штани і підстеливши собі шапку під бороду. Юрґевич добувши на-

*) Люзак — зайвий, неосїданий кінь.

гайку зза пояса взяв ся до роботи і що сили бив простягненого на землї мужика без придержуваня. Спадала з гори зі свистом тверда, ремінна нагайка, за кождим ударом лишаючи кровю закипілі синцї на обнаженім тїлї, а мужик лише стогнав глухо. Таких ударів приняв уже був 15, коли знетерпелививши ся ґраф відіпхнув Юрґевича, вихопив у нього з руки нагайку, станув на його місцї і сам давай бити мужика. За першим і за другим ударом з руки дїдича мужик подвоює стогін, за третим ударом нагайка урвала ся і сам держак лишив ся у ґрафовій руцї.

— Ось як трутня бють. — Тобі, блазне, до „мши" служити, а не бути економом на Поділю. Іди до чорта!

Се мовлячи кинув йому держало нагайки, а Юрґевич відійшов шукаючи нагайки, що від розмаху ґрафської руки відлетїла була на кільканайцять кроків.

Тимчасом висїчений звільна мужик підняв ся і затягаючи штани на себе підійшов до ґрафа і впавши до ніг стискав їх по звичаю „за відібрану кару".

— Адже правда, хаме, що той трутень бити не вміє, — мовив до нього ґраф.

— Пане, — відповів йому мужик з покорою. — Не дав би я ваших трох батогів за його пятнайцять.

Я бачив просторі села, яких дїдич, Б. М. поражений умовою хоробою велїв усїх собак повбивати та постріляти у мужиків когути, бо кождий голос збуджував у нього напад шалу. Горе мужикови, що в його присутности гикнув, кашельнув або витер ніс; його катовано немилосерно мов за Бог зна який злочин. Нераз у нападї своєї химери молодий маняк велїв бити селян без лїку, а сам звичайно дрімав у часї екзекуції. Підвладні посїпаки не покидали бити, поки пан не пробудив ся, і скатованого провинника мусїли виносити з подвіря, бо своєю силою не міг поступити ся.

В моїм сусїдстві, бо лише дві милї відси жив П. І. Н. До таких самих огидних вчинків додайте його безприкладну розпусту. Насилував шестилїтні дївчата і не одно з тих дїтий оплатило смертю те знущанє над ними.

Близько того маєтку живе дїдич, що в тиранстві над селянами не уступає нїкому. Ось який учинок дасть про нього докладне понятє. Пастух, що стеріг овець, не доглянувши, як вовки покалїчили барана новокупленого до череди. Наперед бачучи, що його ждало, пастух утїк, зложивши неживого барана під дубом. Другого дня його зловили, на розказ дїдича привязали до того самого дуба, під яким лежав неживий баран.

— Їдж, собако, того барана, якого ти дав над'їсти вовкам, сими словами відізвав ся дїдич до нього.

Се було в червнї, хробаки вже були намножили ся в баранячім стерві. Привязаний до дуба пастух не маючи навіть вільних рук дочекав ся тої муки, що хробаки розточивши бараняче, стерво, перенес-

ли ся на вязня і точили його на подобу того скотячого стерва. Серед такої муки в смороді, голоді, спразі жив цілі три дни, ажо поки сконав. Хробаки виїли йому очи і тими дірками дістали ся до мізку. Читав я про тортури, які завдавали монахи в вязницях св. Інквізиції в Еспанії, але не пригадую собі, щоб у творі ксьондза Льоренте я здибав таке страховище.

Ся сама потвора велїла живцем у муравлисько закопати парубка, що викрав йому мід із пасіки.

Поки говоримо про ті безправства, не забуваймо про мого сусїда Ц... Тут згадаю лише мимохідь, що той дїдич, караючи мужика за крадіж доконану в лїсї, велїв йому оден за другим виривати зуби за чотири зрубані берези.

Хамєц у П. продає дівчат своїх підданих по 120 руб. за штуку на вибір. Так само П. в Осламові немилосерно знущаєть ся над кождою бідолашною, що посміє ратувати ся втекою. Обнажених, привязаних до стовпа, з обголеними головами тих дівчат люто сїчуть лозами, а потім у найбільшу спеку вони мусять робити в полї під голим небом, не сміючи нїчим прикрити голови.

Я бачив на суконних фабриках у деяких тутешних дїдичів, як над молодими дівчатами роблено насильства, против яких здрігаєть ся природа.

Якийсь пан Янїцький з Брацлавщини оповідав менї байдужно, що в їх повітї державцї дібр Болеслава Потоцкого зробили на три роки угоду з низшим судом, щоб за мужика вбитого під нагайками платити справникови не більше як 400 рублїв сріблом, а за жінку 100 рублїв.

III.

День забави молодого Подолянина.

З'їхали ся гостї до п. Черкаса, сама молодіж з околицї, вісїм або десять осіб. Жінок у тій компанії не видати, кождий куцо одягнений, при острогах, з люлькою в зубах і з нагайкою в руцї. Переважно ученики кременецької школи, так як і п. Черкас.

Дванайцята година, спека нестерпима, гостї вже поснїдали порядно і по горівцї та закусках опорожнили чимало чарок волоского вина. Господар веде їх до стайнї, в якій завсїгди стоїть кількананайцять упряжених і верхових коний. В стайнї порядок взірцевий. Коні виблискують як ляльки, а стаєнні люди стоять кождий; при своїй клїтцї випростований як салдат перед командиром. Черкас погладив білою хусткою першого коня, до якого наблизив ся, а побачивши бруд на хустцї, буркнув два слова. В тій хвилї приготовані на се катюги хапають стаєнного, що стоїть біля сего коня, і оден посїпака вичислює йому 50 батогав; се звичайна міра. Менше у Черкаса не бють, хиба за більше можна поторгувати ся. Підчас тої бійки гостї проходжають ся по стайнї і бавлять ся розмовляючи байдужно про коний.

Але щож се за зойк чути біля причілка стайнї з південного боку?

Хазяїн з гістьми виходить сам із стайні. Обступили якийсь предмет, що лежить на землї і сміють ся голосно. Комуж то вони так придивляють ся? Отсе обвиті дергами і міцно звязані шнурами лежать на землї два слуги з обголеними головами, лицями обернені до сонця. Отак покладеним горілиць, оповитим немов у пеленках зовсїм безвладним помазано лиця прісною патокою і зваблені розігрітим медом комахи, мухи та мурашки купами лазять по лицях і завдають собі страшенну учту.

Оден із присутних узяв на конець палички шматок лайна, помазав ним місце, з якого вже був зіссаний мід, і нарисував вуси; той учинок показав ся иншим дуже блискучим дотепом і побільшив веселість усїх зібраних. Натїшивши ся доволї сим видом зібрані вертають до стайнї. Там вичищеного вже коня Черкас знов погладив білою хусткою, а бачучи, що бруду вже на ньому не було, велїв вичислити ще 50 батогів недавно битому стаєнному, щоб його, як мовив, переконати, що кінь може бути утримуваний зовсїм чисто.

Оббігли гумна, вівчарнї, горальнї і инші господарські заводи. Бачили на токах молотїльників у кайданах з обголеними в півперек головами. Були се втїкачі, Черкасові селяни, яких відшукано в Молдавії і Бесарабії. Звичайно випаривши їх канчуками Черкас віддає молодших і здібних на зачот у рекрути, а старшим велить у кайданах робити шість або вісїм місяцїв, а що пятницї кождому з них вичислює по сто рїзок. Жінкам і дївчатам зловлених у бігах також голить голови і велить їх сїкти, а потім засаджує за прядене мітків.

По обідї подано гостям люльки і всї вийшли на ґанок. Перед ґанком стояв старий козак, навмисно покликаний до двора, аби хазяїнови і гостям подав новий спосіб пообідної забави. Той козак, на прозвище Іван Вернигора, давний слуга Черкасів, освоєний з батогами як кінь на московській почтї, йде об заклад, що за чотири рублї срібла видержить сто батогів з чиєї будь руки, окрім — як каже з підхлїбним усмішком — могутньої правиці асновельможного презеса Черкаса, свого дїдича. Сей заклад збуджує охоту у присутних гостий, беруть ся за калитки і чотири з них дають кождий по рублю козакови, який за се має відібрати від кождого, як кажуть по 25 відливаних батогів. Умовивши згоду борцї і добровільний винуватель беруть ся за дїло. З яким напруженем, з якою заїлістю знущав ся над козаком кождий з інтересованих і відбивав даного йому рубля, се можна порівняти лише з нечутливістю і гартом катованого драба, що більше як годину витерпів у тих тортурах.

Чи описую тут забаву обивательських синів на Подїлю, чи може сваволю Айрокезів та Гуронів? Нї, Айрокези та Гурони знущають ся над ворогом зловленим у битві, але моїх земляків нїхто не мучить і не грабить.

Ось таке розказує про ті часи Поляк Старженський.

IV.

На закінченє не зашкодить переповісти дещо з оповідань С. Калюсика, який резказує те, що читав в записках свого батька, який був сам крепаком, та одиноким письменним чоловіком в селї.

Був в Соловіївці управитель Поляк, Матусевич. Він нераз любив говорити:

— Ну, лишень, скажи менї, що то за таке те „не можна". Хотїв би я знати яке воно, те „не можна".

Щоби побачити те „не можна" він бувало каже бити чоловіка, приказує битому, щоби числив удари і не викотив ся поза лїнії, нарисовані кругом него на піску.

— Ой, паночку, — благає чоловік — так же не можна... Він знає, що тілько терпеливости в него не буде і він або забуде число ударів, або викотить ся поза лїнїю, а тодї одержані удари стають неважні і бійка зачинає ся наново.

— Не можна? Побачимо — каже підсміхаючи ся Матусевич.

Нагайка свистить, а чоловік гризе землю і терпить, щоби не крикнути, не порухати ся і не забути. По хвили Матусевич питає:

— Ану скажи, кілько налїчив!

— Девятьдесять і сїм, паночку...

— Вгадав!.. Ну, Терешку, дай ще три і нехай йде.

Дїставши 100 канчуків чоловік встає, дякує „за науку", а Матусевич каже:

— Вибачай, мало защо! Та.. ти казав, що „не можна", а отже й можна...

Але скасовано панщину і вже чоловік не мусїв скидати перед паном шапки і не бояв ся. Бачучи се Матусевич з болем раз закликав:

— Ну, аж тепер я знаю що то за „не можна". Коли вже й передо мною не скидають шапки, то виходить, що „не можна!"...

БОГДАН ЛЕПКИЙ

НЕЗДАЛА ПЯТКА

I.

На пригірку за церквою шуміли довговіті берези, білїли камяні хрести, а сірі деревляні хрестики хилили свої кривобедрі рамена то в право, то на лїво.

На горбах стелив ся мох і росли денеде невеличкі корчики ялівцю. В осени приходив старший брат із церкви, обтрясав із отсих кущів дрібонькі, чорні ягідки та сушив їх до церкви на кадило. Була то неначе остання жертва, яку приносили усопші для своєї церкви!

Був день весняний, повний животної сили. Сонїнько боже світило ясно і кидало своє жарке промінне так щедро на сїльські могили, що казав бись, захотїлось йому чим скорше з землї добути цвіти і прикрасити ними цвинтар.

Понад гробами, як стріла, перелїтала ластівка-щебетушка, а на окопі гомонїли босоногі, сїльські дїти. Вони вертїли кору на березах і білий сок, як каплї слїз, падав з плачучих дерев. З села до церкви, а з церковцї на цвинтар вила ся вузонька доріжка. По нїй ішов дїдусь, старий, згорблений у двоє. Кахикаючи, долїз аж на цвинтар, подивив ся довкола себе по мураві, і де сонце найяркійше світило, там сїв. Із голови шапку зняв і палицю-кривулю кинув на землю коло себе. Зза пазухи виняв хустину, дрожачими руками розвинув її і розстелив на мураві. На шматинцї синїв ся папір; невеличкий, синенький. Підходжу до нього тихо, стаю дїдови за плечима і здоровлю його:

— Дай, Боже, щастя, дядьку Онуфрею!

— Дай, Боже!

— Який з вас славний богач, просушуєте гроші, ге, ге!

Старий змірив мене від стіп до голови, не відповів нї слова і накрив пятку рукою.

— Оввa, дїдусю! кажу я до нього. — Які ви недобрі стали. Мабуть забули, як то нераз віяли в нас, на попівстві, збіже в стодолї та казок менї оповідали, або ще давнїйше, як я малим хлопцем приходив у ваш садок, а ви стрясали для мене яблока що найкращі... Відав забули!

Ті гадки удобрухали дїда.

— Ге, ге, паничу! Колись воно було, ая, було... І садок був і хата була і поле... Пішло! Віддав я на старости лїт дїтям, от, думаю, час спочати, нехай вони працюють, а я буду бавити внуків. Та щож? Дивлю ся старими очима, як жид корову з обійстя займає, як закут-

ник*) кожух із хати виносить, як моя праця марно іде.. Вмру і не поховають як треба, як газду. Та лишилась у мене остання пятка. Не дам, думаю, не дам. Буду носити при собі, а як умру, то на похорон буде.

Старий скінчив, зітхнув глубоко і сховав свої скарби.

А над нами освітило весело веснянне соненько, як стріла лїтала ластівка-щебетушка, а на цвинтарнім окопі шуміли довговіті берези...

II.

Минув рік, чи два, чи більше, не знаю. Я знов був у тім самім селї і знову йшов по тій самій дорозї, що веде з села до церкви, а з церковцї на цвинтар. Осїнний вітер поздирав пожовкле листячко з дерев і котив ним по зжовклих стернях і гонив у далеку даль.

Вузка доріжка була сїра від грязи і ховзка як по дощи. Прикро йти нею. Ноги гуляли, мов не свої і ховзались по грязи, мов по ледї.

За мною йшло по тій доріжцї людий кількоро. Чотири хлопи несли трумну, а мало більше за трумною ступало.

Вони балакали з тиха про се, що в містї ярмарок замкнули, бо зараза кинулась на худобу; розказували про Юрка Наконечного, що правуєть ся зі скарбом за кусник лїса; про куму Марину, як то вона гонила корову до керницї, а корова упала і виломила ногу. Балакали з тиха і несли небіщика до гробу.

— А кого ховаєте, люди добрі? — питаю їх, знїмаючи перед домовиною шапку

— Старий Онуфрей помер! — кажуть менї.

— Той з кінця? Дїдусь?

— Ая!

— Та в нього мабуть і гроші на похорон були? — кажу я.

Люди зглянули ся по собі, немов здивовані, звідки я се знаю!

— Та були, — відповідають, — але що-ж! Носив то небіщик, носив, аж переносив. Покликав перед смертию дяка і віта. „Ось вам, каже, пятка на погріб... поховайте як слїд, щоб і труно помірне було, і людий скличте, і по священика підїть...” Та що? Ніхто й не подивив ся на гроші! На що кому старого невальорного банкнота? Ходили ми з ним до Мордка, і до Шльоми за школою, і до Абрамка до коршми, а жид усе своє каже: „Не хочу, не зміняю, бо стара, невальорна...” От і взяли ми, тай трумну збили яку будь і священика попросили, щоби покропив і тащимо старого під берези. Дбав він, що правда, про свою славу і хотїв умирати по господарськи... Та годї! Мабуть не так писано було...

* * *

Рідке бото хлюпало під ногами, дрібненький дощ мракою спадав на землю, за церквою білїли камяні хрести, а над ними шуміли довговіті плачучі берези.

---

*) Закутник, секвестратор, що грабить за податок.

Ж. ЛЄМЕТР

ПАРОХ І ЦИГАНКА

Парохія Лянд-Флярі, в околицях полудневої Франції, мала дуже старенького пароха, а ще старший дзвін.

Старець-дзвін потріскав на всі боки. Його розбитий голос пригадував кашель старої баби. Прикро було слухати його, коли кликав на молитву; наводив тоді сум на селян у полї.

О. Корантен славно ще держав ся, хоч мав за собою сїмдесять пять лїт віку. Мав лице дитини, поморщене, але рожеве, окружене сивим волосєм, похожим на лен. Парохіяни обожали його за веселу добрість і милосердіє. —

* * *

Щоб пошанувати пятьдесяті роковини священства о. Корантена парохіяни постановили жертвувати йому поважний дар. Три члени церковного комітету збирали складки по всїх хатах. Зібраних 300 франків жертвовано парохови, просячи, щоб за ту суму купив у містї новий дзвін.

— Мої дїти — дякував зворушений пан-отець — мої дорогі дїти... видко, що сам Пан-Біг, котрий.... котрий так сказатиб.... в якийсь спосіб....

Зворушенє не дало йому дальше говорити.

* * *

Другого дня о. Корантен вибрав ся купувати дзвін. Прийшло ся йти пішки дві милї до Розі-ля-Роз, відки омнїбус виходив до Понт-ле-Аршвек, головного міста провінції. Ранок був гарний. Житє дерев, птахів і збіж шуміло під сонцем по обох сторонах дороги. А старий парох ішов з головою повною нових звучних тонів нового дзвона і дякував Богу за доброту і веселість цїлого світа.

Під самим Розі-ле-Роз побачив при дорозї візок якихсь бідних цирковців. Коло візка лежав кінь, витягший ноги. З під витертої шкіри виразно було видко сухі кости. Очи зайшли більмом, застигли.

Старий чоловік і стара жінка, прибрані дивно і нужденно, сидїли край рова, голосячи над здохлим конем. Пятнайцять лїтна дївчина підняла ся з над рова і підбігла до священика.

— Ласки, пан-отче, ласки!

Голос був захриплий, але і милий. Прибрана була в одну брудну сорочину і червону спідницю; голі руки і лице мали кольор міди. На раменах розвивали ся татуовані сині цвіти. Чорне волосє було зібране в мідний обруч. Очи мала великі, чорні, аксамітні, а уста вишневі.

Спинивши ся, парох, виймив з мошонки мідяки. Але зустрівши ся з очима дитини, задержав ся і став випитувати її о причину нужди.

— Мій брат сидить в арештї, бо кажуть, що вкрав курку. Він працював на нас, а нині се вже два днї, як ми нїчого не їли.

Парох сховав мідяки до мошонки, а вийняв срібнячок.

— Я — говорила дальше — вмію „жонґлювати", а мати оповідає смішні історії. Але тепер нам не показувати ся анї в містї, анї в селї, бо ми дуже обірвані. А се здох нам кінь. Щож тепер буде з нами?

— А не можете — питав парох — знайти якої роботи ту, в околиці?

— Люди нас боять ся, і дикають за нами камінем. Тай не вчились ми нїколи працювати, вміємо тільки показувати штуки. Колиб ми мали коня і троха гроша на убранє, моглиб єще вижити з наших штук... А так... жде нас смерть.

Парох сховав срібнячок до мошонки.

— Любиш ти Пана-Бога?

— Любилаб, колиб нам допоміг.

Парох чув у кишени мішочок з 300 франків. Жебрачка не спускала очий з праведного священика — тих циганських очий з великими чорними зірницями.

— А чемна ти?

— Чемна — повторила дивуючись циганка. Не розуміла його.

— Скажи: „Господи Боже, люблю тебе!"

Дитина мовчала з очима повними слїз. Священик відіпняв ґузик при рясї і виймив споре міщатко, повне гроший.

Циганка вхопила його рухом малпи, викрикуючи:

— Пан-отченьку, люблю вас! І в одній хвили втїкла до батьків, що без руху плакали над здохлим конем.

* * *

Парох ішов дальше до Роз-ле-Роз, застановляючись над великою нуждою, в якій подобаєть ся Богу держати тільки своїх сотворінь і молив ся о освічене тої малої циганки, котра як видко не мала нїякої релїґії, а може навіть була нехрещена. Аж нараз пригадав собі, що вже не має за чим іти до Понт л' Аршвек, не маючи гроший на дзвін. Отже й завернув ся.

Тепер не міг піймити, як міг дати незнаній жебрачцї, цирківцї, таку велику суму гроший — гроший не власних.

Приспішив кроку, сподіючись застати ще циганів. Але даром. При дорозї лежав тільки здохлий кінь і стояв візок.

Зачав розбирати, що вчинив. Без сумнїву допустив ся тяжкого гріху; надужив довіря своїх парохіян, нарушив депозит; допустив ся нїби крадежи.

З жахом бачив наслїдки свого гріха. Як його закрити? Як направити? Де знайти нових 300 франків? А поки се вдасть ся, що відповідати на питаня? Як оправдати свій вчинок? Небо похмарило ся. На темнім овидї остро виступали зелені дерева. Почали падати спорі

каплї дощу. О. Корантен був здивований і обхоплений смутком світа. Нїким неспостережений дістав ся на плебанїю.

* * *

— Що? Вже тут, пан-отче? — питала дивуючись стара слуга Схоластика. — Та хиба що не були в Понт-л'-Аршвек?

Пан-отець сказав неправду:

— Спізнивсь до омнїбуса в Розі-ле-Роз... Пійду ще раз... Слухай нїкому не кажи, що я вже вернув ся.

Другого дня не відправив звичайної Служби Божої. Цїлий день сидїв заперши ся в покою, не зважуючись навіть вийти на огородець.

Третого дня приїхали по нього, щоб їхав з Паном-Богом до хорого.

— Єґомосць не вернули ще, — сказала слуга.

— Схоластика помилила ся; я вернув ся і поїду, — сказав парох, вийшовши нагло з покою.

Вертаючи від хорого, зустрів одного зі своїх найпобожнїйших парохіян.

— Добрий день, пан-отче, як же випала дорога?

Парох і тут сказав неправду:

— Дуже добре, приятелю, дуже добре!

— А дзвін?

Парох знов сказав неправду.

Вже й не тямив котрий раз.

— Славний прекрасний! Ти-б гадав, що з чистого срібла. А що за чудовий голос! Вистане тільки легко вдарити а дзвонить так довго, що здаєть ся, наче-б нїколи не мав скінчити ся.

— І коли-ж побачимо його?

— Незадовго, приятелю, незадовго. Але передовсїм треба вирізати в металї його хрестне імя, потім імена хрестних батьків, тай з Письма Святого кілька слів... На те часу треба...

— Схоластико, — спитав парох вернувши домів, — чи за фотель, годинник і шафу з мого покою можна-б дістати 300 франків? Як гадаєш?

За те все і 30 франків не дадуть. Всї єґомостеві меблї нїчого не варті.

— Га, коли так, то від нинїшного дня не їм мяса. Мясо шкодить менї.

— Отче добродїю, воно щось незвичайне; я певна, що тут щось коїть ся відколи ви з Понт-ле-Аршвек вернули... Що вам, пан-отче, стало ся?

І вірна слуга почала його так благати, що вкінци визнав їй всю правду.

— Ох, — сказала — се мене зовсїм не дивує. Добре серце згубить вас, пан-отче. Але ви не журіть ся. Спробую повести дїло до часу, аж у вас назбираєть ся нових 300 франків.

Схоластика почала компонувати історії та оповідати їх всїм,

кого здибала. „В дорозї дзвін тріс і треба було відкивати його наново. Коли дзвін відлили, то отець парох вислали його до Риму, щоб папа поблагословив, а до Риму дорога далека, їзда довга..."

Парох позволяв на такі оповіданя, але з дня на день чув ся більше нещасливий. Крім власних неправд докоряв собі неправдами слуги, за котрі чув ся відвічальним. Все те разом із самовільним ужитєм гроша парохіян, складало ся на страшну силу гріха. Вгинав ся під ним. Помалу на худім лиці замість румянців невинної й праведної старости виступила блїдість землї.

* * *

День призначений на ювилей пароха і на хрестини дзвона минув уже давно. Мешканцї в Лянд-Флєрі дивували ся такому опізненю. Пійшли поговори. Фарігуль, коваль, оповідав, що коло Розі-лє-Роз бачили о. Корентена в товаристві женщини негарних обичаїв і додав від себе:

— Я вам кажу, грошї на дзвін з ледащицями пропустив.

Повстала партія противна чесному слузї Божому. Коли йшов улицею, не всї голови відкривали ся і давались чути обиди.

Бідний праведник падав під докорами совісти. Бачив усю вагу своєї похибки. Як найсердечнїйше жалував за гріхи, але помимо всїх старань, не міг збудити в собі повного покаяня.

Відчував добре, що ту нерозважну милостиню, милостиню з чужих гроший дав як би нехотя, навіть не мавши змоги застановитись. Говорив теж собі, що та нерозважна ласка могла бути для несвідомої душі циганської дитини найкрасшим обявленєм Бога і початком внутрішнього освіченя. І тодї все бачив чорні, любі і засльожені очи малої цирківки. А може докори совісти мучили його надмірy. Похибка росла з часом. Отже одної днини по довгих молитвах постановив скинути з себе той гріх, визнаючи публично перед парохіянами всю правду.

* * *

В недїлю, по євангелиї, вступив на проповідницю і блїдший від мучеників на аренах, почав:

— Мої дорогі братя, мої дорогі приятелї, мої любі дїти, маю вам визнати...

Але що се?

З дзвініцї пливе музика дзвона, ясна, чиста, сріблиста і наповняє стару святиню.

Всї голови відвертають ся і шепіт радости несеть ся з лавки до лавки:

—Новий дзвін! Новий дзвін!

* * *

Чи чудо сталось! Чи Бог казав своїм ангелам принести дзвін для утриманя гонору свого милосердного слуги?

Чи може то Схолястика виявила клопоти свого старого пан-отця перед двома американками — тими знаєте? — Тузою і Беттінею Персіваль, що мешкають у гарній палатї о милю від Лянд-Флєрі — і може

ті добродійки зробили о. Корентену таку гарну несподіванку?

Менї видить ся, в другий здогад булоб тяжше повірити, нїж перший.

Сяк чи так, а мешканцї в Лянд-Флєрі не довідались нїколи, що саме визнати хотїв о. Корентен.

БРАТИ

В темних горах при окопах у болотї
Там зійшли ся два вояки по роботї:
Не зійшли ся, тілько впали край дороги,
Поранені, сей у плечі, той у ноги.
Один стогне: Тату милий! мамо рідна!
Другий плаче: Дїти любі! жінко бідна!
Подивив ся сей на того довго, тихо,
Здивувала рідна мова, спільне лихо.
„Поможіть менї, земляче, рідний брате!
Не по волї я загнав ся у Карпати"...
— Я поможу, милий гостю з Украïни, —
Чей по волї не бажав ти нам руїни?
Бють гармати на добраніч, стогнуть гори,
Звір лїсами утїкає в темні звори.

Два вояки завивають свої рани,
Споминають і родину і кайдани.
От звела нас люта доля раз до купи
Не у гостї, тільки в поли, тут, де трупи...
Виріс, брате, я далеко, у Полтаві,
А загину у Карпатах на мураві..."
Другий каже: „Горе, брате, нам нещасним,
Нашим людям, нашим нивам, горам красним,
Та найтяжше наше горе: люта сила,
Що з братів та вороженьків поробила.
Та не плачмо, бо віджити ми ще годні;
Вилїчимо свої рани і народні;
Кров пролита не пропаде, зродить нива —
Буде, буде Украïна ще щаслива!"

В. Шурат.

МАРКО ВОВЧОК

ЧУМАК

I.

Як помер наш батько, — нехай йому земля пером! — оставив нам девять пар волів полових, хороших. Нас було три брати; я — найменший, хлопчиком після батька зостав ся. Середній одружився і покинув чумацтво. Мати дуже просила: Покинь, сину, чумакувати; я тепер нещаслива у світі, хоч ти мене трохи розважиш... Та таки й плохий він був, частенько слабував.

Стали ми з старшим братом чумакувати. Гицько був парубок високий, чорнявий, кароокий, — парубок як орел. От, стали чумакувати... Я вже й старий, уже й дочка на осінь й ручники готує, а ще й тепер менї так снить ся широкий степ бозкраїй... Стелить ся шлях, йдуть крутороги, риплять вози, а місяць світить...

— А що, хлопче, злїчив зорі? — гукне Гриць, як у дзвін ударить; я так і схоплюсь.

Як іти з нашого села в Крим, треба переходити Кумиці, козаче село, велике, аж на двох горах, дві церкви муровані, річка, хати все нові, коло кождої красний, прекрасний вишник! Славне село! Туди віддана наша тїтка, материна сестра, то ми було усе заходимо до них. Тїтка нам рада, розпитує, частує, розказує. Переночуємо в них, тай в дорогу, — а далї вже й барить ся стали, днїв два або й три перебудемо; то брат знакомого товариша піджидає, то в него віл заслабне... Менї, хлопчинї, се й добре: чи з хлопцями заведусь, або на тинї сиджу, як півень.

II.

Одної весни вийшли ми рано з дому, пристали в Кумицях, як і звичайно, на третий день у вечернї. Тепло було і вишнї цвили рісно. Не доїхавши до тїтчиної хати, Гриць спинив воли, тай каже: — Дивись Івасю, не відходь, братїку: я зараз вернусь.

— А куди се, Грицю?

— Та треба до знакомого чоловіка забігти. Возів не лишай! — тай пішов; а я за ним назирком; до яких се знакомих людий він ходить?

Перейшли улицю, підкрались під нову хату. Гриць свиснув; переждав трохи, свиснув у друге... у трете... Все нїчого не чути? Обійшов Гриць садок. Як раз під старою вишнею, що здаєть ся, найряснїйше цвила, стояла дївчина — хороша, як зоря ясна, руса коса нижче

пояса; стояла вона проти місяця молодика і піднявши білу руку, промовила:

„Молодик,
Як гвоздик!
Тобі роги красні,
Мені очи ясні!"

Як почала приказувати так у друге, Гриць тихесенько свиснув. Дівчина стрепенулась, як сива зазулька; прислухуеть ся... Грицько ближче. — „Грицю! — каже, се ти Грицю?"

Я собі послухати посунувсь, та як був дурний, так і шурхнув у яму, — увесь вид кропивою пожалив. Якийсь вражий син під самісінь-ким тином яму викопав. Годі вже тоді слухати — вискочив та до возів! Мабуть, Гриць подумав: чи не зайця сполохнув.

Перестояли ми три днї в Кумицях. Грицько піджидав знов знакомих людий, — не прийшли вражі сини! А сам тим часом, що вечера ходив, а світом вертав. Я, водившись з хлопцями, допитавсь, чия се нова хата: Данила Мороза. Козак був усатий, здоровий, а ще до того й дуже сердитий: мав дочку Марину.

III.

Сходили ми в Крим щасливо. Вертаючись, як того треба, стали в Кумицях. Гриць оговорився хутенько від тїтки і побіг. Тільки-ж сього вечера швидко вернувсь, чогось дуже смутний.

Сїли ми в ранцї снїдати, тїтка й каже: — Чи ти знав Грицю, Данила Мороза дочку, Марину?

— А що таке?

—Віддав її батько заміж, — присилував нещасливу! Як вона побивалась бідна! Мов неживу везли до свекра.

Я глянув на Гриця: він слухав і пильно дививсь у вікно.

— Вийшла заміж — як за стїнку засунулась: змарнїла, звяла, моя рибочка. А дївчина була, як сонце. До мене було частенько прибіжить — щебече, розпитує...

— За кого-ж її віддано?

— Та за Івана Бондара, — от, у Дзвонарях, недалечко. Там богатир!...

Як понурив голову мій Гриць, то до самого дому не звів

IV.

А мати все: — Одружись, Грицю, тай одружись! Чому нї?

— А тому нї, каже Гриць, — що любої пари не знайшов; а побратись аби як, не гоже!

Сидимо було в хатї, мати й почне журитись, а далї й каже: — Що то за дївчата гарні у нас на селї! Нема і в Київі, мабуть кращої, як Катря Барабашівна. — А сама дивить ся на Гриця.

— А нема, — каже Гриць.

— Хиба Мотря Яковенкова? О-о, хороша дівка, дуже хороша!

— Хороша й Мотря.

— А Мелася?

— І Мелася гарна.

Мати аж було заплаче. Так до віку бурлакою й зостав наш Гриць.

Марина — перечули ми через люди — скоро вмерла; кажуть, дуже лихий чоловік був. Він уже тепер третю жінку взяв.

V.

Гриць уже сивий, як голуб, був, а все ходив у Крим. Не хотів ані дружитись, ані дома жити — чумакував. Доля йому щиро служила, — так і золотів, так і золотів; та не тішило його богацтво: ходив він більш для того, що вже в чумацтві закохав ся. Дома такий тихий, не гуляє, мало й говорить; а вийде в степ — другий чоловік, неначе світ йому в гору піднявсь! Ходить поміж возами жвавий та смілий, або заспіває: „Та доле-ж моя, доле! Та чом ти не такая, як доля чужая!" — аж по степу лунає...

Добре співав! Як було заспіває „Нечая", то тобі здаєть ся, що от-от козаки вийдуть, по плечах так і сипле морозом. Справедливий чумак був!

Він у нашому селї церкву новими ґонтами оббив і хрести позолотив. Не одного убогого чоловіка виратував із біди.

Матїр шанував дуже. Вона його пережила; уже зробилась мала зовсїм, от як жовтенький грибочок, а пережила чумака.

Третий рік, як він помер. І ще кріпкий чумак був. Вмираючи, сказав уі пущі викопати під дубом два скарбцї з грішми, оден матери віддати, а за того його поховати гарно, висипати високу могилу, а хрест поставити з цїлого дуба. Так ми зрубали дуба під кореня, обтесали трохи гилля, та й упустили в землю так як хреста... Аж гень-гень із степів видно!

КОРИСТЬ З РЕВМАТИЗМУ НА ФАРМІ

Оповіданє Кодака.

Старий дїд потер долонею по нозї низше колїна і похитав головою.

— Буде зміна погоди, — сказав затурбовано — знаю на перед що буде.

Учитель, його слухач немов почуваючи, що дїд чекає на відповідь, виняв люльку з рота і промовив зі співчутєм:

— Ревматизм, правда?

Старий притакнув кивком голови.

— Ревма! маю її у всїх суставах.

Учитель пакав люльку далї. Оба сидїли без дїла, глядїли на узгіря і слухали вечірного вітру, що шелестїв у листю ґумових дерев. Старий розговорив ся.

— Коли чоловік має фарму, то все залежить від погоди, і хто вміє сказати добре про погоду, того всї слухають радо. Я чував про погоду від таких людий, що про всякі річи знали не більше від крілика, але всякі зміни погоди в своїх місцевостях угадували лїпше від найлучшого астронома.

Чоловік, якого в нозї щипає ревматизм, або в якого на пальцях ноги надавлені порядні нагнїтки, на рільничій фармі варт більше і знаходить більше довіря, як цїла фіра барометрів.

— Пригадую собі, ще за часів мойого батька жив у нашім сусїдстві старий чоловік Дан Купер, у якого був найвірнїйший ревматизм, який тілько можна собі подумати. Зміну погоди він пізнавав на перед на три днї, і коли хто в околиці мав якусь пильнїйшу полеву роботу, заходив до старого Купера і немов знехотя запитував, як там любе здоровлячко.

Дан сидїв звичайно при столї, мовчав хвилю після такого запитаня, пригадуючи собі вчорашнї або передвчерашнї обяви своєї хороби, а потім відповідав також немов знехотя:

— Передучора штрикало мене троха в лївім рамени.

— Ну і що з того міркуєте?

— Будемо мати дощ, коли вітер не відмінить ся.

— А як думаєте, вітер відмінить ся, чи нї?

Дан мацав свою ногу і відповідав:

— Із сею ногою я не зовсїм певний. Чую тілько, що ось-ось у нїй зачне мене штрикати. А в такім разї будемо мати сильний вітер із південного заходу.

Тодї сусїд запитував:

— А як міркуєте, коли се буде?

— В вівторок.

І можна було заложити ся десять против одного, що в вівторок буде свістїти вітер як нанятий або пускав ся дощ.

Розуміеть ся, старий Дан тїшив ся в цїлім окрузї великою повагою. Та коли чим раз більше людий почало приходити до нього за радою, він зробив ся троха зарозумілим і вбив собі в голову, що нїхто инший крім нього не потрафить так вірно відгадати на перед, коли буде дощ або посуха. Певно, се не була велика хиба, але трафило ся так, що ревматизми помиляли ся і віщували невірно, а тодї старий Дан сердив ся на пана Бога, що посилає йому такі знаки, а потім дає иншу погоду і псує йому всї його рахунки.

Все те дуже сердило Білля Купера. Біль був син старого Дана і також пророчив погоду, але науковим способом. Він оповідав менї про сей спосіб одного вечера от що:

— Знаете, я вірю в пявки. Стара пявка розуміе ся на змінї погоди так, як жадне инше сотворінє. Я читав де що про пявки і придивляв ся їм добре держачи їх у себе, і можу сказати, що моя пявка розуміе ся на погодї далеко лїпше як мій старий отець.

Я запитав Біля, яким способом може пявка розуміти ся на погодї і як він дійшов у неї того розуму? Біль відповів, що вичитавши про се в якійсь книжцї він справив собі пявку і довго придивляв ся їй і може в кождім разї задати брехню свому старому. На моє дальше запитанє він пояснив, що держить павку в склянцї обвязаній зверха шматком полотна. В гарну погоду пявка лежить спокійно на днї склянки звита в круглий клубок. В холодну пору таксамо. Коли настає дощ або снїг, вона випливає на верх води і лежить там простягнена. Перед вітром вона швидко плаває в водї сюди й туди, а що найменше 24 години перед бурею вона вє ся і кидає ся в водї дуже неспокійно, з знаками перестраху.

Я сказав, що в тій пявковій системі бачу одну похибку, а власне те, що пявка однаково неспокійна перед дощем й перед бурею.

— Е, чого ти захотїв, — відповів незадоволено Біль. Аджеж пявка не стане на задні лапки і не промовить словами.

— А все таки як же ти зрозумієш, — запитав ся, я, — чи вона віщує бурю, чи дощ, коли в однім і в другім разї вона однаково неспокійна.

Біль усміхнув ся і сказав:

— Я мацаю її за пульс.

І не мовлячи більше нїчого пішов своєю дорогою.

Кілька день потім старий Дан почувши про мудрощі свойого сина прийшов штикульгаючи на кули на те поле, де Біль орав.

— Що се за дурницї вигадуеш ти з своїми пявками? — крикнув він до сина, трясучи ся зі злости.

Біль покинув плуг і ставши перед батьком почав викладати йому свій погляд. Старий анї слухати не хотїв.

— Ти молодий борсуче, — перебив він його бесїду, — не досить тобі того, що я говорю? Як же ти можеш повірити щоб така повзуча іриця розуміла про погоду щось більше, як твій власний отець? Хиба я що робив увесь свій вік?

— Нїчого! — відповів коротко Біль.

— Брешеш собачий сину! — сказав старий Дан. — Я штудирував погоду і ставлю своє знанє против усякої иншої повзучки з її віщованями. Хочеш іти на заклад?

— Розуміє ся що хочу, — відповів Біль.

— О що заклад? — запитав старий.

— Два фунти стерлїнгів — відповів син.

— Ого! — завважив старий Дан. — Я й забув, що в тебе гроший нема. Але зробимо ось як. Я даю в заклад три морґи свойого поля, а ти дай три роки безплатної своєї праці, коли я в чесному закладї побю тебе з твоєю мізерною пявкою.

—Згода, — відповів Біль, і вони вдарили по руках. Охота до закладів була в їх родї дїдична.

Новина швидко розбігла ся по селї і не треба було довго ждати, а вже утворила ся комісія з пятьох мужів для переведеня проби. Вони пішли всї разом до пастора і просили його бути судією-розємцем. По ріжних розмовах і торгах стало на тім, що оба закладники мали в найблизший понедїлок вечером у присутности комісії та ширшої публики виворожити погоду на цїлий слїдуючий тиждень.

Зібранє, що відбуло ся в шкільній салї, було таке многолюдне, як мало хто затямив. О осмій вечером приштикульгав старий Купер на щудлах, а син прийшов з великою фляшкою, в якій жила пявка. Зібранє заревло з радости.

Оба вийшли на підвисшенє, а публика кричала та свистала мов ошаліла. Тодї Дан Купер сїв по одну сторону судії-розємця, а Біль Купер з другого боку поставив свою фляшку на столї і сїв на кріслї.

Коли публїка втихла, пастор виголосив промову про „сей цїкавий експеримент", і просив старого Купера оповісти погоду на весь слїдуючий тиждень. Старий потер долонями свої ноги повисше колїн, потім носом двічи понюхав повітрє, взяв шматок паперу і написав щось на ньому, а потім піднявши ся з місця промовив:

— Ласкаві дами й панове! Мило менї проповісти вам погоду на слїдуючих сїм день ось яку: понедїлок сухо, вівторок сухо, середа сухо, четвер сухо, пятниця, субота і недїля сухо як цемент з невечким вітром та курявою. Мої старі кости, скілько можу відчути, не віщують нїякої зміни, і я ставлю їх против усїх пявок, які тілько живуть у фляшках.

Потім сїв на своє місце, а вся ґвардія мов ошаліла застукала палицями та парасолями і кричала браво. Потім устав молодий Біль, уважно придивив ся пявцї, що спокійно плавала по верх води і промовив:

— Панї й панове! вірячи безумовно в інстинкти низших звірів, і з огляду на те, що отся моя пявка спокійно й тихо лежить на поверхнї

води, я маю право віщувати близький страшний дощ. Раджу всім присутним що духу бігти до домів і понаправляти де треба дахи та ринви, бо злива буде незвичайно велика.

Серед публики дехто закричав голосно браво та урра, коли Біль так рішучо заповів дощ, і всї були певні, що тепер справа мусить рішити ся, бо пророцтва були зовсім суперечні одно другому.

З тим усї й розійшли ся по домах.

Протягом остатніх 40 лїт люди в тім окрузї затямили богато посух, але такої докучливої посухи, як та, що напророчив Дан Купер, нїхто ще не затямив.

Понедїлок був сухий, вівторок ще сухійший, а кождий дальший день аж до недїлї що раз сухійший і горячійший. Старий Дан аж себе не чув із гордости, а Біль чим раз тратив притомність духа і сердив ся страшенно, коли його хто запитав про погоду.

Пявка була виставлена в вікнї аптеки, і день в день перед тим вікном стояли купи людий та дивили ся на неї.

Та вона все лежала спокійно на поверхнї води немов би з незломним переконанем віщувала близький дощ і анї троха не відчувала страшної посухи та спеки.

Оден чоловік запитав Біля, чи пявка тим способом не віщує пожежі в чагарах, та Біль заревів не своїм голосом і тарахнув його кулаком по носї. Адже се значило для нього три роки безплатної працї на батьковім ґрунтї.

В понедїлок вечером був у школї знов величезний збір народу під проводом пастора. Лїворуч біля нього сидїв приїзший лїкар, а праворуч заїзший професор, що прибув у село на лїтні ферії. На передї підвисшеня засїли Дан і Біль Купери, а поміж ними на видному місцї поставлено фляшку з пявкою, що все ще спокійно плавала на поверхнї води. Пастор відкриваючи збори промовив, що Данове пророковане справдило ся точно, а що до Білевого сказав лише стілько, що маємо тут яркий приклад непевности житєвих досвідів і пожиточности старого правила: Держи язик за зубами.

— Ось перед нами — мовив він — стоїть здоровий, крепкий, молодий чоловік, що сам добровільно засудив себе на три роки безплатної працї на користь свойого батька, тілько тому, що через свою нерозвагу хотїв поставити свій невеличкий житєвий досвід висше досвіду свойого старого родителя. Нехай се буде осторогою для всїх нас!

Біль схопив ся з місця, отворив рот, немов би хотїв сказати щось, а потім заціпив зуби і сїв знов на своє місце. Пастор говорив далї доказуючи, що нїкому не слїд занадто довіряти звірям, особливо коням і пявкам, і висловив свою радість, що може свойому старому приятелеви Данови Куперови признати побіду в тій науковій суперечцї.

Стара ґвардія закричала браво і цїлих пять мінут з запалом махала парасолями, а Біль Купер весь той час стояв на підвисшеню, махав кулаками і силкував ся сказати щось, чого одначе за загальним криком нїхто не міг чути.

Коли галас у зборі затих, Біль заспокоївши ся також промовив:

— Жадаю від шановного збору переконати ся докладнїйше про стан річи. Може пявцї хтось щось зробив, або може вона нездорова. Поки розійдемо ся просив би я двох панів, щоб потрудили ся близше і придивили ся добре тій пявцї у фляшцї, та сказали, на скілько стан її нормальний як на пявку.

Лїкар і професор зараз заявили свою готовість сконтролювати пявку, і весь збір затишив у собі дух, дожидаючи вислуїду тої контролї. Панове знавцї обережно зняли полотно, яким була з верха обвязана фляшка, і почали крізь окуляри придивляти ся пявцї, що простерта спокійно лежала на поверхнї води. Вони шептали щось між собою, нюхали воду, один придивляв ся фляшцї з переду, а другий з заду, не сміючи одначе доторкнути ся до неї.

Нарештї професор виступив на край підвисшеня і запитав чемно:

— Чи котра з пань має шпильку на капелюсї?

Розуміють ся в тій хвилї йому подано з пятьдесять шпильок, довгих від пяти сантіметрів до пів метра. Він узяв одну, виняв нею пявку з води, поклав її на картку білого паперу, і оба придивляли ся їй яких десять хвиль. Публика в салї повставала зі своїх місць, задні повилазили на лавки, а передні сидячи простягали шиї, щоб зазирнути на підвисшене.

Нарештї оба вчені випростували ся і глянули один на одного з обох боків стола.

— Ми взгодї? — запитав з тиха професор.

— Розумієсь, в повній згодї, — відповів поважно лїкар.

— В такім разї позволю собі оголосити результат наших оглядин, — мовив професор.

— Прошу дуже, — відповів доктор і сїдаючи на своє місце зложив руки на животї.

Професор виступив на перед держачи в одній руцї окуляри а в другій пявку.

— Мої панї й панове! На поважну просьбу пана Вільгельма Купера оглянули ми його пявку і переконали ся, що вона здохла ще перед двома тижнями.

Нещасливого закладника — закінчив своє оповіданє старий дїд — від того дня прозвали всї Білем-Пявкою, і перестали дразнити його тим прозвищем аж по його смерти.

ПРОПАВ ХРАМ

(Спомини з давних лїт.)

Давно то вже, дуже давно з того часу, коли парохом в Беньовій був о. Здерківський. Не одно вже від того часу змінилось і Беньова вже не та сама і люди не ті, і хати і дерева; — нині слїду не стало з того місця, де колись жили-проживали звістні на цїлу Теребовельщину селяни з Беньови, що славились зі своєї зажиточности і богацтва та й з того, що на „боже" не жалували хочби й бичка або корову, а про свою церковцю і любенького пан-отця дбали як про око в голові.

Отож, як сказано, в тих давних, „добрих временах" парохом був о. Здерківський, про котрого розказують, що мав процес з фізиком д-ром Біґельайзеном. Процес сей був голосний на цїле Поділє, а розходило ся о се, що пес о. Здерківського подер панови фізикови штани, коли той дбалий о здоровлє Беневців, загостив в службі до села. Пан фізик не хотїв признати добрих прикмет пан-отчиного пса та вмісто пошукати собі сатисфакції у того, хто йому шкоду зробив, заскаржив мимо опору цїлої громади о. Здерківського до суду о заподїяну його штанам кривду. І як звичайно буває, пан за паном обстане та хоч цїла громада свідчила, що пес їх отця духовного — се найспокійнїйша звірина на цїлу околицю, суд засудив о. Здерківського найневиннїйше на кару аж 10 зр.

З того часу, як така напасть в ясний день спала на о. Здерківського, почало йому та й його чесним парохіянам нещастити ся; нещасте за нещастєм сходило на Богу духа винних Бенівців: то огонь густочасто навістив Беньову, то зараза кинулась між худобу, так що й одного хвоста в селї не стало, а в инший знов рік посуха або град знищили всї засїви, або вкінци помір найшов на людий. Всї не знали, що дїяти дальше і похнюпивши голови ходили мов заморочені телята. — Ось допуст Божий, тай годї! — казали люди.

Тай о. Здерківському не було лїпше і його також не могли не діткнути ті нещастя. І він роздумуючи над ними, прийшов до того переконаня, що причиною їх є се, що в Беньовій нема нїякого „храму"*).

Отож одного разу по Службі Божій зібрав він селян на цвинтари коло церкви і так представляє громадї:

— Знаєте що, добрі людоньки, по других селах є храми, а у нас нема. Як би так у нас був храм, то і менї і вам було би лїпше, тай худібка була би здорова, тай ви, та й ваші дїточки, тай була би Божа

*) Відпуст.

хвала — а так що?

— Оно то й правда — подумали собі парохіяни, та поглянувши оден на другого, запитали о. Здерківського, кілько би такий храм коштував.

— От так зо 300 ринських тай пару коний і віз до того — відповідає їм о. Здерківський.

Якби так пару коний і віз, то ще не було би так дуже дорого, але 300 ринських то вже таки троха за богато. І почали парохіяни роздумувати над тим: дати чи не дати? В селї повстали дві партії: храмівцї і антихрамівцї, значить ся, одні хотїли мати храм, а другі не хотїли, бо видалось їм, що храм сей трохи за богато стоїть. Вкінци по якімсь часї храмівцї побідили і так о. Здерківський дістав 300 ринських, пару коний і віз та вибрав ся в дорогу по храм.

Неначе сирота по мамі осталась Беньова без свого отця духовного. Всї нетерпеливо ожидали його повороту, а найпаче храмівцї, котрі до „храму" привязували великі надії — надії на лучші часи. Вкінци вертає по довшім часї о. Здерківський до села і скликавши парохіян складає їм таке справоздане:

— — — — — — — — — — — — — —

— Сїв я — каже — добрі людоньки, на віз і їду, їду, їду, аж приїзджаю до Львова на жовківську рогачку. Го-о-о-в!... Взяв я, підкинув сїна коням в баламут*), а сам стою коло воза. Аж дивлю ся: йде митрополїт з молодими ксьондзами на спацир.

— Слава Ісусу Христу!

— Слава на віки! Чи не Здерківський з Беньови?

— А хиба би хто?

— А якже там Здерківський твоя жіночка, твої дїточки?

— Дєкувати за добре слово, всї здорові!

— А що ти нам скажеш, Здерківський?

Якось не випадало з митрополїтим так на дорозї балакати і ми пішли у шинок. Випили по одній тай по другій, тай молоді ксьондзи випили, закусили чісником тай питає ся мене митрополїт:

— А чого ти, Здерківський, приїхав до Львова?

— Просив би я, просила би громада, щобисьте нам дали храм!... — кланяючись відповідаю я.

— Ой, знаєш що, Здерківський, — кепськось трафив! — усї менї храми вже того року вийшли, але в святїйшого Отця в Римі ще певно дістанеш!

Попращав ся я з митрополїтим, пішов до коний, підкинув конєм сїна в баламут, напоїв, сїв на віз тай їду... їду... їду... їду... приїзджаю я в Рим. Заїхав я перед палаци Святїйшого Отця... Го-о-о-в! птр...птру! підкинув конєм сїна в баламут, а сам іду у палаци. Іду я вам такими коритарами злоцїстими, срібними, мармуровими, що аж страх!... Дивлю ся сидить Святїйший Отець на престолї.

---

*) Баламут — опалка, оброчня.

— Слава Ісусу Христу!

— Слава на віки!

Дивить ся Святїйший Отець на мене тай питає:

— Чи не Здерківський з Беньови?

— А хиба би хто?

— А якже там, Здерківський, твоя жіночка, твої дїточки?

— Дєкувати за добре слово — усї здорові!

— А що ти скажеш, Здерківський?

— Просив би я, просила би громада, щобисьте нам дали храм!

— Ой, знаєш що, Здерківський, кепсько-сь трафив. Усї менї храми того року вийшли, але у святого Петра — то єще певно дістанеш!

Попращав ся з Святїйшим Отцем, вийшов до коний, підкинув конєм сїна в баламут, станув коло воза тай думку думаю: Чи їхати, чи не їхати? Думаю собі: переїхав я половицю дороги тай нїчого не вскурав, а до того експенс великий. Всьо одно, треба їхати далї!

Напоїв я конї, сїв на віз тай їду, їду, їду, їду, їду, їду, — приїзджаю я у петоньку вечер вже по заходї сонця під брами небесні. Дивлю ся, а брами небесні вже замкнені! Бо то бачите, брами небесні з заходом сонця замикають ся... Став я гримати у браму. Питає ся мене хтось-там з-за брами:

— А хто там?

— Та я!

— Та хто?

— Та я!

— Чи не Здерківський з Беньови?

— А хиба би хто?

Отворив св. Петро брами небесні, заїхав я на подвірє, підкинув конєм сїна в баламут а сам іду у хату до св. Петра.

— Слава Ісусу Христу!

— Слава на віки!

— А що там, Здерківський? Як-же твоя жіночка, твої дїточки?

— Дєкувати за добре слово — усї здорові!

— А що ти скажеш, Здерківський?

— Ой, просив би я, просила би громада, щоби-сьте нам дали храм!

— Ой, знаєш що, Здерківський, усї храми менї вже того року вийшли. Але завтра, то заведу тя на авдиєнцію до Ісуса Христа, то певно дістанеш!

Мав я ще троха горівки у флящинї, то-сьмо випили зі св. Петром по одній тай по другій. Тай так гаду,гаду і полягали: св. Петро на пєцу, ая таки на припічку.

Встаю я рано, вийшов до коний, підкинув сїна в баламут, а сам вертаю, треба обчистити ся, бе треба йти до Ісуса Христа на авдиенцію.

Веде мене св. Петро такими палацами злоцїстими, дияментовими... Дивлю ся, а у кождім кутку купка аньолів співає: многая лїта... І многая лїта! (пянїсімо). Дивлю ся: сидить Ісус Христос на престолї.

— Слава Ісусу Христу!

— Слава на віки!

— Якже там, Здерківський, твоя жіночка, твої дїточки?

— То ти мусїв заплатити фізикови д-рови Бігельайзенови 10 ринських за штани? А що ти нам скажеш, Здерківський?

— Просив би я, просилаби громада, щобисьте нам дали храм! — кажу я, поклонившись до самої землї.

Взєв Ісус Христос... написав... аньоли принесли печитку... прибив... тай дає менї у руки.

— Дєкувать вам за се!

Вийшов я від Ісуса Христа, прийшов до коний, підкинув конєм сїна в баламут, а сам іду в хату. Треба буде щось поснїдати... думаю собі, бо до дому дорога далека, а до Ісуса Христа на авдиєнцію йде ся натщо.

Святого Петра в хатї не було. Дивлю ся у міще... є кусник ковбаси. Зїв я, попив чиркою, аж ту входить св. Петро. Перейшов ся через хату... понюхав... почервонїв тай питає ся (остро):

— Здерківський! чи не їв ти ковбаси?

— Ну, ну, ну! та таки їв!

— А ти не знаєш, що у нас піст?

— Та який?

— Та-ж ми преціньв небі польські і рускі свєта обходимо, так само і пости...

Як ся розлютить, як мя не возьме, як мя за вибаченьом копне... то й храм пропав... 300 ринських пропало і конї пропали і віз пропав і баламут, і... от добре, що я межи вами...

Подав **Святоюрець.**

ГЕРОЯМ

Слава, слава вам, герої
Від серпа, коси і плуга!
Не страшні вам люті бої,
Хоч у серцю жаль і туга.
Дома жінка, дома дїти —
Нї! Не згадуйте нїколи!
Не пора в селї сидїти,
Знову треба хлопа в поли.

Землю вже плужки з'орали,
Скиби в нивах як окопи,
Зерно сїють самопали,
Вже й лежать кроваві копи.

Хоч зима, а жниво свїже!
Скілько по полях насїня!
Се хлопи молотять збіже
Для нового поколїня...

Хто навчив вас так орати,
Мозолисті хлопські руки?
Хто навчив вас так вмирати,
За свій край приймати муки?
Слава, слава вам, селяне!
Лютий ворог нас не згубить!
На могили син погляне
І свій край ще більш полюбить.

ГУСАКОВСЬКИЙ З МАКІТРИНЕЦЬ

Переповів Михайло Яцків.

Дїяло ся се за мандаторських часів. Одного разу вертав на вакації студент а що не було тоді тілько коліїв як нині тай що був се син бідних родичів і не мав за що наймити собі фіри, то йшов пішки до дому. Мандрує він так кілька днів, бо дорогу мав далеку, аж опинив ся одного вечера над рікою. Туди треба було переходити, але саме тоді спустили стави і ріка так прибула, що небезпечно було пускати ся в брід. Сїв він на березї тай думає. Ніч надходить, живої душі не видко, він рад би птахом полетїти до своїх, бо вже їх давно не видів, рад би спочити, бо змучений. Сидить він так тай журить ся, аж чує — хтось їде. Дивить ся, призирає — воли круторогі у ярмі йдуть повагом, на возї чоловік хитає ся і бурмоче собі під носом, капелюх насунений на очи.

—Якийсь підпилий дука — подумав студент, устав тай підійшов до него.

— Добрий вечер вам, ґаздо!

Дука пробудив ся і підняв очи.

— Дай Боже добрий вечір! відповів він і здержав воли.

— Чи не перевезли би ви мене, ґаздуню через ріку?

Дука вибалушив очи, призирає ся, важить ся, але вкінци каже:

— Та, про мене — сїдай!

Виліз студент з заду на віз, а дука гийкнув на воли і віз пішов у ріку.

Шумить вода, доходить до драбин, заточує возом, але дуцї байдуже. Чвиркнув крізь зуби обернув ся і питає:

— Ба, ти що за один?

— Я студент, вертаю з далека на вакації, — відповів той.

— Що, що? ти штудер? Гм, ага, то ти штудер... рахувати нїби штудерант, такий що усякі прахтики знає — прахтикант — хїльозок! Гов, тпруу!

Віз станув серед ріки.

—Ну, коли ти штудер, то злази з воза тай виштудеруй так, аби перебрив сам ріку. Най я знаю, що ти умієш.

Видить студент, що з пяним нема жарту тай мороз пішов йому поза плечі. Що тут робити? гадає він собі. Але чекай, я тобі покажу!

— Та вже коли ваша ласка, ґаздуню, то позвольте менї хоть через віє (дишель) перейти у ріку — каже студент.

— Про мене, як собі хочеш. Іди через віє, — каже богатир.

Устав сердега студент, зійшов попри богача на віє та що лиш

опинив ся коло ярма — ех, як не скочить на одного вола, як не витягне одну притику ба й другу з ярма та одного вола по хребті фрас! Нагнав гет, а на другім переїхав через ріку, назвав у луги, а сам пішов!

Дука витріщив очи і протверезив ся в одній хвили.

Лихо твоїй матери! Ади, що сей менї виштудерував! А бодай же ти не знав нї Різдва, нї Петра, нї дрібненьких свят! Абись ходив тими дорогами, що крадені конї ходять! Та абись ходив!

Що вже не кляв дука, але нїчо не помогло; треба було визути ся, скинути одежу тай витягнути самому віз з ріки, а потому йти за волами.

А студент зайшов собі до села, тай повернув до крайної хати.

Ґаздиня несмілива, не знає що сказати, звичайно, чужий чоловік,

— Чи не приймили би мене, ґаздине, на ніч?

Ґаздиня несмілива, не знає що сказати, звичайно, чужий чоловік, а студент просить:

— Я, от, де будь, на ослонї голову приклоню тай буде з мене.

— А що ви за одні? — питає ґаздиня.

— Я, ґаздинько, урльопник, вертаю з войська.

— Та добре, каже вона, переночуйте, хати як той казав, менї не залежите.

Ляг він на лаву і накрив ся своїм плащем. Спав, чи не спав, аж чує в ночи, приїхав ґазда. Жінка засвітила, він спитав, хто се на лаві, а вона сказала, що якийсь урльопник упросив ся на ніч. Ґазда махнув рукою і став розказувати свою пригоду зі штудером. Слухав студент під плащем тай аж пріє зі страху. „Ото припадок, гадає собі. Тай не мало мене лихо впелескати деинде на ніч та тут!" Але дука не догадував ся навіть, лиш повечерав і ляг спати. З півсоня спитав ще жінку, чи зладила йому гусака, бо він завтра поїде на цїлий день у поле. Жінка відгорнула грань на боки, засунула гусака у макітрі в піч, заткала затулою тай лягла і собі спати. Але студент вибив ся цїлком зі сну. Згадав, що не має вже анї шелюга, до дому ще далеко і їсти не буде що. Ледви зоріло на день, як ще хропіли усї в хатї, устав він мерщій, закрав ся до печі, відняв затулу, витягнув гусака і пакував до своєї торби. Але гусак не влазив ся, бо у торбі були старі ходаки, які студент мав ще від тата та мандрував у них, аби не збавляти черевиків. Не думаючи довго, зложив він ті ходаки у макітру і засунув у піч, гусака упхав у торбу, а черевики убив. Ледви упорав ся з тим, як дука протер очи й обізвав ся:

— Ви вже збираєте ся?

А-я, кваплю ся, дорога далека.

— Ба, а звідки ви?

— З Торбинець, каже студент.

Дука надумав ся.

— Якесь далеке село, каже. Я навіть не чув за него. Ба, а хто там у вас мандатором?

— Мандатором у нас був до недавна пан Ходаковський, але що був

уже за старий то пішов до Макітринець, а з Макітринець прийшов до Торбинець молодий пан Гусаковський, бо наше село, рахувати, найбільше тай більше роботи буде.

Дука позіхнув.

— А-я, — каже, — тих мандаторів переносять і у нас так.

Студент подякував за нічліг тай пішов. За якийсь час устала жінка заглянула до печи тай лиш руками сплеснула.

— Бодай-же тебе у каглу запхало! Ади, що той вистроїв!

Суматор схопив ся, підбіг до печи і в одну мить вияснило ся йому все.

— Аж тепер, жінко, я присяг би, що то нїхто инший не був, лиш той самий штудер, що так мене учера змудрував!

Давні часи, давна історія — нині инші люди. Не зі злої волї і не в лихій гадці, але на потїху добрим людям списав я сю історію, списав так, як чув її давно від мого покійного дїдуня, най з Богом спочиває.

РЕКРУТ

Стояв же він на шельваху
В цїсарськім дворі,
Вмивав ся він, втирав ся він
Як гусь по водї;
Умив ся він да сльозами,
Нїхто го не чув,
Схилив ся він на баґнетї,
На хвильку заснув.

Ой спить же він на баґнетї
В цїсарськім дворі,
Тай снить ся му, що ходить десь
По синій горі,
Тай кучері зачісує,
Тай кучері вє...
Чом ненька ми не писує,
Чи вна ще жиє?...

Ой рада бим, мій синоньку,
Листок написать,
Насипали могилоньку,
Не можу я встать;
Не можу я, соколоньку,
Глубоко на днї,
Насипали на рученьки
Сирої землї.

І був би він в царськім дворі
Богато ще снив,
Гукнув бо дзвін на Стефанї,
А він ся збудив;
Утер собі і личенько,
Утер си і ґвер...
Кров точить ся по мундурі,
А жовнїр умер.

О. Юрій Федькович

І. НЕЧУЙ-ЛЕВИЦЬКИЙ

БЛАГОСЛОВІТЬ БАБІ ПАЛАЖЦІ СКОРОПОСТИЖНО ВМЕРТИ

Люди добрі! що менї на світї божому робити! Неможна менї через бабу Параску не то що на селї вдержатись — неможна менї через неї на світї жити. Набріхує на мене, судить мене по селу й по хуторах; як скажена собака бігає по дворах, по хатах та вигадує на мене таке, що й купи не держить ся. Що-божого дня бігає до попа, до дяка й до проскурниці. В попа вже її садовлять на стілець, горівкою частують, а мене і в сїни не пускають. Господи милостивий та милосердний! і що я людям заподїяла? Сиджу собі в хатї тишком, нишком та Богу молю ся. Моя стежка тільки від хати та до церкви. Я нїколи не зачепила малої дитини, за всїх молю ся Богу, ще й Параску, стару суку, поминаю в молитвах. А вона за те підняла на мене всю громаду; якби могла, здаєть ся, нацькувала б мене всїми собаками на селї. Тепер всї люди на селї чогось визвірились на мене: вже не просять мене на обіди трапезувати, не здоровкають ся зі мною. Збунтувала проти мене весь мій рід: намовила мого чоловіка й пасинка, і його жінку, і мою дочку, що держить Тиміш, її небож, навіть мого сина, малого хлопця. Вся рідня мене клене, товче, як жиди Гамана. Вже насилу душа моя держить ся в тїлї. Я не знаю, що вже далї буде. Неможна менї не то що на селї вдержатись, неможна менї вже на світї жити. Люди добрі! благословіть менї скоропостижно вмерти. Нехай мій гріх побє Паращину душу.

Що вона на мене понабріхувала! Я сяка й така, і носата, і зубата, і горлата, і задрипана, і лиса, ще й до того відьма. Боже мій! тільки до Тебе здіймаю руки. Я собі молю ся Богу, а Параска бреше по селу, що роблю чари. Чи в неділю, чи в свято іду до церкви та гляну, що в мене нечисті руки, та й зайду до керниці й помию собі руки й ноги. А Параска бреше, що я коло керниці набираю землї, нашептую та роблю чари. Як вижоджу з хати по воду, то беру ведра на плечі та й починаю на сїнньому порозї: „Мя-ца-й-сина"; йду стежкою, перемолюсь і „Оче наш, оже єси..." і „око на небеси, око на землї..." і „ізбави нас од лукавого святого..." а прийду до керниці, то як раз домолю ся до „Прийдїмо поклонїмо ся", та стану на колїна коло керниці та й кладу поклони на чотири угли. А Параска плеще громадї, що я відьмила, кругом керниці лазила навколїшки і била лобом в колючки. Якби я справдї була відьма, я б попереду усього показала тобі, Парасю, свої чари коло твоїх воріт, а не коло керниці. Я собі, як виходжу з церкви, перецїлую всї святі ікони та й виходжу позад усїх, бо не хапаюсь попереду усїх людий, як дурна Параска, що біжить з церкви, як та вівця,

поперед малих хлопців. Як вийду з церкви, вдарю перед порогом поклона та й двері поцїлую, а вийду на цвинтар, то й стїну проти престола поцїлую. Параска усїм бреше, що я відьма, бо замки в церкві цїлую! Се чиста сатана, не при людях згадуючи! Неможна менї через неї, як слїд по божому закону, і Богу помолитись. І покійна моя мати були такі богомільні: цїлували в церкві двері й стїни. Мабуть Параска через те і мою матїр зве відьмою: оббрехала мене на все село, а тепер мене і малі дїти дражнять відьмою, а сусїди поробили нові двері в хлївах, ще й замками замикають на ніч корови. Оттакий сором на старість, як бачите, з доброго дива!

ПІСЕНЬКА

Раз я в волости судив ся
З нашим сельським адвокатом..
Катом, катом, катом, катом...
З нашим сельським адвокатом.

Нас судили суддї вбрані
В сукнї й чоботи сапяні...
Пяні, пяні, пяні, пяні...
В сукнї й чоботи сапяні.

Вони совісти й закону,
Як слїд водить ся, служили...
Жили, жили, жили, жили...
Як слїд водить ся, служили.

Дуже довго клопотались,
Поки дїло розібрали...
Брали, брали, брали, брали...
Поки дїло розібрали.

Потім добре розібравши,
По закону все зробили...
Били, били, били, били...
По закону все зробили.

І заставили у ноги
Уклонитись адвокату...
Кату, кату, кату, кату...
Уклонитись адвокату.

Тягли дїло, гріх брехати,
Довго, ну, а помирили...
Рили, рили, рили, рили...
Довго, ну, а помирили.

М. Кузменко.

ЮРІЙ КМІТ

ЛИСТ ДО ПАНА ПОСЛА

Слава Їсусу Христу!

Перші мої слова до ясного — ласкавого пана: Ни сапнути, ни дихнути, ни на світї жьити, нияк ни мож, бо ни дают. Біда впяла в мене зуби, зачьала процисувати, хоче з ґрунту зігнати. Погорівєм, а типир ся ставлю. Вже тому сїмдисять лїт стодола стояла, али тот мій сусїд міцнїйший і випровадив на мене ґеометра, а відтак зновіль провізорию. Та прошу ясного пана, моєх шьість сьвідків присягало, що я поставив стодолу на тїм місци, де вона стояла, али щож ,ласкавий пане, мої правди ни є, бо сусїд богачь, тай душший, заєдно ставляв адукатів, аби мотали му правду, а я бідний, нимаю відки жьити. Сусїд усе ня сам зачьіпат, іде, робит скарги. В першьій провізориї били сьвідками тоти: Михайло Шьошькало; з другого боку сусїд повідав, що на самім тїм місци, Гриць Головчьак, Андрій Дралюк теж повідав, Николай Гавдик теж повідав, Шьтифан Романовський теж повідав, Федїрь Козак, віт, саме так повідав, усї повідали й зизнали, що на тїм самім місци, і я програв провізорию та маю платити дивятьдисять дивять корон. Зробивєм рекурс до Самбора. Прийшло відтам, аби робити більшьі слїдства. Я собі клав сьвідків, а сусїд собі теж клав сьвідків; прийшлисьмо на переслуханя, синдзя ся ни питав сьвідків, лишье ся спитав мого єдного сьвідка Павла Зґоби. Тот зизнав, що на тїм самім місци. Пан синдзя Мишька повідат: Ми мусимо сами видїти, ци тото правда, що сьвідок бисїдував? Приїхали. Сусїд узяв си заступця Войтка Опалїнського; адукат закликав його сьвідків на переслуханя, а моєх ся нихто нич ни питав. І я зновіль другий раз програв провізорию. Прийшло ми платити сто вісїмдисять три корони і два гелери. Я поїхав до Самбора до адуката Дзьобала, того, що є послом. Ни знаю, що тот пан зи мнов зроблят? Може би ся пан там довідали? Біда по мнї єґовдат і вже. Тому два місяцї бивєм караний, а моя жьона за свій питомий пляц прийшла до нищьастя. Сусїд наставив дишьиль на мій пляц, а я му ни давав, то ми ще голову провалив; жьона била в тяготї; він хотїв ня вдарити, вона їмила за кимак, дрилив ї, впала і мала нивчьасну дїтину. Жьило півтора доби. Ї потурбував Петро Римарь. Мала ще ходити три ниділї. Ни є що чьинити. В єднїм кутї ся розвиднят, а в другім змиркат... Колись і я бив лїсничим, а днись ничим. Як Бог давав, то й шпарами пхав, а як відбирав то й двирий ни замикав... Ішла будївля за будївльов, ни сама, ай з бідов... їмило ня зи всїх боків, ги жьида за серце. Типир нима никого за мнов... Тогди рот лижьи ми, коли гиркий, а ни коли солодкий... Як би в мене яка давань, то би ня всї знали... При другий провізориї били сьвідки:

Олекса Пильо, Іван Коник, Михайло Рідошь, Андрій Буряк, Луць Поптик. Петро Римарь голосував на того другого і тому він на мене лихий, що я на пана давав голос. Я є ржимсько-католіцький. Тота просьба є Михаїла Лісовського.

Мині ни велїли до пана писати. „Хиба почьту заплатиш ти, тай нигде ничого ни буде. Я. Бог годит, то й на воді вогинь горит. Як нима щьастя, то й коваль ни вкує". Василь Згода мовив ми: „Ти чьув, що підвисьит палтню в тих фабриках, а тот ксєндз обіцював, що що підвисшьит платню в тих фабриках, а нон ксєндз обіцював, що позносит заплату за кстини, погріб, шлюби. Посли то так чьинят, ги тот отиць лагодит дїтину, аби ни плакало. „Цит дїтинко, цит, я їду до міста, купю колачь, велику гуску, смачну, солодку, купю чьирвоних яблок, цукру, дьві ляльки. — „Такого понавбіцят, що аж гей, дїтвак ся заглипав і плещье в долонї, а пак отиць верни і даст малейкого обаранця з великов дїров, а за єнчье повідат, що забив, і так далї відволїкат... Я, мовив Василь, оби з голоду ни вмерти, мушьу вислати двох синів до Гамарики..." Гирке моє, али щож робити? Я вірю, що прийде кониць моїй бідї!

Лишьаю на Бога сьватого!

ВЕЛИКІ ВІВЦЇ

Їхав раз панок із міста до дому нанятими кіньми та все хотїв розмовляти в фірманом, а той не дуже то був балакучий.

— Цо то он хлопку там на ґурже пасє сє?

— А де, пане?

— Ну, та он, відзїш, — то там на ґурже!

— Та то ж, пане, вівцї!

— То такі со(н) у вас вівцї! То як у нас вівцї — такі со(н), як тен кунь добри, альбо то єще як тен вул добри! То со(н) вівцї! А то цо то у вас — вівцї!

— От які, пане, великі у вас вівцї, а в нас — такі, як ото ви бачили!

Їдуть мовчки.

— Але цо ж ти, хлопку, нїц нї розмавяш? Треба аби цось цїкавеґо панові росказал, цось подзївнеґо, цо тутай у себє маце, панові показал.

— Та що тут, пане, в нас є дивного? Ото ж бачили, які вівцї.

— Але цось зезначнеґо мусїш знаць про свої країни, аби пану повядал.

— Та тут, пане, є в нас річка...

— Річка, но хлопку?

— Нетекою зветь ся; та така вже проклята річка, що хто хоч трошечки скривдить, збреше, то вже тая річка його не знесе—втопить.

— Втопить но, хлопку? А чи далеко є та річка?

— Та ще верстов з пять буде.

Мовчать.

Коли в році 1867 доктор Ріхтер по раз перший випустив на продаж средство до натираня під назвою Pain Expeller, він правдоподібно не припускав, що буде мати такий великий успіх. Аби вдоволити великий попит, треба було отворити 17 складових відділів, один за другим; нині по 50 літах є він в ужитю у всіх частях світа.

Такий успіх був би абсолютно неможливий, як би Pain Expeller не був виказав світлих наслідків, як би всі, що вживали його, не були припоручили його своїм знакомим, бо були вдоволені і — як би се средство не мало завсігди тих самих прикмет і такої самої сили.

Дуже прикро є, що Pain-Expeller дуже часто підроблювано і то на кошт легковірних покупців. Тому потрібна є велика осторожність при купованю Pain-Expeller-a. Дивіть ся, щоби ви завсігди діставали те правдиве средство, в пачці, яка тут вирисувана, що вхоронить вас перед підступною ошукою. Найпевнійшою признакою правдивого Pain-Expeller-a є наша фірма і реєстрована марка „Якор". Деякі з підроблювачів думають, що найлекше можуть завести своїх покупців в заблудженє, коли використають їх релігійні почуваня і замість якора вживають хреста, Мойсеєвої звізди або півмісяця, або також комбінації тих релігійних знаків і рисунків, яка має найбільшу подібність до якора. Тому уважаємо за свій обовязок подати все те до відома загалу, бо маємо переконанє, що робимо се в інтересі покупців.

Тож при купованю домагайте ся не тільки „Expeller-a" або Pain-Expeller-a, але виразно

Dr. Richter's Pain-Expeller with the "Anchor"

що значить доктора Ріхтера Pain-Expeller з „якором" і вважайте на те, аби ви дістали відповідне средство в пачці, як тут вирисувано.

Жадайте в вашого аптикара, або пришліть $1.20 на три фляшки, а ми самі оплатимо цло і почту.

F. Ad. Richter & Co.

74-80 WASHINGTON ST., NEW YORK. N. Y.

— А я то, но, хлопку, цось знов за ті вівці.

— А що пане?

— Та то цо я мувілем про ті, цо со(н) у нас вівці, так онї нї со(н), як тен кунь добри, але як тен вовк добри.

— Ото, пане, які великі вівці, а в нас такі, які ото ви бачили..

Мовчать.

—А далеко, но, хлопку, є та річка?

— Та ще, пане, верстви зо три буде!

— А я що но, хлопку, цось знов за ті вівці.

— А що пане?

— Та ті вівці не со(н) так, як тен вовк добри, але так, як тен пес добри!

— От, пане, які великі вівці, а в нас — оттакісінькі, як ото ви бачили!

Мовчать.

—А далеко, но, хлопку, є та річка?

— Та ще, пане, мабуть з верству буде!

— А я то но, хлопку, цось знов за ті вівці.

— А що пане?

— Та ті, вівці, не со(н) так, як тен пес добри, але як то у вас вівці, то такі і в нас вівці.

Мовчать.

— А оце пане й річка тая, що Нетекою зветь ся!

— А то ж, хлопку, ріля! Ой, хлопку, як же то ти збрехав!

— Та нї, пане, а бачите, — річка та всохла так, як ті ваші вівці.

РІЗДВЯНІ ГОСТІ.

Приїхали до чоловіка на Різдво зять з дочкою. Ну, погостювали день, два і три, і чотири, і все сидять тай не їдуть. Вже й Водохрища проминуло, мясниці наближають ся, а вони до дому і не думають. От чоловік тоді й прибрав ярміс... Пішов до отамана, побалакав... От одного ранку снідають, а отаман під вікно:

— А чи нема, — каже, — у вас різдвяних гостий?

— Та нї, нема... А хиба що?

— Та таке й таке діло: наказ прийшов, щоб забирати.

— Нї, Бог милував, нема...

Пішов отаман, а батько каже:

— Ну, — каже, — дїти, треба вам утїкати.

Та як же тепер утїкати? Як побачуть, що виїздять різдвяні гості, — лихо буде! І нарадив батько, що він їх у мішках вивезе з села, наче просо везе. От, повлазили вони у мішки, позавязував він їх, поїхали. Коли отсе отаман (а батько так ся з ним умовив) переймає їх:

— А ти що везеш? Чи не різдвяних гостий?

— Та нї, се я просо...

— Де? отсе — питаєть ся отаман та як ріжне палицею по тому мішку, де дочка, а тодї по тому, де зять. Ті тільки терплять...

— Та отсе ж, — каже батько.

— Обидза? і сей, і сей? — питаєтсь ся отаман та знов лусь, лусь палицею, а найбільше по тому мішку, де зять лежав. Ото, як ще разів зо три урізав, тай пустив їх.. Виїхали за царину, повилазили з мішків.

— Отсе, — говорить зять, лихо різдвяним гостям! Ну, вже більше тепер не засиджусь!...

А батько тільки сміеть ся...

СТАРШИНА.

Раз обрали собі люди старшину. От і запишав ся новий старшина; зробив ся такий пановитий, що й підступити до него страшно. Сидить якось новий старшина на рундуцї, і бачить, що хтось їде селом. Крикнув старшина на свого слугу:

— Біжи скорше та спитай ся, що воно за птиця їде через моє село.

Кинув ся хлопець миттю доганяти; біжить та гукає на переїзджаючого, щоби підождав. Став. Хлопець підбігає.

— Чого тобі треба? — питає проїзший.

— Та наш новий пан-старшина звелїв спитати, що ви за птиця така тут їдете?

— Скажи свому новому старшинї, — відозвавсь переїзджаючий, — що і ти дурень, і старшина дурень.

Вернув ся хлопець. Старшина питає:

— А що?

— Та то якийсь знайомий.

— Як?

— Та так: і вас знає, і мене знає.

— Як же він знає?

— Та казав, що й ви дурень, і я дурень.

Замовк старшина. З того часу вже нїкого не питав ся

МУЖИК ТА КУПЕЦЬ.

Увійшов мужик в крамницю та й гукає до крамаря:

— А подай лиш менї оту баньку з конфетами.

Той і подав. Мужик понюхав-понюхав та каже:

— „Нї, не такі, — подай оту!"

Той переміняв. Мужик знову понюхавши, не до вподоби.

— „Подай он аж оту!" — знов гукає. Крамар, уже розсердившись переминив і трету. Не донюхав ся й звідси нїчого мужик, поставив баньку та йде з крамницї. Взяла крамаря лють, що дурно панькав ся

тільки часу, то й кричить на мужика:

—Кудиж ти? а гроші давай!

—За — що? — питає мужик.

— А за те, що нюхав, — відказав крамар. .

Мужик вернувсь, достав гроші з кишені тай стукає до стола. Постукав, постукав та й сховав. А крамар тоді:

— На що ж ти сховав гроші?

— А як же? — відказує той, — яке купно, така й плата: я понюхав — ти послухав, от і квіт.

ПОМИРИВ.

Зїхались на зелїзничий дворець два станові, і обидва були в відставцї. Слово за словом і добалакались до того, як вони були становими в одному станї, оден раньше, а другий пізнїйше. От оден і каже:

— Як я був становим, то кращого людям і не хотїлось: всї мене любили й поважали, та було й за що: я нї одного чоловіка й словом не обидив.

А другий вислухав та й говорить:

— Оже менї жалїлись на вас і радїли, що я заступив ваше місце: „зразу, кажуть, полегкість стала".

— Та то вам збрехав якийсь ворог. Неправда, я вже се добре знаю, — почав знов казати перший.

На сю розмову трафив ся чоловік з того ж таки самого села. Побачили його відставні станові тай питають:

— А скажи нам, дядьку, котрий з нас був кращий становий? — ти ж нас знаєш обох.

Зняв чоловік шапку, вклонив ся та й каже:

— А вже ж знаю, кому ж вас і знати, як не менї... та... та...— та й став чоловік.

— Та ти кажи сміло, — котрий з нас був кращий, не бій ся! промовили станові.

— Та я не бою ся, — каже чоловік, — а думаю, як би вам по правдї сказати. Хиба так? — та й почав: — Були, — каже, — в мене віз і сани, і стояли вони в повітцї, в тій, де стояла й моя кобила. Стояли, стояли та й давай сперечати ся. Віз каже: я був лекший кобилї, а сани кажуть: ми були лекші. Спорили, спорили та тоді до кобили: скажи, будь ласкава, що тобі лекше возити: чи віз, чи сани? А стара кобила покрутила головою, подумала та й каже: — і ти погань, і ти погань. Бувайте здорові, панове, піду, бо мене кум дожидає.

Та й пішов з двору.

ДИТИНА З ПЛАЧЕМ.

Одного разу їхали два купцї і заїхали на заїздний двір, а двір держав чоловік простий. Позносили ото вони з воза свої клунки і

просять хазяйку, чи не можна дістати кавунів та динь.

— Чом не можна? — Можна! — каже хазяйка.

От вона і пішла по кавуни, а хлопчик років з пять зістав ся дома і давай кричати, що мати не взяла його з собою, а хата поруч з тою, де були купці. Ото він кричав, поки втомив ся, тоді замовк.

От оден купець, — бо їм обридло, що він кричить, — і каже:

— Ну, слава Богу, перестало!

А хлопчик, почувши каже:

— Еге, перестало! спічну, тай знов буду кричати.

ЗАГАДКИ.

Гуляють люди у шинку, та й причепили ся до жида:

— Загадай, жиде, загадок!

— Ну, то й загадок! — каже жид. — А що ж буде, як нїхто не вгадає?

— Та не жури ся про те! Хто не вгадає, той заплатить карбованця

— Ну, герсти! А що ж воно таке є, що у день чорніє, а в ночі білїє, а ранком синїє?

Думали-думали — нї, не втнуть; довелось віддати по карбованцю.

— Ну, скажи-ж, Мошку, що воно таке? — питають ся жида люди.

А жид:

— Герсти, що то таке? А я почім знаю!

— Е, так вертай грошi!

— А нащо ж так? І я не вгадав — і я сам собі віддаю карбованця.

З ПОЕЗІЙ ІВАНА ФРАНКА.

I.

Щастя хочеш ти зазнати?
Щастя дурно не дається ся:
Тільки той його придбає,
Хто за його в бою бється ся.

У великім нашім бою
За нового дня світання
Тільки й можна мати щастя,
Варте людського бажання.

II.

Як мала у тебе сила,
То з гуртом єднай ся ти:
Вкупі більше зробиш дїла,
Швидче дійдеш до мети.

Як на силу ти богатий, —
Не єднай ся ти з гуртом:
Буде силу він спиняти:
Сам іди своїм шляхом!

ОДИНОКА НАЙСТАРША УКРАЇНСЬКА

КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ У ВІННІПЕҐУ

Тут працюють переважно кравцї сталі і найдобірнїйші в практицї кравецькій, більше чим в других робітнях.

Длятого з нашої робітнї виходить найбільше убрань мужеських в найкрасших модах, перво ядно викінчені, котрі можете бачити в кождім містї і по кольонїях. Замовляючі в нас дістануть ще з найлучшого сорта сукна і матерії на зиму або лїто.

Цїни умі ковані. Зайдїть або пишіть і переконаєтесь.

За добру роботу ручить властитель С. ЮСЬКІВ.

З провінцій висилайте скоро свої замовленя, або пишіть по катальоґ на адресу:

The Ruthenian Clothing & Tailoring

882 Main St. Cor. Stella Ave. Winnipeg, Man.

Phone: St. John 2664

УКРАЇНСЬКА ЕЛЄВАТОРНА СПІЛКА, З ОБМ. ПОР.
(RUTHENIAN FARMERS' ELEVATOR CO., LTD.)

Початки і основи Спілки.

Гадка основаня української фармерської орґанізації в Канаді не зовсім нова. В міру сего, як канадийсько--українські поселенці почали дорабляти ся, загосподаровувати тай приходити до яких таких гараздів, почали між нашими свідомими фармерами відзивати ся голоси, що треба якоїсь спільної інституції, яка хоронилаби фармера перед визиском тай дала йому спромогу добути зі своєї праці кращий пожиток.

Звісна всім річ, що в таких відносинах як до тепер, наш фармер відданий на ласку й на поталу посередників. Треба іменно знати, що загалом, всї канадийські фармері, через високі охоронні мита тай значні перевозові кошти, працюють головно на се, щоби збогачувати зелїзниці і гуртівників, а мимоходом і банки. Розкинені по широких степах західної Канади. фармері не мають ані доброї нагоди, ані спромоги з'орґанїзуватись хочби так само, як орґанїзують ся робітники по майнах або по фабриках і зелїзницях тай всїляких инших підприємствах. Оттим-то фармері зарівно богаті як і бідні, мусять платити солено за всї знадоби, які їм потрібні до житя, але за те мусять продавати свої тяжко здобуті плоди за таку ціну, яку дасть посередник. Але мало сего. Доля українського фармера з осібна в Канаді ще тяжша. Крім всїх сих тягарів, які приходить ся двигати загалом кождому фармерови, наш український фармер терпить ще й через те, що він по части відрізаний від решти суспільности — походженем і мовою. Український фармер мусить не одного собі від мовити, на не одну річ прижмурити око, бо він все ще на-пів чужий в Канаді.

Чому ми чужі в Канаді?

Здавало-би ся, що хто своїм потом і кервавицею збогачує сю країну, виховує свої дїти на добрих горожан, платить податки і сповняє свої горожанські обовязки, той не повинен бути чужинцем в Канаді. Тимчасом так не є. Хто живе тут економічно не з'орґанїзований, не привязаний до сеї землї тай краєвої орґанїзації, той мусить поносити тягарі, але не має змоги користуватись всїлякими канадийськими заведеннями. І так приміром знаємо всї, що мілїони наших фармерських гроший лежить в канадийських банках і то не раз на дуже низький процент. Але нехай наш фармер або яка небудь наша спілка спробує затягнути в банку позичку, то побачить, що се не така легка справа. Покажеть ся, що

Канадийські Банки зичать тільки на короткий речинець і то майже виключно на промислові цїли, а фармер потребує догідного кредиту на рік або й на довше і такого кредиту в Банку не найде. Таке саме дїеть ся з всїми иншими заведенями. Всюди нашому чоловікови приходить ся терпіти визиск тай приставати на отсе, що другому вигіднїйше. Гуртівники і посередники не тільки установляють самі цїни на збіже, худобу, дрова, господарські здобутки, як молоко, масло, покладки, але ще й наш фармер мусить примінюватись до їх вимогів і звичаїв. Не згадуємо вже про се, що часто приходить ся нашому фармерови гірко бідувати ізза того, що богата спілка чи фірма пише виключно по англїйськи, а натомість не розуміє анї бере навіть під розвагу того, що до неї наш фармер напише.

Щоби бодай в части запобігти отсїй недогодї старають ся наші більше підприємчиві молоді люди засновувати штори, приватні і спілкові, однак в найважнїйшій нашій господаській галузи, торговли збіжем, худобою і прочими господарськими продуктами до недавна не роблено нїчого. Першою пробою в тім напрямі була заснована в 1916 роцї спілка під фірмою: **„The Ruthenian Grain Co., Ltd.**

Отся Спілка заснована на пробу і для промощеня дороги в напрямі серіозної орґанїзації, за рік свого істнованя показала наглядно, що в нас є вже сили до самостійної спілкової роботи. Сотки ваґонів прочищеного збіжа, сотки листів признаня від вдоволених фармерів тай врештї й скорий, чистий доробок є доказом, що дорога була добра. Бракувало тільки одного: щирої і дїяльної співучасти самих фармерів шеровців. З ріжних сторін краю приходили домаганя, щоби оснувати спілку на шерах самих фармерів, тай поставити єї на широких кооперативних основах. Знайшли ся свідомі одиниці, що жадане своє підперли відразу поважними арґументами: Попідписували зголошеня на шери і позаплачували їх готівкою. Таким чином перші основи спілки були покладені. В міру як гадка заснованя спілки ставала звісною між фармерами, щораз то більше членів приставало до неї тай основателї приступили до єї заінкорпорованя.

Чартер підписали:

Н. А. Григорчук, з Етельберт; В. Г. Гривнак, з Гаффорд; Фред Фаріон, з Сифтону; Яросл. С. Колтек і Алекс. Климків з Келд; Мих. Ортинський, з Донвел; Мих. Рабчак, з Камсак, Г. В. Слїпченко, з Саскатун; Ем. Охітва, з Донвел, Саск.; Т. Д. Ферлей, Я. Кунинський, Яр. В. Арсенич, Іван Петрушевич з Вінніпеґу, а Андрій Воробець, з Крейдор.

В дни 22 мая 1917 р. одержала Спілка домінїяльний чартер на підприємство з капіталом авторизованим на 250.000 під фірмою **„The Ruthenian Farmers' Elevator Co., Ltd.**

До першої, себ-то провізоричної дирекції увійшли особи:

Т. Д. Ферлей, Н. А. Григорчук, І. Петрушевич, В. Г. Гривнак, Ф. Фаріон, М. Ортинський, Е. Охітва.

По мисли чартеру спілка має право:

а) Купувати, продавати, переховувати або в який небудь инший спосіб торгувати, будьто безпосередно або посередно як аґент, збіжем, насінєм, мукою, ґрисом, крупами, збіжевими продуктами, деревом, худобою, кіньми, та прочим живим інвентаром, будівляними матеріялами, вуглем, дровами, паливом, ґазолїною, олїєм, рільничими продуктами, рільничими знадобами і машинерією.

б) Набувати, купувати, посїдати, винаймати, продавати тай вести елєвейтори, маґазини і ладункові плятформи, склади, трачки, торговицї на худобу, різнї, тартаки, млини для торговлї, переховуваня і перетворюваня котрого-небудь з попередно згаданих артикулів.

в) Закуповувати яке небудь вже істнуюче підприємство, інтерес або т. зв. добру волю, майно або добродїйства якої небудь орґанїзації чи заведеня для кращого переведеня висше означених завдань;

ґ) Заключати умови з одиницями або компаніями у формі спілки і для участи в зисках, злуки інтересів, спільництва або якої иншої цїли, для утвореня або ведення союзів і синдикатів в цїли достиженя визше означеної цїли;

ґ) Поносити з фондів спілки всї кошти і розходи получені з утворенєм і орґанїзацією Спілки, невиключаючи провізиї від продажі шерів;

д) В означеній повисше цїли набути і удержувати право членства на Збіжевій Біржі у Віннїпе-

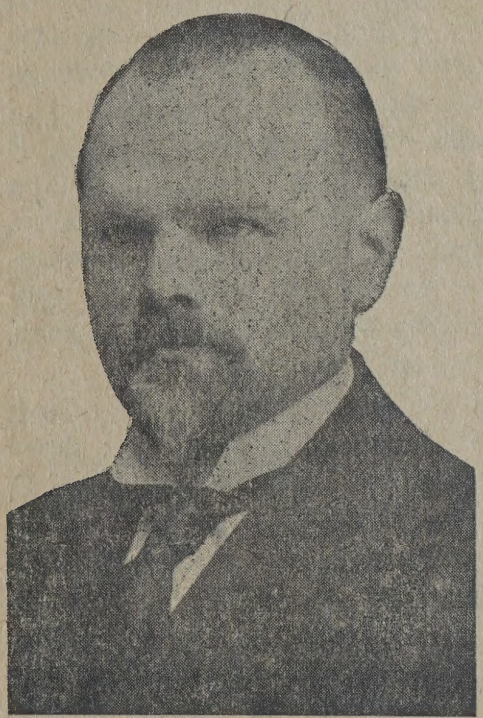

Посол Т. Д. Ферлей
президент Української Фармерської Елеваторної Спілки.

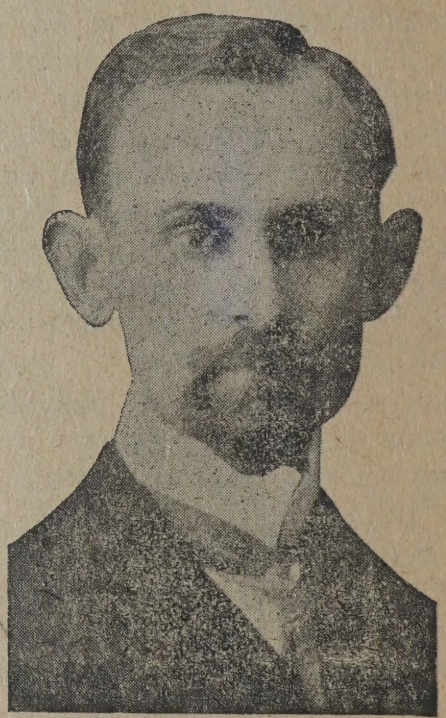

Іван Петрушевич
секретар-касієр Української Фармерської Елеваторної Спілки.

гу на імя одної з осіб, що має бути членом в імени Спілки, дальше купувати, удержувати і віднаймати реальности, бюра і будинки;

е) Закладати гуртові магазини, склепи, аґентури, склади та инші торговельні заведеня для достиженя цїлий Спілки;

є) Набувати дорогою купна, винайму, виміни або яким небудь иншим способом всякого рода права і прівілеї, які могуть бути потрібними або догідними до ве-

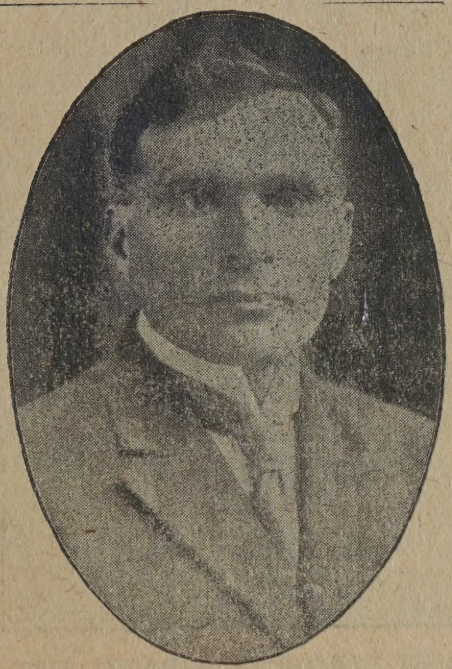

М. Ортинський,
член дирекції Укр. Фарм. Елеваторної Спілки, фармер з Веретін, Саск.

ресів, кооперації, спільного веденя, взаїмних концесий або яких-небудь инших користий з якими небудь особами або спілками, які ведуть, мають або наміряють вести яке небудь підприємство або інтерес, які отся Спілка має право вести або підпринимати, або входити в злуку з такою Спілкою;

и) Набувати дорогою купна, концесиї, виміни або иншим правим способом добру волю, право-

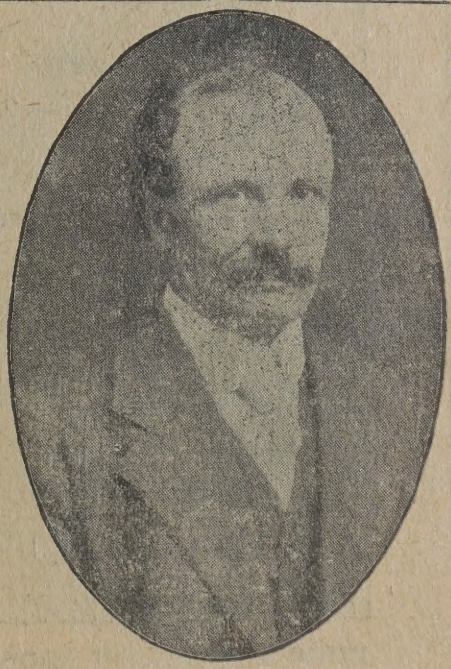

А. Вархолїк,
член дирекції Укр. Фарм. Елеваторної Спілки, фармер з Донвел, Саск.

деня підприємства Спілки;

з) Винаймати, продавати, улїпшувати, виробляти, розвивати, вимінювати, обертати в хосен яку небудь часть або цїлість майна Спілки під такими услівями, які Спілцї видадуть ся відповідними, не виключаючи шерів, записів і цїнних паперів якої небудь иншої Спілки;

ж) Заключати договори дотично участи в зисках, злуки інтевласности і майно, як рівнож переймати з'обовязаня якої небудь иншої особи, фірми або компанії, яка веде підприємство подібне в цїлости або в части до підприємства веденого сею Спілкою, разом з будинками, запасами і маєтком, загалом такого підприємства, дальше купувати, набувати, і держати капітал або удїли в капіталї якої иншої корпорації, що веде інтереси подібні до сих, які

Найбільша Українська Кооперативна Торговля в Манітобі

The Vita Trading Co., Ltd.

VITA, MAN.

ШТОР УКРАЇНСЬКОЇ КООПЕРАТИВНОЇ ТОРГОВЛІ НА ВАЙТІ, МАН.

(Образець другого стору містить на стороні 131)

Кождий Українець, котрий лише бажає видіти свій український народ сильним просвітно і економічно, повинен памятати на се, що лише тоді здобудемо те все, коли будемо користати зі своєї праці. Найменший цент повинен обертати ся межи нами. **Кождий Українець в Манітобі повинен набути собі бодай один уділ в Кооперативній Спілці на Вайті, котрий коштує лише 10 долярів, а поможе розширитись українській торговли, до того степеня, що зможемо виперти всіх чужих нам гандлярів, які немало забрали і далі беруть собі доробок з нашого народу.** Кождий щирий Українець повинен свій гріш не тримати в банках на 3 процент, а давати до Укр. Торговель і брати 5%, з чого сам скористає, а також і наша торговля.

THE VITA TRADING CO., LTD. **VITA, MAN.**

Місце, де всї дооколичні фармері повинні робити свої закупна і продажі.

отся Спілка має отсим право вести або яке небудь инше підприємство подібне до сего, без огляду на постанови секції 44 компанійного Закона і платити за отсе в цілости або в части бондами, записами або иншими вартними паперами, чи то в части або в цілости сплаченими уділами Спілки і продавати, винаймати або иншим способом збувати їх в цілости або в части;

Н. А. Григорчук,
член дирекції Укр. Фарм. Елеваторної Спілки, купець машинерії і фармер з Етельберт, Ман.

Г. В. Слїпченко,
член дирекції Укр. Фарм. Елеваторної Спілки, агент асекураційний в Саскатун, Саск.

й) Набувати уділи, бонди або записи якої небудь компанії елеваторної або перевозової яка веде інтерес в границях Домінії Канади, без огляду на постанови згаданої секції 44, і купувати, будувати, або ставити елеватори, зелізничі відноги або бічні зелізничі лінії на ґрунті становлячім власність Спілки або будучім під єї контролею, о скілько отсе покажеть ся потрібним для інтересів Спілки;

і) Видавати цертифікати на вповні уплачені шери, удїлові записи, довжні записи, бонди або инші вартні папері Спілки як уплату ціни купна в повні або в части, яких небудь прав власности або полекші набутих або за згодою удїловців за які небудь прислуги віддані або виконані працею в користь Спілки або для заспокоєня довгів чи з'обовязань затягнених Спілкою або в цїли добутя готівки на які небудь цїли Спілки;

ї) Приміщувати фонди Спілки, які не суть безпосередно потрібними, таким способом, яких Спілка від часу признасть відповідним;

к) Роздїлювати між удїловців Спілки в природній формі, які небудь части майна Спілки, в особенности уділи, записи і цінні папери якої небудь иншої Спіл-

ки, що находить ся в посіданю Спілки або стоять до єї розпорядимости, однак таким способом, що через такий розділ не наступить зменчене капіталу, хиба за свентуальним дозволом закона;

л) Вести яке небудь инше підприємство будьто промислове або инше, яке можливим буде Спілці вести в звязку зі своїм власним підприємством або яке може посередно чи безпосередно піднести вартість, зглядно зробить

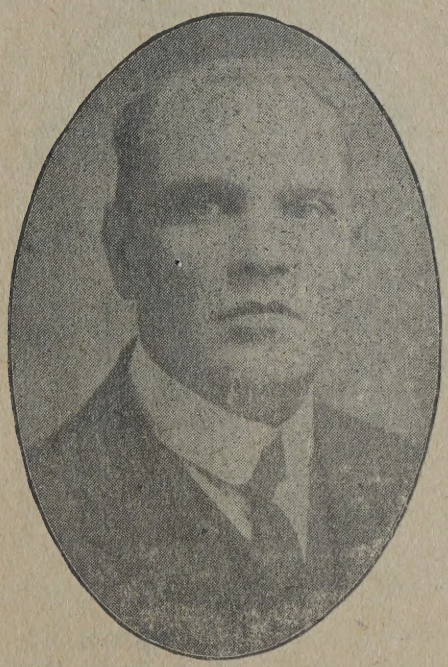

В. Г. Гривнак,
член дирекції Укр. Фарм. Елеваторної Спілки, секр. муніципалу, земельний агент і мировий судія в Гаффорд, Саск.

більше рентовним майно або які небудь права Спілки;

м) Зичити гроші своїм костумерам або иншим особам, що торгують зі Спілкою і ґаранту вати доповненє контракту такими особами;

н) Виставляти, видавати, приймати, ендорсувати, виконувати і випускати довжні скрипти, векслї, ладункові листи, складові поквітованя, варанти і прочі купецькі і продажні папері;

о) Продавати або збувати підприємства Спілки або їх части під такими умовами, які видадуть ся Спілцї догідними, або особенно за заплатою шерами, записаними довжними або цінними паперами якої небудь иншої компанії, з подібними цілями як отся Спілка, як рівнож продавати, уліпшувати, управляти розвивати, винаймати, обертати яким небудь способом в хосен або перепродувати майно Спілки в части або в цілости;

п) Ґварантувати видачу або заплату проценту або капіталу удїлового, записів довжних, довжничого капіталу, бондів або яких небудь инших цінних паперів або з'обовязань якої Спілки або товариства;

р) Виплачувати провізию, комісове, зглядно премії обезпеченя, висше згаданої видачі і загалом ґварантувати за довги, з'обовязаня і тягарі якої небудь особи, фірми або корпорації;

с) Закуповувати, набувати, і перебирати до веденя яке небудь підприємство або інтерес ведений тепер або пізнійше якою небудь особою, фірмою або корпорацією, яка дійсно веде або має право вести таке підприємство як отся Спілка і виплачувати ціну купна будьто готівкою, будьто в цілости або в части шерами, записами довжними, або якими иншими цінними паперами Спілки;

т) Виплачувати з фондів Спілки всї кошти основаня орґанізації Спілки і злучені з ними видатки, включно і комісове від

продажі уділів;

у) В заплату за довги або з'обовязаня приймати зглядно давати записи як також, за гроші довжні, позичені або приняті до обороту, давати гіпотеку на реальности, скрипти, довжні векслї або ладункові листи;

Спілка має право вести свое підприємство і в Канадї як рівнож де небудь инде.

На основі повисшого чартеру провізорична Дирекція Укр. Елеваторної Спілки оголосила слїдуючий проспект:

ПРОСПЕКТ.

Виставляючи на продаж уділи в Українській Фармерській Елеваторній Спілцї (з ограниченою порукою) Дирекція звертає увагу, що потреба такої Спілки давалась відчувати серед українських фармерів в західній Канадї від довшого часу.

Українські поселенцї Канади є в головній мірі фармерами. Они посїдають не тільки старинну традицію хлїборобства, яке розвивалось в родиннім краю від непамятних часів, але мають також неограничену любов до землї, яка є підставою людського богацтва.

Земля і Воля звабили нас до Канади, і ми прийшли сюда, не звертаючи уваги на далеке віддалене, не лякаючись грізного моря анї непевної будучности та невимовно-утяжливих, початкових трудностий.

І хотяй з гіркою бідою приходилось нашим фармерам побарювати початкові безчисленні трудности, они дійшли своєю мозольною працею до сього степеня економічного розвою, коли можуть вже оглянутись кругом себе і запитати: „Хто робить Канаду богатою і сильною — продуцент — чи посередник?

Сучасні відносини показують наглядно, що продукція живности та инших необходимих річий, має нинї більше значінє чим золото або оружіє. Випадки надзвичайної ваги змушують цїлий світ призадуматись над значінєм продукції і сили рільництва. Все, що спиняє сю силу продукції і що знеохочує нашого фармера або робить його більше зависимим від непродукуючих інтересів ріжних посередників, — все, що робить його і Канаду біднїйшими, мусить бути поконаним і усуненим.

Розібравши все се як слїд, кождий скаже, що земля і зиски землї повинні належатись тому, хто управляє землю, а не тому, хто управляє фармером. Тут лише одна дорога до позисканя народного спокою, богацтва і добробуту, а се, щоб плоди землї збирав лише той, хто оре і сїє еї. Тодї і лише тодї всї люди будуть збогачуватись і будуть вдоволеними.

Щоби отже і Українські фармерї в Канадї мали лучшу спромогу розвивати свою господарку, управляти більше збіжа і плекати більше худоби, та управляти лучше поле, щоб подвоїти видаток — в сїй цїли і з'орґанїзувалась Українська, Фармерська Елеваторна Спілка. І з'орґанїзувалась она фармерами, через фармерів і для фармерів.

Коли зважити, що майже четвертину населеня Саскачевану

Учасники Перших загальних Зборів Української Фармерської Елеваторної Спілки в Саскатун, Саск. дня 13 серпня 1917.

становлять українські фармері з 10,759,100 акрів в сій провінції з 10,759,100 акрів в сій провінції з пересічним видатком 28.54 бушлїв на акер, а до сього додати ще, що не богато менше число е наших фармерів в Манїтобі і Альбертї, так всякому буде зрозумілим, що вже найвисша пора, щоб така Спілка почала свою дїяльність.

Для приміру можемо взяти першу лїпшу спілкову-елєваторну компанїю і знайдемо, що побіч поважної дивіденди, яку платять своїм удїловцям, они збирають поважні надвижки і будують гуртові елєватори і т. п. Се вказує, що і українські фармері маючи удїли в своїй збіжевій Спілці, зможуть діставати назад всьо то, що роками лишалось де инде. Всьо що треба нам тепер робити, — се злучитись разом всїм українським фармерам, а за кілька лїт ми зможемо відсилати наше збіже на Европейський ринок самі без посередників і в сей спосіб позбудемось тих, що збогачують ся працею фармера.

А щоб доконати сього, то всїм нам треба підтримувати свою власну Спілку. Роблячи се, ми будемо підтримувати самі себе. Розміркуйте се все, а тоді певно самі скажете, що Українська, Фармерська Елєваторна Спілка е давно пожаданою орґанїзацією для нашого загального добра.

Директором Спілки не може бути чоловік, що не е удїловцем.

Відвічальність удїловця е ограничена лише до закупленого числа шерів.

Розходи, получені з заснованем Спілки, які складають ся з державної такси за інкорпорацію, регнумерацію адвоката, друки і оголошеня, будуть покриті Спілкою.

Спілка не робить нїяких застережень дотично речинця принятя зголошень о удїли і кождий має право дістати цертифікат на свій удїл, скоро заплатить за него повну суму. Спілка не узглядняє відклику зголошеня на удїли.

Провізорічна Дирекція Української, Фармерської Елєваторно С-ки.

В коротцї призбиралась достаточна, законом вимагана квота субскрибована капіталу і в дни 13 серпня 1917 відбулись в Саскатунї, перші загальні збори шеровців.

На зборах явилось повне число удїловців, так що більшість удїловців була заступлена будьто лично, будьто через передані повновласти.

Загальчі збори мали головно задачу ухвалити Статут, котрий принято після предложеня провізоричної Дирекції, з деякими дрібними поправками.

Порішено між иншими, щоби Слїдуючі Збори відбулись в місті Йорктон в другий вівторок місяця липня 1918.

Найважнїйшим актом зборів був вибір першої управи, до котрої увійшли слїдуючі особи:

Т. Д. Ферлей, президент.
І. Петрушевич, секретар-касіер.
В. Г. Гривнак, І-ий віцепрезидент
Н. А. Григорчук, ІІ-ий віцепрез.
Др. І. К. Паздрій, Віннїпеґ.
М. Оргинський, Вереґін.
А. Вархолїк, Донвел.
Г. В. Слїпченко, Саскатун,
О. Свистун, Крайдор.

Вибрана Дирекція безпроволочно заняла ся з'орґанїзованем Спілки і пущенем еї в рух.

Першим кроком було забезпечене членьства на Збіжевій Біржі (Winnipeg, Grain Exchange) і на Форт Вілліям.

Відтак винанято отвітний скромний льокаль на Бюро в будинку Ґрейн Ексчендж ч. 317 і занято ся дальшим збиранєм шерів, будовою двох елєвейторів — в Етельберт, Ман і Джесмин, Саск.

Елєвейтор в Етельберт скінчено

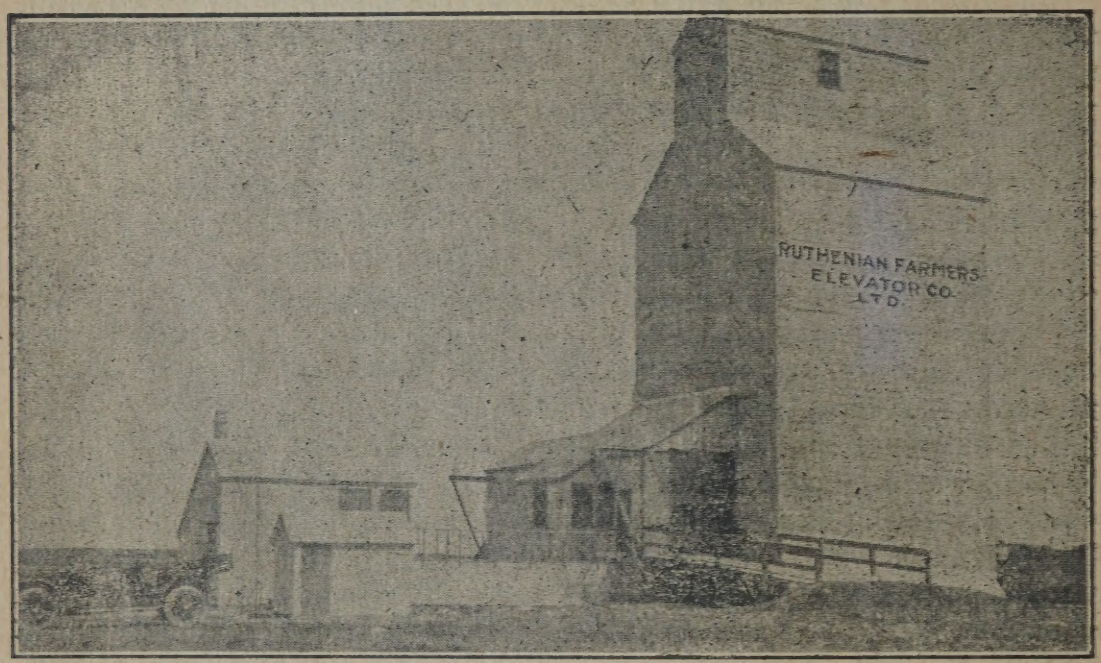

Елєвейтор Української Фармерської Елєвейторної Компанії в Етельберт.

в дни 9-го жовтня, а в Джесмін в дни 30 жовтня 1917.

З причини спізненої пори тай непевних відносин в торговли збіжем загалом, Спілка обмежилась поки-що до будови отсих 2-ох елєвейторів.

Певна світлої і великої будучности, яка лежить перед отсею першою українською Елєваторною Спілкою, Дирекція не менче свідома й того, що перед нею лежать ще й чималі трудности й перепони, які треба безусловно побороти.

Несвідомість, байдужність і зневіра між своїми і чужими, се тільки часть сих перешкод, які приходить ся поборювати. В додатку до сего ще приходить ся управі боротись з лихою волею і напастями ріжних короткозорих зависних одиниць з нашої суспільности, що бажалиби спинити організацію народа і його освідомлє. нє. Надуживають вони до сего нераз своєї власти і становища і не перебирають в способах, щоби тільки ширити заколот між народом. Та зарівно велике довірє до Спілки як і свідомість передових наших фармерів дають запоруку, що розвій єї пійде своїм здоровим і тревалим ходом, як витвір здорової і твірчої суспільности.

Новій нашій передовій інституції желаємо з цілого серця — „Щасть Боже".

North American Life Assurance Company

Home Office: Toronto, Ont.

C. W. Strathy,
Western Manager,
Mortgage Loan Department
PARIS BUILDING
WINNIPEG

L. Goldman
Pres. & Managing Director

Визичаємо Гроші на Фарми

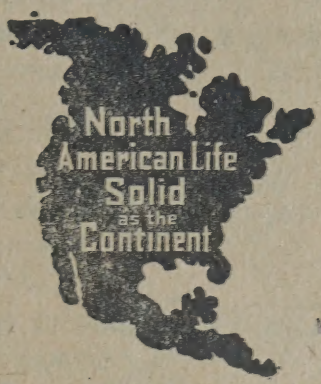

W. Kerr George
Vice Pres.

W. B. Taylor, B. A., L. L. B.
Secretary:

D. E. Kilgour, M. A. A. I. A. F. A. S.
Actuary:

W. M. Campbell
Assistant Secretary:

Geo. D. Underwood, Manager Northern Saskatchewan
Chas. P. Frankling, Inspector Loan Dept. H. M. Underwood, Cashier
Г. В. Слїпченко, Спеціяльний представитель

101 Ross Building Phone: 1814 **Saskatoon, Sask.**

Г. В. СЛЇПЧЕНКО

Головний репрезентант North American Life Assurance Co.

БАТЬКИ! Вихованє Ваших дїтий залежить від вашого забезпеченя, отже чи ви зробили се?

Наколи нї, то пишіть до нас по українськи і ми вам радо дамо рахунок кілько вас буде коштувати в солїдній і великій Ком. за забезпечене на тисячу долярів, для дїтий за молоду, а для вас на старість. Отже не відкладайте, щоб не було за пізно.

Ми також випозичаємо гроші на фарми і другі реальности.

По близші інформації пишіть до:

H. W. SLIPCHENKO,
224 AVE., I. NORTH, Phone 1393 SASKATOON, SASK.

З НОВИМ РОКОМ

Хата від хати пійдем фармами...
Спитаєм: як ви жиєте,
Чи мир і радість є поміж вами,
Із житя чаші що пєте?

Чи зародив ся вам хліб на полю,
Чи ви здорові, щасливі...
А на останку чи в вашім серци
Ви Українці правдиві?

Чи не забули вже ваші дїти,
Козацького гордого роду?
Що своїм духом треба нам жити,
Щоб мати силу і згоду?

Треба в нас працї, треба завзятя,
Не вільно й хвилї спічнути,
Щоб рід наш дальший — сини [й онуки
Міг українським бути.

Чи мати в хатї вчить обережно
Слова молитви святої?
Чи вчить як жити праведно й
Не знати думки лихої? [чесно,

Отець чи каже своїй дитинї,
Як він повинен казати:
Що Україна — се наша святість,
Се наша щирая Мати?

Що Україна се наша гордість,
Немов звізда та ясна;
І кілько лиха она зазнала —
Ся наша Мати нещасна?

Хоч ми і ходим в бідній одежі,
Хоч терпимо ми і злобу, —
Чесні ми вчера, чесні ми нині,
Чесні пійдемо до гробу.

Дїтий ще треба також спитати,
Чи їм се любо і мило,
Щоб Українцями они були,
Вкраїнське серце в них жило?

Чи тії дїти рідні звичаї
Будуть над усе шанувати;
Рідную мову дальше плекати,
Ріднії пісні співати?

Давна гостинність, у нашій хатї
Чи має місце ще й нині;
Чи ми готові бути братами,
В лихій, як й добрій годинї?

О, коб раз в наше рідне віконце
Промінї сонця заблисли,
І розігнали ті мраки темні,
Які над нами нависли!

Най Божа Мати дасть нам до [працї
Силу, охоту й пораду —
Щастя, здоровля, хліба достаток
Най нам дарує в розраду!

Сїй ся, роди ся жито, пшениця,
Будьте щасливі й богаті!
Фарма від фарми усїм желаю
Щастя в родинї і в хатї!

Та і вам дїти, любії квіти,
Охоти бажаю й сили,
Щоб виростали всїм нам на втїху,
Щоби примірно ви жили!

Учіть ся добре, слухайте старших,
Шануйте святощі рідні,
А тодї будуть з вас добрі люди,
Пошани і слави гідні.

Петро Хіхльовський, Плейн Лейк, Альта.

Члени Українського Народного Дому в Форт Вільїям, Онт.

ОБОВЯЗОК УКРАЇНСЬКИХ РОДИЧІВ

Дещо про виховане дїтий

Наука про виховане дїтий називає ся педагогія, а учителїв називають педагогами. Важна і потрібна се наука не тілько для учителїв, але і ще більше для родичів. Однакож нема тут місця розводити ся широко над сею наукою і ми подамо тілько кілька важнїйших уваг, які треба памятати при вихованю.

Перше, чого дитина має навчити ся в дома то — послух, або вязок. Карність (дисципліна) є головним услівем виховання. Дитина мусить зрозуміти і признати се конечним, що є річи, які она може робити і є такі, яких робити не повинна. Тому не повинно ся дитинї давати за богато волї, а коли перебере ся мірка, тогди ту волю відбирати.

Слово батька-матери повинно для дитини бути законом, якого безкарно легковажити не можна. Коли они приказують, дитина повинна сейчас виповнити — чи се єї до вподоби, чи нї.

Нїколи не позволяти дитинї того, що завтра будемо єї заказувати. Дамо єї нинї до забавки образ, бо она захотїла, то она завтра схоче двох образів. Взагалї не вволити нї разу такій дїточій забаганцї, якій завтра будемо відмовляти. Коли так виховує ся і тримає ся дїти добре в руках, там дїти малими не будуть як то кажуть — старшим по головах ходити, а старшими будуть також з родичами числити ся.

Та як з одного боку треба бути строгим, так з другого боку треба бути вирозумілим, справедливим і товариським для дїтий. Заказувати строго, що не добре, але позволяти, що не зле. Тогди дитина сама буде питати, чи щось можна і згодить ся з тим, що ви їй відповісьте.

Треба рівнож памятати, що дїточий вік має свої вимоги і тому не можна від дїтий вимагати, щоби поводили ся, як старші. Одно — то треба завсїгди мати над ними контролю і не позволити їм на злу роботу, або на легковаженє вашого приказу.

Не можна однакож легковажити дїтий. — „Ви, дїти, слухайте своїх родичий, а ви, родичі, не ображайте своїх дїтий" — сказано в святім письмі. Дайте їм, що їм належить ся, що їм потрібне, або не шкідливе, а може їх вдоволити. Дайте їм, що їх вік вимагає.

Покажіть, що ви любите свої дїти, що ви вирозумілі, а тогди дїти не будуть перед вами крити ся з нїчим, скажуть вам щобудь, пора-

дять ся вас, похвалять ся перед вами. Загалом поводіть ся з дітьми так, як би ви хотїли, щоби страші з вами поводили ся, колиб ви нині були дітьми.

Не будьте нечулі на дїточі пестощі, на дїточу бесїду, якою дитина хоче вам сказати те, що думає або що відчуває. Однакож не дуже падькайте над дитиною, не розжалоблюйте єї, коли она в плаксивім настрою, трошка вдарила ся і т. п, Заспокійте єї кількома спокійними словами.

Що до приказу, то приказ повинен бути короткий, зрозумілий і рішучий. Не повинно виглядати, що ви нїби приказуєте, але не зовсїм.

Що до кари, то кара не повинна бути за велика і повинна завсїгди бути розумна.

Не треба карати дитини, коли она зробила зле не хотячи, або через помилку. Тут можна лише напімнути, щоби більше уважала. Давної провини нїколи не згадувати.

Нїколи не ганьбити і не кричати на дїтий цїлими годинами, або і днями. Таке доводить до того, що дитина думає: „Вже і та провина не варта того крику" — і зачинає дивити ся на вас легковажно, або і з погордою. Коли ганьбить ся, то треба як найспокійнїйше і як найкоротше. Розумне слово завсїгди спокійне і коротке.

Виховуючи треба звертати увагу дїтий на ті прогріхи, які бачить ся в других дїтий і пояснити дїтям, що так робити не повинні. До таких між иншими належать курене, пиятика, що до хлопців, а чудернацькі убори, пудри, ґама, уживане чужої мови і легковажене своєї передовсїм що до дївчат.

Дїтям треба завсїгди пригадувати, хто они, якої народности, які народні обовязки є перед ними.

Для дїтий треба мати також добрі книжки до читаня і дбати, щоби они читали. Книжки дадуть їм, те, чого ви не зможете дати.

Хто буде памятати на сї вказівки, той певно виховає свої дїти так, яка бажає.

Учіть дїтий в дома читати

На одну важну справу зверну увагу батькам і матерям, а се — нехай они самі вчать своїх дїтий читати і писати по українськи.

В деяких публичних школах в Канадї не вільно вчити в шкільнім часї иншої мови крім анґлїйської, а там де і вільно, не завсїгди ,є наш учитель, який вчив би дїтий по нашому. Отже обовязок вивченя українського письма спадає на родичий.

Навчити дитину читати і писати не так тяжко, щоби письменний батько, або мати не дали тому ради. Дитину треба зачинати вчити по свому, нїм она пійде до публичної школи, — отже можна навіть від 5 років. Бувають випадки, що дитина в дома виучуєсь навіть дуже скоро читати, коли їй не більше як пять років. Пригадаю, що Жиди

вчать своїх дуже малих дітий, часто від четвертого року. А в місті, як пр. Віннїпег, жидівські дїти кождого дня поза наукою в публичній школї, ходять до жидівських приватних шкіл, де вчать ся по жидівськи.

Широко про се не буду розводити ся, але згадаю що найважнїйше. Нїм дитина пійде до публичної школи, треба постарати ся для неї о буквар і зачати вчити. При тім треба памятати ось що:

Не перетяжати дитини наукою. Не квапити ся, не бажати, щоби дитина за тиждень знала всю азбуку. Се не можливе і шкідливе для дитини. Вчити треба поволи, потрошка, але постійно. Найперше подбати, щоби дитина добре обзнакомила ся з самозвуками: а, е, о, у, и, і. Коли она їх вже знає, то треба ще повторяти якийсь час, питаючи вперед і назад, а також виривками, відшукуючи згадані букви також на инших сторонах книжки.

Українські школярі з учителем п. Скегаром в Доивел, Саск.

Колиж дитина добре їх знає, тогди приступати до співзвуків: с, р, л, і т. д. Коло кождої з тих букв треба також довше затримати ся, щоби єї добре вбила ся в память. Не треба тїшити ся, що дитина вже сяк так знає і тому поступати дальше. Коли дитина не знає одного добре, а приходить вже до другого, то попередне скоро забуває і тогди треба єї наново з початку зачинати вчити. А таке повторюване неприємне нї дитинї, нї тим, що учать.

Не треба також учити читати на той лад, як вчить ся молитви, але дбати, нехай дитина сама називає букви, і складає їх, а не тілько повторює за другим.

Не всї дїти однаково радо беруть ся до читаня, але пізнїйше деколи навіть охочі знеохочують ся. Тому не треба тримати дитини над книжкою за довго. Найлїпше означити час — від сеї хвилї маєш пильно вчити ся до того ось часу —а тогди дитина буде раднїйше брати ся до науки, знаючи як довго єї обовязок має тревати. Особливо в початках не треба дитини тримати над книжкою за богато, а зате можна частїйше повторювати.

Дїтий до науки треба приганяти не криком, не сваркою, але найперше заохотою, вговорюванєм, добрим словом. Коли ж уживає ся виразного приказу, то сей приказ повинен бути лагідний, хоч і рішучий.

При науцї треба бути терпеливим і вирозумілим. Дитина не може так скоро затямити, як нам хоче ся, та і не кожда однаково скоро затямить. Наука взагалї не полягає на одноразовім вивченю, але на

Цїточна Громада і учитель п. Романюк в Ланук, Альбертї.

повторюваню. Вчити ся — скалу розбивати, а єї не розібєш за одним замахом. Вчити ся значить — повторяти щобудь 10, 20, 50, 100, 1000 разів, нїм добре виучиш ся. Те саме з наукою читаня і писаня, те саме з усїми другими науками. „Повторюванє є материю наук" — казали Римляни. Отже важною річию є не тільки чогось нового вчити, але і старе повторювати.

Коли дитина вміє вже всї букви і сама вже поволи читає, тогди треба завдавати єї невеличкі уступи, щоби перечитуючи їх по більше разів, вчила ся скоро читати. Тесаме можна сказати і про писанє. Опісля вже треба завдавати до вивченя короткі вірші, або частинки віршів і казати оповідати прочитані оповіданя.

ВСІМ УКРАЇНЦЯМ В КАНАДІ!

Одинока Українська Книгарня в Монтреал знаходить ся на 241 CRAIG ST. WEST, MONTREAL, QUE., CANADA

Має на складі всякі книжки найріжнороднійшго змісту: **Молитвенники, які тілько вийшли в Европі і в Америці, книжки наукові, белєтристика, гумористичні, байки, стереоскопи, образки до стереоскопів, тлумачі українсько-анґлійські, ґумові печатки і т. д.**

На складі має також російські книжки виданя Ситина, Коновалова, молитвенники і біблії виданя святого Синоду в Петрограді і Почаївській Лаврі в Почаєві, тлумачі російсько-анґлійскі і т. д.

На складі є також молитвенники, тлумачі і книжки до читаня польські.

Жадайте катальоґів і пишіть на адресу:

UKRAINIAN BOOK STORE

241 Craig Street West, Montreal, Que., Canada.

Там знаходить ся також одиноке Укр. бюро продажі шифкарт і порад правних п. Гр. Меха.

Руська Книгарня

отсим повідомляє всіх, що має на складі великий вибір всякого рода книжок як **історичних, наукових,** так і **повісти, казки, байки, молитвенники,** книжки до побожного читаня і т. д. Рівнож має гарні **ґрамофони, рекорди, голки, скрипки і инші музичні інстименти.**

Катальоґ висилаєсь даром.

Адреса:

RUTHENIAN BOOK STORE

631 Simpson Street

FORT WILLIAM, ONT.

Українсько-Руська Книгарня

Склад ріжних книжок, стереоскопів, краєвих карток, молитвенників, гарних друкованих листів з цьвітами в українській польській і російській мові. На складі суть також: пера, олівці, чорнило і взагалі всї прибори до писаня.

адреса:

UKRAINSKO-RUSKA KNYHARNIA

207 York St.

TORONTO, ONT. CANADA

Важною також річию є, щоби не вдоволяти ся самим букварем, або і дальшою шкільною читанкою, але час від часу купувати для дїтий легкі й інтересні книжки. Тогди дитина має більше охоти до читаня, се одно, а друге, як більше читає — більше думає, отже єї розум стає сильнїйший, гнучкійший, спосібнїйший творити свої думки, або чужі розуміти. Конечною ж річию є в кождій хатї часопись, хочби єї нїхто не читав крім дїтий (розумієсь своя народна часопись, а не видавана чужими для баламученя народу).

Але дехто каже: „Нехай дитина перше по анґлїйськи навчить ся, а вже потім навчить ся по свому". Така думка хибна. Она по анґлїйськи чи сяк, чи так мусить вміти, хочби й не хотїла і на анґлїйське є в неї і учитель і школа і цїлі лїта науки. Она повинна найперше по свому навчити ся — і то не тільки добре читати і писати, але повинна читати книжки і мати що читати. Хто вміє, а не читає, той не стоїть висше від того, що не вміє і не читає. Они оба не читають.

Повисші поради відносять ся також до науки читаня старших осіб. І ті мусять сто разів повторяти, нїм навчать ся. Але хто тільки захоче, то може навчити ся. Хінське письмо богато разів тяжше, а люди вчать ся, а в нашій азбуцї усього 32 букві без мягкого знаку. На день по одній букві, отже за місяць можна знати всї букви.

На сей отже обовязок повинні памятати родичі і не відкладати, не занедбувати, не легковажити, але вчити самим дїтий читати. З сього і родичам буде втїха і дїтям користь на цїле житє і загально народній справі великий здобуток.

Рідна Школа

Під „Рідною Школою" в нас розуміє ся приватну школу, яку удержує ся зі складок родичий дїтий, або загальних жертв і збірок.

„Рідна Школа" є конечною там, де дїти не вчать ся по свому в публичній школї, отже в богатьох місцях на фармах, а в містах усюди.

Основанєм і удержанєм „Рідної Школи" можуть заняти ся самі батьки дїтий, обговоривши дборе справу і вибравши комітет з кількох людий для єї провадженя. Дальше обовязком оснувати „Рідну Школу" є місцевих товариств — драматичних, читальняних, або инших.

Провадити науку в „Рідній Школї" може учитель, коли є такий в місци і згодить ся, а коли нї, то письменнїйший, більше очитаний чоловік.

Щоби було де „Рідній Школї" містити ся, то в кождій місцевости повинен бути читальняний дім,, або Народний Дім; де-ж такого покищо нема, там „Рідна Школа" моглаб містити ся (коли можна) в будинку публичної школи, або треба винайняти відповідний будинок.

Добре було би, щоби наука в „Рідній Школї" відбувала ся кождого дня протягом року, та се часто неможливо і тому треба конче

Члени Товариства „Запорожська Сїч" у Вест Форт Вілїям, Окт.

подбати, щоби відбувала ся бодай через якийсь час в році.

Гроші на оплату учителя (коли нема такого, що мігби вчити дармо) і другі видатки треба збирати 1) з родичий, які посилають дітий до „Рідної Школи"; 2) добровільні датки від усеї громади (на таку ціль ніхто не повинен відмовити бодай доляра); 3) уряджувати на дохід „Рідної Школи" прогульки, концерти, представленя і др. Можуть однакож знайти ся родичі, що з несвідомости не хочуть дати нічого на „Рідну Школу", хоч мають дітий, які можуть до „Рідної Школи" ходити. Таких дітий не треба від школи віддаляти, бо они не можуть відповідати за гріхи родичий. Ходить передовсім о виховане молодого свідомого покоління; оно доперва має творити одну Українську свідому громаду. Чого нині не зроблять родичі, те зроблять їх свідомі діти.

Яких же предметів має ся вчити в „Рідній Школі?" Річ певна, що першим мусить бути українське читане і писане, а за сим має йти познакомленє дітий з українською історією, літературою; діти мають навчить ся, хто они і які цілі стоять перед ними в дальшім житю. Тут діти мають також навчити ся українських пісень і взагалі навчити ся розуміти, любити, шанувати і боронити своє рідне. Попри книжкові предмети дещо часу треба посвятити на бесіду з учениками, де можна оповідати про житє в старім краю тепер, або давно, та про інтересні річи зі світа.

Коли за науку „Рідної Школи" бере ся чоловік, що не має учительського образованя, такому не зашкодить дати кількох всказівок. І так — треба памятати, що в школі мусить бути карність (дисциплїна) і таксамо точність зі сторони учителя. Треба конче певних правил, певних границь — що має ся робити, як, коли, а чого робити не можна. Учитель мусить до всіх дітий відносити ся однаково прихильно — не показувати, що в него одна дитина ліпша, друга гірша. При всіх правилах карности треба однакож старати ся бути товариським, приступним, симпатичним, щоби діти могли мати повне довірє і любити учителя. Сам учитель повинен приготовляти ся до науки, поділити час, позначити, які предмети має вчити, коли і як довго. Повинен він також сам богато читати, щоби мати матеріял для заінтересованя дітий.

Між иншим повинен він звертати увагу на деякі житєві хиби людий — курене, пиятику, картограйство, марнотравство, погані бесіди і т. п. серед мущин; а нахил до обсуджуваня, до незвичайних і поганих уборів, до пудрів, ґами, а вже передовсім до уживаня чужої мови в бесіді між собою в дівчат і жінок. Загалом розбуджувати почутє національної самоповаги і вказувати, як конечним є вже змалку застановляти ся над тим, що ми, або що другі роблять і як би оно повинно бути.

Розуміє ся, що така широка і повна програма науки може бути лише там, де наука провадить ся довго і часто, однакож в деякій мірі можуть сї вказівки всюди мати деяке примінене.

Де отже діти не вчать ся в школі по свому, там повинні батьки

постарати ся о „Рідну Школу" — бодай на кілька місяців в році. Мабуть ще лїпше було би, колиб таку школу можна отворити хоч два рази в році, тогди дїти не надто би від своєї школи відвикали.

Щож до фондів, то ніхто не повинен відмовляти ся; коли біднїйший дасть менше, то богатїйший повинен дати більше — хочби в него не було зовсїм дїтий в шкільнім віку. „Рідна Школа", се загально народна справа.

Значінє рідної пісні

Коли ще жив великий російський мислитель, Лев Толстой, до него були зайшли Українські студенти, щоби великого письменника відвідати. Гостячи їх Толстой казав своїй дочці заграти на фортепянї кілька українських пісень. Опісля звернув ся Толстой до наших студентів і сказав: „Я незвичайно цїню ваші пісні. Перед вашим народом є велика будучність, бо народ, що має такі чудові пісні, має в собі богато живучої сили"

Всї педагоги (вихователї) на світї кажуть, що спів має велике виховавче, ублагороднююче значінє. Вже мати над колискою мусить співати дитинї — а се найлїпший доказ, що в людській душі є потреба співу.

Однакож не всї люди, не всї батьки і матери знають вартість співу. Коли батько та мати заклопоче ся господарськими справами, або посварить ся між собою, або з сусїдом, то їм здає ся, що і дїти повинні також разом з ними журити ся, нарікати, та всячину виговорювати. Они заставилиб цїлий світ клопотати ся тілько тим, чим они клопочуть ся.

Тимчасом дїти і молодїж жиє иншим житєм. Она шукає гарних річий на світї, она хоче чимсь одушевляти ся, захоплювати ся. А пісня се власне оден з витворів людського житя, яким люди висказують найглубші свої почуваня, свою втїху, свої надії, свою журбу.

Пісня робить чоловіка лїпшим, кращим, більше людяним, товариським. Чи подобає ся кому чоловік, що вічно занятий клопотами, захмурений, журить ся, нарікає, а то й сварить ся з усїма; радби всїх в робучих волів перемінити? Правда, що таких нїхто не любить!

Зате кождому подобає ся чоловік веселої, співучої вдачі. Він і працює, він по праци і засмієть ся і пожартує, і заспіває — що усїм кругом него весело стане. А де веселість, там доброта, там товариське житє. А того власне всюда часто бракує і його нївідки не дістанеш, коли його нема.

Всї учені говорять, що всї добрі люди на світї незвичайно любили спів і тій любови до співу приписують їх доброту.

Нехай отже кожда мати се все собі затямить. На нїй лежить обовязок вчити дїтий свої пісні, які она лише може вміти — отже всї пісні народні, коляди, гаївки (ягілки), пісні весїльні і другі. Про те-

саме повинні дбати всї вихователї, або ті, що якбудь можуть впливати на вихованє дїтий і молодїжи.

І не ходить тут о пісні новітні, концертові. Що на сценї співає ся, те на сценї лишає ся. Ходить о ті звичайні народні пісні, які співає ся в оден голос; ті старі пісні, з яких деякі забувають ся і затрачують ся, а які бувають такі чудово гарні і що до змісту і що до голосу.

Значінє народних звичаїв

Кождий нарід має свої окремі звичаї, хоч в одних народів тих звичаїв може бути більше, в других менше. Звичаї, се часть народного житя, народної культури; се в значній мірі те, що відріжняє оден нарід від другого, отже тимсамим творить свій народний ґрунт.

В старім краю, де наш народ жиє збитою масою і далекий від чужих впливів, звичаї не можуть затрачувати ся. Инакше тут, де люди більше порозкидані і помішані з иншими людьми. А затраченє звичаїв спричинило би для тутешнього нашого народного житя велику шкоду.

Звичаї бувають двоякі: або чисто народні, або релїґійно-народні. Богато звичаїв важе ся з важнїйшими святами, як Різдвяними та Великодними святами. Всї ті ріжнородні страви, дїдух, коляди, щедрівки, святочні віншованя, писанки, паска, баби, свячене, гаївки і богато дечого другого, все те дорогоцїнні річи і їх треба берегчи і плекати, передаючи і призвичаюючи до них молоде поколїнє. Загинулиб сї звичаї, так уже не вернуть ся. Хто не вміє втримати готового, той не

Члени і будинок читальні в Шіго, Саск.

ГРОШІ НА ПОЖИЧКИ

$50,000.00

ДО РОЗПОЖИЧЕНЯ НА ОБРОБЛЕНІ ФАРМИ В ПРОВІНЦІЇ АЛЬБЕРТІ.

Зголошувати ся до:

FARMERS' LOAN CO., LTD.

Rudyk Block, 9707 Jasper Ave.

Edmonton, Alberta.

— Руська Народна — Торговля в Саскатуні!

Сим подаємо до відома фармерів Українців, що ми маємо найкращий і обширний штор обуви ріжного рода. **Великий вибір валїзок, сут, кейсів і куфрів, ріжного сорту рукавиці, пан чохи і другі товари.**

Ми висилаємо замовленя і ґваранту ємо вразї непридатні пе ремінити без жадного кошту для купуючого.

При шторі є велика елєктрична шевська робітня де направляємо обуву ріжного рода, по уміркованій цїнї. Робота першої кляси, яку ґварантує особисто властитель і управитель

Б. СОЧИНСЬКИЙ

142-144 1st AVE., NORTH, SASKATOON, SASK.

зможе його назад відзискати.

За примір що до шанованя рідних звичаїв, можуть послужити нам Жиди. Приходять важні свята, так всї замикають склепи і святкують, не оглядаючись нї на грошеву страту, нї на те, що про них хто може сказати. В них є тисячлїтний, випробований досвід в сїм згляді і тому они свої звичаї шанують не тільки з привички, але розуміючи, що в них криє ся велика частина їх національної сили. Они знають, що роблять.

Гарні також наші весїльні звичаї, однакож деколи додає ся до них богато непотрібного, а то й шкідливого — як погані співи, пиятика, а за нею крики, та навіть бійки. Сї додатки, се вже не народний звичай, се народний гріх і його треба позбути ся, чи то з весїля, чи хрестин, чи поминків, чи з иншої оказії. Однакож всї инші церемонії, всї обряди, се гарне, захоплююче і вартістне і його треба шанувати. Без них житє було би нудним, неінтересним. При таких оказіях треба також збирати датки на народну роботу, чи то місцеву, чи подальшу.

Хто занедбує народні звичаї, той робить велику шкоду свому народови. Їх страти нїщо не заступить. Учені, що слїдили за значінем звичаїв в народнім житю (соціольоґи) кажуть, що — нїякого звичаю не треба забувати, не треба відкидати; звичаї треба лише полїпшувати, робити кращими.

Тому мусимо завсїгди мати на увазї, що тут для нас звичаї мають більше значінє як в старім краю. Се часть нашої культури.

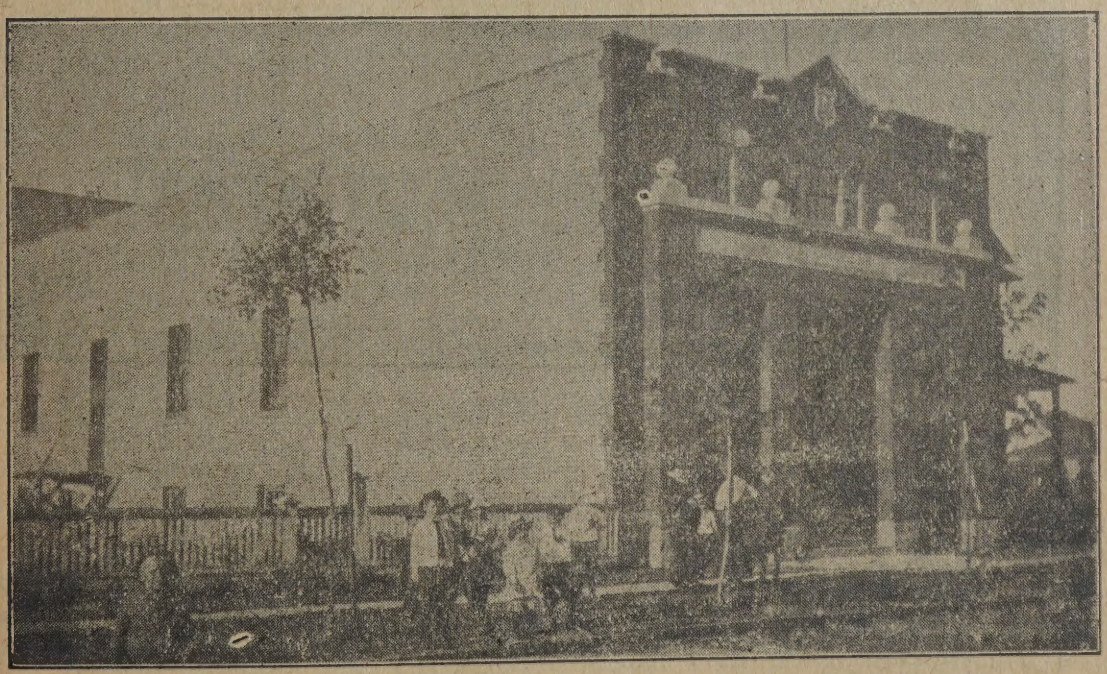

Грецько-католицький Народний Дім в Едмонтон, Альта.

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНИ ПЕТРА МОГИЛИ
В САСКАТУНІ, САСК.

Цілию сеї короткої статї, є подати нашому загалови короткий начерк і звіт про дотеперішну роботу Українського Інституту в Саскатун, як також натякнути загалом про змаганя сеї многонадійної народної організації на будучність. Кождий свідомий Українець в Канадї повинен познакомитись близше зі сею так важною народною інституцією і, провірivши єї культурну і просвітну роботу, стати єї щирим співробітником в моральнім і матеріяльнім сенсї. За так короткий час свого істнованя Український Інститут в Саскатунї вже тепер виробив собі у нашого загалу цїлковите довіре і популярність, став важ-

Головний будинок Укр. Інституту П. Могили в Саскатун

ним прибіжищем культурних і просвітних змагань української молодїжи та згрупував довкола себе свідомійшу частину українського фармерства та інтелїгенції в провінції Саскачеван.

Почин до заснованя теперішного Українського Інституту вийшов два роки тому назад від невеличкого кружка українського студентства і учительства провінції Саскачеван, яке групувалось тогди в просвітнім і географічнім центрі провінції, в місті Саскатун (1915 р.). Головним ініціятором та пропагатором самої ідеї „бурси" був добр. Василь-

Свистун, учитель і студент саскачеванського університету, теперішний настоятель Інституту. Членами основателями товариства, що поклали перші підвалини під теперішну поважну народну Інституцію були дд. В. Свистун, А. Т. Кібзей, О. Меґас, М. Стечишин, Г. Сироїшка, Н. Михасів, Іван Костюк, Ол. Липка, Йос. Богонос, Ілько Пернеровський, Гр. Слїпченко.

Щоби викликати у народа більший ентузіязм і заінтересоване для справи „бурси" повисші одиниці рішили скликати Народний Просьвітний З'їзд на 4,5 і 6 серпня 1916 р. в місті Саскатун. Аранжерами з'їзду були назначені: В. Свистун, О. Меґас. А. Т. Кібзей. З'їзд відбувся надсподівано гарно. Заговорила дуже приємно про него не лише наша рідна преса, але й тутешня анґлійська преса. Визначні гості, Українці і Анґлійці, брали живу участь на з'їзді, що числив понад 600 делеґатів з близших і дальших кольонїй канадійської України. Між иншими промовляли на з'їзді отсї визначні особи:

Т. Д. Ферлей, укр. посол до сойму Манітоби, Н. Будка, Преосв. греко-католицький епископ. Др. В. Морей, ректор саскач університету. Др. Йонґ, посадник міста Саскатун, Др. Вудсворт, директор суспільного бюра, і много других Українців. З великого числа важних під ту хвилю резолюцій ухвалених З'їздом для нас найважнїйша була резолюція в справі як найскоршого заснованя Української Бурси в Саскатун для виховуваня і образованя української молодїжи. На сю ціль З'їзд сейчас жертвував понад 400 дол. і припоручив нововибраному Виділови взятись сейчас до діла. В склад Виділу Інституту увійшли через голосоване слїдуючі Українці:

Осип Меґас, шк. інспектор, яко голова; Василь Свистун, учитель

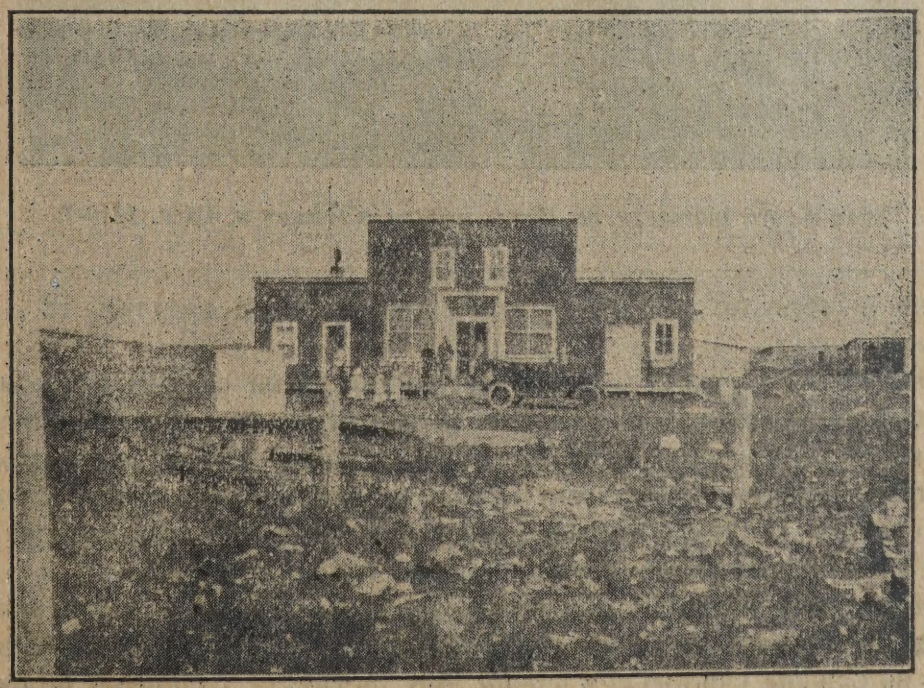

Другий склеп Укр. Торговлї на Вайта, Ман.

і студент фільозофії, яко заступник; А. Т. Кібзей, учитель і студент, яко секретар; Мих. Стечишин, студент прав, яко скарбник; Б. М. Савяк, учитель і муніц. секретар, яко заступник. Яко члени ґзекутивного комітету і контрольної комісії зістали вибрані:

Ілько. Пернеровський, учитель; Ст. М. Савчук, учитель; Йосиф Сїкорський, фармер; Андрій Боднарчук, фармер; Йосиф Богонос, учитель; В. Б. Гривнак, муніціпал. секретар; П. В. Гавриш, фармер; Т. Стадник, фармер; Н. Михасїв, учитель і студент.

Нововибраний Видїл утворив сейчас завідуючий комітет з трех осіб, а іменно: В. Свистуна, О. Меґаса і М. Стечишина, які занялись першими заходами вишуканя дому, умебльованя, реклямою, колєктою, принятєм студентів, інкорпорацією після вимогів саскачеванських законів і взагалї адмінїстрацією цїлого інтересу. Заряд набув для цїлий бурси прегарний мурований великий дім на розї 10-ї вулицї і Ленсдавн аве., в якім приміщено в короткім часї 35 студентів. Дївчат, студенток приміщено в осібнім домі. З повисшого числа питомців Інституту учащало:

Питомцї Українського Інституту ім. Петра могили в Саскатун, Саск. 1916-7.

3 — на університет; 14 — до колеґіяту (середна школа); 18 — до публичних шкіл.

Крім науки в повисших школах Інститут завдяки щирим і трудящим заходам настоятеля д. В. Свистуна давав студентам в домі бурси лєкції з української мови, історії, літератури, науки співу і товариської етикети, аматорські театральні проби, концерти, редаґоване бурсацького орґану „Бурсак", в якім ученики містили свої літературні „проби" і богато других користних і виховуючих предметів.

Попри се заряд Інституту дав почин до заложеня курсу для неграмотних і до науки укр. анґ. мови в школї зах. части Саскатуну. Минувшого літа на бажанє канорських членів Укр. Інституту засновано Філію

Інституту в Канорі, в якій тепер приміщено 14 студентів, що учащають до висших кляс місцевої публичної школи.

Під сю зиму заряд Інституту рішив в додатку до повисшої роботи завести для дівчат курс домашного господарства, вишиваня, шитя, гри на фортепяні, завести курс для неграмотних, вчити їх анг. і укр. мови, отворити **одномісячний курс загальної освіти** для фармерських і робітничих синів від 15—40 літ.Курс сей буде давати лекції рідної мови, історії і літератури, співу, природні науки, канадійське законодавство і конституція, курс фармерського інжінірства, молочарства і вказівки практичної організаційної роботи. Заряд поробить заходи, щоби кождий учасник сего курсу, скористав як найбільше з него.

Осип Мегас
Голова Інституту Петра Могили
в Саскатуні.

Фінансовий стан Українського Інституту був все досить добрий, завдяки матеріяльній підмозї нашого патріотичного фармерства і робітництва. Годить ся тут публично висказати вдячність і подяку Інституту за щирі датки на фонд бурси українських фармерів з кольоній: Мічем, Фіш Крік, Вонда, Дана, Гефорд, Кридор, Канора, Шіго. Тіодор, Інсінгер і Ростерн і всім тим фармерам патріотам, що жертвували для бурси більшу скількість всяких провізій, а головно бараболї. Ся жертволюбність і щирий патріотизм нашого славного фармерства в Саскачевані додає нам тим більше заохоти до дальшої праці і будить в нас непохитну віру, що при помочи і щирости таких людий, наш Інститут скоро займе місце в нашім культурнім житю в Канаді. Інститут заразом висказує прилюдну подяку усім тим одиницям в Саскачевані і по цілій Канаді, які цілком безінтересовно занялись збиранем жертв на бурсу. Сподіємось, що і на будучність наш загал заопікуєсь Інститутом, так як він попирав його доси.

Інститут примощував і тепер має під своїм доглядом найбільше фармерських і робітничих синів і дівчат, з яких мають виробитись образовані, характерні та сьвідомі народні робітники. Моральним отже обовязком нашого фармерства і робітництва є попирати матеріяльно так важне діло.

Ученики фармерів платили зарядови за удержане по 15 дол. Старші студенти по 18 дол. місячно. Бідні хлопці платили менше. Річ отже ясна, що без більшої грошевої підмоги нашого загалу Інститут ніколи не годен вести роботи і зреалізувати свої більші пляни в недалекій будучности, колиб мав полягати лише на назькі оплати бідної молодіжи перебуваючої в бурсі.

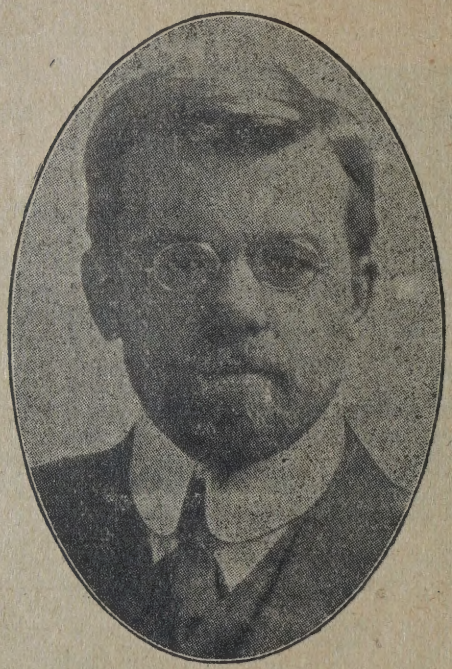

Василь Свистун,
заст. гол. Інст. П. Могили.

Сегорічне число учеників і учениць значно побільшилось — оно фактично подвоїлось. Через се заряд чув ся спонуканим наняти сего року ще два більші доми для приміщеня 80 учеників і учениць. Наняті доми так само як і центральний будинок бурси суть модерні під кождим зглядом. Мають електричне освітлене, водопроводи, ванни до купаня, горячу воду, фурнеси і т. д. і відповідають всяким санітарним і гігієнічним вимогам. В головнім будинку під ч. 716 Ленсдавн аве., містить ся кухня і велика їдальня, в якій засідає до стола понад 85 осіб В бурсі строга карність і дисципліна. Ученики і ученицї все під строгим наглядом. Не вільно нікому з молодших пійти до міста без дозволу настоятеля. О годині 10-ій вечером всї ученики мають бути у своїх комнатах. Поступ учеників в школї провірює все настоятель засягаючи інформацій від принципалів шкіл. Інститут має також гарну бібліотеку найдобірнійших книжок українських і англійських писателів. Ученики

Щадіть Гроші, а Будете Богатими!

Се зробите, коли будете все купувати

| в Руській Народній Торговли |

на Вегревіл, Іннісфрі і Чіпман,

позаяк вона має найбільші склади ріжних товарів в тих містах, по можливо найтаншій цїні. До того дістанете в дарунку, чого схочете за одного доляра, за кождих двайцять пять долярів, що дасьте вторгувати готівкою.

Кождий Українець повинен попирати Руську Народну Торговлю, позаяк вона є чисто українська інституція і гроші видані там, позістануть в українських руках і **вона жертвує кождого року сотки долярів на народні цїли.**

Незабувайте на сей клич:

Гейже Братя свій до свого,
Не йдіть більше до чужого;
В своїм сторі все купуйте
І чужинців не годуйте.

Руська Народна Торговля

The National Co-operative Co., Ltd.

VEGREVILLE, INNISFREE and CHIPMAN, ALTA.

богато користають з читаня сих книжок і виробляють собі ширший світогляд. „Літературний Кружок" заснований студентами вироблює в учеників не лише літературний смак, але й також спонукує учеників до реторики,. здорової критики і загального образованя на тему дискусій. Дівчата мешкають в осібнім домі і суть під наглядом настоятельки панни Бойкович.

Вже тепер так зарядови як і членам Інституту ясно, що дальший розвиток Інституту є ограничений без власної великої хати. Виділ Інституту рішив отже ще минувшої зими закупити відповідну реальність під будову більшого власного дому. Назначений на сю ціль комітет (В. Свистун, Стечишин, Мегас) по довгих пошукуванях попав на чудову реальність зараз через дорогу від Альберт школи. Реальність дуже простора, має 42,240 квадратових стіп, два фронти, межуючи попри дві улиці. 240 стіп ширини і 176 глубокости і 416 стіп цілого фронту. Знатоки обчисляють вартість реальности **на 8000 долярів.** Реальність ся досить близько університету і колегіяльної школи. Інститут виплатив вже цілковито сю реальність і право власности чистої від всяких довгів є тепер заінтабульоване на річ Українського Інституту ім. П. Могили, в Саскатуні.

Рухоме майно як меблї, всякі знаряди, бібліотека, кухонне начинє і т. д. представляє округлу вартість 2000 долярів. Майно се також чисте від всяких довгів.

Саме тепер Заряд і Виділ Інституту відносить ся до Українського

загалу цілої Канади, а до українського фармерства в Саскачевані особливо з горячою просьбою посилати обильними жертвами на будову власного великого дому, якого кошт обчислений на 100,000 долярів і в якім знайде приміщене яких 200 студентів і студенток. Проектований дім має бути мурований з цегли, заосмотрений у всякі модерні вигоди, електичне світло, водопроводи, парове огріване, купальнї, гімнастичну салю, простору їдальню і т. д. В цїли ширшого обговореня цілої справи будови власного дому, а також порушеня много других дуже важних справ дотикаючих наших культурних, економічних і народних потреб, Виділ Інституту скликає на день 27, 28 і 29 грудня 1917 року Народний З'їзд в місті Саскатун. На сім з'їзді між иншим, має бути вибраний новий Виділ Інституту на 1918 рік. Укр. Інститут вже тепер робить великі приготовленя до сего з'їзду.

Загалом справа Інституту П. Могили в Канадї здобуває собі перворядне значіне серед усіх справ українського тутешнього громадянства. До сего Інституту наш народ привязує богато великих надій для будучности.

РОСІЙСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ

РОСІЙСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ. — УПАДОК САМОДЕРЖАВІЯ.

На початку 1917-го року довершила ся подія, якій подібних не богато знає історія. Стара будівля одної з найбільших держав світа, Росії, розсипала ся, тюрма народів розвалила ся і народи, яких она дусила сотки літ, стаки вільними.

Перша вістка про революцію в Росії прийшла до Америки в пятницю 16-го марця. До того часу були лише неясні вісти про якісь розрухи.

Николай Романов,
бувший рос. цар.

Першим днем революції уважають четвер 8 марта, коли то зачали ся ті розрухи, які вже не припинили ся, доки не повалено зовсім старого ладу.

Вже кілька тижнів перед революцією видне було велике невдоволене серед населеня великих міст. Погана транспортація, брак правильного довозу амуніції і других припасів на фронт; дальше поголоски, що деякі члени уряду спріяють Німеччині; за сим прийшов брак поживи в містах і се заставило робітників до погроз, що розпічнуть загальний страйк.

ЧЛЕНИ ПЕРШОГО РОС. ПРАВИТЕЛЬСТВА ПІСЛЯ РЕВОЛЮЦІЇ.

В горі з ліва: Терещенко, Шінгаров, Львов (премієр), Керенський, Конова лов. В долі: Мануїлов, Мілюков, Ґучков, Некрасов і В. Львов.

Петроградські робітники приготовили були початок страйку на 6-го марця, однакож заклики членів думи, друковані в часописях і на плякатах, в яких ті звертали ся до робітництва, щоби було спокійне, відтягнули сподівані розрухи о два днї.

В четвер 8 марця в кількох великих фабриках амуніції в Петрограді оголошено страйк, подаючи за причину брак хлїба. Робітники урядили похід через місто. В кількох місцях зроблено напади на склепи і забрано хлїб. Того дня між робітництвом і полїцією прийшло до бійки.

На улицях показали ся віддїли війська на конях, однакож в четвер і пятницю було видно, що між військом і робітниками панують дружні відносини. Козаки перекидали ся товариськими словами з робітництвом. На стріляне слїпими набоями з машинових ґверів зважали не богато.

В суботу 10-го ґен. Шавалов, комендант петроградського округа видав проклямацію, якою забороняв збирати ся на улицях, остерігаючи, що військо ужие зброї. Колиж нарід помимо сього збирав ся йти походом через Невський Проспект, війську приказано стріляти, однакож оно відмовило послуху. Тогди полїція взяла в свої руки ґвери і машинові карабіни і зачала ся стрілянина. Невдовзї прийшло до стрілянини між військом і полїцією, що тревало через суботу і неділю.

В неділю 11-го вийшло два укази, якими цар приказував перервати засїданя в думі і сенатї. Се було новою іскрою. В думі і сенатї йшли тодї горячкові наради і тому дума відмовила послуху цареви, а сенат навіть висловив ся, що цар повинен схилити ся до бажань народу. Про все те сейчас старав ся донести цареви предсїдатель думи, М. В. Родзянко.

До поважнїйшого прийшло аж в ночи, о 1-ій год. з неділї на понедїлок. Стало ся, що коли приказано волинському полкови стріляти на голодних страйкерів, салдати замість сповнити приказ, постріляли власних офіцерів.

Другий полк (реґімент) висланий проти страйкуючих, також прилучив ся до революціонерів. Вісти скоро розійшли ся і невдовзї чотири нові полки перейшли на сторону робітництва. Часть зревольтованої армії удала ся до Петропавловської кріпости і по короткій перепалці з тамошним ґарнізоном забрала сю кріпость.

Тепер зачалась стрілянина між полїцією і військом і тревала до ранку. Вкінци полїція поховала ся по темних закамарках і більше не показувала ся.

Рішаючим був понедїлок, 12 марта. Того ранку збунтоване військо опанувало всї важнїйші площі міста. Однакож перевага рішила ся аж о 3-ій год. по полудни.

На Литейній улици уставили ся проти себе дві армії — по одній стороні збунтовані полки, по другій полки царські. Був спокій по обох сторонах. Самі офіцери не могли рішити ся, як їм поступити. Видно лише було готові ґвери і машинові карабіни. На дальших ули-

цях в тім же часї було чути перестрілку між робітниками і царським військом. Тимчасом протягом двох годин час від часу від збунтованої сторони до противної висилано післанців, які намовляли прилучити ся до революції. Около 3-ої години по пол. доси нерішена сторона перейшла на сторону революціонерів, а тимсамим часть міста, де будинок думи, артилерійні кватири і головні військові бараки, перейшли в руки революціонерів. Того дня, т. є. 12-го марця, також дума заявила ся за революційною стороною.

По переході царських військ до революціонерів на Литейній, зачали перед будинком думи збирати ся салдати, робітники і студенти, деякі зі зброєю, що еї захопили в арсеналї. Невдовзї прийшла до думи депутація з домаганєм дати хлїба. Сейчас приказано думській реставрації приготовити поживи, яку розносили по площі і роздавали голодним.

Н. Терещенко.

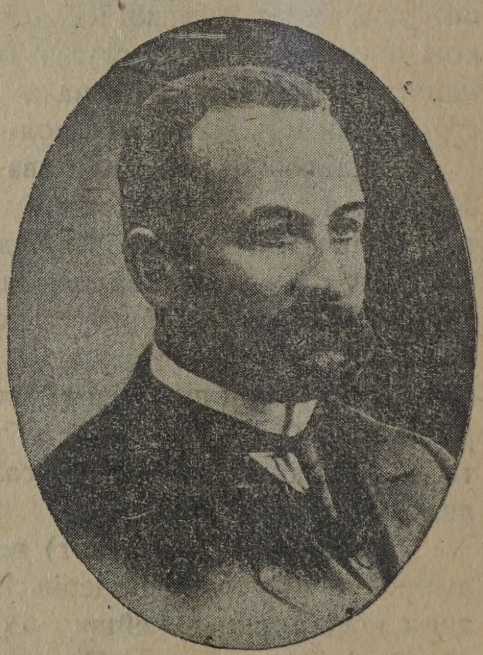

Л. Львов

В понедїлок вечером нездобутим лишив ся лише оден кут міста, де містив ся воєнний уряд і будинок адміралїції. В сїм послїднім зібрали ся мінїстри на тайну нараду і тут перебували ті полки, які ще не перейшли до революції.

Невдовзї будинок адміралїції окружено і почалась стрілянина. Доперва над ранком стрілянина притихла і сї послїдні полки перейшли на сторону революції. Мінїстрів арештовано, на будинку замість російського вивішено революційний червоний прапор. Так цїла петро-

Ви Можете Помогчи собі і своїм знакомим

Коли у вас є така слабість, якої тисячі випадків вилїчили лікарства Трінера, найрозумнійшою річию буде спробувати тих лїкарств і позбути ся тих слабостий та поручити ті лїкарства вашим товаришам, щоби й они відзискали своє здоровлє, коли зайде потреба.

Triner's Angelica Bitter Tonic

привертає вашу енергію і житеву силу. Сей лїк зроблений з анґелїки і других лїчничих гірких зїль, разом з сильним білим вином і тому дїлає як знамените побуджуюче лїкарство, для легкого прочищеня і приємне змiцняюче средство. Взяте на ніч дасть вам здоровий сон; взяте рано, або протягом дня проясняє ваш ум і зробить вашу роботу приємною. П. Тони Када лише нам з Мидвейл, Айдаго, як Трінера Анґелїка Гірке Лїкарство було для него великим помічником в часї лїтних робіт.

TRINER'S COUGH SEDATIVE

є домашною конечностию. Ви не можете нїколи вгадати які слабости можуть розвинути ся з застудженя, або кашлю. В таких випадках як грудна слабість, задуха і т. п. се лїкарство дає скору і певну поміч В аптиках.

TRINER'S RED PILLS

(Трінера червоні пiґулки).

є найлїпшими пiґулками, які можете дістати на здуване, затверджене, по надмірнім ужитю поживи, або напитку і т. п. А добрі они ще і тим, що до них не виробить ся привичка.

Joseph Triner

MANUFACTURING CHEMIST

1333-1343 S. Ashland Ave.

Chicago, Ill.

градська армія перейшла на сторону революціонерів.

Вісти про хід подій в Петрограді рознесли ся скоро по цілій Росії. Кронштад, велика твердиня і порт над Фінським заливом прилучив ся до револ. руху без одного вистрілу. Дальше Москва, Київ, Одеса, Харків.... Протягом 24 годин з усіх кінців Росії приходили вісти, що місто за містом, твердиня за твердинею — все скидало з себе царські кайдани.

Александер Керенський

Коли розпочала ся революція, царя не було в Петрограді. Родзянко повідомлював царя телеґрамами про се, що діє ся, а також всіх комендантів на фронтах. В одній телеґрамі до царя він говорив —„Положенє грізне. Анархія (нелад) в столиці. Довіз поживи і пали-ва зовсім устав. Загальне невдоволенє росте. На улицях перестрілюють ся. Треба сейчас поручити якимсь особам, до яких нарід має довіре щоби уформували новий уряд. Відтягати годі, бо се значить смерть

В другій телеґрамі доносив, що положенє таке ґрізне, що завтра може бути все за пізно. Однакож цареви тих телеґрам не доручено.

ЦАР ДОВІДУЄСЬ ПРО УСЕ — ДЕТРОНІЗАЦІЯ.

Цар довідав ся про перемогу революції аж 14-го марта в середу. Два поїзди прибули на стацію Вішера, 125 миль на пол. схід від Петрограду. В однім їхав цар, в другім кілька ґенералів. Цар на зазив цариці вертав до Царського Села.

Родзянкові телеґрами до царя не доходили. Всї старали ся закрити перед царем правду. Однак довше годї було таїти.

Царя збудили о 2-ій в ночи і він зажадав, щоби ґен. Нїльов повідомив його про події в Петрограді. Нїльов почав, що гурт волоцюг і студентів напав на думу, але військо приведе порядок. Подібно говорив і комендант царського поїду Воєков. Чуючи все те ґен. Забель крикнув: „Се брехня! Ось приказ, щоби царський поїзд провадити не до Царського Села, але до Петрограду". — Почувши се цар встав і закликав: „Щож стало ся? Невжеж се революція? Чомуж мене скорше не повідомлено?"

Забель тепер оповів цареви, що 60,000 війська стало по сторонї революції і оповіщено детронїзацію. Зрозумівши своє полежене цар сказав тоном безсильности: „Нехай! Зречу ся престола, коли народ того хоче. Заберу ся до Лївадії (на Кримі) до своїх огородів. Я так люблю цьвіти".

На стації Дно цар одержав телеґраму, що військо в Царськім Селї збунтувало ся і цариця звернули ся до думи за охороною.

Одержавши такі вісти цар сказав: — „Поїду до Москви. Тамошний кемендант Мрозовський завсїгди говорив, що я маю в нїм великого заступника". Однакож на стації Бологоє одержано вісти, що військо в Москві перейшло до революціонерів. Поїзд вернув до Дна, де надїхав поїзд з ґен. Івановим. Іванов оповівши все сказав: — „Тепер лишає ся одно — отворити фронт над Двиною і впустити Нїмців, нехай покарають тих собак". — На се цар мав відповісти, що не хоче бути зрадником держави.

Тепер цар упав зовсїм на дусї і гірко заплакав. По хвили сказав: — „Коби знати, чи жінка і дїти безпечні. Я поїду до Лївадії, а брат Михайло нехай царює. Нарід його любить. Я підпишу резиґнацію і нехай роблять як хочуть. В дорозї їм не стану". Не предвиджував тодї цар, що революція пійде дальше, як він сподївав ся.

Цар зупинив ся в Пскові, де його повідомлено про вислане туда з Петрограду одного члена думи і одного мінїстра. Коли цар побачив їх, запитав: — „Чогож від мене хочуть?" — „Зречи ся престола" — відповіли додаючи, що на нїщо не здалоб ся посилати військо з фронту до Петрограду, бо все військо переходить на сторону революції.

Абдикаційний документ, який цар підписав, починав ся: — „Ми, Николай II., божою милостию цар всеї Росії, цар Польщі, великий

Монах Григорій Распутін (зазначений хрестиком), якого замордовано перед революцією. Мав він великий вплив на російськім дворі, головнож на царицю, як і загалом на російське великопанське жіноцтво.

князь Фінляндії і пр. обявляємо нашим вірним підданим і т. д. Відтак говорить ся, як Бог крім війни зіслав на Росію ще оден допуст, себто революцію, а дальше: — „Не бажаючи розлучати ся з любим сином, передаємо наше наслїдство нашому братови Великому Князеви Михайлови Александровичеви"...

Однакож бажане царя і тут не сповнило ся, бо Михайло також зрік ся невдовзї претенсій до корони. Царя ж тримали якийсь час в Царськім Селї, а 15-го серпня вивезено царську родину до Тобольська, в зах. Сибірі, далеко від зелїзниці, над рікою Іртишем. З ним виїхали також князї Долгоруков і Бенкердорф, а також княгиня Нарішкіна, двірська дама і товаришка царицї.

Так закінчило ся пановане династиї (пануючої родини) Романових, що зачала ся від Мих. Теодоровича Романова 1613 року і перетривала 304 роки. Протягом того часу панувало в Росії 18 царів і цариць. (З між тих обі Катерини не походили з родини Романових). Николай II. був послїдним. Родив ся він 1868 р., а царем став при кінци 1894 р., отже панував понад 22 роки.

ТИМЧАСОВИЙ УРЯД.

По упадку старого уряду вибрано сейчас новий, т. з.: Тимчасове Правительство. До него увійшли між иншими також Терещенко (посол з Київщини) як мінїстер фінансів і Керенський (посол з Саратівщини) як мін. справедливости.

Розуміє ся, сей перший уряд не удержав ся довго в первіснім видї. Освободжене і розбурхане житє змушувало до змін; між урядом і народом виникали непорозуміня; тай мі жсамим урядом не було згоди, наслїдком чого мінїстри резиґнували, на їх місци ставали другі, аж вкінци премієрство обняв Керенський, що зумів серед дуже трудних відносин вдержати ся найдовше на своїм становищу.

Першим важнїйшим дїлом нового рос. уряду була відозва до народу, видана 18 марта 1917, в якій говорить ся, що новий уряд хоче тримати ся таких засад:

1. Арештовані і заслані на Сибір полїтичні і релїґійні переступники мають бути увільнені.
2. Має бути свобода слова, преси, свобода на основане всяких орґанїзацій, уряджуване страйків і др.
3. Знесене всїх суспільних, релїґійних і національних ограничень.
4. Приготоване до встановчих зборів на основі загального і рівного голосованя.
5. Замінене полїції народною мілїцією.
6. Громадські вибори мають відбувати ся загальним голосованем.
7. Війська, що брали участь в революції, мають лишитись в Петрограді.
8. В межах військової дисциплїни салдатам признає ся горожанські

З революційних днї в Петроградї. — Стріляють людий машиновими карабі нами.

САЛДАТСЬКІ І РОБІТНИЧІ КОМІТЕТИ.

Сейчас з упадком царату потворили ся Салдатські і Робітничі Комітети по містах Росії, які взяли на себе обовязок рішати про дальший хід біжучих справ нової Росії. Невдовзї зачав ся ряд з'їздів по цїлій Росії. Треба було держати лад в краю, треба піддержувати істнуючу роботу, а що ще важне — виробляти основи нового ладу. На такі з'їзди почали висилати своїх відпоручників також салдати, навіть з фронту, отже цїла армія, а бодай більша часть тимсамим відвернула очи від ворога, а звернула на внутрішні справи держави — що з одного боку мало відємне, а з другого додатне значінє. Додатне в тім, що революційний загал не тілько, що не мав зі сторони армії перешкод, але власне поміч при вдержаню революційних здобутків.

Невдовзї по сїм пущено на волю кількадесять, чи коло 100,000 арештантів, між ними деяких визначних робітничих проводирів. Щож до инших реформ, то ті таксамо наступали по черзї і були о много ширші і .численнїйші, як в сїй першій відозві зазначено. Сила салдатських і робітничих комітетів зросла значно і ті зачали в свою чергу ставити нові домаганя на всякі реформи. Авторітет власти тепер подїлив ся на двоє — уряд уважав себе властию з одної сторони, а салд. і роб. комітети уважали себе рівнож репрезентантами народу, передовсїм же міського і фабричного робітництва, отже се була друга власть. І між сими обома властями часто приходило до непорозумінь. Додати ще треба, що й робітництво не творило одноцїльної кляси, але було поділене на більше партій, що девчім значно ріжнили ся.

Виринуло було зараз питанє, чи продовжати війну, чи нї. Почалась аґітація за закінченєм війни і захопила також військо на фронтах. Зачали ся братаня з нїмецьким військом, заключувано навіть мирові угоди. В деяких місцях постріляно власних офіцерів. Карність в армії зовсїм упала. В деяких місцях військо зачало добровільно відступати. віддаючи ворогови забрану або і свою територію.

Селянство, якого кличем не від нинї було: „землї і волї", зачало забирати панські землї, не чекаючи урядового на се рішеня.

Треба було також мати бачне око і на реакційні елементи — на всїх прихильників старого ладу і взагалї чорносотенців. Поарештовано великих князїв і других визначних осіб з часів самодержавія, які робили заходи до викликаня протиреволюції і привернення старого ладу. Голосною була револьта Корнїлова, який хотїв здобути Петроград і захопити уряд в свої руки.

права.

НАЦІОНАЛЬНІ РУХИ В РОСІЇ.

Населене Росії складає ся з понад 100 ріжних народів, між которими деякі числом такі великі, що моглиби самі творити окремі дер-

жави, як пр. Українці. Москалі, або Великороси належать до найчисленнійшого народу, тому були доси народом пануючим, однакож всі немосковські народи взяті разом, перевисшають число Москалів.

Аж до вибуху революції провадила ся посеред народів в Росії завзята робота русифікації — росийщеня всїх неросійських народів, або т. з. інородців, а разом з тим кривджено сї народи до неміри.

Одна з жінок російського салдатського жіночого „Баталїону Смерти".

Колиж революція розірвала пута абсолютизму, всї неросійські народи зачали сейчас орґанїзувати ся в національні, народні орґанїзації, основувати свою національну господарку і домагати ся від рос. уряду признаня права управляти самим собою, або признаня автономії. Так отже почали ся також зїзди ріжних народів окремо, або спільно, де нараджували ся на долею всїх неросійських народів.

Найбільшим таким народом є Українці, а дальше йде цїлий ряд

инших народів: Фінляндці, Білоруси, Литовці, Лотиші, Грузини, Татари і богато других.

Марія Бучкарев
провідниця „баталїону смерти".

Після того поділила ся також армія на національні части і кожда часть взяла собі за обовязок боронити прав свого народу. Без сього національні домаганя народів чемалиб були тої сили й успіхів, які осягнули. Навіть з найбільше слушними домаганями числять ся на світї звичайно тогди, коли в руках тої слушности бачать ще і силу.

Загально сказавши — Росія опинила ся в станї перетворюваня ся, в станї основної переміни і сей процес протягне ся певно довший час, доки нові форми зможуть виробити ся і усталити ся. Ще довго будуть йти спори між суспільностию прихильною новому ладови і прихильниками старих державних форм; дальше між Москалями взагалї і немосковськими народами, які хочуть запевнити для себе права широкої автономії, що рівнає ся для Москалїв стратї права панувати над сими народами.

Та якіб там клопоти Росія не переходила, то треба вірити, що наслїдки революції будуть мати велике користне значіне, не тільки для народів рос. держави, але і поза межами Росії на протязї довшої будучности. Такі великі перевороти не лишають ся без широких наслїдків, а тимбільше тепер, коли цїлі народи стремлять до переміни нинїшного ладу на инший. Росію оголошено нині републикою, а се вже великий крок на шляху історії.

Відступ російських військ ь Галичині.

СВОБІДНА УКРАЇНА

Революція і автономна Україна.

Справу свобідної, автономної України видвигнуло було славне Кирило Методіевське Брацтво, засноване 1846 року в Київі, до якого належав Шевченко, Костомарів, Куліш і другі щирі і свідомі Українці того часу. Однакож піднята тоді справа натрафила сейчас на зелізні перепони царського уряду. Братчиків поарештовано і тяжко покарано, а на весь український рух наложено цілу систему заборон і переслідувань. Та справдили ся слова Шевченка, що: „І неситий не виоре на дні моря поля, — не скує душі живої і слова живого"... Українська свідомість росла з року на рік, невловима для пильного ока поліції, хоч іноді здавало ся, що вже всякий живий дух в народі мусів завмерти, що дні українського народу почислені.

Революція 1905 р. дала була деяку полекшу Українцям, однакож невдовзі після того зачали ся переслідуваня Українців наново. На перекір сьому український рух зростав вже так скоро, що в послідних роках перед війною Европа зачала вже звертати на него увагу. Тому майже певним є, що першою цілию царського уряду в сій війні було — знищити Українців. Се думав він довершити забором Галичини і знищенем всіх дотеперішних національних здобутків українського народу на галицькій земли.

Та стало ся таке, чого не предвиджував ані цар, ані взагалі ніхто не міг сподівати ся. Вибухла революція і розвалила тюрму народів, а на єї руїнах почало будувати ся нове, свобіднійше житє.

* * *

Перші вісти про український рух після революції прийшли сюда десь аж на початку другої половина мая. Говорили они коротко, що на конференції соц. демократів в Київі рішено домагати ся автономії України. Невдовзі після того прийшла вістка, що рос. уряд назвав київський округ українським, а 8 червня знались мо вже, що Хрустолев-Носар проголосив якусь українську републику. Се все разом говорило недвозначно, що українська національна робота на Україні почала ся. При кінци червня було вже більше подробиць про всю ту роботу і тогди вже довідуємо ся, що по Україні повівають синьожовті прапори, відбувають ся наради над справами України, маніфестації, співають ся українські патріотичні пісні, домагають ся автономії для України. Піля того вістий приходило щораз більше, що освітлювали вже загально важнійші події звязані з українською роботою.

ЦЕНТРАЛЬНА РАДА І СЕКРЕТАРІЯТ.

Невдовзі по революції всі українські організації Київа получили ся в одну організацію, яка в міру зросту українського руху перетворила ся на Центральну (себто головну) Українську Раду, яку в короткім часі всі українські партії і організації і весь український народ зачав уважати найвисшим своїм правительством. Так отже Укр. Центр. Рада стала першим українським урядом, першим законодатним тїлом — українським парляментом. Згодом і другі народи живучі на Україні зачали уважати Укр. Центральну Раду найвисшим урядом на Україні. Головою Ради став проф. Мих. Грушевський.

До часу революції проф. Грушевський був під надзором полїції, та коли самодержавіе упало, Українці зробили його головою Україн-

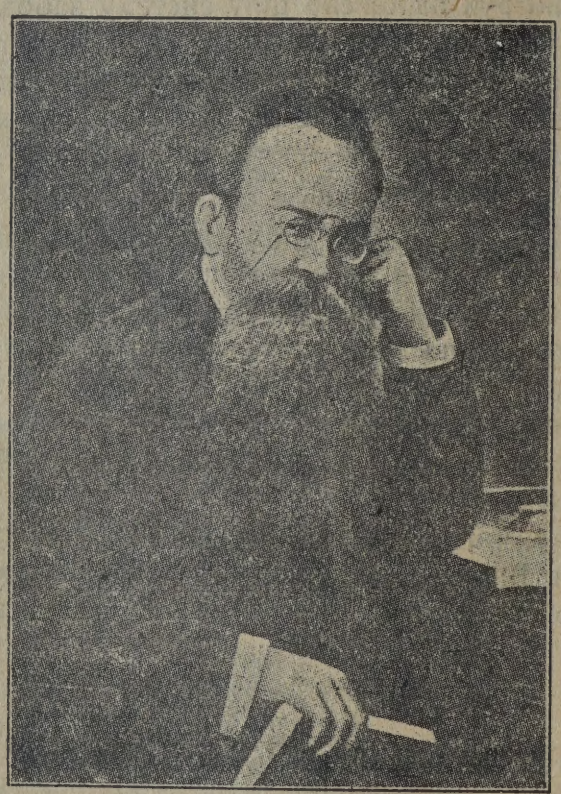

Проф. Михайло Грушевський
Голова Укр. Центр. Ради.

ської Центральної Ради, як чоловіка, що доси віддав великі прислуги українській справі. Більше згадаємо про Грушевського на иншім місци.

З початку в Укр. Центр. Раді були самі Українці, та пізнійше увійшли туда і відпоручники других народів живучих на Україні в такім числі, в якім стоїть даний народ до народу українського і так Укр. Центральна Рада стала дійсним парляментом для цілого населеня України.

Як же з'організувала ся Українська Центральна Рада, то віднесла

ся до московського правительства в Петрограді, щоби те признало єї уряд важним, не перешкаджало в єї роботі, та ще і допомагало в чім треба. Однакож російське правительство поставило ся неприхильно. Оно зачало питати, що се за така Українська Рада, хто єї поставив, чи потрібна она і т. п. На українські домаганя російське правительство або мовчало, або відсилало сї домаганя не задоволивши їх.

Розуміючи, що не досить мати слушність, але треба мати за собою ще і силу, Українська Центральна Рада скликала 1-ий Військовий З'їзд, щоби побачити, чи українське військо єї підтримає.

На сей з'їзд прибуло около 600 укр. військових делеґатів. На сім з'їздї принято постанови, що до справ українських, поставлено жаданя до рос. уряду, щоби той вволив бажаням Українців, а також тоді вибрано Військовий Головний (Ґенеральний) Комітет, який би завідував військовими справами і дбав про виконанє постанов з'їзду. Треба згадати, що сї перші постанови (резолюції) мали дуже лагадний, уміркований тон.

Однакож справа українська була взагалї немилою і небажаною московському урядови. Він не хотів признати Військового Комітету правосильною інституцією і зачав навіть ставити роботї комітету всякі перешкоди. Найважнїйшою ж справою було домаганє автономії (самоуправи) для України, та рос. уряд зачав викручувати ся, що він не має права рішати про автономію, зачав питати, чи є такий народ, як Українцї, чи мають они свою мову, літературу і т. п.

Стало ясним, що Українцї мусять ужити острійших способів, щоби змусити рос. уряд до численя ся з потребами українського народу. Тоді Укр. Центральна Рада і Військовий Комітет скликали другий Військовий З'їзд. Тепер з'їхало ся 2300 військових делеґатів з усеї Росії. Вони були представниками від около двох мілїонів Українців вояків по цїлій Росії.

Та поки з'їзд зібрав ся, показало ся ось що: Керенський заборонив сей з'їзд, хоч тоді відбували ся з'їзди других організацій; заборонено також військовим делеґатам на него їхати. Та на заборону не оглядали ся і з'їзд відбув ся при такій великій участи військових делеґатів. Дотогож постанови сього з'їзду були вже о много острійші, бо делеґати бачили, що інтереси українського народу уряд легковажить не менше, як і перед революцією.

Українська Центральна Рада побачивши, що в неї є сильна підпора, видала „Унїверсал", себто заяву до всего українського народу, в якій говорить ся, чого домагає ся Укр. Центр. Рада та як сї домаганя рос. уряд відкидає; а дальше закликає ся весь народ, щоби помагав всїми силами в тій роботї, яку Центр. Рада робить.

* * *

Коли Центр. Укр. Раду признав вже народ своєю властию, тоді з між членів Ради вибрано Секретаріят, себто українське министерство. До него увійшли: Винниченко, Стешенко, Мартос, Ефремов, Стасюк, Садовський і Барановський. З між тих головою секретаріяту (мінїс-

терства) став Винниченко. Крім того Петлюра став предсідателем Головного Українського Військового Комітету.

До часу, коли був виданий перший Універсал, рос. уряд Українську справу занадто легковажив. Якже Центр. Рада видала Універсал і заняла рішуче становище, рос. уряд побачив, що легковажити Українців дальше не можна і треба сейчас справу полагодити. Тоді вислано з Петрограду до Київа міністрів: Михайла Терещенка й Ираклія Церетелія (Грузина) для порозуміня з Українцями. Вислані міністри згодили ся на жаданя Українців і зажадали, щоби рос. правительство підписало

Володимир Винниченко,
голова укр. Секретаріяту.

сейчас маніфест, виготовлений Центр. Укр. Радою, яким признає ся автономію України. В рос. кабінеті вийшли з сього спори і скінчили ся тим, що противник автономії України мін. Львов і другі міністри (конст. демократи) заявили, що резигнують. Українська справа кілька разів спричиняла в рос. уряді острі відносини, та вкінци Українці добили ся свого.

Рівночасно з иншим Українці зажадали, щоби українських салдатів виділити в окрему українську армію, та і самі зачали орґанізувати українські полки, як полк Богдана Хмельницького, Павла Полуботка, Сагайдачного, Ґонти, Дорошенка, Грушевського. Сі полки мають синьо-жовті прапори і такіж відзнаки на одежі або і цілі одяги на

взір давних козацьких. Крім того рос. уряд згодив ся на утворене кількох українських корпусів, оскілько доси нам відомо.

УНІВЕРСАЛ Центральної Української Ради до всего народу українського — видано в Київі 10 червня 23 н. с.) 1917, а тут ми про него довідали ся десь з початком серпня. Зміст Універсалу представляв ся коротко так:

— Український Народе! Ти вибрав Центральну Українську Раду на те, щоби она борола ся за твої права, за те, щоби Україна була свобідною, автономною, хоч і стоячи при Росії, а тимсамим, щоби Українці встановляли для себе закони і були повними панами на своїй земли.

Центральна Укр. Рада вислала до Петрограду делегатів, щоби они передали жаданя Українців рос. урядови. Жаданя сї були такі:

1. Щоби рос. уряд заявив, що він не є проти автономії України.
2. Щоби рос. уряд мав спеціяльного комісаря для укр. справ.
3. Щоби місцева власть на Україні була в руках вибраного нами комісаря.
4. Щоби часть податків з України була віддана на культурно-просвітні потреби Українців.

Всї ті домаганя рос. уряд відкинув.

Тепер лишає ся нам брати ся самим, без нїчиєї помочи до роботи. Від тепер весь український народ повинен бути в тїсній злуцї з Центр. Радою в Київі.

Де по селах і містах урядниками є ворожі нам люди, там треба старатись освідомити нарід і вибрати свій уряд. Деж побіч Українців жиють инші народи, там треба порозумітись з їх поступовими представителями і разом працювати для виробленя свобідного і справедливого ладу на Україні.

А що Центр. Укр. Рада на всю ту роботу потребує гроший, отже жадає ся, щоби чи то поодинокі люди, чи уряди сїл і міст, чи инші народні орґанїзації від 1 липня наложили на себе добровільний національний податок (10 коп. від десятини) для народної справи і пересилали його до каси Центральної Української Ради в Київі.

Сей Універсал проголошено сейчас по цїлій Україні — війську в церквах, на зборах і всюда дуже врочисто — деколи навіть з молитвою, а всї вислухували його стоячи. Притім українське військо і народ складали заяви, що будуть виповняти постанови універсалу і дальші постанови Центр. Укр. Ради. Деякі священики жадали навіть від народа, щоби присягав на вірність Центр. Укр. Раді.

Українська Центр. Рада видала була також другий універсал 3 липня 1917, в якім говорило ся, що рос. уряд зачинає вже числити ся з домаганями Українців, а дальше повідомляє ся, що невдовзї зміст Центр. Укр. Ради доповнить ся представителями неукраїнських націй на Україні; що з між членів Ц. У. Ради буде вибраний Секретаріят (міністри), а дальше, що Ц. У. Рада разом з національними меншостя-

Український Інститут ім. П. Могили в Саскатун, Саск.

ЗАСНОВАНИЙ І ОДОБРЕНИЙ НАРОДНИМ З'ЇЗДОМ ДЛЯ ПРОСВІТНОГО І КУЛЬТУРНОГО ПІДНЕСЕНЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДА В САСКАЧЕВАНІ. УДЕРЖУЄ І ВИХОВУЄ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ, КОЛЄГІЇ, ВИСШИХ І НИЗШИХ ШКІЛ В САСКАТУНІ.

Кождий свідомий Українець повинен матеріяльно порирати **Українську Бурсу в Саскатун, бо успішна діяльність бурси** залежати-ме від патріотичних жертв українського загалу.

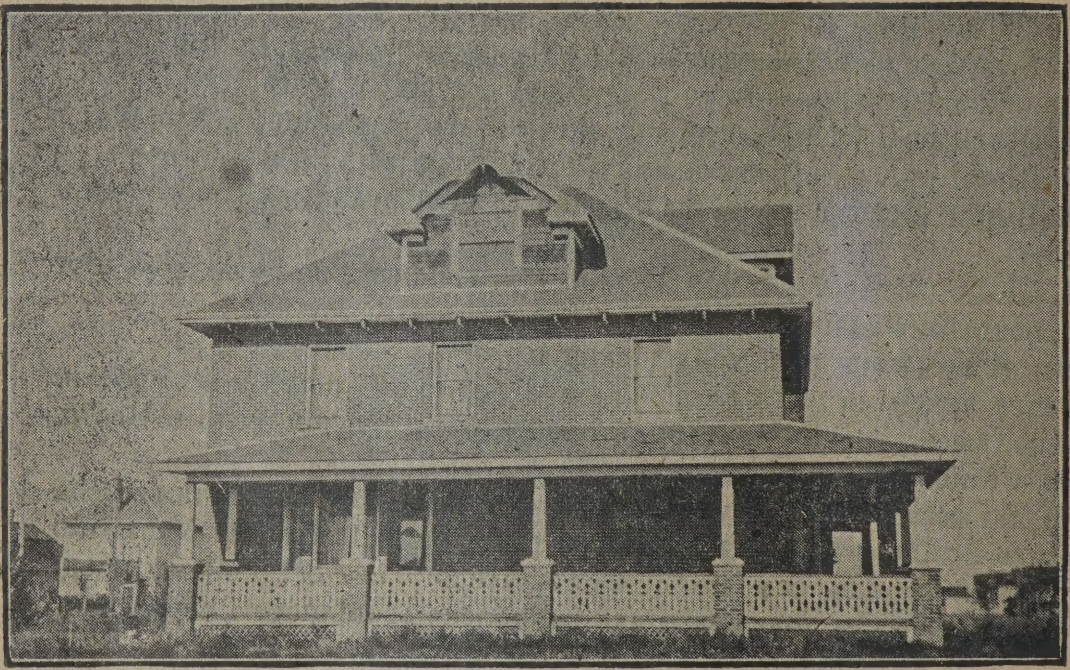

Інститут П. Могили, в якім мешкають студенти.

Кождий Українець в Саскачевані повинен бути членом сеї Бурси.

Народним обовязком всіх наших учителів, [illegible] священиків, фармерів, робітників, бизнесменів і взагалі всіх свідоміх Українців є вже тепер збирати жертви, агітувати і працювати для добра і для удержаня і розросту Української Бурси в Саскатун. Більші, а також найменші жертви пожадані. Зачинаймо від нині спільними силами попирати бурсу, і шлім жертви на адресу:

MOHYLA UKRAINIAN INSTITUTE.

716 LANSDOWNE AVE. SASKATOON, SASK.

Всі жертводавції будуть оголошені в часописях.

Ве[illegible] [illegible] покажів, що ми також розумний нарід, що бажає викувати собі кращу будучність. Сю охоту мусимо показати лиш ділом — жертвами.

За совісне, чесне, загально пожиточне ведене і за [illegible] Української Бурси в Саскатун ручить особисто і громадно низше підписаний Видїл Бурси:

Осип Мегас, голова; **Василь Свистун**, заст. голови; **Михайло Стечишин, касієр**; **Н. Михасів**, секретар; **М. Б. Савяк,** заст, секретара,

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ: Йосиф Богонос, В. К. Гривнак, Т. Стадник, В. Гавриш.

ЕКЗЕКУТИВНИЙ КОМІТЕТ: Ілько Перверовський, Ст. М. Савчук, Йосиф Сі-
[illegible]

ми забересь тепер до виготовленя проєктів нових законів для автономної України, які мають бути затверджені установчими зборами.

Тоді також Ц. У. Рада дістала телеґраму від рос. правительства, що воно признає український заряд правним, а тимсамим і право на автономію.

Садовський і Петлюра.

УКРАЇНІЗАЦІЯ ШКОЛИ, ЦЕРКВИ, УРЯДІВ.

Рівночасно з встановленем українського уряду на Україні зачала ся українізація публичних інституцій. Доси всюди — в школі, в церкві, в урядах — панувала російська мова, яка була чужа українському народови. І так до шкіл зачали впроваджувати поволи мову українську, хоч для инших народів лишає ся право вчити в школах і їхньої мови, а також вчити мають мови російської. Однакож мова українська є першим предметом в школах українськи, а в неукраїнських буде також предметом обовязковим. Всї неукраїнські дїти жиючі на Україні мусять попри свою знати також мову українську. Для підготовленя учителїв поуряджувано сейчас „українські курси", де они приготовляють ся до науки дїтий в мові українській. Річ певна, що рівночасно треба було подбати і про українські шкільні підручники і для звичайних народних і для висших шкіл, отже треба було їх сейчас писати і друкувати. Розуміє ся, що все те робить ся поволи, однакож здобувши раз свободу Українцї зможуть постепенно завести в себе такий лад, який буде їм потрібний.

Щож до церкви, то мабуть не знайшло ся з початку тілько свідомого українського духовенства, щоби можна було справу української православної церкви поставити відразу на новий український ґрунт. Коли були священики, що почували себе українцями, то були они лише між простим духовенством. Дотогож богато священиків було змосковщених, несвідомих самих себе, або навіть перенятих духом чорносотенства. Однакож пливуча струя житя потягнула і церков за собою. Знайшла ся часть свідомійших священиків, а супроти несвідомих і змосковщених почав ставати сам народ і домагати ся від них

роботи дкя української справи. Так домагали ся заведеня української мови в церквах і участи в поза церковній роботі, впертих же і ворожих собі почав народ виганяти з парафій. Також і Центр. Рада звернула ся до священиків, щоби помагали в тій роботі, якій напрям давала Центр. Рада. І духовество одно радо, друге з мусу зачало поволи йти за вимогами часу. В церквах зачинають говорити проповіди, а навіть читати євангеліє по українськи, дальше читають і обясняють народови Універсали, правлять по Шевченкови панахиди, говорять про його житє і другі біжучі українські справи. Певна річ, що не всюда таке робило ся, і не всюда в оден час зачало ся, однакож перші вікові леди були вже проломані. Що не зробило ся нині, те зробить ся завтра і чорносотенці священики в недалекій будучности зникнуть зовсім з України, хоч покищо і такі ще не перевели ся, а навіть де можуть то використовують людську темноту і шкодять українській роботі.

Бачучи який напрям бере народне житє на Україні, священики зачали й самі записувати ся на „українські курси" і вчити ся по українськи. Рівночасно духовенство зачало збирати ся на свої з'їзди, де говорено про положенє церкви, в нинїшних відносинах і приладжене єї до вимог часу, хоч ся робота з початку була дуже неясна і нерішуча.

Як зложить ся церковна справа на Україні загалом, покаже доперва будучність, однакож в усякім разї церква мусить стати як найблизше до потреб українського народу і для него працювати.

Не без впливу на дальший хід української православної церковної справи лишить ся хочби знаменита порада еп. Никона, яку він дав Українцям в своїм листї, кажучи між иншим: — „І от кохаючи над усе велику стражденницю Україну і знаючи, що духовенство України богато лучше, близше до народу і живійше, нїж великоруське, — я раджу українській церкві віддїлити ся від російської т. з. „Православної Церкви" і стати справжньою Христовою Церковою. Тілько незалежна від російської Українська Церква зможе стати на своїому високому горищі і ясно світити всїм — тихим, невечерним, нелицемірним світлом..."

Дальше зачала ся українізація всяких інституцій. Зачали настановляти українських урядників, оскілько се в початках було можливе; сельські і міські уряди в свідомійших громадах вибрано вже в більшости з Українців. А хоч се ще не всюди переведено, то всеж Українці здобули вже в сій области широкий національний ґрунт. Дальша робота вже пійде скорше.

Крім того повідновлювано старі і поорґанізовано нові „Просвіти" і другі товариства по містах і селах на Україні.

Оден недостаток відчуває ся всюда — брак відповідного числа інтелїґенції, брак свідоміх провідників в усякій роботі. Се відчувало ся тимбільше, що і чорносотенці і всякі темні сили не складають рук, але пакостять де лише можуть.

УКРАЇНЦІ З ГАЛИЧИНИ І БУКОВИНИ НА УКРАЇНІ.

Забравши Галичину і Буковину рос. уряд почав пильно дбати про те, щоби українське жите на забраній земли знищити. В школах заводжено мову російську, по селах запроваджувано православіє, всякі укр. інституції і товариства позамикано, а свідомійших і дїяльнїйших Українців вивожено в далекі сторони Росії. Правою рукою царського уряду в тій роботї були власне галицькі і буковинські москвофіли. Они то вказували кого арештувати, з ким як обходити ся, кого як брати в руки.

Так вивезено до Росії богато визначних українських дїячів, урядників, адвокатів, редакторів, професорів, учителїв, а також дїяльнїйших і свідомійших селян. Дальше вивезено богато українських священиків, а між ними і митрополита Шептицького. А при відворотї рос. військ богато селян або пійшли самі, або найчастїйше були змушені забирати ся до Росії, де їх чекала найбільша нужда. Були вісти, що забирано навіть дїтий з Галичини і вивожено в Московщину.

З революцією положене галицьких і буковинських Українців в Росії значно перемінило ся. Коли перші стали послїдними, то послїдні аж тогди троха відітхнули. Російські Українці висвободивши ся з царських пут, не забули на своїх братів з Галичини і Буковини. Аджеж се оден народ, в них усїх, була завсїгди одна цїль — бачити весь український народ злученим і свобідним від чужого панованя.

Галичина цїлі десятки лїт була тою частинкою української землї, де було більше місця для української живої думки і тут нераз передові рос. Українці довершували ту роботу, яка не містила ся в рамцях рос. самодержавія. А послїдними часами зносини Галичини і Буковини з рос. Україною стали ще тїснїйші. Сам проф. Грушевський, що стояв завсїгди між передовими українськими громадськими дїячами і сам походить з України, працював в Галичинї і звідси впливав на українську роботу на цїлім просторі української землї.

З листів і коротких газетних звісток довідуємось, що там нинї свідомійші галицькі і буковинські Українці працюють чи то в деяких орґанїзаціях, чи деинде, помагають тій народній роботї, яка там тепер робить ся і для якої потрібно тепер як найбільше щирих і свідомих робітників.

Щож до селянства, то давнїйше ними клопоталисъ галицькі москвофіли, що повтїкали до Росії і призначені для людий гроші забирали собі; колиж прийшла революція, то москвофільство само опинило ся в тарапатах і стараня о галицьке і буков. селянство перейшло в руки Українців і тому положене його значно полїпшило ся. Богато людий, о скілько відомо, з московських сторін переїздять на Україну, де — як в листах пишуть — чують себе краще між своїми людьми на своїй рідній Українї. Інтересним буде пригадати кілька слів з листа одного Українця, в якім він писав до свого шваґра в Канадї між иншим так:

— Я колись гірко бідив, як був на Сибіри, но тепер я на своїй рідній земли, Українї. межи своїми людьми. Менї щоб і було тут тяж-

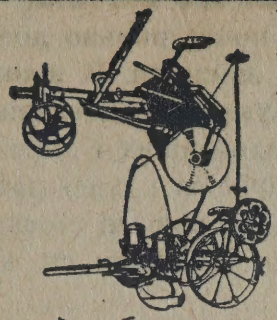

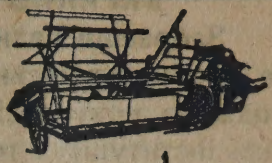

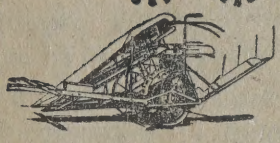

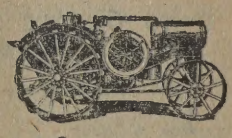

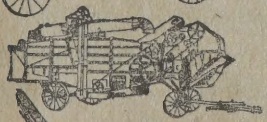

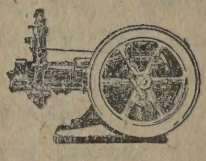

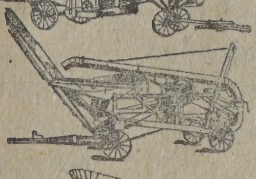

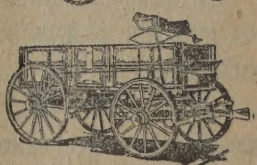

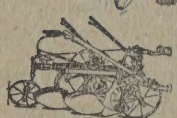

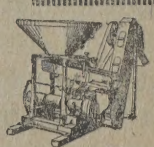

МАШИНЕРІЯ І Н С

До Збіжа

Байндри і ріпери.

До сіна

Косарки, Згортачки, Розтрясачки, Свіп-згортачки, Згортачки до ладованя з боку, Ладовальники, Праси до сіна, Стиртівки.

До кукурузи

Байндри, Січкарні, Лускачі, Машини до садженя, Підгортачки.

До ораня

Дискові борони, Спружинові борони, Звичайні борони, Вали до рілі, Тректорові плуги і дискові борони, Культіватори, Плуги, Скафлери (розтягачі землї), Убивачі до землї

Всячина

Сівачки, Сепаратори до мо ока, Газелінові інджани Розтрясачі до гною, Мол ілки, Шнурок, Тректори га елінові.

Вози і троки

Демократи, Моторові трок Крошери до осипки, Сани Млини до осипки, Млин ожові.

INTERNATIONAL HARVESTER COMPANY OF CANADA, LTD.

СКЛАДИ В МІСТАХ:

Brandon, Man.
Calgary, Alta.
Edmonton, Alta.
Estevan, Sask.
Lethbridge, Alta.
No. Battleford, Sask.
Regina, Sask.
Saskatoon, Sask.
Winnipeg, Man.
Yorkton, Sask.
Hamilton, Ont.
London, Ont.
Montreal, Que.
Ottawa, Ont.
Quebec, Que.
St. John, N. B.

ше, то я-б сего так не відчував, як відчував на зимнім чужім Сибіри. Та що... я є на свобідній вільній Україні. Моє серце радує ся, моя душа спокійна. Я не боюсь тепер сказати, що я Українець. Наш великий український народ став свобідний на своїй земли, як окрема нація... Тепер ми сміло ворогам скажемо: „Ще не вмерла Україна"... Я за цілих два роки перший раз почув тут наш національний гимн; я перший раз побачив тут наш Славний Національний Прапор, котрий тепер гордить ся і повіває по цілій любій Україні...

Розуміє ся, що таке захоплене, таке одушевлене буває тимбільше, чим більша свідомість чоловіка, але всеж де можливе таке захоплене. там житє кождого пересічного чоловіка буває лекшим, а в усякім разї не таким, як було за царських часів, під наглядом чорносотенців і москвофілів. Правда, що загальна нужда, що панує усюда, не може обминути й галицьких і буковинських переселенців, однакож досить того, коли чоловік чує ся між своїми, коли з него не глузують і не відмовляють того, що йому потрібно і що він в істнуючих відносинах може дістати.

Та мабуть таки богато українських переселенців і доси ще жиють далеко поза Україною, або і на Сибіри, де приходить ся їм і нині може терпіти не меншу нужду, як і давнійше...

УКРАЇНСЬКІ ВИДАВНИЦТВА.

Перед війною виходило на Україні кілька часописий і журналів, а між тими денна часопись „Рада" і місячник „Літературно Науковий Вістник" в Київі. Як же зачала ся війна, то всї українські видавництва на Україні припинено. Доперва з упадком царизму розвязали ся руки і Українцї могли сміло подумати про свої видавництва, тимбільше, що сама хвиля вимагала як найбільше друкованого слова. Зачали отже відновляти старі видавництва, та основувати нові. Нині, оскілько знаємо, виходить наново місячник „Літературно Науковий Вістник", а також педагогічний місячник „Рідна Школа". З часописий видаєсь денна часопись „Нова Рада" і Робітнича Ґазета", а дальше „Український Голос" — орґан українського війська (3 рази тижнево), „Рілля" і ще деякі.

Подібно повстають також щораз нові видавництва книжок. Власне тепер горячий час і треба якнайбільше друкованого слова і по селах і по містах і між військом. Треба отворати очи невидючим, треба обговорювати і поясняти народови всякі пекучі справи, а вкінци треба ще відповідати і розясняти ті брехні, які голосить чорносотенна і ворожа українству преса і такіж аґітатори. Українців числять на Україні понад 30 мілїонів, то кількож часописий, кілько книжок повинні би они нині мати, колиб їх житє могло було розвивати ся доси природним ходом. А тепер треба те все здоганяти.

РЕВОЛЮЦІЯ, ЧОРНА СОТНЯ І МОСКВОФІЛЬСТВО.

Російський царський уряд завсїгди старав ся удержати ся силою найгірших людий, з'орґанїзованих для нищеня всього справедливого і поступового. Тому щораз більше безсовістних, продажних людий нанимало ся поліційному урядови для доносів, для провокації, для ширеня страху погромами. Нїяка поступова орґанїзація не могла заручити, що між єї членами нема платного поліційного донощика; навіть добрі товариші мусїли нераз бути взглядом себе обережні, бо бувало чимало випадків, де найдїяльнїйші на позір члени товариств, або добрі приятелї потайки доносили поліції про все, що їй було потрібне, за чим йшли арешти, суди, заслання, або і шибениця.

Поволи потворили ся навіть явні орґанїзації таких очайдухів, які удаючи великих і одиноких правдивих російських патріотів, називали свої орґанїзації „Союзами Русского Народу". Таких чорносотенних союзів заводжено в послїдних часах богато на Украïнї по містах і селах. Такі союзи ставили собі за задачу нищити кождий прояв свобідної думки, всяку поступовійшу роботу, а головно вже нищити все українське і заводити московщину. Членів тих союзів звали звичайно „союзниками", або чорною сотнею. Люди такі були потрібні царському урядови, тому уряд брав їх завсїгди в охорону, як нїби правдивих патріотів. І власне ся розшаліла чорна сотня в 1914 роцї волочила улицями Київа портрет Шевченка, або нївечила портрет і память великого письменника Льва Толстого.

Додатиб, що і „Святїйший Синод" прикладав і свою руку до зросту тих чорносотенних „Союзів Русского Народа" і жадав від священиків, щоби ті по селах основували такі союзи. Совістнїйші священики викручувались, як могли, або основували союзи на папери, але були і такі, що цїлою душею віддавали ся сїй брудній роботї і деморалїзували той народ, з якого жили. Так чорносотенство втискало ся щораз

Жінки і чоловіки лїплять читальняний будинок в Марлїн, Саск.

Мапа України — чорна лїнія показуе границї української землї.

ПРОСВІТНО-ДРАМАТИЧНЕ ТОВАРИСТВО ІМЕНИ МАРІЇ ЗАНКОВЕЦЬКОЇ В ВІННІПЕҐУ,

засноване в листопаді 1911 року, отже є одним з найстарших істнуючих місцевих драматичних товариств. За час свого істнованя Т-во М. Заньковецької відограло кількадесять представлень, кілька концертів разом, або спільно з другими товариствами і дало на українські народні цїли понад шістьсот долярів і завсїгди підпомагало всяку народну просьвітну роботу. Варте також згадки, що Т-во своїм коштом удержує час від часу школу нот і сьпіву. Дириґентом хору Т-ва, є від початку його заснованя д. Петро Юндак і він учить також науки нот. Т-во має велику ґардеробу і бібліотеку.

більше і до церкви. Славне відпустове місто Почаїв було власне одним з таких гнізд чорносотенства. Почаївський монастир в послідних часах став був такою чорносотенною твердинею, в якій командував єромонах Віталій. Сей монах чорносотенець працював і словом і письмом, щоби на Волини поширити якнайбільше „союзництво", щоби як найбільше людий здеморалізувати. Замість робити людий лїпшими, церква почала дбати щоби їх псувати, щоби збивати їх з тої дороги, на яку виводило їх саме житє.

За російські рублї удержувала ся також в Галичинї і на Буковинї така сама чорна сотня, яку тут звали „москвофілами", або „кацапами". Сї москвофіли були синами укр. народу, але злакомивши ся на легкий хлїб, працювали завзято проти того народу, з якого вийшли. Видавали они там рос. газети і книжки, хоч там весь народ український; закладали москвофільські бурси, в яких виховували студентів в чорносотеннім дусї; вивозили дїтий темних селян до Росії, щоби вивчивши ся там на попів, вертали до дому і ширили цареславне православіє; про цїлий український рух доносили безнастанно своїм хлїбодавцям, а словом і письмом голосили про видумані переслїдуваня православних Москалїв в Галичинї і на Буковинї, мовляв, православна Росія повинна прилучили їх до себе і так їх висвободити від всякого лиха. А темному народови захвалювано безнастанно Росію, як правдивий рай, без „печали і воздиханія".

Колиж Українцї приїхавши до Злучених Держав і Канади зачали тут укр. національну роботу, то і між ними появили ся москвофіли і проповідию православія і „русскости" зачали свою юдину роботу. Ту тешне москвофільство йшло в парі з православною місією, з православним духовенством, удержуваним царськими рублями.

Ми, канад. Українцї мали найкращу нагоду зрозуміти москвофільську роботу. Відколи москвофіли тут загнїздили ся, то одинокою їх роботою було оббріхуванє і доноси на Український народ. Колиж прийшла війна, і москвофіли удаючи прихильників Росії почали числити на прихильність до них тутешнього уряду, тогди почали зовсїм явно оскаржувати Українців, як австрійських і нїмецьких шпіонів і просто домагали ся від уряду, щоби той ужив найбільше строгих способів супроти Українців.

Коли царські війська вступили були на галицьку і буковинську землю, тодї вже в цїлій повни вилила ся звірскість москвофільства. Царським уряднкам треба було доносщиків і они знайшли їх в москвофілах. Кілько лиха мусїли витерпіти наші люди через москвофілів, про се знаємо вже з тих вістий, які до нас дійшли, а усїх ми ще не знаємо. Кілько людий арештовано, кілько знущань, вийшло через сих очайдухів, кілько майна понищено, кілько житя загинуло. Навіть вже після революції, коли рос. війська відступали з Галичини, москвофіли уряджували і підпомагали найстрашнїйші мордованя невинного, спокійного народу. Се була послїдна пімста чорної російської зграї і га-

тицьких москвофілів над українським народом. (Про сї події говорено спісля навіть в Петрограді).

Однакож з упадком царату приходить конець і чорній сотни і москвофільству. Що до чорної сотнї, то она нинї ще пручає ся, пробує піднести ся і вдержати ся при помочи тих, що доси тримали народ в кайданах, а що до москвофільства, то те вже закінчило своє злочинне істноване. Москалям они тепер непотрібні, отже не дадуть „пособій", тай Українцї нинї не стерпіли би більше в себе такої погани.

Оскілько знаємо, то після революції Українцї розвязали москвофільську орґанізацію в Ростові над Доном, позабирали всї документи, відобрали річи вивезені з львівського музею і мабуть поарештували деяких. Самі москвофіли скаржили ся, що тепер жиє ся їм дуже лихо, платнї не дає нїхто, прихильників не мають нїгде, бо навіть Москалї дивлять ся на них, як на чорносотенців. Довідуємо ся, що і до чорносотенців беруть ся Українцї щораз більше, бо відомий випадок, де навіть укр. вїйсько домагало ся припиненя чорносотенної ґазети „Кіевлянїна" і арештованя редактора, чорносотенця Шульґіна.

Російські події досягнули сейчас і москвофілів в Злуч. Державах і Канадї. Не стало гроший з Росії на ведене місії, на платню правос. попам і провідникам москвоф. роботи. І до народу тепер з нїчим йти, коли упав той божок, якому они заставляли темний народ кланяти ся. Коли ще недавно співало ся „Боже царя храні", то нїяк вже тепер співати, щоби Бог хоронив тих, які перевернули царський престол. Тепер і найтемнїйшим отвирають ся очи.

Невдовзї зараз по революції запанував був серед тутешних москвофілів правидивий перестрах. Зачали ся з'їзди, наклики, щоби темні давали грошї на висилку москвофільських делеґатів до Росії в справі нїби прилученя Галичини і Буковини до Росії, та тепер уже бачать, що виходу нема. Москвоф. ґазети плачуть, що православіе тут над пропастію; деякі попи покидають православіе через брак платнї (пр. звісний Обушкевич в Стейтах), инші попи між собою сварять ся і народ не хоче їх більше держати ся. Так вкінци пропадає та язва, яка довгий час пробувала підгризти корінь житя українського народу і віддати його на поталу кровопійцям деспотам.

ОГЛЯД ДЕЯКИХ ВАЖНІЙШИХ УКРАЇНСЬКИХ СПРАВ.

Простір української землї — себто тої, де жиють самі Українцї, або творять більшість населеня — виносить около 850 тисяч квадратових кільометрів. Простір Австрії обнимає лише 625 тисяч квадр. кільометрів; Нїмеччини 540 тисяч; Франції 536 тисяч; Українську землю творить: Україна по обох боках Днїпра, східна Галичина, часть Буковини і північна часть Угорщини.

Цїлий український народ числить около 40 мілїонів, з чого понад 35 мілїонів жиє громадно на українській земли. На Сибіри жиє около

Українська Книгарня

Будучність нашого народа лежить в свідомости. Щоби бути свідомим треба читати книжки і часописи.

Добра книжка, робить чоловіка широкоглядним і розсудним.

За тим Ви повинні вдаватись до нас.

Обовязком кождого свідомого Українця є, щоб завсїгди вдаватись за потребами лише до своїх, а не до чужих, котрі богато використують укр. загал.

Ми маємо на складі книжки, ґрамофони, рекорди в українській мові і инші інструменти.

Пишіть по катальог.

UKRAINIAN BOOK STORE

769½ Main St. **Winnipeg, Man.**

ПАМЯТАЙТЕ НА КЛИЧ: „СВІЙ ДО СВОГО"!

Іван Шидловський, властитель.

453 SELKIRK AVE., Phone: St. John 1772 **WINNIPEG, MAN**

УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКИЙ

ШПИТАЛЬ І МЕДИЧНА ЛЯБОРАТОРІЯ

під управою

DR-a G. KALICHMAN-a

котрий недавно вернув з поля-війни

Нашою спеціяльностию є лїчене хоріб венеричних, мочо-полових, лїчене 606 проф. Ерліха для сифілїсу, а також жіночих, внутрішних, дїточих і хірургічних.

Спеціяльне лїчене електрикою. Ревматизм і полове безсиле.

В нашім шпитали отримаєте догляд доброго лїкаря

Години офісові є 10—11 рано; 2—4 пополудни і 7—8 вечір.

Пишіть до нас на понизшу адресу, залучаючи 3 ц. марку на відповідь.

Виробляємо також медицини всякого рода після найновійших метод штуки лїкарської

Адресуйте так:

Dr. G. KALICHMAN,

453 SELKIRK AVE., **WINNIPEG, MAN.**

два міліони Українців великими кольоніями і тепер они також орґанізують ся разом з українським військом, що є на Сибіри. Дальше є ще Українці великими кольоніями поміж Москалями в Сартівській, Самарській і др. ґуберніях европ. Росії. З инших народів живуть між Українцями Жиди, Поляки, Москалї. Поза Україною живуть ще Українці в північній і полудневій Америці.

В давних часах народ український був поділений на ґрупи, чи племена, що мали свої окремі назви. Колиж з'орґанізувала ся держава з столицею Київом, то та держава назвала себе Русию. Однакож се була більше урядова назва і в житє народу ніколи не увійшла. Знаємо, що в наших давних піснях з перед соток літ нема назви Русь, але всюда Україна. Сеї назви уживали також деколи давні наші літописці. Назви Україна в козацьких славних часах уживали також козацькі гетьмани. Не диво, що й Шевченко, що вийшов з простого закріпощеного народу, не уживав ніколи назви Русь, або Малоросія, але завсїгди Україна. Видно, що ся назва будучи чисто народна, була найблизша йому і найлюбійша.

Давно назва „Русь" і „Русини" прикладала ся до тої самої землї, яку звали Україною, отже до нашої землї. Виходить, що в нас було дві назві. Та пізнїйше і північна Московщина взяла і для себе назву Русь, та і Білоруси називають себе Русинами. Ясно, що з того виходить тілько плутанина, коли одної назви уживають три ріжні народи, між якими в додатку нема згоди, як пр. між Українцями і Москалями. Не досить того, бо пізнїйше нас вже навіть перестали звати Русинами і нашу землю Русию і назвали Малою Русию, або Малоросією. Як же назва Русь зміняла ся, старіла ся, виходила з ужитя, то назва Україна здобувала собі місце — росла разом з народною свідомостию. Тому нині і наш народ сам зве свою землю Україною, а себе Українцями, а таксамо звуть нас і чужі народи. Назва Русь лишає ся хиба як стара історична назва, яка нині не має практичного застосованя, як не мають історичні назви Полян, Дреговичів, Радимичів і др.

Богато лиха переживав Український народ від Половців, Татар, Поляків, а пізнїйше від Москалїв. Однакож були в нашій історії і захоплюючі картини, як хочби часи запорожського козацтва.

Року 1654 за Богдана Хмельницького злучила ся Україна з Московщиною, щоби мати захист від Поляків. Однакож прилучаючи ся застерегла собі, що Московщина не сміє втручати ся в домашну господарку України. Тимчасом не так стало ся. Петро Великий і Катерина Друга знищили самостійність України. Гетьманський уряд скасовано 1764; Сїч знищено 1775; військовий устрій гетьманщини 1783. Щож зістало ся, то вже нищили пізнїйші царі і їх прислужники аж до Миколи II., принявши супроти Українців засаду: „України не було, нема і не сміє бути". Згадати хочби, як Александер II. (Освободитель) 1876 р. видав варварський указ, яким забороняв привозити українські книжки до Росії з за границї, а в Росії забороняв друкувати по українськи зовсїм.

Однакож стремління до волї не тілько не затрачувало ся, але щораз кріпшало серед укр. народу. Свободолюбні думки голосили ся тихцем серед укр. громадянства, а вже дуже богато зробив в сім напрямі Драгоманов, що живучи за границею около 20 лїт, вічно доказував, що Україна мусить мати автономію, а Росія мусить перемінити ся в державу зложену з автономних країв (в державу федеративну). Не диво, що за часів 1-ої і 2-ої думи Українці були виступили публично з домаганєм автономії України в федеративній Росії.

Чогож хочуть нині Українці? Хочуть они ось чого:

Щоби Український народ на своїй земли мав повне право заводити такий лад, який йому потрібний і нїхто не міг йому накидати своїх забаганок, або инакше — хочуть мати самоуправу (автономію). Самоуправи бажають они також для всїх инших народів мешкаючих в Росії і доперва разом з ними мають творити державу вільних народів — федеративну рос. державу.

Уряд на Україні має бути вибираний, а не настановлюваний з Петрограду.

Нїхто з поза України не має мати права використовувати богацтв України для себе.

Щож до неукраїнських народів на Україні, то они мають мати право піддержувати свою національність, мати свої школи і своїх заступників в урядї, а такі самі права мають мати і ті Українці, що живуть серед инших народів в Росії.

Щож до внутрішних порядків, то бажають, щоби земля богатих панів, царська і монастирська перейшла до рук хліборобів, а міська робітнича кляса, щоби не була визискувана.

Має бути свобода виявляти свої думки словом і письмом, основувати всякі товариства, а також нїхто не сьміє накидати другому своєї віри.

Лад на Україні має бути народний (демократичний), себто такий, де про все рішає народ, а не самі пани і всякі богачі. Тому виборче право має бути загальне, рівне, тайне і безпосередне (щоби відразу голосувати на посла, а не через кого другого).

Се був би заглальний начерк того всего, чого хоче український народ. Певна річ, що подібного хочуть усї немосковські народи і тому они всї разом збирають ся на зїзди, де обговорюють всї ті справи. Такий великий зїзд був в Київі в вересни 1917, до якого дали початок власне Українці і на який приїхали представники від Литовців, Лотишів, Татар і других народів, а між ними деякі дуже визначні люди. Між представниками Татар були також жінки: Еміне Ханім Шабарова, та Айше Ісхакова, а крім них мущини: Джафер Сігдаметов, Суйлеман Ідрісов і другі. Від Литовців був проф. пермського університету А. Вальдемар, визначний литовський дїяч і богато инших визначних представителїв національних орґанїзацій рїжних неросійських народів. Поки що не маємо близших вістий про сей з'їзд, однакож можемо

Українська Кравецька Робітня

ЗАСНОВАНА 1910 р. в ВІННІПЕҐУ

невдовзі видасть катальоґ мужеських і женських убрань, в українській мові. Бажаючі мати гарне убранє, добру роботу, з найлучшої матерії, повинні замовляти особисто, або листовно на низше подану адресу.

Українська робітня є одною, в котрій дістанете найлучші матерії і перворядне укінченє.

Ціна вдоволить вас, як мало коли, бо ми стараємо ся дати як найприступнійші ціни.

Родимці

єсли хочете мати гарний катальоґ, пришліть свое імя і адресу, а ми вам вишлемо в вашій рідній мові, з котрого виберете собі гарне, модне убраня, вам до вподоби і пришлете замовлене залучуючи завдаток, на адресу:

M. SKRYHA

властитель.

549 Selkirk Ave. Phone: St. John 1363 Winnipeg, Man.

(Глядіть за нашим другим оголошенєм в сім календарі).

додумувати ся, яка була ціль і вислід нарад зїзду. Знаємо преціньо, що в усїх тих народів є спільні змаганя, спільні цїли і всї они мали спільного ворога. Однакож, як ми попередно згадували, Росія нині в станї перетворюваня, тому ще богато непредвиджених випадків можна сподївати ся. Так коли революту Корнїлова, що вибухла при кінци вересня, придушено і власть Керенського здавала ся знов сильною, то в першій половинї листопада проти Керенського виступає партія большевиків з Лєнїном на передї. Се не могло не зачепити і справи України з окрема. Телєграми з 16 і 17 листопада говорили, що в Київі відбувались завзяті бої, а навіть такі бої вели ся між лїтаками понад містом, та що вкінци Калєдінес з козаками (донськими) здобув Київ, арештував український уряд. Через оден день, бо 19 листопада короткі вісти доносять уже, що українське правительство оголосило **независимість України** і прикликало на Україну 36,000 укр. війська.

Як зложить ся українська справа, се вже покаже аж будучність, однакож нинї знаємо, що старі царські часи вже не вернуть ся і що Українцї, а таксамо всї другі народи рос. держави зажиють свобіднїйше як дотепер.

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛЇ.

В Росії українська земля обнимає такі ґубернії:

Волинська, Подільська, Київська. Полтавська, Харківська, Катеринославська, Херсонська, Чернигівська (без невеликої частини). Дальше Українцї жиють меншим, або більшим числом в отсих ґубернїях: Холмській, Сєдлєцькій, Гродненській, Минській, Бесарабській, Кубанській, Чорноморській, Ставропольській, Курській, Вороніжській, Таврийській і на Донщинї.

Крім того українські оселї є в ґуб. Саратівській, Астраханській, Самарській і Оренбурській; в Терській области, в Акмолинській і Семиречинській, в Усурійському краю (і в Добруджі над Дунаєм, в Румунії).

Що до числа населеня по ґубернїях після урядової статистики було в 1910 р. Українців:

В Ставропільшинї 45,000; в Терщинї 50,00; в Катеринославщинї 2,110,000; в Харківщинї 2,275,000; в Полтавщинї 3,508,000; в Холмщинї 290,000; в Гроденській ґубернії 440,000; в Минській ґуб. 390,000; в Волинській ґубернії 2,700,000; в Київській ґубернії 3,620,000; в Подільській ґубернії 3,030,000; в Чернигівщинї 2,563,000; в Астраханській ґубернії 190.000; в Саратівській ґубернії 220,000; в Самарській ґубернії 150,000; в Оренбурській ґубернії 50.000; в Херсонській ґубернії 1,640. 000; в Бесарабській ґубернії 460,000; в Кубанській ґубернії 670,000; в Вороніжській ґубернії 1,250,000; в области Донського війська 980,000; на Кубанщинї 1,250,000.

Так отже після самої російської статистики з 1910 року виходить, що Українців було тодї 30 мілїонів душ. Треба ж притім тямити, що така статистика не могла бути вірна і певно не на нашу користь.

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ ПІД АВСТРІЄЮ.

Під Австрією українські землї дїлять ся на три части: — 1) Східна Галичина аж по Сян, 2) Північна часть Буковини, 3) Північна часть Угорщини. В Галичинї Українців буде 3,500,000, на Буковинї 500,000, а за Карпатами 600,000 — отже разом 4,600,000.

Найгірше жило ся українському народови за Карпатами, де Мадяри пильно дбають про те, щоби всїх змадярщити. Там наш народ найтемнїйший і найменше свідомий національно. — Щож до житя Українців в Галичинї і на Буковинї, то се всїм нам добре відоме.

Від вибуху війни наші люди в Галичинї і на Буковинї богато витерпіли також від мадярського і нїмецького війська, та певно терплять і доси., Та не кращий був царський лад в занятих частях українських земель, де все українське силою винищувало ся. Страшні також річи мали дїяти ся при відступі російських військ з Галичини, де роззьвірені козаки з присибірських сторін і сибірські салдати позволяли собі на все можливе. Після того всього страшний образ мусять представляти деякі сторони Галичини і Буковини.

Нинї встає перед українцями питанє — що стане ся з українськими землями під Австрією? Інтереси Українців вимагають, щоби всї українські землї злучили ся в одну цїлість, де український народ мігби жити свобідно, після такого ладу, який найбільше відповідав би інжити свобідно, після такого ладу, який найбільше відповідав би його інтересам. Що Австрія не рада би згодити ся на відступленє сих земель, се річ певна, тому можна бути певним, що Українцї ужиють всїх способів, щоби сї землї з під Австрії злучити з рештою України і певно, що ся справа буде піднесена на мировій конференції.

НАША ПРЕСА НА УКРАЇНІ.

„Боротьба", тижневник, орган Центрального Комітету Української Партії Соціялїстів Революціонерів. Адреса: Львівська, 10— Київ.

„Вісти з Української Центральної Ради", укладає і видає Комітет Української Центральної Ради. Адреса: Педагогічний Музей,—Київ.

„Вісти Київського Губернїяльного Виконавчого Комітету", при губернїяльнім Комісарі Тимчасового Уряду — Київ.

„Вістник Товариства Просвіти у Катеринославі". Адреса адмінїстрації: Поліцейська, д. Мізко, Книгарня „Слово" — Катеринослав.

„Каменяр", орган учеників середних шкіл м. Київа. Адреса: Фундукліївська, 55, пом. 2 — Київ.

„Київська Земська Газета". Видане Київського Губернського Земства. Редакція — Член управи В. Прокопович та зав. Б. Дорошкевич. Адреса: В. Володимирська 32. Губернська Земська Управа. — Київ.

„Комашня", тижневник Київського Союза Установ Дрібного Кредиту. Редактор Ф. Матушевський. Адреса: Інститутська, 3 Союз. Банк —Київ.

„Літературно-Науковий Вістник", місячник літератури науки і громад-

ського житя. Адреса: Велика Підвальна, 36, пом. 8 — Київ.

„Народна Воля", денник (селянська газета). Редактор М. Ковалевський. Адреса: Хрещатик, 27 — Київ.

„Народні Бажання", видане Голопільського Відділу Союза, Подільських Українців. Редактор Д. Зосимато. Адреса: Ольгополь, Подільська губернія.

„Нова Рада", денник. Політична часопись. Редакто А. Ніковський. Видає „Товариство для підмоги літературі, науці і штуці". Адреса: Інститутська 22 — Київ.

„Робітник", орган Харківської Організації У. С. Д. Р. П. Виходить тричі на тиждень. Адреса: Харків. Подольський д. 9, пом. 32.

„Рідне Слово", тижневник Харківського Українського Організаційного Комітету. Адреса: Свободний пер., Трете Товариство Дрібного Кредиту — Харків.

„Робітнича Газета", денник. Центральний орган Української Соціял-Демократичної Партії. Редактор В. Винниченко. Адреса редакції: Пушкинська, 4 — Київ.

„Стерно", вістник Київського Українського Студентства. Адреса: Педагогічний Музей — Київ.

„Театральні Вісти", тижневник Українського Театрального Організаційного Комітету. Адреса: М. Благовіщенська, 34, пом. 19 — Київ.

„Українець на Зеленому Клині", орган Української Громади у Владивостоці. Виходить що тижня. Редактор-видавець Дм. М. Боровик. Адреса: Владивосток, Косий проулок, 5., поміщене 9.

„Українське Слово", видане Одеського Українського Керовничого Комітету. Редактор В. Чеховський. Адреса: Соборна площа, 2, пом. 9 — Одеса.

„Шлях", місячник літератури, мистецтва і громадського житя. Редактор-видавець Хв. Коломийченко. Адреса: В. Підвальна, 36, — Київ.

„Українська Школа", місячник. Адреса: В. Володимирська 53, крамниця „Час". — Київ.

„Український Голос", виходить 3 рази в тиждень, видає Виконавча Рада Українців XII армії. Адреса: м. Валк, Лїфляндська губ. Садова 19.

„Рілля", хліборобсько-кооперативний ілюстрований двотижневник. Адреса: Тургенівська 9, пом. 3. Т-во „Український Агроном" — Київ.

„Українське Пасїшництво", часопись укр. пасічників з малюнками. Редактор Є. Архипенко. Адреса: Фундукліївська 27, — Київ.

„Книгарь", критико-бібліографічна місячна часопись. Адреса: Володимирська 42, проти Золотих Воріт. „Крамна Комора" Т-ва „Час", —Київ.

Додатиб, що Українські видавництва зростають дуже скоро і певно крім отсих, доси нам відомих журналів і часописий, виходить їх нині на Україні богато більше та появляють ся щораз нові.

Dr. H. Jonker
M. A.

Хірург

з доброю практикою.

Офісови години:

Офісові години:
10—12 перед полуднем
4—6 і 7—8 по полудни.

Адреса:

397 Burrows Ave. Winnipeg.
Phone: St. John 1470

ГАЛЯ
STEIMAN-A

одна з вигідних галь в північній части міста, котру можете винаймити на весїля, забави, танцї, збори і т. д.

Склад зелїзних річий, меблїв, ґрамофонів і рекордів.

В нас дістанете все по умірковаиій цїнї.

Заходїть до нас на адресу:
R. STEIMAN & CO.
541 Selkirk, Ave. Winnipeg, Man
Phone: St. John 1041.

CHAS. S. TRICK
836 MAIN ST. WINNIPEG,
аґент для
THE BEST GOOD SHOE

INVICTUS

Маємо гарні і модні черевики по умірковаиих цїнах.

Фотограф!

ПЕРШОРЯДНИЙ ЗАКЛАД ФОТОҐРАФІЧНИЙ
під числом:
273 SELKIRK, AVE.,
WINNIPEG, MAN.
J. Galdzinski,
властитель.

Українська Аптика

576 Selkirk Ave.,
другі двері від Леланд Театру
WINNIPEG, MAN.
Маємо всякі лїкарства. Зашліть трицентову марку, а ми пішлемо вам катальоґ даром.
Тут рівнож дістанете всїм добре знані
МЕДИЦИНИ ПАНІ СОММЕРС.
Вдавайтесь на повисшу адресу:

ЯРОСЛАВ МАРЧЕНКО.

НА ТАРАСОВІЙ МОГИЛІ

Сценічний прольог.

Оркестр грає вступ до Лисенкової кантати: „Бють пороги". Занавіс звільна підносить ся. Видно: вечір над степом. За Дніпром сідає сонце. На право сцени Тарасова могила. До ньої веде з лівого боку добре витоптана стежка. Коротка павза. Потім звільна висуваєть ся двоє людий: гість, що йде відвідати Тарасову могилу, мущина трийцятилітний і сільський хлопчина. Ступають звільна, ледви помітно і стають кілька кроків перед могилою.

Хлопець.
Ось вам, пане, Тарасова могила!
Гість (знимаючи капелюх).
Честь і слава во віки і віки!
(до хлопця).
А чи знаєш, дитинонько мила,
Хто то був, той Тарас боговитий?
Чи лицар то був, слави носитий,
Що мечами гонив душі з тїла,
Аж кервою багрили ся ріки,
Аж земля стогнала і тремтїла?
Чи народу то був оборонця
З тих, що в небо долоні здіймали
І як птахи летїли до сонця,
А на крови в могилу лягали?
Чи богам був, чи нам, грішним,
[ровесник?
Хлопець. Був местник,
Характерник і чудесник.
Так найстарші повідають
В селї люди, а вони богато знають,
Що було і що знов буде.
То він, кажуть, мав способи
Від усякої хороби,
І таке знав, кажуть, слово,
Що вмерлих будив на ново
До житя — а хлопські болї
Відчував, неначе свої.
Тому кажуть, йшло до нього
З всїх усюдів люда много,
А він кождому дав раду,
Як не поміч, то розраду,
Як не силу, то надію,
Наче дощик в суховію,
Наче зорю в нічку темну,
Поміч подавав їм певну.
Жив у хатї, не в палатї,
І убогі, не богаті,
Були йому рідні братя.
Раз, говорять, покрийому,
Він дібрав ся аж до трону,
І промовив там так сміло,
Що аж мури затремтїли,
А найвисші генерали,
Що від золота сіяли,
Як небіщики збілїли...
І за те ворожі сили
Зрадою його убили,
На могилї поховали,
Хрест желїзний положили,
Ще й решіткою скували
Але, скажу вам до уха,
Що то всьо пуста робота,
Бо він там лежить і слуха,
В ночи тихі, в ранки ясні,
Як ми терпимо нещасні,
І які нам кривди творять,
І як ми мремо від горя.
Аж колись прийде година,
Що знїметь ся домовина,
І розкриєть ся могила,
І з могили встане сила.
Встане сила, збудить волю,
Що дрімає в чистім полю...
А тодї Дніпром у море,

Понесеть ся наше горе....
Люди так старі говорять...
Гість. А ти віриш?
Хлопець. Вірю, пане.
Колиж ви не ймете віри,
То заждіть аж північ стане,
Аж здрігнеть ся степ розлогий,
Аж заграють звуком лїри
Всї шляхи і всї дороги,
Всї хрести і всї могили,
Те усе, що пережили.
Тількиж, бережіть ся, пане!

І стаю ту нинї так убогий,
Як слїпець, що ходить по пустинї
І в каміня просить милостинї...
(Сідає).
Мисли мої, у важкій мандрівцї,
Крізь народне терня і болото,
Утомились, як у горах вівцї,
І безрадні стали і трівожні,
І відпала їх давна охота
На шляхи пускатись бездорожні
Й небезпечні... (Зітхаючи).

Т. Шевченко

Бо вам волос дубом стане,
Бо вам серце спопелїє,
Бо вам світ цїлий змалїє —
То така велика пісня...
Прощавайте! (відходить).
Гість. Йди здоровий! (До себе).
І рости в своїй дитячій вірі,
Поки хвиля не прийде обнови,
Пок житя не покладеш в офірі.
(Задумано).
О, якийже, хлопче, я нужденний,
І який марний супроти тебе.
По землї тиняв ся і по небі,
І зійшов усї гадок дороги,

А тимчасом тихо
До душі скрадаєсь отупіння,
І зацитькує, вговорює сумління,
Що зносити лихо і варварство,
Покорятись перед властю бука,
То не сором є—тільки лицарство,
Не упадок — лиш найвисша наука.
Бо, мовляв, лиш праця безутомна,
Хоть в недоброго, чужого пана
Дасть нам хлїба кусник, ложку [страви —
А борба то — штука карколомна,
А свобода — опириця пяна,
Що крізь смерть провадить нас

[до слави! (Встає).
І чи правда се? Правда? — питаю
В тебе віщий, безсмертний,
[пророче!
Осїни мої незрячі очи,
Най в темряві довше не блукаю.
Лиш відважний і певний і смілий
Рідний нарід проваджу до цїли.
Щоб колись, як прийде хвиля суду.
На мій гріб не кидали болотом,
Щоб я був не фарисеєм людУ,
Лиш його правдивим патріотом...

(Останнїй промінь сонця гасне. Робить ся темно. Від Днїпра зриває ся вітер, дерева біля Тарасової могили починають

На гидких в ордерах страхопудів!
Сором, сором, безпримірний сором,
Перед світом, перед власним
[людом,
Що зберіг ся справдї дивним чудом,
Незіпсутим, божим первотвором.
Чи на тое прадїди козацькі
Кров свою, як воду проливали?
Чи на тое предки гайдамацькі
Під ножами катюгів конали?
Чи на тое, ті степи безмежні,
Перейшли такі надлюдські болї,
Щоб Москві вродили бараболї?
І бурак, поживний корм для скотів,
І таких нужденних патріотів

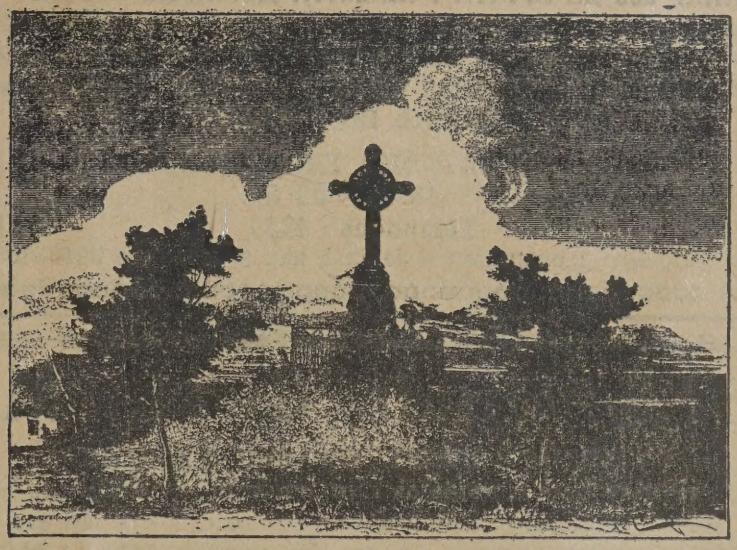

Могила Шевченка коло Канева.

грізно шуміти. Зза могили висуваєть ся постать старезного козака-бандуриста, як привид. Вдивляєть ся в прихожого, аж той голову опускає і говорить до нього впів глумливо, впів смутно).

Бандурист.

Українським патріотом бути,
Не значить се — під стріхою хати,
Як нїхто не буде того чути,
Українську пісоньку співати.
Не значить се—чванить ся в роді
Кровю Гонтів, або Дорошенків,
А синів плекати на Шельменків,
На хабуз в народнім огороді
На запроданців, на зрадників, на
[Юдів,
На хосен і втїху для Москви,
Як ви?!
Таж дивіть! дивіть ся, онде дїти
Не хотїли мовою чужою
Отченаш до Бога жибонїти,
Хоть їх били й страшили тюрмою!
А виж преціньмужі і не дїти,
Кулаки у вас з желїза, ваші плечі
Здоровенні, дужі, молодечі!
Тільки серця треба розігрїти,
Тільки душі треба розпалити,
Щоб почали жити і любити,
Не дрімати, не спати, не гнити!
Схаменіть ся!
Трийцять мілїонів,
А нїчо не видно, крім проклонів,

НАЙБІЛЬША УКРАНІСЬКА КНИГАРНЯ ЗАХІДНОЇ КАНАДИ В ЕДМОНТОНІ

МАЄ У СЕБЕ

ВЕЛИКИЙ СКЛАД ГРАМОФОНІВ І УКРАЇНСЬКИХ РЕКОРДІВ.

Продаємо по найменшій ціні.

ТУТ ПОДАЄМО НАЧЕРК ЛИШЕ ДЕЯКИХ КНИЖОК.

ВЕЛИКА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ПРОФ. М. ГРУШЕВСЬКОГО	$2.75
ІСТОРІЯ УКРАЇНИ МЕНШЕ ВИДАНЄ	0.40
КОБЗАР Т. ШЕВЧЕНКА	1.50
УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКИЙ СЛОВАРЕЦЬ КИШЕНКОВИЙ	1.50
УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКИЙ КУХАР	1.00
СТРАШНІ ТАЙНИ МОНАСТИРСЬКИХ МУРІВ	0.50
МАРУСЯ, ДУЖЕ ГАРНЕ ОПОВІДАНЄ	0.50
ВЕТЕРИНАР або ЯК ЛІЧИТИ І ПЛЕКАТИ ДОМАШНІ ЗВІРЯТА	0.60

І всї инші книжки, як історії, повісти, новелї, опозіданя, казки, байки, сміхованки, пісні поезії, колядники, біблії, молитвенники в красних оправах, тлумачі, калєндарі, образи і т. д. Замовленя залагоджуємо скоро.

ПИШІТЬ ПО КАТАЛЬОГ

UKRAINSKA KNYHARNIA
10234 -- 96 St.
EDMONTON, Telephone' 4255 ALBERTA.

Хто потребує д окнигарнї в неділю, нехай зайде до 9541--103A аве.

З Домініон Сити, Ман

ПАНОВЕ ФАРМЕРІ, УКРАЇНЦІ З ОКОЛИЦІ!

Коли маєте потребу бути в Домініон Сити, то не забудьте зайти до нашого склепу. Ми його значно побільшили і нинї в нас дістанете всего, що вам потрібне. **Добрі черевики, всяке полотно, убраня для мущин; добру і ріжну фарбу до хатів і возів, також всякий олїй. Дальше всякі зелїзнї річи для господарства. Словом — маємо, що вам потрібно.**

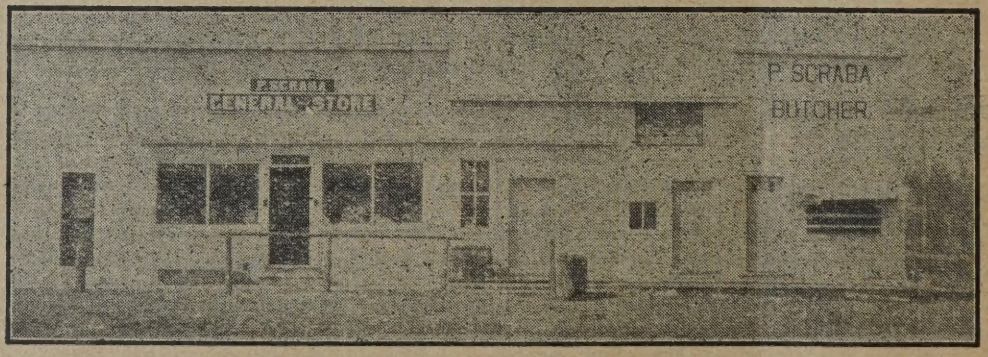

Крім того міняємо за ваші продукти, а навіть даємо половину гроший готівкою. В нас танке купите, а за ваші продукти дістанете добру ціну. — **Ми ручимо, що хто буде купувати в нас цїле лїто, то заощадить богато гроший.**

— З поважанєм Ваш краян П. ШКРАБА.

Крім невпинних нарікань на долю,
На біду безвихідну неволю
Киньте сльози, беріть ся до діла,
Бо пора зближаєть ся рішуча,
Чорна хмара на півночи сіла
(На сценї робить ся цілком темно).
Небувала зближаєть ся туча,
Блискавки палають, грім грюкоче,
Стугонять проклонами могили...
Протирай чимскорше сонні очи!
Ту не сліз потреба, тілки сили,
Треба віри в себе, а не в чуда,
Перше чудо — серце в груди,
Друге чудо — будьте люди,
Третє чудо — люд най буде
В купі з вами — ви із людом!
Не на слові — а на дїлї,
Не в книжках і не в газетах,
Не при чарцї, на весїллї,
Лиш в тюрмі і на багнетах:
Серце з серцем, грудь при груди,
Все і всюди! все і всюди!
(Подаєть ся і криєть ся за могилу. Звідтам як відгомін, чути його слова):
Все — і — всюди!
(Занавіс серед темряви паде).

РОЗУМНІ ДУМКИ.

I.

Говорять люди: не зітхай,
Чого нема, то й так нехай!
І я говорю: не зітхай,
Коли нема,—борись, придбай!

II.

Краще кривду вже терпіти,
Ніж самим її чинити,
А ще красше, пане-брате,
Нї чинить, нї зазнавити:
Сил набравшись і надії,
Не терпівши, скинуть з шиї!

III.

Гей, по чім дурного знати?
Що розквасив губи й плаче!
Пане-брате, пане-брате,
Той дурний — то ми неначе:

Всї з зітханнями, з жалями
Озивають ся до неба...
Гетьте к бісу з плаксіями!
Нам борців, нам діла треба!

IV.

От кажуть — пригоди
Учать людей згоди.
Невже на пригоди
У нас недороди?
Здаєть ся, богато
Пригод нам бувало, —
Чомусь тільки згоди
У нас досї мало!

V.

На вбогому — лати,
На богачу — шати,
Та не йди сорочки
В дуки позичати:
Коли чим не маєш
Прикрить свою спину,
То йди просить, брате,
В убогу хатину!

Ів. Франко.

ОДИНОКА УКРАЇНСЬКА КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ В ЕДМОНТОНІ.

Є се одна найлучша кравецька робітня, котра виробляє сути і оверковти, викінчені після міри, як найсоліднійше з добрих і тревалих матерій по приступних цінах.

До кождого убраня краска після вподоби.

Як хочете мати убране, добре і гарно викінчене, то замовляйте собі особисто, або пишіть до нас на адресу:

ECONOMY TAILORS
Rudyk Block
9713 Jasper Ave. East.
Phone: 6254
EDMONTON. ALBERTA.
СЕМ ГОЛОВАЧ,
властитель.

LELAND
THEATRE

Selkirk Ave. & McGregor St.

Сей український театр показує завсїгди такі цїкаві образи, яких не завсїгди побачите і в найбільших анг. театрах.

Там платите високий вступ, а у нас за те саме платите малу цїну.

Приходїть з родиною по полудню, бо тоді вигіднійше.

Українцї повинні попирати нас, бо се одиноке українське підприємство сего рода.

М. Губіцький

старокраєвий кравець зі Львова з довголїтною практикою американською отворив

Кравецьку Робітню

— на —

583 Selkirk Ave.
Winnipeg, Man.

Робить убраня мужеські і жіночі по приступній цїнї як рівнож приймає замовленя з провінцій. За якість матерії і досконале викінченє роботи ручить.

ПОЗІР

КОЖДИЙ МОЖЕ БУТИ ФОТОГРАФОМ.

Вже вийшла з друку побільшена і поправлена перша книжка в українській мові, з котрої кождий може легко научити ся фотографувати.

Пришліть нам 35 центів марками, а дістанете ту книжочку оплачену на вашу почту.

NORTH END PHOTO CO.
Manager C.
376 Selkirk Ave., Winnipeg, Man.

ЗАГАЛЬНИЙ ПЕРЕГЛЯД ВАЖНІЙШИХ ПОДІЙ

Важнійшою подією в третім році війни був виступ Румунії до війни по стороні аліянтів. Румунія виповіла війну Німеччині 27 серпня 1916. Перші битви Румунії з австрійськими військами зачали ся сейчас по виповідженю. Дня 2 вересня забрали Румуни місто Германштадт в Семигороді, слідуючого дня Оршову і взагалі румунські війська опинили ся скоро поза австрійською границею. Однакож в тім же часі німецько болгарські війська під командою Макензена перейшли на румунську землю зі сторони Болгарії і 6-го вересня взяли кріпость Тутракан, а 10-го Сілістрію. Невдовзі болгарсько-німецькі війська поступили ще богато дальше і 18-го вересня ціла Добруджа була в руках Макензена. Тимчасом румунська армія поступала дальше і 27-го вересня забрала була трету часть Семигороду.

Аж 29-го вересня нім.-австрійські війська ударили на Румунів в Семигороді під командою Фалькенгайна і розбили першу рум. армію. Другу рум. армію розбито 6-го жовтня, а невдовзі і трету. Тепер Румуни зачали цофати ся на цілій лінії. Констанцу здобув Макензен 21 жовтня, а 19 падолиста Німці проломали рум. фронт і взяли місто Крайову. Падолиста 23-го Макензен переправив ся через Дунай, а в тім часі австр. війська взяли Оршову. Падолиста 25-го Фалькенгайн пробив рум. армію над Алютою. Битва о Букарешт, столицю Румунії, зачала ся 2-го грудня, а грудня 6-го 1916 Букарешт здобуто.

Від виповідженя війни до упадку Букарешту війна тревала 100 днів і за той час Румуни стратили 500,000 квадр. миль території. Російські війська, що прийшли на поміч, не богато вже помогли і останки рум. армії переносять ся до Бесарабії, а уряд до Яс.

Румунія се богатий край збіжем, нафтою, худобою і др., тому власне Німці ужили своєї сили, щоби забрати сей край і його богацтвами ратувати свої потреби.

Другий наступ на Галичину і Буковину зачав ся в червни 1916 р., а при кінци червня ціла Буковина з Чернівцями була вже в руках Москалів і богато тисяч австрійського війська дістало ся в полон. На початку липня взяли Москалі Коломию, Обертин; на початку серпня Броди, а в середині серпня Станіславів, Маріямполь, Підгайці. Тут борби припинили ся і розпочали ся знов коло 15-го листопада, однакож без великих наслідків.

Новий наступ Москалів в Галичині зачав ся в цьвітни 1917 р., а поважнійші битви відбували ся в липни. На початку липня коло Ко-

нюхів Москалї мали всзяти 10,000 в полон, а невдовзї забрали Калуш і Долину. Велику битву зведено коло Галича 1 вересня, де Москалї мали взяти кільканайцять тисяч в полон і кількадесять гармат.

Проти сього рос. наступу став Гінденбурґ. Від тодї рос. армія вже не поступала, а навіть поволи відступала перед напором. В першій половинї серпня рос. двомілїонова армія зачала сама цофати ся і за короткий час цїла Буковина опинила ся в руках австрійсько-нїмецьких військ, а з Галичини лише північно східний кут лишив ся в руках Москалїв. При відворотї рос. військ з Галичини і Буковини мали дїяти ся страшні річи, як о тім писали опісля й самі російські часописи, а навіть ся справа була порушена в Петроградї, як про се доносили також анґлїйські часописи. Страшно мали потерпіти, оскілько доси відомо, Калуш і Тернопіль.

На західнім фронтї після невдачі Нїмців заняти Вердун, нїмецька армія вже не зробила нїякого важного поступу вперед і нетілько се, але хоч дуже поволи, та подає ся тут то там назад. Річ певна, що жаден фронт не так сильно укріплений, як фронт на заходї, тому там Нїмеччина вже не забирає ся йти вперед, а напір французьких й Анґлїйських військ також зустрічає сильні, хоч і подаючі ся запори. Говорять однак, що коли надійде в більшій скількости сила Злучених Держав, тодї поступ аліянтів вперед в напрямі границь Нїмеччини буде богато скорший.

Офензива на заходї проти Нїмців провадить ся ще від сїчня 1917 майже без перерви, в якій до червня взято 52,000 Нїмців і около 500 гармат, а також кількасот міст і сїл на близько півтори тисячі квдр. миль території. Пізнїйше поступ військ аліянтів став повільнїйшим, а однакож зовсїм не спинив ся.

Перша Конвенція українського учительства в Альбертї.

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ТОРГОВЛЯ В САСКАТУНІ
Ave. H. 20 St. W.

Купує всякі фармерські, споживчі продукти, як яйця, масло, сир і всякі инші продукти.

В Народній Торговли можете набути завше свіжі віктуали по уміркованій цїні, як рівнож висилаємо в великій скількости продукти по гуртових цїнах на кольонії.

Зайдїть, а не пожалуєте. На розї аве. H. і 20-ї улицї.

Ми ґварантуємо за всї товари, чи то прислані, чи набуті в нас особисто.

Властителї
І. Ґрещук,
Ф. Коновальчук,
В. Калинюк.

H. C. Mcdonald

Outfitters, Men's and Boys furnishings, Boots, Shoes & Clothing.
9612 JASPER AVE.,
EDMONTON, ALTA.

Се є найлїпше місце в цїлім Едмонтонї де ви можете купити
ВСЯКЕ УБРАНЄ ДЛЯ МУЩИН І ХЛОПЦЇВ
а також
Черевики, чоботи, та инші річи, потрібні до відповідного убору мущини.
ЦЇНИ НАШІ НИЗЬКІ. ЯКІСТЬ ТОВАРІВ ЗНАМЕНИТА.
Нїм купите деинде, прийдїть скорше до:
H. C. McDONALD
Outfitters, Men's and Boys Furnishing, Boots, Shoes & Clothing.
9612 Jasper Ave., Edmonton, Alta

Jermyn & Sibbald

Адвокати, Повновласники і Нотарі.

Перепроваджуємо справи судові — карні, цивільні і адмінїстраційні.

Також випозичаємо фармерам гроші на відповідних услівях. У нас працює д. Мих. Стечишин. — Пишіть по українськи.

Drinkle Block No. 308
Saskatoon, Sask.

ВАСИЛЬ ЧЕПЕЛЬ

властитель і управитель

Українського фотоґрафічного Заведеня

РОДИМЦЇ! Коли хочете доброї і таної фотоґрафії, то зайдїть до свого чоловіка де певно будете задоволені.
Не забудьте на нашу адресу

Empire Photo Studio
10312 --96 St.
Edmonton, Alta.

До подій 1916 року належить ще смерть австрійського цісаря, Франц Йосифа І., яка наступила 21 падолиста. Франц Йосиф умираючи мав 86 літ, а панув 68 літ. Належав до найдовше пануючих. По нім цісаром Австро-Угорщини став син його брата, Кароль Франц Йосиф.

Злучені держави виповіли війну Німеччині 5 цьвітня 1917. Злучені Держави жадали, щоби Німеччина перестала безпощадно топити кораблї підводними і відмова Німеччини стала поводом до війни. Злуч. Держави забрали 91 німецьких кораблїв, що були в амер. портах, вартости 148 мілїонів долярів. Злуч. Держави постановили зібрати величезну армію і побудувати десятки тисяч літаків і для сього затягнено позичку на 7 мілїярдів (7,000,000,0000) долярів, з чого одначе 3 мілїярди позичено аліянтам. Цьвітня 28-го 1917 в Стейтах ухвалено примусову службу. Перший віддїл стейтської армії прибув до Франції 27 червня.

На Балканї воєнних важних подій в послїднім році не було. Війська аліянтів в Сальонїках і взагалї в Греції не зачинали поважнїйшої офензиви і ограничили ся до того, щоби не допускати Німців до моря через Грецію, не допускати Греції до злуки з Німцями і не дати Німцям розгосподарювати ся на Середземнім Морі. Важне також се, що по уступленю грецького короля Константина в користь сина і настановленю Венїзелоса премієром, Греція заявила ся за аліянтами.

Італїйська сильна офензива проти Австрії зачала ся в маю 1917. Зібравши поважні сили Італїйцї зачали посувати ся в напрямі Триєсту. Комендантом Італїйців був ґен. Кадорна. В жовтни Італїйцї були вже від Триєсту не дуже далеко. Тимчасом Німцї скориставши з неладу в Росії перевезли на італїйський фронт великі сили і вдарили нараз на 25 милевім фронтї. Се було в остатних днях жовтня 1917. Протягом двох тижнїв взяли они понад чверть мілїона Італїйців і богато гармат і посунули ся далеко на італїйську землю. Італїйська армія відступила аж до ріки Пияви, де зачала ставити Німцям поважнїйший опір (около 20 падолиста). Вірять, що наспівша поміч Франції й Анґлії поможе Італїйцям не тілько виперти Німців, але задасть їм ще такий удар, якого они не сподіють ся.

З північного фронту згадатиб хиба упадок Риґи на початку вересня 1917. На східних азійських фронтах не було важнїйших подій. Доперва в половинї листопада анґлїйські війська зачали робити поступ в Палестинї і наближати ся до Єрусалиму, беручи в полон Турків і задаючи їм значні страти.

ДОКТОРА РІХТЕРА **PAIN-EXPELLER** ДО НАТИРАНЯ.
В протягу 50 лїт випробований і не зрівнаний щодо успіхів.
Попробуйте ще нині. Ціна 35 і 65 ц. за фляшочку.
Правдивий тільки в реєстрованій пачці з маркою „якір"
F. AD. RICHTER & CO., New York.

МИЛО

Медичне мило чистить лице з струпів, прищів, веснянок, остудів, лишаїв, плям і всїляких висипків. Робить лице чисте, гладке, гарне, здорове і молоде. Ціна 3 кавалки $1.10, один кавалок 52ц

$5000 фабриканти дадуть тому, хто докаже, що се мило не є медичне, або має шкідливі хемікалї.

ПАТЕНТОВАНІ ЛЇКАРСТВА.

Капсулки від болю голови	**50ц**
Кроплї від болю очий	**$1.00**
Кроплї, від яких біль зубів сейчас стає	**50ц**
Лїкарство на пльовне кровію	**$1.50**
Лїкарство на ревматизм	**$2.50**
Лїкарство на лишаї	**$1.00**
Масть на відморожене	**$1.00**
Масть на сверблене тїла і коросту	**$1.00**
Пігулки на нестравність	**50ц.**

Наші лїкарства ,е гарантовані.

Пишіть по наш цїнник сейчас

NICHOLAS SUPPLY CO. - K

Box 3842 **Winnipeg, Man.**

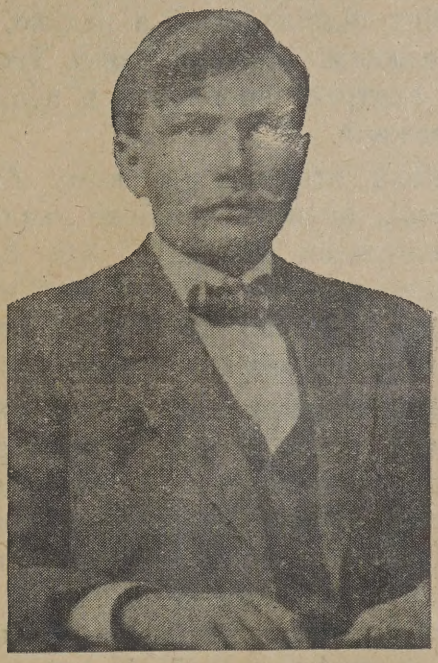

О. Свистун,
фармер з Крайдор, Саск., член дирекції Української Елеваторної Спілки.

HEAP & ARSENYCH

АДВОКАТИ ПОВНОВЛАСНИКИ, НОТАРІ І Т. Д.

Перепроваджуємо судові справи карні і цивільні.
У нас працює Д. Якиміщак, студент прав.
Писати можете по українськи.
Адреса:
717 McINTYRE BLOCK, **WINNIPEG, MAN.**
Telephone M. 7478.

КІЛЬКА ПОРАД.

Всякі поквітованя, ресіти, ноти, контракти і т. п. документи повинно ся старанно переховувати. Для сього треба мати осібний безпечний сховок.

Нот підписуваний в неділю, не є важним. Таксамо всяка угода, чи контракт зроблений в неділю, неважний.

Коли хто платить кому будь гроші, повинен завсїгди жадати поквітованя (ресіта). Хто бере гроші, повинен з самої вже чемности дати поквітованє на одержані гроші, хоч би нїхто не жадав.

Хто входить з другим в якісь умови, якусь згоду, повинен завсїгди списати ту угоду на папери своєю мовою, зазначивши точно всї услівя з одної і другої сторони. Такий документ нїколи не зашкодить, а дуже може придати ся, а навіть в судї він має таку вартість, як кождий инший документ зроблений по англїйськи, або в адвоката.

Хто видає де гроші, а не бере посьвідки, хто робить якусь устну угоду і т. п., то повинен собі завсїгди записати точно день і місяць, щоби на випадок якого непорозуміня можна певно знати коли се було, як, кілько, де і т. п.

Нїхто не повинен без потреби мати при собі більше гроший. Кілько то буває непотрібних згуб, крадежий, рабунків тілько через те, що чоловік мав що загубити, або було в него що обрабувати.

Чоловік повинен провадити рахунки приходів і розходів, щоби знати дїйсний свій фінансовий стан в кождім часї — щоби знати кілько він видає не тілько на потрібне, але і на непотрібне.

В обходженю з другими треба бути отвертим та ввічливим, товариським; в спорах треба старати ся заховати холодний тон і бути вирозумілим також на чужі відмінні думки.

Завсїгди звертати увагу дїтям і молодїжи, щоби поводили ся всюда поважно, бездоганно, шануючи себе самих і свою народність. Пригадувати треба на кождім кроцї, щоби не встидали ся своєї мови, своєї народности, своїх звичаїв і т. д.

Купувати треба завсїгди лише в своїх, коли є свої близько, — а знов свої повинні старати ся вдоволити своїх якнайкраще можуть, щоби не було причини казати, що свій часом гірше чужого.

Український прапор синьо-жовтий —в горі синий наче небо над Україною, а долїшна часть жовта наче ті українські степи і збіжем покриті поля.

Український народний гимн був доси „Ще не вмерла Україна", а тепер співають „Вже воскресла Україна", хоч і співають „Ще не вмерла Україна". Українським другим гимном можна уважати пісню „Не Пора".

Коли співає ся народний гимн на якім зібраню, то присутні вислухують його врочисто стоячи, а коли се буде на дворі, то з відкритими головами.

Памятайте, що хто своє рідне глубоко шанує, того мусять і чужі шанувати.

Т.-Ц.-кий.

Українська Фармерська Елєваторна Спілка (з огр. порукою)

заснована фармерами для фармерів з капіталом $250,000.00, в тій цїли, щоби фармері самі господарювали своїм збіжем, без всяких посередників і непрошених опікунів.

Поверх пять-сот найвизначнїйших фармерів Українців є вже удїловцями Спілки;

а з весною приступить до будови кількапайцять нових елєваторів.

Переписка ведеть ся в українській мові;

Спілка вибудувала поки що 2 Елєватори, в Етельберт, Ман. і Джесмін, Саск.

Обслуга і висилка грошей, як найшвидша і найточнїйша;

Множество листів з похвалами і подяками свідчать про довіре і признане, яке здобула собі управа Спілки;

Памятайте отже, що коли самі наші фармері не подбають за Спілку, чужі певно нам не поможуть;

Нехай кождий фармер Українець стане єї удїловцем;

Нехай ні один Бушель збіжа не йде де инде, тільки до нашої Спілки;

Нехай наші дїти колись гордять ся сьвідомою і розумною дїяльностю Української Фармерської Елєваторної Спілки, таксамо, як ми горді зростом „Народної Торговлї", „Днїстра" і „Земельного Банку" в нашій старій вітчинї;

Тут наша будучність в злуцї, витревалій працї і непохитній прихильности до своєї институції.

Нехай могутні канадийські Спілки та институції стануть нам взором; вони рівнож зачали з малого тай боролись з перепонами.

Нехай не буде нїчого неможливого анї занадто трудного до поконаня в розвитку Спілки.

Гуртуймось; в єдности сила;

Бодрім ся; — витревалість все переможе;

Не даваймось на підмову киринникам — лихий — лихе думає — а добрий добро має на думцї.

Спілка — то шеровцї. — Чим краще зрозуміють фармері свій власний інтерес, тим більша наша будучність.

інтерес, тим більша наша будучність

ДИРЕКЦІЯ СПІЛКИ НА СЕЙ РІК:

Посол Т. Д. Ферлей, президент,
І. Петрушевич, секретар-скарбник,
В. Г. Гривнак, І-ий місто голова, Гафорд, Саск.
Н. А. Григорчук, ІІ-ий місто голова. Етельберт, Ман.
Др. І. К. Паздрій — Віннїпеґ, Ман.
П. Ортинський — Верегін, Саск.
А. Вархолїк — Донвел, Саск.
Г. В. Слїпченко — Саскатун, Саск.
О. Свистун — Крайдор, Саск.

Пишіть за інформаціями під адресою

Ruthenian Farmers' Elevator Co., Ltd.

317 GRAIN EXCHANGE · · · WINNIPEG

УКРАЇНЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ У ВІННІПЕҐУ

В 1916 році, Українці, які живуть в місті Віннїпеґу, купили великий будинок на **Український Народний Дім, при вулици Боровс і МкҐреґор** за суму близько двайцять тисяч долярів на кількарічну сплату.

На що вони купили? На що Українського Народного Дому? — запитаєте.

На те **аби нам Українцям в Канадї було де приміститись** з нашими просвітними, культурними й економічними товариствами й орґанізаціями. На те аби ми не тягались по чужих хатах як які зайди, та ніколи не мали свого притуловиска, свого осередка, де би все ґуртовалось, та звідсиб мав випливати **всякий добрий почин.** На те аби другі народи далеко менші числом від нас, не показували на нас пальцем з насьмішкою, що нас коло **триста тисяч в Канадї, а не маємо своєї рідної хати в такім осередку — серцю Канади — як Віннїпеґ.**

Хтож зачав ту роботу з **Українським Народним Домом у Віннїпеґу?**

Зачали **Українці удїловці** (шеровці) **Народного Дому розбираючи десять долярові удїли.** Дальше попирають Народний Дім Просвітні Товариства, попирає український народ **добровільними жертвами з цїлої Канади,** бо Український Народний Дім не є **виключно** для Українців з самого Віннїпеґу, але для Українців **з цїлої Канади.** Осередки, великі міста все мають свою вагу для цїлого краю, для цїлого народу.

Так до тепер.

Та аби на дальше Український Народний Дім у Віннїпеґу приніс як найбільшу користь для українського народа в Канадї, треба щоб нарід вперед поставив справи грошеві на сильні ноги. Найперше треба виплатити будинок — і то як найскорше — бо пощо платити що року сотки долярів та проценти. На що? Чи не лїпше той процент обернути на бурси, на рідну школу, на просвіту або на завдаток на порядну площу під будучий український театер в місті Віннїпеґу? Так лїпше — але пару одиниць того не зроблять. **Треба помочи всїх, бо Народний Дім є для всїх. Народний Дім є гордість народа.**

З тих причин Ви читачу і Ваш знакомий і сусїд і приятель і товариш маєте стати **удїловцями Народного Дому у Віннїпеґу, і** при кождій нагоді пригадувати Українцям, **аби складали добровільні жертви на Український Народний Дім.**

Ukrainskyj Narodnyj Dim

590 Burrows Ave. Winnipeg, Man.

КУПУЙТЕ QUAKER МУКУ ВОНА Є ЛЇПША

МАРКА „QUAKER" НА МУЦІ І ВЗАГАЛІ НА ИНШИХ РОСТИННИХ ТОВАРАХ Є ЗАПОРУКОЮ, ЩО ВОНИ Є НАЙЛУЧШОЇ ЯКОСТИ. ВОНО БОГАТО ЛЇПШЕ, КОЛИ ВИ КУПУЄТЕ ТОВАРИ ДОБРОГО РОДА, БО ТОДІ І ВИ Є БІЛЬШЕ ВДОВОЛЕНІ І НАМ СЕ ЛЇПШЕ.

"Quaker" Мука
РУЧИТЬ ЗА ПОВНУ САТИСФАКЦІЮ.

The Quaker Oats Company
Saskatoon, Saskatchewan.

Українська Кравецька Робітня

ЗАСНОВАНА 1910 р. в ВІННІПЕҐУ

є знана цілому українському загалови, котра містить ся під ч.:

549 SELKIRK AVE.

невдовзі видасть гарний катальоґ убрань, котрий як раз на укінченю; в нім будуть всякого рода убраня, як мужеські, так і женські

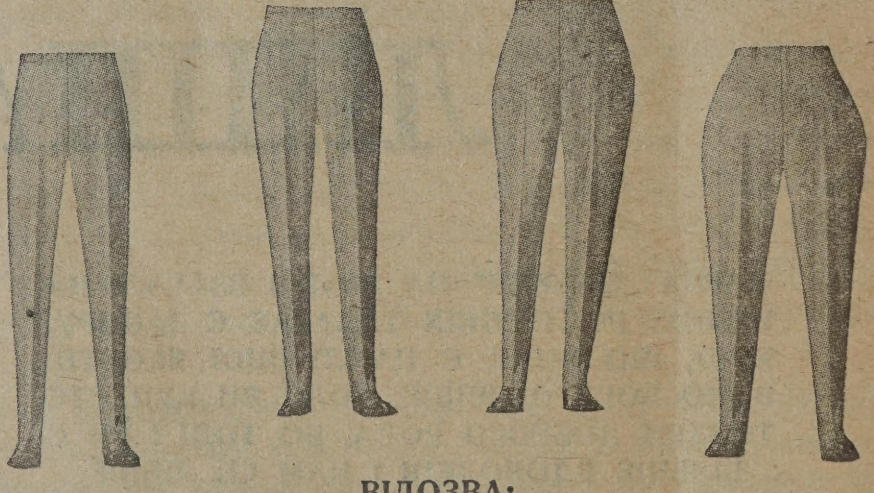

ВІДОЗВА:

до наших робітників з Віннїпеґу і околиці.

Просимо подати своє імя і адресу, а ми вишлемо вам перший український кравецький катальоґ, з котрого ви зможете вибрати собі убраня; взяти міру, і прислати до нас, а ми вам зробимо убране котре задоволить вас і за низшу ціну як деинде.

Наша адреса:

M. SKRYHA

властитель.

549 Selkirk Ave, Winnipeg, Man,

Phone: St. John 1363

(Глядіть за нашим другим оголошенем в сім календарі).

The Steamship & Railway Ticket Office, Limited

685 MAIN ST. cor. HENRY AVE., WINNIPEG, MAN.

БАНКИРІ

Ми посилаємо гроші до всїх частий світа.

Нашому способови що до посилки гроший нїхто не дорівнає.

Від зложених в нас гроший ми платимо 4 процент. Гроші відобрати можете в кождім часї без попереднього повідомленя.

Наша каса для депозитів є того роду, що вам варта єї бачити. Є она з найлїпших в краю.

Наш офіс знаходить ся в найлїпшім місци в містї — на розї Мейн стр. і Генри аве., отже на найблизшім догіднім розї улиць.

Ми є одинокими аґентами тикетів Сіенарської компанії на півн. части міста.

Ми продаємо Колїєві тикети до всїх місць Канади і Злучених Держав.

Ми говоримо по українськи.

THE STEAMSHIP & RAILWAY TICKET OFFICE LTD.

685 Main St., cor. Henry Ave., Winnipeg, Man.

M. CATES, General Manager.

Дрова!

ПОЗІР РОДИМЦІ! КУПУЙТЕ ПАЛИВО.

Зима доскуляє. Потреба добре опалювати хату, щоби не змерзнути.

В мене можете купити собі дров всякого сорта, як тамарак, береза, спрус, пайн і другі, дешевше як у других. Адреса:

П. ГАВРИСИШИН

67 Barber St., Winnipeg, Man.

Phone: St. John 1417.

або ріг Барбер і Юклід

Дрова!

ДРУКАРНЯ Українського Голосу

ВИКОНУЄ

всякого рода друки для товариств, бізнесменів, шкіл, муніципалів як рівнож і печатки.

Всю роботу виконуєть ся старанно, по приступних цінах і точно.

В Українськім Голосї є великий вибір всяких книжок до читаня як історії, повісти, драми, наукові розвідки і байки для дітий.

Пишіть за катальоґом на адресу:

UKRAINIAN VOICE

BOX 3626, WINNIPEG, MAN.

CANADA.

Добра порада

Сотки людий завдячують своє здоровлє лїкам

Старокраєвої Ляпораторії

отже наколи Ваше здоровлє не зовсїм добре, Ви не повинні чекати довго, а ратуватись завчасу, бо здоровлє се найцїннїйший скарб Ваш і треба його пильнувати — і пильнувати розумно і наколи приходить ся уживати лїки, то не беріть їх звідтам, де старають ся лише всунути яку небудь медицину, аби схопити доляра, а то і пару соток, але радимо Вам щиро **на вашу користь:** ідїть або пишіть до

СТАРОКРАЄВОЇ ЛЯБОРАТОРІЇ,

де дістанете старокраєві і американські лїки найлїпшого ґатунку і де **нїколи нїкому** не підсувають **„що небудь"**, аби грошї взяти.

Підставою **Старокраєвої Ляпораторії** суть сумлїнність відносин і висока якість лїків; отже без найменшого сумнїву можете засилати свої замовленя на що Вам потреба буде, а дістанете найлїпше, що за ваші грошї дістати можете.

Спеціяльностию **Старокраєвої Аптики** суть лїки спрепаровані з трав, коріня і зел, а які чудесно лїчать катар жолудковий, ревматизм, застуджене нирок, сверблячку і наскірні хороби і богато инших хоріб, яких за браком місця ми не годні тут вичислити.

Запишіть собі адресу, щобисьте мали, як Вам буде потрібно.

Old Country Laboratory

853 Alfred Ave. cor. Sinclair

Winnipeg, Man.

В Чім Наша Сила?

Котрий народ має у себе сильні просвітні та економічні орґанїзації, сей народ має поважне значінє.

Ми, канадийські Українці, коли хочемо поступати разом з иншими народами Канади, коли хочемо мати значінє, як вони, мусимо старати ся всїми силами мати свої сильні орґанїзації та просвітні як і економічні.

Початок такої економічної орґанїзації маємо вже а се:

УКРАЇНСЬКА ФАРМЕРСЬКА ЕЛЄВАТОРНА СПІЛКА

(з ограниченою п о р у к о ю), заінкорпорована на чверть мілїона долярів ($250,000.00),

ЗА КОРОТКИЙ ЧАС ВІД ЗАСНОВАНЯ (пару місяцїв) СПІЛКА МАЄ ВЖЕ ПОВЕРХ 500 ЧЛЕНІВ-ШЕРОВЦЇВ. Є між ними робітники, учителї, священики а найбільше фармерів з ріжних місцевостий Канади.

Кождий Українець чи Українка повинен стати членом-удїловцем сеї Спілки.

ОДИН УДІЛ (ШЕР) КОШТУЄ $100.00.

Кождий член удїловець буде мати поважну матеріяльну користь, а вся наша суспільність побіч того буде мати ще й культурну силу.

Спілка побіч будови елєваторів і торговлї збіжем, зі своїм матеріяльним зростом приступить до ріжних инших галузий Торговлї, при чім сотки наших здібних людий зможуть мати заняте самі у себе, — у своїй орґанїзації.

ВСТУПАЙТЕ СЕЙЧАС В ЧЛЕНИ-УДЇЛОВЦЇ, КУПУЮЧИ ПРИНАЙМІ ПО ОДНОМУ ШЕРОВИ, А ХТО МОЖЕ, ТО Й ПО БІЛЬШЕ!

Буде більше членів, буде Спілка сильнїйша, а з тим і більше користи буде для цїлого нашого загалу.

Хто має збіже на продаж не менше чим на ґару, нехай звертаєсь до нас з висилкою, або по близші інформації.

Адреса Спілки є:

Ruthenian Farmers' Elevator Co. Ltd.

317 Grain Exchange Winnipeg, Man.

ОДИНОКА - НАЙСТАРША - УКРАЇНСЬКА
КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ

містить ся
під числом

854
Мейн Ст.
Вінніпеґ

С.
Тиховецький
властитель.

Поручаю найгарнїйші і наймоднїйші убраня і оверковти, викінчені після міри, як найсолїднїйше, з добрих і тревалих матерій, по приступних цінах.

Приймаємо замовленя з провінцій коли пришлете вашу міру.

Пишіть по нашу форму, яку вишлемо безпроволочно. На сїй формі є всї поясненя з окрема, як брати міру на убраня, в котрих місцях брати міру на ковти, на сподні і на камізельки і як позаписувати скількість цалїв в призначені на се місця. — Пишіть по форму ще нині.

Приймаємо також убраня до направи, чищеня і прасованя.

Наша робота, ціна і обслуга певно вдоволить вас.

У всїляких потребах кравецьких просимо зголошуватись на адресу:

S. TYCHOWECKY

854 Main St. Phone: St. J. 162 **Winnipeg, Man.**